

Τ.Ε.Ι. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Οι Σύγχρονες απόψεις σχετικά με την Ομοφυλοφιλία και το Σύμφωνο Συμβίωσης στην Ελλάδα»

Φοιτήτριες:

Βέβη Εμμανουέλα

Σαμούρη Ζωγραφούλα – Ραφαηλία

Εισηγητής: Ιωάννης Δρίτσας

Πάτρα, Ιούνιος 2018

T.E.I of Western Greece
School of Health & Welfare Professions
Department of Social Work

«The Modern Views on Homosexuality and the Civil Partnership in Greece»

Students:

Vevi Emmanouela
Samouri Zografoula – Rafailia

Proponent: Ioannis Dritsas

Patra, June 2018

Copyright © Βέβη Εμμανουέλα, Σαμούρη Ζωγραφιά - Ραφαηλία, 2018

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
Α' ΜΕΡΟΣ: Θεωρητικό Μέρος	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
1.1. Αποσαφήνιση εννοιών - Ορισμοί.....	11
1.1.1. Ορισμός Σεξουαλικού Προσανατολισμού.....	11
1.1.2. Ορισμός Ταυτότητας Φύλου.....	12
1.1.3. Ορισμός Ομοφυλοφιλίας και αμφιφυλοφιλίας.....	12
1.2. Ιστορική Αναδρομή της Ομοφυλοφιλίας.....	14
1.3. Η ομοφυλοφιλία ως Ψυχική Διαταραχή.....	16
1.4. Κοινωνική Εργασία και Ομοφυλοφιλία.....	18
1.5. Η άποψη της Ορθόδοξης Χριστιανικής Εκκλησίας στην Ελλάδα για την Ομοφυλοφιλία.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ	25
2.1. Βιολογική – Γενετική Προσέγγιση.....	26
2.2. Κοινωνιολογική Προσέγγιση.....	29
2.3. Ψυχολογική Προσέγγιση.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΦΗΒΕΙΑ ΚΑΙ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ	34
3.1. Η ψυχοσύνθεση ενος έφηβου.....	34
3.2 Το coming – out στην εφηβεία.....	36
3.3. Αναπτυξιακή ταυτότητα της Ομοφυλοφιλίας σύμφωνα με την Cass.....	38
3.4. Αναπτυξιακή ταυτότητα της Ομοφυλοφιλίας σύμφωνα με τον Troiden.....	40
3.5. Ενδείξεις ομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς στην εφηβεία.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΟΜΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.	44
4.1 Αποσαφήνιση εννοιών.....	44
4.1.1. Ορισμός της Ομοφοβίας.....	44
4.1.2. Ορισμός και είδη Διακρίσεων.....	44
4.2. Δικαιώματα των ΛΟΑΔ+ Ατόμων.....	47

4.2.1. Ελληνική Νομοθεσία.....	47
4.2.2. Ευρωπαϊκή Νομοθεσία.....	48
4.3. Οργανώσεις στην Ελλάδα.....	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ	55
5.1. Νομοθετική κατοχύρωση των Ομόφυλων Ζευγαριών στην Ευρώπη.....	55
5.2. Νομοθετική κατοχύρωση των Ομόφυλων ζευγαριών στην Ελλάδα.....	62
5.2.1. Ο γάμος στην ελληνική κοινωνία.....	62
5.2.2. Το σύμφωνο συμβίωσης στην ελληνική κοινωνία.....	63
Β' ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΑΡΟΜΟΙΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ	67
6.1. Διεθνείς Παρόμοιες Έρευνες.....	67
6.2. Παρόμοιες Ερεύνες στην Ελλάδα.....	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	73
7.1. Είδος Έρευνας.....	73
7.1.1. Σκοπός της έρευνας.....	73
7.2. Ερευνητικές Υποθέσεις.....	74
7.3. Πληθυσμός – Δείγμα, Τόπος και Χρόνος διεξαγωγής της Έρευνας.....	75
7.4. Ερευνητικό Εργαλείο.....	76
7.5. Ανάλυση Δεδομένων Έρευνας.....	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	78
8.1. Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Έρευνας.....	78
8.2. Ανάλυση Αποτελεσμάτων της Έρευνας.....	107
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	109
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	112
1.ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	112
2.ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	115
3.ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ.....	118

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1	122
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2	140
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3	144

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία μελετά τις σύγχρονες απόψεις σχετικά με την ομοφυλοφιλία και το σύμφωνο συμβίωσης που επικρατούν στην Ελλάδα. Η μελέτη αυτή γίνεται τόσο βιβλιογραφικά όσο και με έρευνα η οποία έχει σκοπό να μελετήσει τις απόψεις των φοιτητών του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και των φοιτητών του τμήματος Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ.

Στο πρώτο κεφάλαιο προσδιορίζονται οι έννοιες της ομοφυλοφιλίας και αμφιφυλοφιλίας, του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου. Γίνεται μια αναδρομή σχετικά με την ιστορική τοποθέτηση της ομοφυλοφιλίας, την ετυμολογία και την προέλευση του όρου. Παρουσιάζεται, ακόμα, η άποψη της Χριστιανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, η συσχέτιση της ομοφυλοφιλίας με τις ψυχικές διαταραχές και με την Κοινωνική Εργασία ως επάγγελμα. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι θεωρητικές προσεγγίσεις που σχετίζονται με την αιτιολόγηση της ομοφυλοφιλίας. Στο τρίτο η εμφάνιση της ομοερωτικής επιθυμίας και το coming out στην εφηβική ηλικία. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύονται η ομοφοβία και οι οργανώσεις που έχουν συσταθεί για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων. Παρόμοια, το πέμπτο αφορά την νομοθετική κατοχύρωση που υπάρχει στην Ελλάδα και την Ευρώπη σχετικά με το σύμφωνο συμβίωσης, τον γάμο, την τεκνοθεσία και την αναδοχή για τα ομοφυλόφιλα άτομα. Το έκτο κεφάλαιο προβάλλονται οι παρόμοιες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί σε διεθνή κλίμακα και στην Ελλάδα. Τέλος, στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας.

Η πτυχιακή εργασία ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των συμπερασμάτων της έρευνας, έναν συσχετισμό με την υπάρχουσα θεωρία και τις παρόμοιες έρευνες που έχουν διεξαχθεί, και τις προτάσεις για περαιτέρω διερεύνηση.

ABSTRACT

This study examines the contemporary opinion concerning homosexuality and civil partnership in Greece and it is conducted through both bibliography and research. The survey aims to investigate the attitude of students from the Department of Social Work at the Technological Institute of Athens and the Department of Informatics and Telecommunications at the National and Kappodistrian University of Athens.

To begin with, the first chapter specifies the definitions of homosexuality, bisexuality, sexual orientation and gender identity, along with a retrospect about the origins and the etymology of the term *homosexuality*. In addition, the stance of the Christian Orthodox Church is presented and also, the correlation between homosexuality, mental illness and the profession of the social worker. The second chapter points out the theoretical approaches that explain and rationalize homosexuality. Moreover, in the third chapter, a reference is being made to the emergence of homoerotic desire (*homoeroticism*) and the process of coming out during adolescence.

The next chapter of this study focuses on homophobia and the advocate organizations for the defense of homosexual rights. In like manner, the fifth one emphasizes on the existent legislation in Greece and Europe in general, concerning civil partnership, homo marriage, adoption and fostering for homosexual people and couples. After that, the study continues with similar surveys that have been conducted in Greece and worldwide and lastly, the methodology of the research is presented.

Therefore, the dissertation is completed with the presentation of the survey's finds and conclusions, a connection with the already existent theory and similar researches, and in addition, suggestions for further investigation and analysis.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

AIDS = Acquired Immune Deficiency Syndrome

A.K. = Αστικός Κώδικας

Αρ. = Άρθρο

DSM = Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

ΕΔΔΑ = Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

E.E. = Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚΠΑ = Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Et al. = et alii

ΕΦΑΔ = Εφαρμογές Αστικού Δικαίου

FRA = European Union Agency for Fundamental Rights

Η.Π.Α. = Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

HIV = Human Immunodeficiency Virus

ICD = International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems

IFSW = International Federation of Social Workers

IASSW = International Association of Schools of Social Work

ILGA = International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association

κ.α. = και άλλα

κτλ. = και τα λοιπά

ΛΟΑΔ+ = Λεσβιακά, Ομοφυλόφιλα, Αμφισεξουαλικά και Διαφυλικά άτομα +

LGBT+ = Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender/Transsexual plus

M.M.E. = Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

NASW = National Association of Social Work

ΟΛΚΕ = Ομοφυλοφιλική Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας

Π.Κ. = Ποινικός Κώδικας

π.χ. = παραδείγματος χάριν

ΣΚΛΕ = Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος

συν. = συνεργάτες

ΤΕΙ = Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

Φ.Ε.Κ. = Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβέρνησης

χ.χ. = χωρίς χρονολογία

WHO = World Health Organization

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια φαίνεται να εκδηλώνεται ενδιαφέρον για την ομοφυλοφιλία και τις θεωρίες που δημιουργούνται από την κοινωνία γύρω από αυτό το θέμα. Αν και τα ομοφυλόφιλα άτομα αντιμετωπίζουν καθημερινά εχθρικές συμπεριφορές με επίκεντρο την σεξουαλική τους ταυτότητα, την τελευταία δεκαετία, η κοινωνία φαίνεται να δείχνει μεγαλύτερο ενδιαφέρον και θετική στάση προς τα ομοερωτικά δικαιώματα για τη συντροφική ζωή αλλά όχι και τόσο στα δικαιώματα που αφορούν τη γονεϊκή ευθύνη των ζευγαριών αυτών.

Το κράτος αν και φαίνεται να κάνει βήματα εξυχρονισμού και προόδου με τη θέσπιση νομοθετικού πλαισίου που καταδικάζει τις ομοφοβικές συμπεριφορές και τις διακρίσεις που σχετίζονται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό αλλά και με τη θέσπιση νόμων που αφορούν τη συντροφική ζωή των ομόφυλων. Παραμένει, όμως, αδιάφορο ως προς την πλήρη εξίσωση των ομοφυλόφιλων ζευγαριών με των ετεροφυλόφιλων και από μόνο του το κράτος κάνει νομοθετική διάκριση όταν για παράδειγμα δεν δίνει στα πρώτα ζευγάρια δικαιώματα που σχετίζονται με τη τεκνοθεσία και την ανατροφή των παιδιών, κάτι που αποτελεί ουσιαστικό διαχωρισμό από τα ετερόφυλα ζευγάρια.

Στη παρούσα εργασία, παρουσιάζουμε τα νομοθετικά κατοχυρωμένα δικαιώματα που σχετίζονται με τον οικογενειακό, δημόσιο και ιδιωτικό βίο των ομόφυλων ζευγαριών, τους παράγοντες για τη διαιώνιση ρατσιστικών και ομοφοβικών συμπεριφορών και αντιλήψεων, όπως και τους παράγοντες που συντελούνται για την ύπαρξη της ομοφυλοφιλίας. Θα αναλύσουμε την ψυχοσύνθεση των εφήβων, το coming out στην εφηβική ηλικία και την διαδικασία αποκάλυψης της σεξουαλικής ταυτότητας στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον.

Τέλος, με μια συγκριτική μελέτη μεταξύ του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και του Τμήματος Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ, παρουσιάζονται οι απόψεις που επικρατούν σχετικά με την ομοφυλοφιλία και το σύμφωνο συμβίωσης.

Α' ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΣ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Αποσαφήνιση εννοιών – Ορισμοί

1.1.1 Ορισμός Σεξουαλικού Προσανατολισμού

Ο προσανατολισμός της σεξουαλικής ζωής είναι η κατάσταση επίγνωσης της ταυτότητας του εαυτού και του περιβάλλοντος, όσον αφορά την σεξουαλική τοποθέτηση του ατόμου και προσδιορίζει την έλξη. Αναφέρεται, δηλαδή, στο αν το άτομο είναι ετεροφυλόφιλο, ομοφυλόφιλο ή αμφισεξουαλικό. Ετεροφυλόφιλα είναι τα άτομα που έλκονται σεξουαλικά από άτομα του αντίθετου φύλου, ομοφυλόφιλα είναι εκείνα που έλκονται από άτομα του ίδιου φύλου, ενώ αμφιφυλόφιλα καλούνται τα άτομα που νιώθουν σεξουαλική έλξη και για τα δύο φύλα (Γιαννακόπουλος, 2001).

Ο σεξουαλικός προσανατολισμός αναφέρεται στο μόνιμο μοντέλο ερωτικής έλξης, που νιώθει ένα άτομο απέναντι σε έναν άνδρα, σε μια γυναίκα ή και στα δυο φύλα. Ακόμα, σχετίζεται και με την προσωπική αίσθηση που έχει το κάθε άτομο για την ταυτότητά του, τον τρόπο που σκέπτεται, αισθάνεται και ζει, καθώς και τη συμμετοχή του σε κοινότητες ατόμων με παρόμοια χαρακτηριστικά. (American Psychological Association, 2008).

Όταν αναφερόμαστε στο σεξουαλικό προσανατολισμό, διακρίνουμε τρεις κατηγορίες, την ετεροφυλοφιλία, την αμφιφυλοφιλία και την ομοφυλοφιλία. Αυτό το φάσμα διαφορετικών σεξουαλικών έλξεων και συμπεριφορών, έχει απασχολήσει μέσα στο πέρασμα των δεκαετιών πολλούς πολιτισμούς και έθνη, σε όλο τον κόσμο. Πολλοί είναι οι πολιτισμοί που κατηγοριοποιούν κοινωνικά τα άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό, ενώ χρησιμοποιούν για αυτά συγκεκριμένες «ταμπέλες ταυτότητας». Οι πιο συνηθισμένες ταμπέλες, σε διεθνές επίπεδο, που αποδέχονται και τα ίδια τα άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό είναι: lesbian (γυναίκα που έλκεται ερωτικά από γυναίκες), gay (άντρας που έλκεται ερωτικά από άνδρες) και bisexual (άνδρας ή γυναίκα που έλκεται ερωτικά, τόσο από άνδρες, όσο και από γυναίκες) (American Psychological Association, 2008).

Συχνά όταν αναφερόμαστε στην έννοια του σεξουαλικού προσανατολισμού, θεωρούμε πως είναι απλά άλλο ένα χαρακτηριστικό του ατόμου, όπως είναι το βιολογικό φύλο, η ταυτότητα ή η ηλικία. Τα πράγματα όμως είναι λίγο πιο σύνθετα, από όσο νομίζουμε, επειδή ο σεξουαλικός προσανατολισμός καθορίζεται και γίνεται αντιληπτός μέσα στο περίπλοκο πλαίσιο των σχέσεων και των αλληλεπιδράσεων με τους «άλλους».

Σύμφωνα με την τρέχουσα επιστημονική αντίληψη, τα άτομα κατά τη φάση της μέσης παιδικής ηλικίας και της εφηβείας αρχίζουν να σχηματίζουν κάποια πρότυπα συναισθηματικής, ρομαντικής και ερωτικής έλξης, τα οποία συνήθως αρχικά προκύπτουν χωρίς καμιά προηγούμενη σεξουαλική εμπειρία αυτού του είδους. Οι άνθρωποι συνηθίζουν να γνωρίζουν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό από πολύ νωρίς, είτε βρίσκονται σε κάποια σχέση, είτε όχι (American Psychological Association, 2008).

Βέβαια πολλές φορές, η διαδικασία της συνειδητοποίησης και αποδοχής της ταυτότητας (αν είναι ομοφυλόφιλο, ετεροφυλόφιλο ή αμφιφυλόφιλο), μπορεί να αποτελέσει μια πιο αργή διαδικασία για κάποιο άτομο, ανάλογα με την προσωπικότητά του, αλλά και τις περιβαλλοντικές επιρροές που του ασκούνται. Είναι γεγονός ότι η επιστημονική κοινότητα ως τώρα δεν έχει καταλήξει σε ένα ασφαλές συμπέρασμα για τους λόγους για τους οποίους

ένα άτομο είναι ετεροφυλόφιλο, ομοφυλόφιλο ή αμφιφυλόφιλο. Παρότι η πλειοψηφία των ερευνών έχει εξετάσει τους ορμονικούς, γενετικούς, αναπτυξιακούς, κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες, δεν έχουν προκύψει συγκεκριμένα ευρήματα που να ενοχοποιούν έναν ή περισσότερους παράγοντες. Είναι πολλοί βέβαια οι ερευνητές που πιστεύουν πως αφενός η φύση και αφετέρου η ανατροφή διαδραματίζουν αρκετά σύνθετους ρόλους στην εξέλιξη του σεξουαλικού προσανατολισμού, παρ' ότι οι περισσότεροι άνθρωποι είναι κοινά αποδεκτό, πως βιώνουν ελάχιστα ή και καθόλου την αίσθηση της επιλογής στο σεξουαλικό τους προσανατολισμό (American Psychological Association, 2008).

1.1.2 Ορισμός ταυτότητας φύλου

Η ταυτότητα του φύλου αναφέρεται στα βιολογικά χαρακτηριστικά του φύλου. Σε περίπτωση φυσιολογικής ανάπτυξης, η ταυτότητα του φύλου μαζί με την ταυτότητα του γένους σχηματίζουν μία «συνεκτική δομή» σιγουρεύοντας το άτομο για το φύλο του (Λαγουμίδου, 1996).

Ταυτότητα του φύλου είναι η προσωπική εμπειρία του κάθε ατόμου για το φύλο του, η έννοια του εαυτού ως αρσενικού ή θηλυκού. Αποτελεί κυρίαρχο και σημαντικό τμήμα της αυτό εικόνας μας, που τα περισσότερα άτομα θεωρούν ότι δεν επιδέχεται αλλαγές (Lips, 1997). Σύγχρονες εμβρυολογικές μελέτες έχουν δείξει ότι όλα τα θηλαστικά έμβρυα, τα γενετικά αρρενα και τα γενετικά θήλεα, είναι ανατομικά θήλεα κατά την διάρκεια των 19 πρώιμων σταδίων της εμβρυϊκής ζωής. Η διαφοροποίηση εμφανίζεται ως αποτέλεσμα της δράσης των εμβρυϊκών ανδρογόνων. Η δράση τους αρχίζει γύρω στην έκτη εβδομάδα της εμβρυϊκής ζωής και ολοκληρώνεται με το τέλος του τρίτου μήνα (Λαγουμίδου, 1996).

Η διχοτομία που επικρατεί στην κοινωνία αναγκάζει τα άτομα με ασαφή, μη τυπική ταυτότητα φύλου, να μην ταιριάζουν πουθενά. Η πρόσφατη δημιουργία της κατηγορίας “transgenderism” μπορεί να αντιπροσωπεύει αυτή την «μικτή» ταυτότητα φύλου, άτομα που δεν νιώθουν καλά με το φύλο τους και πειραματίζονται. Κατά τους Tiefer και Krings (1995), κοινό στοιχείο αυτών των μορφών σεξουαλικής έκφρασης είναι η σχετική σύγχυση για την ταυτότητα του φύλου και η ανάγκη να ντυθούν με ρούχα που θεωρούνται κατάλληλα για το άλλο φύλο.

1.1.3 Ορισμός Ομοφυλοφιλίας και αμφιφυλοφιλίας

Ο προσανατολισμός της σεξουαλικής επιθυμίας ή ο γενετήσιος προσανατολισμός είναι εύκολο να διακριθεί από άλλες συνιστώσες της ανθρώπινης σεξουαλικότητας. Η βιολογία του φύλου, η σεξουαλική του συμπεριφορά και η ταυτότητα είναι τα πιο σημαντικά στοιχεία για την διαμόρφωση της σεξουαλικής επιθυμίας του καθένα. Αυτά τα τρία στοιχεία, μπορούν να οδηγήσουν σε μια αρμονική ανάπτυξη, που θα βοηθά το άτομο να ζήσει τη σεξουαλικότητά του με μια αίσθηση ισορροπίας και ωριμότητας. Ο τρόπος που προβάλλουμε και εκφράζουμε την σεξουαλικότητά μας καθορίζεται από το πώς αισθανόμαστε αναφορικά με την «αρσενικότητα» ή την «θηλυκότητά» μας, από το είδος των ατόμων που μας ελκούν, αλλά και από τα πρότυπα που έχουμε εσωτερικεύσει για τον τύπο του άνδρα ή της γυναίκας που μας αρέσει (Λαγουμίδου, 1996. Maroto, 2006).

Ετυμολογικά, η λέξη ομοφυλοφιλία είναι σύνθετη με δύο συνθετικά – ομόφυλος, που στα αρχαία ελληνικά σημαίνει του ίδιου φύλου- και φιλία. Ο όρος ομοφυλοφιλία εμφανίστηκε στο τέλος του 19^{ου} αιώνα. Προέρχεται από την ελληνική «όμοιος» ή την λατινική «*uomo*» (άντρας) και την λέξη «σεξουαλικότητα». Ο όρος αυτός ισχύει και για τα δύο φύλα, ενώ,

παράλληλα, για τις γυναίκες αυτού του προσανατολισμού υπάρχει και η λέξη «λεσβία», που προέρχεται από τη Λέσβο - την πατρίδα της ποιήτριας Σαπφούς, που έγραψε διάπυρους στίχους για τις συντρόφισσες της (Αντωνοπούλου, 1997). Σήμερα αρκετά άτομα που έχουν σεξουαλικό προσανατολισμό προς άτομα του ίδιου φύλου προτιμούν τον όρο «gay». Ο όρος ομοφυλοφιλία σχηματίστηκε και καθιερώθηκε από τον Benkerk, το 1869 (Λαγουμίδου, 1996). Ο John Boswell (1980) αναφέρει ότι ο όρος «gay» χρησιμοποιήθηκε το 13ο και 14ο αιώνα, όταν η λογοτεχνία ήθελε να προσδιορίσει τον έρωτα των χωρικών (Λαγουμίδου, 1996). Ο όρος gay χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει μια πολιτική ταυτότητα βασισμένη στην σεξουαλική προτίμηση του ατόμου (Pierson & Thomas, 2002).

Ο όρος ομοφυλοφιλία ερμηνεύεται ως ο σεξουαλικός προσανατολισμός ανδρών και γυναικών που βρίσκουν την σεξουαλική τους ολοκλήρωση με άτομα του ίδιου φύλου. Η ομοφυλοφιλία είναι βασικό στοιχείο της προσωπικότητας των ανθρώπων αυτών. (Αντωνοπούλου, 1997).

Ακόμη, ο Adams (1996) αναφέρει ότι η ομοφυλοφιλία είναι η αποστροφή που προκαλείται από την αλληλεπίδραση ή τη συναναστροφή με ομοφυλόφιλα άτομα. Οι ομοφυλόφιλοι δέχονται κριτική πολύ έντονα και είναι εύκολα θύματα ρατσισμού λόγω της κατάστασης της κοινωνίας που δεν είναι ακόμη έτοιμη να αποδεχτεί το διαφορετικό. Αντιθέτως, η ομοφυλοφιλία εμφανίζεται από την αρχαιότητα και υπάρχει ακόμη και σήμερα σε πολλές φυλές που έχουν παραμείνει αναλλοίωτες από την εξέλιξη του πολιτισμού (Νέα Γουινέα). Και στις δύο περιπτώσεις η ομοφυλοφιλία θεωρήθηκε κάτι το φυσιολογικό ή ίσως να πέρασε απλά απαρατήρητη από την πλειοψηφία (Adams et al., 1996).

Η αμφιφυλοφιλία είναι η ερωτική έλξη προς άτομα οποιουδήποτε φύλου και αποτελεί μια από τις βασικές κατηγορίες του ετερο-ομοφυλοφιλικού φάσματος. Εναλλακτικός όρος που χρησιμοποιείται για την αμφιφυλοφιλία είναι η πανσεξουαλικότητα (American Psychological Association, 2008).

Περίπου στις αρχές του 20ου αιώνα, ο Freud εμφανίζεται ερευνώντας την ομοφυλοφιλία και διαπιστώνοντας ψυχογενετικά αίτια για αυτή. Ο Freud θεωρούσε την κατεύθυνση του ατόμου προς την ομοφυλοφιλία ως ένα φυσικό στάδιο προς την ωρίμανση του ανθρώπου. Σύμφωνα με την φροϋδική λογική, η ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη του ατόμου που είναι ομοφυλόφιλο έχει παγιδευτεί. Αυτό συμβαίνει, λόγω των συγκρούσεων μεταξύ των γονέων και του παιδιού που βρίσκεται στα πρώτα στάδια της εξέλιξής του (Κουκουτσάκη, 2002). Η ομοφυλοφιλία φαίνεται αρχικά να θεωρείται ως αμάρτημα, αργότερα ως έγκλημα και στην συνέχεια ως ασθένεια (Τζαμαλούκα, 2002). Η θρησκεία ήταν πρωτόπορος στη θεώρηση της ομοφυλοφιλία ως αμάρτημα και καταδίκαιζε τις μη ηθικές σχέσεις των ομοφυλόφιλων (Ταχτσής, 1992).

Αντίθετα από τη θρησκεία, η ιατρική θεώρησε την ομοφυλοφιλία ως ασθένεια ή ηθική νόσο. Προσπάθησε να τη μελετήσει και κατά τη διάρκεια αυτής την ονόμασε «εκ γενετής κληρονομικό εκφυλισμό». Οι άνθρωποι με αυτή την ασθένεια αντιμετώπισαν την κατηγορία των θλιβερών θυμάτων ενός λάθους της φύσης. Η ιατρική, μετά από αυτή τη μελέτη, προσπάθησε να βρει τη θεραπεία ώστε να μειώσει και να ελέγξει το φαινόμενο της ομοφυλοφιλίας. (Ασκητής, 1997)

1.2 Ιστορική Αναδρομή Ομοφυλοφιλίας

Η ομοφυλοφιλία εμφανίζεται από την αρχή της ανθρώπινης ύπαρξης, μέσα στις πρωτόγονες κοινωνίες. Σχέσεις που αποκαλούνται «ομοφυλόφιλες» είναι πανάρχαιες στην παγκόσμια ιστορία.

Σημαντικά στοιχεία δίνονται από μία συγκριτική επισκόπηση των Αμερικανών ανθρωπολόγων Ford και Beach, σε εβδομήντα έξι (76) πρωτόγονες κοινωνίες, στις οποίες είχαν διεξαχθεί γενικές ανθρωπολογικές μελέτες. Οι Ford και Beach ανακάλυψαν ότι σε σαράντα εννέα (49) από τις εβδομήντα έξι (76) αυτές πρωτόγονες κοινωνίες κάποια μορφή ομοφυλοφιλίας θεωρούνταν κοινωνικά αποδεκτή (Ατταλίδης και συν., 1982).

«Στη διάρκεια της ιστορίας οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες αντιμετωπίζονταν διαδοχικά, ως εγκληματίες, ύστερα ως διεφθαρμένοι και τελικά άρρωστοι» (Bandman, 2000). Σύμφωνα με όσα ο Sergeant (1985) καταγράφει είναι αξιοσημείωτο το πώς η αρχαία Ελλάδα υιοθετούσε άλλες οπτικές γωνίες πάνω στη σχέση ομοφυλοφιλίας – ετεροφυλοφιλίας. «Η ομοφυλοφιλία παρουσίασε ένα χαρακτήρα γενικό και θεσμικό σε πολλούς Ινδοευρωπαϊκούς πρωτοϊστορικούς λαούς, μέσα ακριβώς στα πλαίσια των μυητικών τελετουργιών». Η ομοφυλοφιλία, με βάση όσα η Canterella (1998) αναφέρει, αποτελούσε είδος έρωτα και εισήχθη στην Ελλάδα από τους Δωριείς κατά τον 11ο αιώνα π.Χ.

Για τους αρχαίους Μυκηναίους δεν είχε ιδιαίτερη κοινωνική αξία. «Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η φανερή ομοφυλοφιλία ήταν κίβλας δεδομένη στις αρχές του βου αιώνα π.Χ.». «Πολλές εκατοντάδες Ελληνικές αγγειογραφίες απεικονίζουν ενήλικες άνδρες να προσφέρουν δώρα σε νεότερους καθώς συζητούν μαζί τους». Επίσης σημαντικός αριθμός «επιγραμμάτων», δηλαδή μικρών ποιημάτων με ομοφυλοφιλικό θέμα έχουν συντεθεί τον τρίτο αιώνα π.Χ. ή αργότερα τα οποία ενσωματώθηκαν σε μια σειρά ανθολογιών από τις οποίες η αρχαιότερη ήταν ο Στέφανος του Μελέαγρου γύρω στα 100 π.Χ. (Dover, 1990)

Ο Dover και ο Foucault υποστήριξαν ότι η σύγχρονη διαίρεση της σεξουαλικότητας σε ετεροφυλοφιλία και ομοφυλοφιλία δεν ισχύει στον αρχαίο κόσμο. «Οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν την ενεργητική ομοφυλοφιλία απολύτως φυσιολογική, ο ερωτικός πόθος δεν διακρινόταν ανάλογα με το αντικείμενο του» (Cohen, 1999).

Ο Dover (1990), επισημαίνει ότι ο αρχαίος Ελληνικός πολιτισμός είχε την ικανότητα να παραδέχεται την εναλλαγή των ομοφυλοφιλικών και ετεροφυλοφιλικών προτιμήσεων στο ίδιο άτομο αφήνοντας να εννοηθεί ότι μία παρόμοια εναλλαγή ή συνύπαρξη δε δημιουργούσε ιδιαίτερα προβλήματα στο άτομο ή στην κοινωνία. Επίσης έδειχνε κατανόηση στην ελεύθερη έκφραση των ομοφυλοφιλικών επιθυμιών με λόγια και με πράξεις. «Οι σημερινές έννοιες «ομοφυλοφιλία», «ομοφυλόφιλος», «ετεροφυλόφιλος» δεν υπήρχαν για τους αρχαίους Έλληνες, οι Έλληνες είχαν ηθική έμφυτη, εναρμονισμένη με τη φύση». Οι ομοφυλοφιλικό έρωτες για τους τότε Έλληνες δεν ήταν κάτι το αφύσικο αλλά κάτι το παραδεκτό, όπως και οι ετεροφυλοφιλικό έρωτες (Canterella, 1998).

Αντίθετα, ο Πλάτωνας πίστευε ότι οι σεξουαλικοί ρόλοι καθορίζονταν από τη διχοτόμηση σε αρσενικό και θηλυκό και κρίνονταν με βάση πρότυπα τα οποία κάποιοι θεωρούσαν ταυτόχρονα κοινωνικά και φυσικά. Η στάση του όμως αυτή, ήταν τελείως ιδιοσυγκρασιακή και μεμονωμένη σε αντίθεση με το σύνολο της Αθηναϊκής κοινωνίας (Cohen, 1999).

Η ομοφυλοφιλία στην αρχαία Ελλάδα, όπως τόνισε ο Henry Irene Marrou, είναι η υπέρτατη μορφή φιλίας και η ουσία της έγκειται στην ύπαρξη μιας συντροφικότητας μεταξύ πολεμιστών (Λαγουμίδου, 1996). Σε πολλά μέρη της Ελλάδας λατρεύονταν θεότητες διπλής σεξουαλικότητας και υπήρχαν κάποιες περιπτώσεις που με την ευκαιρία συγκεκριμένων τελετών άνδρες και γυναίκες άλλαζαν ρόλους και ενδύματα (Canterella, 1998).

Ο Αριστοφάνης παρουσιάζει την ετεροφυλοφιλία και την ομοφυλοφιλία ως κατηγορίες οι οποίες πράγματι καθορίζονται από τη φύση: ορισμένα άτομα έλκονται από τη φύση τους από μέλη του αντίθετου φύλου και άλλα από μέλη του δικού τους φύλου. Επιπλέον, ισχυρίζεται ότι οι άνδρες της δεύτερης κατηγορίας είναι αρρενωπότεροι και ανώτεροι των άλλων ανδρών. Στην αρχαία Ρώμη η στάση προς την ομοφυλοφιλία φαίνεται πως ήταν διαφορετική από αυτήν στην αρχαία Ελλάδα. Αν και δεν τιμωρούνταν, θεωρούνταν ανάρμοστη συμπεριφορά για έναν πραγματικό Ρωμαίο, αυτό δεν σημαίνει πως το φαινόμενο δεν ήταν διαδεδομένο (Ατταλίδης και συν., 1982).

Το να θεωρείται η ομοφυλοφιλία ασθένεια από κάποιους είναι μια πρόοδος συγκριτικά με το να εκλαμβάνεται ως έγκλημα ή αμαρτία. Σύμφωνα όμως με το πνεύμα αισιοδοξίας που χαρακτηρίζει την ιατρική του 20ου αιώνα, η ασθένεια υποδηλώνει θεραπευσιμότητα και έτσι χιλιάδες αφανείς ομοφυλόφιλοι υποβλήθηκαν σε ψυχανάλυση, ευνουχισμό, μεταμόσχευση όρχεων, ορμονικές θεραπείες, ηλεκτροσπασμοθεραπεία και εγχειρίσεις στον εγκέφαλο σε μία προσπάθεια να «θεραπευθούν» από την ατυχή τους κατάσταση. «Όμως καμία από αυτές τις θεραπείες δεν έφερε το επιθυμητό αποτέλεσμα, αλλά αντίθετα οι φυσικές και ψυχολογικές βλάβες που προκλήθηκαν μπορούν να συμπεριληφθούν ανάμεσα στα σοβαρότερα κακουργήματα του ιατρικού επαγγέλματος» (LeVay, 1999).

Ο Κιντής (1995) υποστηρίζει ότι η ανθρώπινη σεξουαλικότητα είναι μια τεράστια δύναμη μέσα στον άνθρωπο και κατ' επέκταση στην κοινωνία την οποία δε γίνεται να αγνοήσουμε. Σε όλες τις κοινωνίες και σε όλες τις εποχές, έχουν γίνει προσπάθειες η σεξουαλική συμπεριφορά του ατόμου να τεθεί υπό έλεγχο. Η στάση όμως της κοινωνίας απέναντι στη σεξουαλικότητα και στη σεξουαλική ζωή διαφέρει από πολιτισμό σε πολιτισμό και από τη μία χρονική περίοδο στην άλλη. Διαφορετικές κοινωνίες, κουλτούρες και κοινωνικές τάξεις έχουν όλοι σχεδιάσει τη δική τους μορφή σεξουαλικής ηθικής (Παρασκευόπουλος και συν., 1995).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, βλέπουμε ότι σε διάφορες ιστορικές περιόδους η ομοφυλοφιλία αντιμετωπίστηκε με ποικίλους τρόπους, από την αρχαία Ελληνική κοινωνία μέχρι το σκοταδισμό του Μεσαίωνα και τις μέρες μας, οι ομοφυλόφιλοι έχουν πέσει θύματα πολλών μορφών διακρίσεων.

1. 3. Η ομοφυλοφιλία ως Ψυχική Διαταραχή

Η σύνδεση της ομοφυλοφιλίας με την ψυχική ασθένεια ξεκίνησε περίπου τις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Από την πρώτη έκδοση του Διαγνωστικού και Στατιστικού Εγχειρίδιου των Ψυχιατρικών Διαταραχών (DSM-I) της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρείας η ομοφυλοφιλία συμπεριλήφθηκε ως ψυχική διαταραχή (κοινωνικοπαθητική διαταραχή προσωπικότητας). Με αυτό τον τρόπο, δημιουργήθηκε έντονος στιγματισμός απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα και φόβος απέναντι στον τρόπο που θα τους αντιμετώπιζαν.

Στη δεύτερη έκδοση (DSM-II) το 1968 τοποθετήθηκε στις σεξουαλικές αποκλίσεις (που είναι αδύνατον να υποκαταστήσουν την φυσιολογική συμπεριφορά). Μετά από μεγάλες πιέσεις που ασκήθηκαν από το κίνημα των ομοφυλόφιλων, αποφασίστηκε με ψηφοφορία, το 1973, στην Αμερικανική Ψυχιατρική Εταιρεία να μην θεωρείται πλέον η ομοφυλοφιλία ψυχιατρική διαταραχή (Spitzer, 1981).

Έτσι, η τρίτη έκδοση (DSM-III) περιλάμβανε την ομοφυλοφιλία στην γενική κατηγορία των «ψυχοσεξουαλικών διαταραχών» εφόσον ήταν δυστονική προς το Εγώ, όταν δηλαδή το άτομο νιώθει ενοχλημένο από την σεξουαλική του συμπεριφορά και επιθυμεί αλλαγή προς την ετεροσεξουαλική κατεύθυνση ενώ όταν το άτομο δεν ενοχλείται από την ομοφυλοφιλία, αυτή δεν συνίσταται ψυχιατρική διαταραχή (Mayers & Horwitz, 2005).

Στην επόμενη αναθεωρημένη έκδοση (DSM-III-R) το 1987 παύει να υφίσταται ο όρος «εγωδυστονική ομοφυλοφιλία» και αναφέρεται ως «Σεξουαλική Διαταραχή Μη Προσδιορισμένη Αλλιώς», όπου υπάρχει «επίμονη και έντονη ενασχόληση του ατόμου για τον σεξουαλικό του προσανατολισμό» (Mayers, Horwitz, 2005).

Μέχρι και την τελευταία αναθεωρημένη έκδοση των Διαγνωστικών Κριτηρίων (DSM-V) δεν γίνεται καμία αναφορά σε διαταραχές σεξουαλικού προσανατολισμού (American Psychiatric Association, 2013).

Αντιστοίχως, το 1992, η διάγνωση της ομοφυλοφιλίας ως ασθένειας εξαλείφθηκε από την Στατιστική Ταξινόμηση Νόσων και Σχετικών Προβλημάτων Υγείας (ICD). Περιλαμβάνονται όμως, στη δέκατη έκδοση της Διεθνούς Κατάταξης των Διαταραχών και των Σχετικών Προβλημάτων (ICD-10), μια κατηγορία εγωδυστονικού σεξουαλικού προσανατολισμού (F66.1) κάτω από την επικεφαλίδα «Ψυχολογικές διαταραχές και διαταραχές της συμπεριφοράς που σχετίζονται με τη σεξουαλική ανάπτυξη και προσανατολισμό» (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2008). Η «εγωδυστονική» κατηγορία ορίζεται ως «Η ταυτότητα του φύλου ή το είδος της σεξουαλικής προτίμησης (ετεροφυλοφιλία, ομοφυλοφιλία, αμφιφυλοφιλία ή προεφηβική) δεν αμφισβητούνται. Το άτομο όμως επιθυμεί να ήταν διαφορετικά, λόγω σχετικών ψυχολογικών διαταραχών και διαταραχών της συμπεριφοράς και αναζητά θεραπεία προκειμένου να τα αλλάξει» (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2008).

Η επιστημονική κοινότητα δεν εντοπίζει καμία εγγενή σχέση του διαφορετικού σεξουαλικού προσανατολισμού με την ψυχοπαθολογία. Τόσο η ετεροφυλοφιλική, όσο και η ομοφυλοφιλική συμπεριφορά αποτελούν, αμφοτέρως, υγιείς πτυχές της ανθρώπινης σεξουαλικότητας, γεγονός που έχει επαληθευτεί μέσω πολύχρονων ερευνών, σε πολλούς διαφορετικούς πολιτισμούς και ιστορικές περιόδους (American Psychological Association, 2008).

Το 2014, μάλιστα, προτάθηκε από μια επιτροπή ειδικών που διόρισε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO) για την επαναξιολόγηση υπαρχόντων διαταραχών και προτάθηκε

η κατάργηση αυτών που σχετίζονται με την ομοφυλοφιλία και τη δυσφορία φύλου (F66 στο ICD-10). Η πρόταση της επιτροπής για την κατάργηση των διαταραχών που σχετίζονται με τη δυσφορία του φύλου βρίσκει σύμφωνο και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας για να αποταχθεί ο όποιος στιγματισμός υπάρχει ακόμα σχετικά με την ταύτιση της ομοφυλοφιλίας με τη ψυχική διαταραχή. Η κατάργηση αυτή, ενδεχομένως, να ισχύσει από την επόμενη έκδοση του εγχειριδίου (ICD-11).

1.4. Κοινωνική Εργασία και Ομοφυλοφιλία

Η ομοφυλοφιλία ως κοινωνικό φαινόμενο έχει απασχολήσει έντονα ανά τα χρόνια τους διάφορους κλάδους της επιστημονικής κοινότητας. Αν και η κοινωνική εργασία, ως ανθρωπιστικός κλάδος, δεν έχει ασχοληθεί εκτενώς με όλες της εκφάνσεις της ομοφυλοφιλίας, αντιλαμβάνεται πως τα ομοφυλόφιλα άτομα «πολλές φορές τοποθετούνται στο περιθώριο και είναι αναγκασμένοι να κρύβουν τη ταυτότητα τους καθώς υφίστανται ποικίλες προκαταλήψεις, διακρίσεις, παρενοχλήσεις και καταπατήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους» (Σκουτάρη, 2005).

Σύμφωνα με την Καλλινικάκη (1998), «οι κοινωνικοί λειτουργοί υπογραμμίζουν, αναδεικνύουν και υπερασπίζονται τα δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες των ανθρώπων που αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα».

Ήδη από τον ορισμό του επαγγέλματος, σύμφωνα με την Εκτελεστική Επιτροπή της Διεθνούς Ομοσπονδίας Κοινωνικής Εργασίας (International Federation of Social Workers, 2014) και του Συμβουλίου της Διεθνούς Ένωσης Σχολών Κοινωνικής Εργασίας (International Association of Schools of Social Work, 2014), «η Κοινωνική Εργασία ορίζεται ως εφαρμοσμένο επάγγελμα αλλά και ακαδημαϊκό πεδίο που προωθεί την κοινωνική αλλαγή και ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και την ενδυνάμωση και απελευθέρωση των ανθρώπων. Οι αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της συλλογικής ευθύνης και του σεβασμού της διαφορετικότητας είναι κεντρικές στην κοινωνική εργασία, η οποία θεμελιώνεται από τις θεωρίες της κοινωνικής εργασίας, των κοινωνικών επιστημών, των ανθρωπιστικών επιστημών και τη γηγενή γνώση και συνδέει ανθρώπους και δομές για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της ζωής αλλά και να ενισχύσει την ευημερία τους».

Η κοινωνική εργασία, αναγνωρίζει ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να συνοδοιπορούν με τη συλλογική ευθύνη. Ως εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη πειθαρχεί σε ένα επιστημονικό σύστημα, το οποίο βασίστηκε εξ αρχής στις αρχές και στους κανόνες που απορρέουν από τα ανθρωπιστικά και δημοκρατικά ιδεώδη και από τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι αξίες αυτές ύστερα από επεξεργασία και προσαρμογή έχουν περιληφθεί στους εθνικούς και τους διεθνείς κώδικες δεοντολογίας, τους οποίους τηρούν, περιφρουρούν και διαδίδουν οι κοινωνικοί λειτουργοί κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους. Οι εν λόγω κώδικες περιλαμβάνουν τις αρχές, τις αξίες και τους κανόνες που ρυθμίζουν τις ιδιαίτερες μορφές των δραστηριοτήτων τις οποίες φέρνουν εις πέρας οι κοινωνικοί λειτουργοί, καθώς και την αλληλεπίδραση που αναπτύσσεται στο πλαίσιο της επαγγελματικής σχέσης (Καλλινικάκη, 2011).

Κατά τον Κώδικα Δεοντολογίας για την Κοινωνική Εργασία (παραρτήματα 4.02, 6.04), οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν ευθύνη να καταπολεμούν τις κοινωνικές διακρίσεις οι οποίες σχετίζονται με τη «φυλή, εθνότητα, εθνική προέλευση, χρώμα, φύλο, σεξουαλικό προσανατολισμό, φύλο την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, την πολιτική πεποίθηση, τη θρησκεία, τη μεταναστευτική ιδιότητα ή την ψυχική ή σωματική αναπηρία» (Καρπέτης, 2010).

Ιστορικά, το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού αντιτίθεται στις διακρίσεις και απαιτεί τα μέλη της να τις αμφισβητούν, όπως παρουσιάστηκε στην Εθνική Ένωση Κώδικα Δεοντολογίας των Κοινωνικών Λειτουργών, στη Διεθνή Διακήρυξη Δεοντολογικών Αρχών Κοινωνικής Εργασίας της Διεθνούς Ομοσπονδίας Κοινωνικών Λειτουργών (International Federation of Social Workers, 2012) και τα Πρότυπα Εκπαιδευτικής Πολιτικής και Διαπίστευσης του Συμβουλίου για την Εκπαίδευση Κοινωνικής Εργασίας (Council on Social

Work Education, 2008). Ως επάγγελμα και επιστημονικός κλάδος, η κοινωνική εργασία έχει δεχθεί την ευθύνη για την αντιμετώπιση και την εξάλειψη των διακρίσεων στη ζωή των ανθρώπων που εξυπηρετεί με άμεσες και έμμεσες προσεγγίσεις (π.χ. πρακτική, κοινωνική πολιτική, έρευνα και εκπαίδευση).

Στην Ελλάδα, ο κώδικας δεοντολογίας της κοινωνικής εργασίας ψηφίστηκε από τη γενική συνέλευση του Συνδέσμου Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος (ΣΚΛΕ). Ο διεθνής κώδικας υιοθετήθηκε από την Διεθνή Ομοσπονδία των Κοινωνικών Λειτουργών και από τη Διεθνή Ένωση των Σχολών Κοινωνικής Εργασίας το 2004. Το υλικό και των δυο κωδικών χωρίζεται σε δυο μέρη. Το πρώτο αφορά τη παρουσίαση του επαγγέλματος, ενώ το δεύτερο περιγράφει τους κανόνες δεοντολογίας που διέπουν τις ευθύνες και τη σχέση του κοινωνικού λειτουργού με το επάγγελμα, τους αποδέκτες, την υπηρεσία όπου εργάζεται και με την κοινότητα. (Καλλινικάκη, 2011). Στον διεθνή όσο και στον ελληνικό κώδικα δεοντολογίας αναφέρεται ότι είναι ευθύνη των κοινωνικών λειτουργών να προάγουν την κοινωνική δικαιοσύνη τόσο σε επίπεδο ατόμου, όσο και σε επίπεδο κοινωνίας.

Τις περισσότερες φορές, όμως, παρατηρείται δυσκολία στην πραγματοποίηση των όσων ορίζονται από τον κώδικα δεοντολογίας του επαγγέλματος. Όπως φάνηκε και στις έρευνες που παρουσιάζονται στο Κεφάλαιο 6, υπάρχει δυσκολία στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών από τους επαγγελματίες υγείας και ειδικότερα των κοινωνικών λειτουργών.

Αν και με τα χρόνια οι προκαταλήψεις από τους επαγγελματίες υγείας εξομαλύνονται, ο ομοφυλόφιλος ακόμα δυσκολεύεται να έρθει σε επαφή με κάποια κοινωνική υπηρεσία, καθώς δεν ξέρει ποια θα είναι η στάση του ειδικού που θα συναντήσει εκεί, και είναι πιθανόν να δεχθεί διακρίσεις αλλά και ομοφυλοφοβική συμπεριφορά (Ben -Ari, 2001). Οι κοινωνικές υπηρεσίες, από την πλευρά τους, πιθανόν λόγω άγνοιας του φαινομένου της ομοφυλοφιλίας δεν γνωρίζουν πώς να αντιμετωπίσουν έναν ομοφυλόφιλο εξυπηρετούμενο. Αυτό οφείλεται στο γεγονός, ότι καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μας και της επαγγελματικής πρακτικής μας, δεν υπάρχει κάποιο εμπειριστατωμένο μάθημα ή μελέτη πάνω στην συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα και θα έλεγε κανείς ότι έχουν παραμεληθεί ορισμένες κοινωνικές πραγματικότητες, όπως το φαινόμενο της ομοφυλοφιλίας (Maroto Saez, 2006). Αυτό το γεγονός θα μπορούσε να αλλάξει, με την ύπαρξη της κατάλληλης υποδομής και κατάλληλου προγράμματος σπουδών μέσα στις σχολές, όπου θα δίνεται η ευκαιρία να πραγματοποιείται ειλικρινής διάλογος και ειλικρινή αυτό-αντανάκλαση πάνω σε θέματα που σχετίζονται με την ομοφυλοφιλία και τις σεξουαλικές μειονότητες (Kissinger et al, 2009).

Ο Κοινωνικός Λειτουργός, πρωτίστως θα πρέπει να αντιμετωπίσει τα δικά του στερεότυπα και τις προκαταλήψεις του για να μπορεί να αφοσιωθεί πλήρως στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων. Έπειτα, ως κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι η ομοφυλοφοβία έχει δύο όψεις. Την εσωτερική ομοφυλοφοβία αλλά και την εξωτερική ομοφυλοφοβία. Ο κοινωνικός λειτουργός θα μπορούσε να συμβάλει στην αποδόμηση και την ανακατασκευή της εσωτερικευμένης ομοφυλοφοβίας των ίδιων των ομοφυλόφιλων, βοηθώντας στην κοινωνικοποίηση και ενθάρρυνση τους, εξαλείφοντας την διαδικασία που έχει ενσωματωθεί με την ομοφυλοφοβία, τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις, που βασίζονται σε κοινωνικές διακρίσεις και την περιθωριοποίησή τους (Maroto, 2006).

Χρήσιμο εργαλείο για τους Κοινωνικούς Λειτουργούς θα μπορούσε να αποτελέσει ο οδηγός του Αμερικάνικου Συνδέσμου Ψυχολογίας (American Psychological Association), «Guidelines for Psychotherapy with lesbians, gay & bisexual clients» (2000), στην περίπτωση που έρθουν σε επαφή με κάποιον ομοφυλόφιλο εξυπηρετούμενο.

Συγκεκριμένα, ο Κοινωνικός Λειτουργός θα πρέπει:

- Û Να καταλάβει ότι η ομοφυλοφιλία δεν είναι ψυχική ασθένεια.
- Û Να αναλογιστεί την στάση και τις γνώσεις που έχει σχετικά με την ομοφυλοφιλία, να αναζητήσει περισσότερες πληροφορίες και να παραπέμψει όποτε χρειαστεί
- Û Να κατανοήσει το πώς ο κοινωνικός στιγματισμός, οι διακρίσεις και οι προκαταλήψεις επηρεάζουν την ψυχική υγεία και ευημερία των ομοφυλόφιλων.
- Û Να αντιληφθεί πως οι υπάρχουσες προκατειλημένες απόψεις σχετικά με τους ίδιους τους εξυπηρετούμενους λόγω της σεξουαλικής τους προτίμησης, μπορούν να επηρεάσουν την πορεία της θεραπείας
- Û Να γνωρίσετε περισσότερα σχετικά με τις ομοφυλοφιλικές σχέσεις και να τις σέβεστε
- Û Να λαμβάνετε υπόψη σας τις ειδικότερες προκλήσεις που δέχονται οι ομοφυλόφιλοι γονείς
- Û Να γνωρίζετε ότι σε μια ομοφυλόφιλη οικογένεια μπορεί να περιλαμβάνονται άτομα που δεν σχετίζονται νομικά ή βιολογικά
- Û Να κατανοήσετε πώς ο σεξουαλικός προσανατολισμός του εξυπηρετούμενου μπορεί να επηρεάσει τη σχέση του με την οικογένειά του
- Û Να γνωρίζει τα ειδικά ζητήματα που αφορούν τις αλλαγές που συμβαίνουν στη ζωή των ομοφυλόφιλων, π.χ. εθνικές μειονότητες και πολιτιστικές συγκρούσεις, κανόνες, αξίες και πεποιθήσεις.
- Û Να κατανοήσετε τις συγκεκριμένες προκλήσεις που βιώνουν οι αμφιφυλόφιλοι
- Û Να εξετάσετε τις εμπειρίες και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι διαφορετικές γενιές ομοφυλόφιλων (όπως οι έφηβοι και οι ηλικιωμένοι)
- Û Να αναγνωρίσετε τις δυσκολίες και τις προκλήσεις που βιώνουν τα ομοφυλόφιλα άτομα με κάποια αναπηρία
- Û Να καταρτιστείτε σχετικά με την ομοφυλοφιλία και τα προβλήματα που δημιουργούνται στα ομοφυλόφιλα άτομα
- Û Να ενισχύσετε τις γνώσεις σας μέσω της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, εποπτείας και συμβουλευτικής
- Û Εξοικειωθείτε με την ψυχική υγεία, την εκπαίδευση και τις κοινοτικές δομές που σχετίζονται με τους ομοφυλόφιλους.

Στις σύγχρονες κοινωνίες προβάλλεται ολοένα και πιο επιτακτικά το αίτημα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της καταπολέμησης των κάθε είδους διακρίσεων εις βάρος του ατόμου (Κονσούλη, 2007). Η κοινωνική εργασία βασίζεται στο σεβασμό της εγγενούς αξίας και αξιοπρέπειας όλων των ανθρώπων, του σεβασμού της διαφορετικότητας καθώς και των δικαιωμάτων που απορρέουν από αυτές τις αξίες. Οι κοινωνικοί λειτουργοί οφείλουν να υποστηρίζουν και να υπερασπίζονται τη σωματική, ψυχική (συναισθηματική), πνευματική ακεραιότητα και ευημερία των εξυπηρετούμενων (Καρπέτης, 2010).

Το ζητούμενο δεν είναι αν οι ομοφυλόφιλοι κι οι λεσβίες αποτελούν ένα μεγάλο ή μικρό ποσοστό μιας κοινωνίας αλλά το κατά πόσο στα πλαίσια της κοινωνίας αυτής

κατοχυρώνονται ίσα τα δικαιώματα κι οι ελευθερίες τους, ανεξαιρέτως της διαφορετικής σεξουαλικής προτίμησης.

Συνεπώς, μια πολιτεία που στηρίζεται στις αρχές της ισονομίας θα πρέπει να μεριμνά για τον σεβασμό και την κατοχύρωση των δικαιωμάτων όλων των πολιτών της (Σκουτάρη, 2007). Έτσι, δεν είναι μόνο χρέος και καθήκον των κοινωνικών λειτουργών να προασπίζονται τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων ατόμων, είναι και χρέος ολόκληρης της πολιτείας.

1.5 Η άποψη της Ορθόδοξης Χριστιανικής Εκκλησίας στην Ελλάδα για την ομοφυλοφιλία

Κυρίαρχη κοινωνική αξία αποτελούσε ανέκαθεν η αξία της αναπαραγωγής του είδους, με άλλα λόγια, η τεκνοποίηση. Βάσει αυτής της αξίας λοιπόν, οι κοινωνίες έμαθαν να αποδίδουν ιδιαίτερη σπουδαιότητα στην ετεροφυλοφιλία που οδηγούσε στην αναπαραγωγή του είδους και υποτιμούσαν, υποβίβαζαν ή ακόμα και κατέκριναν και τιμωρούσαν τον έρωτα που δεν οδηγούσε στην αναπαραγωγή του είδους και συγκεκριμένα την ομοφυλοφιλία. Έτσι λοιπόν, υπήρχαν και υπάρχουν ακόμα κοινωνίες που ολόκληρο το πλέγμα της κουλτούρας τους, η ιδεολογία, η θρησκεία, ο τρόπος ζωής, τα ήθη και οι συνήθειες των ανθρώπων ήταν και είναι προσανατολισμένα στη «φυσιολογική» ετερόφυλη σεξουαλικότητα της αναπαραγωγής του είδους και είτε αγνοούν, είτε παραγνωρίζουν, είτε καταδικάζουν και τιμωρούν ακόμα, τις μη «φυσιολογικές» άλλες ερωτικές και σεξουαλικές εκφράσεις, ανάμεσά τους και τον ομοερωτισμό.

Από την εποχή της επικράτησης κάποιων θρησκευμάτων, όπως του ιουδαϊσμού, του χριστιανισμού και του ισλαμισμού, ο έρωτας θεωρήθηκε αμαρτία και γινόταν αποδεκτός μόνο στα πλαίσια του γάμου και με στόχο την αναπαραγωγή του ανθρώπινου είδους (Σκουτάρη, 2005).

Σύμφωνα με την ΟΛΚΕ πολλοί θεωρούν ότι η ομοφυλοφιλία είναι αμαρτία γιατί αντιτίθεται στην φυσική τάξη, καθώς από σχέσεις ατόμων του ίδιου φύλου δεν μπορεί να γεννηθούν παιδιά. Είναι ευρέως γνωστό, ότι η θρησκεία ασχολείται με μεταφυσικά ζητήματα και όχι με την φύση. Η μελέτη της φύσης είναι ευθύνη των επιστημόνων (φυσικών, χημικών, βιολόγων, γενετιστών, κτλ.) και αυτοί έχουν αποφανθεί για την φυσικότητα της ομοφυλοφιλίας και την φυσική της κανονικότητα. Επίσης, η αδυναμία απόκτησης παιδιών είναι πρόβλημα που αντιμετωπίζουν και πολλά ετερόφυλα ζευγάρια, ενώ η σεξουαλική πράξη για τους περισσότερους ανθρώπους τις περισσότερες φορές δεν έχει ως στόχο την αναπαραγωγή. Παγκοσμίως πάντως, το θέμα της ομοφυλοφιλίας ως αμαρτία έχει διχάσει πάρα πολλά δόγματα και θα συνεχίσει για πολλές δεκαετίες ακόμα. Αξίζει να τονιστεί ότι σε άλλα δόγματα επιτρέπεται να χειροτονούνται ιερείς με ερωτική προτίμηση προς το ίδιο φύλο, ενώ σε άλλα η ομοφυλοφιλία θεωρείται από τις χειρότερες αμαρτίες και τιμωρείται με θάνατο.

Η θέση της Ορθόδοξης Χριστιανικής Εκκλησίας χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα αρνητική ως προς τους ομοφυλόφιλους. Την ίδια περίπου αντίληψη έχουν υιοθετήσει όλες οι Ορθόδοξες Εκκλησίες. Η ΟΛΚΕ, επισημαίνει πως η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία επιτρέπει στα ομοφυλόφιλα και αμφιφυλόφιλα άτομα να γίνονται μέλη, θεωρεί όμως την ομοφυλοφιλία και την αμφισεξουαλικότητα αμαρτία και πιστεύει ότι κάθε σεξουαλική δραστηριότητα εκτός γάμου είναι ανήθικη. Για τους ομοφυλόφιλους προτείνει μια ζωή χωρίς σεξουαλική δραστηριότητα και καταδικάζει απερίφραστα το γάμο μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου. Η θρησκευτική προκατάληψη για την ομοφυλοφιλία δεν είναι σημερινό φαινόμενο. Για πολλούς αιώνες μετά την γέννηση του Ιησού η ομοφυλοφιλία γινόταν ανεκτή και μάλιστα επιτρεπόταν ένα είδος «γάμου» μεταξύ αντρών που λεγόταν «αδελφοποίηση». Μετά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες και αφού είχαν εξαλειφθεί σε μεγάλο βαθμό οι αρχαιοελληνικές παραδόσεις, η εκκλησία καταδίκασε απερίφραστα την ομοφυλοφιλία.

Στις μέρες μας η στάση της Ορθόδοξης Χριστιανικής Εκκλησίας εξακολουθεί να είναι «επιθετική», ειδικά έπειτα από την αναγνώριση του σύμφωνου συμβίωσης στα ομόφυλα

ζευγάρια. Μια μικρή μερίδα ιεραρχών επιχείρησε να δώσει τον τόνο στη δημόσια συζήτηση, απορρίπτοντας εκ προοιμίου την ομοφυλοφιλία σαν κάτι μη φυσιολογικό και εξοβελιστέο από τη δημόσια ζωή (Αγγελίδης, 2015). Αξιοσημείωτα παραδείγματα αποτελούν οι δηλώσεις των ιερέων της Εκκλησίας, όταν το νομοσχέδιο για το σύμφωνο συμβίωσης είχε τεθεί σε δημόσια διαβούλευση, αναμένοντας την έγκριση του.

Την εναντίωσή του στην ψήφιση του συμφώνου συμβίωσης ως νόμο του κράτους καθώς και στην επέκτασή του για τα ομόφυλα ζευγάρια, εξέφρασε ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος, Ιερώνυμος σε τηλεοπτική του συνέντευξη στο Mega. Ανέφερε χαρακτηριστικά: «Ένα τέτοιο θέμα, που είναι προσωπική επιλογή κάποιων ανθρώπων, πρέπει να μπει στο οικογενειακό δίκαιο; Πρέπει να πάει στη Βουλή και να γίνει νόμος του κράτους; πρέπει να σκεφτούμε και τη μελλοντική οικογένεια». Επίσης, τόνισε πως για την εκκλησία η ένωση άνδρα και γυναίκας μέσα από το μυστήριο του γάμου είναι ιερή και πως άλλες μορφές συμβίωσης δεν συνάδουν με τη διδασκαλία της.

Ο μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Άνθιμος και ο Πειραιώς Σεραφεΐμ είναι οι δύο ιεράρχες που έχουν απασχολήσει συχνότερα τη δημοσιότητα με δηλώσεις που αφορούν την τρέχουσα πολιτική επικαιρότητα με αντισημιτικά και ομοφοβικά μηνύματα (Τσίτσας, 2016). Ο πρώτος, κ. Άνθιμος, καλεσμένος σε τηλεοπτική εκπομπή του ΣΚΑΙ μίλησε για το σύμφωνο καθώς και τη παρέλαση των ομοφυλόφιλων το λεγόμενο gay pride , που θα γινόταν εκείνες τις μέρες στη πόλη της Θεσσαλονίκης. Δήλωσε τα εξής: «Αυτά δεν έχουν γίνει ποτέ στους αιώνες, διαφήμιση και παρέλαση των ανθρώπων οι οποίοι ζουν σε μια κατάσταση παρανομίας, αφύσικη. Ο Θεός τον αγαπάει και του δίνει αφορμές για να μετανοήσει. Από εκεί και πέρα έχει την ευθύνη του. Δεν μπορεί όμως να του αναγνωρίσει αυτό που λέμε εμείς "πολύ καλά κάνει". Σαν ανθρώπους τους τιμάμε, τους αγαπάμε, διαφωνούμε με την αμαρτία τους της οποίας δεν δεχόμαστε τη διαφήμιση και μάλιστα εντός του χώρου που για μας είναι πνευματική δικαιοδοσία μας. Είναι μια αηδία και μία παράβαση των δεδομένων από 2.000 χρόνια της πνευματικής μας ζωής, η οποία εντάσσεται μέσα στον χώρο όλων αυτών των εκτροπών που οδηγούν στην κατάσταση που βλέπουμε σήμερα σε όλη τη κοινωνία» (Τσίτσας, 2016).

Σε ερώτηση της δημοσιογράφου αν οι ομοφυλόφιλοι είναι μέλη της κοινωνίας και πρέπει να έχουν ίσα δικαιώματα με τα ομόφυλα ζευγάρια, ο κ. Άνθιμος απάντησε: «Βεβαίως και είναι μέλη και σε άλλα πράγματα είναι μέλη της κοινωνίας αλλά δεν βγαίνουν να κάνουν τις ανάγκες τους στο δρόμο. Το θέμα των δικαιωμάτων είναι αποκλειστική υπόθεση της διοικούσας πολιτείας (...) Από εκεί και πέρα δικαιούμεθα να έχουμε και κάποιοι άλλοι άποψη και να λέμε ότι αυτό είναι ένα δείγμα της εποχής μας, ένα καινούριο πρόβλημα της εποχής μας». Κλείνοντας τον λόγο του, συγκρίνει την κοινότητα των ομοφυλόφιλων με αυτήν των εγκληματιών και αναφέρει χαρακτηριστικά ότι: «Το θέμα είναι πάρα πολύ σοβαρό, πάρα πολύ σημαντικό και η πράξη αυτής της δημοσιότητας. Δεν είναι άνθρωποι και οι εγκληματίες που είναι στις φυλακές; Μπορούμε να κάνουμε μια παρέλαση στην καρδιά της Ομόνοιας, στην Αθήνα, στη Σταδίου; Δεν μπορούμε να το κάνουμε. Αυτό όμως εδώ έχει ηθική έννοια, δεν έχει έννοια περιορισμού των δικαιωμάτων των ανθρώπων». (Τσίτσας, 2016).

Ο Μητροπολίτης Πειραιώς κ. Σεραφεΐμ, μιλώντας σε εκπομπή του τηλεοπτικού σταθμού MEGA χαρακτήρισε το νομοσχέδιο για το Σύμφωνο Συμβίωσης ομόφυλων «ψευδεπίγραφο» και αντίθετο με τις αρχές της πίστεως και τόνισε ότι «θέλουν σήμερα να δημιουργήσουν ένα νέο είδος ανθρώπου που δεν υπάρχει στη φύση». Επισήμανε, πως «η Εκκλησία δεν έχει λόγο στα πολιτικά αλλά έχει στα ηθικά, δεν εκφράζει ομοφοβικό λόγο αλλά πνευματικό». Επίσης, χαρακτήρισε τους Έλληνες βουλευτές «εθελόδουλα πόνια και ανδρείκελα του διεθνιστικού σιωνιστικού συστήματος που θέλει να γκρεμίσει και να αποδομήσει τη χριστιανική Ευρώπη» (Τρίγκα, 2015).

Μία απίστευτη επίθεση κατά των ομοφυλόφιλων, αλλά και των βουλευτών που τάσσονται υπέρ τους συμφώνου συμβίωσης, εξαπέλυσε ο Μητροπολίτης Καλαβρύτων και Αιγιαλείας, Αμβρόσιος. Σε ένα πρωτοφανές ομοφοβικό παραλήρημα είχε γράψει στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης: «Η ομοφυλοφιλία είναι εκτροπή από τους Νόμους της φύσεως! Είναι κοινωνικό κακούργημα! Είναι αμαρτία! Όσοι, λοιπόν, είτε την βιώνουν, είτε την υποστηρίζουν δεν είναι φυσιολογικοί άνθρωποι! Είναι αποβράσματα της Κοινωνίας! (Τερζής, 2015). Δεν δίστασε να επιτεθεί φραστικά σε όσους το υπερασπίστηκαν χαρακτηρίζοντάς τους «αποβράσματα, ανθρωπάκια και ξεφτιλισμένους» (Τσίτσας, 2016). «Ε, λοιπόν, αυτούς τους ξεφτιλισμένους, φτύστε τους! Αποδοκιμάστε τους! Μαυρίστε τους! Δεν είναι άνθρωποι! Είναι εκτρώματα της φύσεως! Ψυχικά και πνευματικά πάσχουν! Είναι άτομα με νοητική διαταραχή! Δυστυχώς, αυτοί είναι τρις-χειρότεροι και πολύ πιο επικίνδυνοι από κάποιους που ζουν στα τρελοκομεία» (Τσίτσας, 2016). Υπάρχουν όμως! Είναι μερικά αποβράσματα της κοινωνίας, περιθωριακοί άνθρωποι, εξευτελισμένοι, άνθρωποι του σκότους οι οποίοι τώρα πια με την ευκαιρία της υπεροχής της αριστερής πτέρυγας σήκωσαν πια κεφάλι! Σας συμβουλεύω: Μη τους πλησιάζετε! Μη τους ακούτε! Μη τους εμπιστεύεστε! Είναι οι κολασμένοι της Κοινωνίας!» (Τερζής, 2015). Σφοδρές αντιδράσεις ακόμη και στο εσωτερικό της Εκκλησίας κατάφερε να προκαλέσει ο μητροπολίτης Καλαβρύτων Αμβρόσιος, με την απόφασή του να χτυπήσουν πένθιμα οι καμπάνες των ναών της μητρόπολής του σε ένδειξη διαμαρτυρίας για το σύμφωνο συμβίωσης (Τρίγκα, 2015).

Ο μητροπολίτης Κορίνθου Διονύσιος στον καθεδρικό ναό του Αγ. Παύλου υποδέχθηκε το νέο έτος αναφερόμενος στο σύμφωνο συμβίωσης και επιτέθηκε εναντίον του πρωθυπουργού λέγοντας: «Αν του έδινα ως ευχή και του έλεγα, να σε αξιώσει ο Θεός αφού έφερες τόσο μεγάλη πρόοδο, να παραστείς και στα συμβόλαια των παιδιών σου, τι θα μου έλεγε; Με ειρωνεύεσαι, με κατηγορείς; Ακριβώς αυτό του λέω. Ότι πρέπει να σεβόμαστε μερικά πράγματα στη ζωή μας και να δίνουμε καλά παραδείγματα. Δεν είναι καλά παραδείγματα αυτά εκτραχύνουν τον άνθρωπο τέτοιες καταστάσεις». Οι δηλώσεις του προκάλεσαν έντονες αντιδράσεις τόσο από τον πολιτικό κόσμο όσο και από κοινωνικές οργανώσεις. Την επόμενη μέρα σε τηλεοπτική του συνέντευξη εμφανίστηκε αμετανόητος δηλώνοντας: «Δεν έχω να ανασκευάσω τίποτα. Δεν στοχοποίησα τα παιδιά του πρωθυπουργού. Αν το εξέλαβαν έτσι, δυσκολεύομαι να ζητήσω συγνώμη. Δεν ξέρω αν ήταν επιτυχημένο το παράδειγμα. Το χρησιμοποίησα για να τον σοκάρω. Του είπα “για βάλε το πρόβλημα στο σπίτι σου με σεβασμό και αγάπη”» (Τσίτσας, 2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ

Ομοφυλοφιλική συμπεριφορά παρατηρείται σε όλες τις κοινωνίες ανεξαιρέτως της πολιτικής κατάστασης ή οικονομικής θέσης που κατέχουν. Είναι δύσκολο να καθορίσει κάποιος τον «επιπολασμό» της ομοφυλοφιλίας, κυρίως γιατί υπάρχει δυσκολία στο να ορισθεί τι αποτελεί τελικά την ομοφυλοφιλία αλλά και γιατί ένα μεγάλο ποσοστό ομοφυλοφιλίας είναι άγνωστο λόγω κοινωνικών διακρίσεων και πιέσεων που δρουν ενάντια στην ανοιχτή αποκάλυψη του ομοφυλοφιλικού πληθυσμού (Μάνος Ν., 1997). Είναι αδύνατο, λοιπόν, να αποδοθεί ένας ακριβής αριθμός, ωστόσο αυτό που εκτιμάται κατά προσέγγιση είναι ότι το 10% του συνολικού πληθυσμού διατηρεί κάποιο είδος ομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς (Samelius & Wegberg, 2005).

Η ομοφυλοφιλία αν και υπήρχε από τα αρχαία χρόνια, δεν θεωρούταν πάντα “αποκλίνουσα” συμπεριφορά, ούτε δέχονταν αρνητική στάση τα ομοφυλόφιλα άτομα. Στις αρχαίες κοινωνίες η ομοφυλοφιλία στους άνδρες επιβραβευόταν ως στοιχείο ανδρικής σεξουαλικότητας και απόδειξη ανδρείας και γενναιότητας. Αρχισε να θεωρείται αποκλίνουσα κοινωνική συμπεριφορά από τον Μεσαίωνα και έπειτα, όπου στην Ευρώπη και στην Αμερική ξεκίνησαν να δημιουργούνται αυταρχικές και έντονα συντηρητικές κοινωνίες. Στις δυτικές κοινωνίες απέδιδαν τις ομοφυλοφιλικές επαφές στην ύπαρξη ψυχικής νόσου ή ακόμα και σε έναν δαίμονα.

Άρχισε να μελετάται συστηματικά ως φαινόμενο από το 1948 (Ασκητής, 1997). Από τότε το ερώτημα που απασχολεί την επιστημονική κοινότητα αφορά τα αίτια της ύπαρξης της ομοφυλοφιλίας. Απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα έχουν προσπαθήσει να δώσουν διάφοροι μελετητές προσεγγίζοντας το σε βιολογικό, γενετικό, κοινωνιολογικό και ψυχιατρικό επίπεδο χωρίς εντέλει να αποδεικνύεται αν ευθύνεται εξολοκλήρου κάποιος από τους παραπάνω παράγοντες ή σε συνδυασμό αυτών (Κακαβούλης, 1995).

2.1 Βιολογική – Γενετική Προσέγγιση

«Η ομοφυλοφιλία έχει συνδεθεί με τρία τουλάχιστον είδη βιολογικών παραγόντων. Οι παράγοντες αυτοί έχουν σχέση με τις ορμόνες, τα γονίδια και τον εγκέφαλο των ομοφυλόφιλων» (Thio, 2003). «Ανάμεσα στα δύο φύλα δε βρίσκουμε βαθύτατες βιολογικές διακρίσεις». Ο Wilson στο βιβλίο του «On Human Nature» (1978) θεωρεί την ομοφυλοφιλία ένα φυσιολογικό βιολογικό γεγονός και αναφέρει πως ίσως οι ομοφυλόφιλοι είναι οι γενετικοί φορείς μερικών σπάνιων ανθρώπινων ορμών (Λαγουμίδου, 1996).

Η αναζήτηση μιας ορμονικής αιτιολογίας για την ομοφυλοφιλία άρχισε με τα πρώτα βήματα της ενδοκρινολογίας, πριν από περίπου έναν αιώνα. Σύμφωνα με τη θεωρία της ορμονικής διαταραχής, η ομοφυλοφιλία οφείλεται σε μία διαταραχή της ισορροπίας των σεξουαλικών ορμονών (Χουρδάκη και συν., 1985). Βέβαια, κατά τους Lempriere και συνεργάτες (1995), «πολύαριθμες ενδοκρινολογικές έρευνες και μετρήσεις έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι αδενικές εκκρίσεις και το επίπεδο των ορμονών στο πλάσμα δεν παρουσιάζουν καμία σημαντική διαφορά μεταξύ ομοφυλόφιλων και ετεροφυλόφιλων. Η επιλογή του σεξουαλικού αντικειμένου δεν οφείλεται λοιπόν σε κάποια ειδική ενδοκρινολογική διαταραχή» (Lempriere και συν., 1995).

«Η θεωρία που αποδίδει την ομοφυλοφιλία στην έλλειψη συγκεκριμένων σεξουαλικών ορμονών είναι βασισμένη σε πολλές μελέτες. Μία από αυτές κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι νεαροί ομοφυλόφιλοι άνδρες παρουσίασαν χαμηλότερα επίπεδα αρσενικών σεξουαλικών ορμονών από ότι οι νεαροί ετεροφυλόφιλοι. Μια άλλη έδειξε ότι η ημερήσια έκκριση γυναικείων σεξουαλικών ορμονών των ομοφυλόφιλων γυναικών ήταν σημαντικά χαμηλότερη από την αντίστοιχη των ανδρικών ορμονών. Ως εκ τούτου οι μελέτες αυτές δεν μπορούν να εξηγήσουν πώς οι σεξουαλικές ορμόνες μπορούν να επηρεάσουν τις σεξουαλικές προτιμήσεις ενός ατόμου. Όμως, τα στοιχεία μπορεί να είναι πειστικά για πολλούς ανθρώπους που θεωρούν τους ομοφυλόφιλους άνδρες θηλυπρεπείς και τις λεσβίες ανδροπρεπείς. Αυτό συμβαίνει, επειδή τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι η έλλειψη ανδρικών ορμονών κάνει τους ομοφυλόφιλους άνδρες λιγότερο “αρρενωπούς” και η έλλειψη γυναικείων ορμονών κάνει τις λεσβίες λιγότερο “θηλυκές”» (Thio, 2003).

Οι γενετιστές στη προσπάθεια τους να εξηγήσουν την αιτιολογία της ομοφυλοφιλίας με έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σε δίδυμους, έδειξαν ότι υπάρχει υψηλότερος βαθμός συμφωνίας για ομοφυλοφιλία σε μονοζυγώτες δίδυμους παρά σε διζυγώτες. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου η ομοφυλοφιλία δεν παρατηρείται και στους δύο μονοζυγώτες δίδυμους. Από την άλλη, έρευνες που συγκρίνουν δίδυμους που μεγάλωσαν χωριστά, διαχωρίζοντας τους γενετικούς από τους περιβαλλοντικούς παράγοντες, δεν έχουν γίνει ακόμη (Μάνος Ν., 1997).

Ο Kallman (1953) ερεύνησε 40 μονοζυγωτικούς δίδυμους που είχαν ομοφυλοφιλικό σεξουαλικό προσανατολισμό και απέδειξε σε ποσοστό 100% πως και ο δίδυμος αδερφός, του κάθε ομοφυλόφιλου ατόμου παρουσίαζε παρόμοιο σεξουαλικό προσανατολισμό. Στον αντίποδα, στους διζυγωτικούς το ποσοστό ανήλθε στο 11.5%. Βέβαια υπάρχουν και έρευνες που έδειξαν αντίθετα αποτελέσματα από αυτά της έρευνας του Kallman αλλά και έρευνες που έδειξαν τα ίδια αποτελέσματα, όπως αυτή του Parker (1964), του Zuger(1976) και των McConaghy & Blaszczyński(1980) (Λαγουμίδου, 1996).

Έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σχετικά με τη διαφοροποίηση των γονιδίων, έχουν

αποδείξει πως σημαντικό ρόλο παίζουν και τα χρωμοσώματα όσον αφορά τον σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ατόμου. Τα χρωμοσώματα είναι μικρά ινώδη σωματίδια, τα οποία συμβολίζονται με X και Y και βρίσκονται στον πυρήνα των κυττάρων. Κάθε κύτταρο περιέχει 46 χρωμοσώματα διαταγμένα σε 23 ζεύγη εκ των οποίων τα 22 είναι κοινά και στα δυο φύλα. Το 23ο ζεύγος, που διαφοροποιείται, αποτελείται στα θηλυκά από δυο όμοια χρωμοσώματα XX ενώ στα αρσενικά από δυο ανόμοια χρωμοσώματα XY. Το γονίδιο Y λοιπόν είναι αυτό που καθορίζει την δημιουργία των ανδρικών γεννητικών οργάνων (Κακαβούλης, 1995).

Μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί δείχνουν ότι τα γονίδια μπορεί να ευθύνονται για την ομοφυλοφιλία. Δύο (2) μελέτες (η μία από τον Bailey M. στο Πανεπιστήμιο Northwestern και τον Pillar R., και η άλλη από τον Whitam F. από το Πανεπιστήμιο της πολιτείας της Αριζόνα) δείχνουν ότι για ένα μονοζυγωτικό δίδυμο, ομοφυλόφιλο αδελφό η πιθανότητα να είναι ομοφυλόφιλος και ο δεύτερος είναι περίπου 59 – 60% ενώ για έναν ετεροζυγωτικό δίδυμο, ομοφυλόφιλο αδελφό η πιθανότητα να είναι ομοφυλόφιλος και ο δεύτερος είναι μόλις 25 – 30%». (LeVay, 1999). «Στις μονοζυγωτικές δίδυμες οι πιθανότητες να είναι και οι ομοφυλόφιλες γυναίκες είναι 48%, ενώ στις ετεροζυγωτικές 16%, το ίδιο ποσοστό που υπάρχει ανάμεσα σε μη δίδυμες αδελφές». (LeVay, 1999)

Επίσης, ο μοριακός βιολόγος που ερευνά τον σεξουαλικό προσανατολισμό στο Εθνικό Ινστιτούτο Υγείας στην Ουάσιγκτον, Dean Hamer, στη μελέτη που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Science το 1993, ερεύνησε την γενεαλογία και τους γενετικούς συνδέσμους 114 οικογενειών που έχουν ομοφυλόφιλα άτομα ως μέλη τους. Ο Hamer μαζί με τους συνεργάτες του εντόπισαν ένα γονίδιο που επηρεάζει τον σεξουαλικό προσανατολισμό των ανδρών καθώς στις οικογένειες τους διαπιστώθηκαν πολλά περιστατικά ομοφυλοφιλίας σε αδέρφια, ξαδέρφια και θείους από την πλευρά της μητέρας των ομοφυλόφιλων (δηλαδή οι θείου από την πλευρά της μητέρας και οι γιοι από μητρικές θείες). Αυτό δείχνει ότι για την ομοφυλοφιλία μάλλον ευθύνεται ένα γονίδιο στο χρωμόσωμα X που κληρονομείται από τη μητέρα, μιας και οι άνδρες το κληρονομούν πάντα από αυτή. Έτσι, οι πιθανότητες να κληρονομήσει το παιδί το συγκεκριμένο γονίδιο ανάγονται στο 50%. Τα αποτελέσματα ερευνών που διεξήχθησαν σε οικογένειες διδύμων δίνουν θετική απάντηση στην ύπαρξη τέτοιων γονιδίων. (Hamer D και συν., 1993)

Στην ίδια μελέτη, διαπίστωσαν ότι η ανδρική ομοφυλοφιλία συνδέεται γενετικά με μια συγκεκριμένη θέση του φυλετικού χρωμοσώματος X, τη θέση Xq28. Συνεπώς, η μελέτη αυτή υποστηρίζει ότι η ομοφυλοφιλία είναι κληρονομική και μεταφέρεται από τη μια γενιά στην επόμενη με ένα γονίδιο. Η άποψη αυτή αρχικά είχε μεγάλη απήχηση και έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από οργανώσεις ομοφυλόφιλων σε ολόκληρο τον κόσμο. Γρήγορα όμως καταρρίφθηκε ως αβάσιμη από την επιστημονική κοινότητα (Ελληνικό Σεξολογικό Ινστιτούτο, 2005, Hamer D. και συν., 1993).

Μετάπειτα, το 2012 ομάδες ανεξάρτητων ερευνητών μελέτησαν τους γενετικούς συνδέσμους που αφορούν τον ανδρικό σεξουαλικό προσανατολισμό, επαλήθευσαν τα αποτελέσματα της μελέτης του Hamer και επιβεβαίωσαν τη γενετική σύνδεση της ομοφυλοφιλίας με τη θέση Xq28. (Sanders και συν. 2015).

Η ερευνητική ομάδα του Camperio Ciani μοίρασε ερωτηματολόγια σε 98 ομοφυλόφιλα άτομα και 100 ερωτηματολόγια σε ετεροφυλόφιλα τα οποία περιείχαν ερωτήσεις σχετικά με τα γενεολογικά τους δέντρα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι ομοφυλόφιλοι άνδρες προέρχονταν από πολύτεχνες μητέρες και θείες (από την πλευρά της μητέρας) και είχαν περισσότερους ομοφυλόφιλους συγγενείς από την μητρική πλευρά σε σχέση με την πατρική. Η έρευνα έδειξε ότι τα ομοφυλόφιλα γονίδια συμμετέχουν κατα 14% στα αίτια της ομοφυλοφιλίας (Camperio και συν., 2004).

Ο νευρολόγος LeVay (1991) υποστηρίζει πως υπάρχει μια μικρή διαφορά στη δομή του εγκεφάλου. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι ένας πυρήνας νευρώνων, ο INAH3 που βρίσκεται στον υποθάλαμο του εγκεφάλου παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της σεξουαλικής συμπεριφοράς. Στους ετεροφυλόφιλους άνδρες αυτός ο πυρήνας είναι τριπλάσιου μεγέθους σε σχέση με τις γυναίκες ενώ στους ομοφυλόφιλους άνδρες είναι ελάχιστα μεγαλύτερος από των γυναικών (LeVay, 1991).

Αντίστοιχη παρατήρηση έκανε και ο Breedlove (1992). Συγκεκριμένα, διαπίστωσε ότι ο υπερ-χασματικός πυρήνας είναι μεγαλύτερος και πιο επιμηκυνόμενος στους ομοφυλόφιλους άνδρες, στοιχείο που στις γυναίκες εντοπίζεται περιορισμένα (Breedlove, 1992). Επίσης, στους ομοφυλόφιλους άνδρες και στις ομοφυλόφιλες γυναίκες ο τρίτος χασματικός του πρόσθιου υποθαλάμου ήταν μικρότερος από ότι στους ετεροφυλόφιλους (Rahman & Wilson, 2003).

Αξίζει να σημειωθεί ότι στις περισσότερες έρευνες που έγιναν σχετικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό των ανθρώπων, οι ομοφυλόφιλες γυναίκες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης και σε κάποιες υπήρξαν τεχνικά προβλήματα για την μελέτη τους λόγω π.χ. της έλλειψης του εγκεφαλικού φλοιού τους (LeVay, 1999). Έτσι, οι μελέτες περιορίστηκαν μόνο στον ανδρικό σεξουαλικό προσανατολισμό και τα πορίσματα αυτών αναφέρονται κυρίως στην ανδρική ομοφυλοφιλία.

2.2 Κοινωνιολογική Προσέγγιση

Ο Αγραφιώτης και η Μάντη (1993), αναφέρουν ότι «η κοινωνιολογική προσέγγιση θεωρεί την σεξουαλικότητα ως ένα κοινωνικό-πολιτιστικό φαινόμενο, υποστηρίζει δηλαδή ότι η ανθρώπινη σεξουαλικότητα «σμιλεύεται» σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον και επηρεάζεται άμεσα από τους κοινωνικούς κανόνες που διέπουν μια κοινωνία». Η διερεύνηση των πολιτιστικών διαφορών στις σεξουαλικές αντιλήψεις και πρακτικές φανερώνει τη κοινωνική φύση της σεξουαλικότητας (Αγραφιώτης και Μάντη, 1993).

Οι περισσότεροι κοινωνιολόγοι πιστεύουν ότι τα ομοφυλόφιλα παιδιά γεννιούνται με μια διάχυτη, ουδέτερη σεξουαλική επιθυμία, όπως ακριβώς και τα ετεροφυλόφιλα. Μέσω μιας συνεχούς αλληλεπίδρασης με τους γονείς και τους φορείς της κοινωνικοποίησης τους μπορούν να εστιάσουν και να περιορίσουν το σεξουαλικό τους ενδιαφέρον προς μια συγκεκριμένη σεξουαλική επιλογή-ένα άτομο του ίδιου φύλου. Βέβαια, ορισμένοι κοινωνιολόγοι υποστηρίζουν την κοινωνιολογική υπόθεση ότι οι ομοφυλόφιλοι έχουν γεννηθεί με μια βιολογική προδιάθεση που καθιστά πιο πιθανό για αυτά τα παιδιά να ελκύονται από άτομα του ίδιου φύλου. «Μόνη της, όμως, αυτή η βιολογική ροπή δεν οδηγεί αυτόματα στην ομοφυλοφιλία. Η κοινωνία μπορεί να την ελέγξει και να ακυρώσει, όπως γίνεται φανερό από τις κοινωνικές διαφορές στη συχνότητα της ομοφυλοφιλίας. Παρά όλα αυτά, η βιολογική προδιάθεση μπορεί να κάνει ορισμένα παιδιά μεγαλώνοντας να γίνουν ομοφυλόφιλοι, αλλά μόνο εάν υπάρχουν συγκεκριμένες κοινωνικές δυνάμεις στο περιβάλλον τους, όπως είναι οι γονείς και οι φίλοι, που έμμεσα τα οδηγούν ή τα πιέζουν φανερά προς την ομοφυλοφιλία» (Thio, 2003).

Στο «On Human Nature» (1978) ο Wilson εκφράζει την άποψη ότι η ομοφυλοφιλία ίσως είναι ένας βιολογικά «φυσιολογικός» χαρακτήρας που έχει τη ρίζα του σε κάποιο σημαντικό γεγονός στην αρχή της κοινωνικής ένταξης του ανθρώπου. Ο ίδιος μας αναφέρει, ότι «οι ομοφυλόφιλοι ίσως είναι οι γενετικοί φορείς μερικών ανθρώπινων σπάνιων ορμονών» (Λαγουμίδου, 1996).

«Πολλοί μελετητές όπως ο Kinsey (1948) και οι Ford και Beach (1952) θεωρούν ότι η κατανόηση οποιαδήποτε διάστασης της σεξουαλικότητας απαιτεί μια πολύπλευρη γνώση για τους τρόπους με τους οποίους αυτή εκφράζεται στους διάφορους λαούς με διαφορετικά οικογενειακά συστήματα και κάτω από διάφορα οικονομικά και πολιτιστικά πρότυπα» (Αγραφιώτης και Μάντη, 1993).

Οι έρευνες των Green, Billeton και Siegeman (1981) έδειξαν ότι η σχέση την μητέρας με τον γιο επηρεάζει σημαντικά την συμπεριφορά του δεύτερου κατά το 2ο έως 5ο έτος της ηλικίας του. Ο Marantz (1984), έπειτα από σχετική έρευνα που διεξήγαγε, υποστήριξε ότι σε ποσοστό 46% των μητέρων που απέκτησαν αγόρια με ομοφυλοφιλικές τάσεις έπασχαν από κατάθλιψη στα πρώτα χρόνια μετά τη γέννηση του παιδιού. Άλλες μητέρες ομοφυλόφιλων ανέφεραν ότι βρίσκονται σε άσχημη ψυχολογική κατάσταση κατά τη διάρκεια την κύησης ή και τα πρώτα χρόνια μετά τη γέννηση τους. Ακόμα, περισσότερες από τις μισές γυναίκες που ερευνήθηκαν δήλωσαν πως ο σύζυγος τους διατηρούσε εξωσυζυγική σχέση κατά την κύηση ή και στο πρώτο έτος του παιδιού τους. (Λαγουμίδου, 1996)

Μια άλλη θεωρία υποστηρίζει ότι σημαντικό ρόλο στην εκδήλωση ομοφυλοφιλίας παίζει η

«ατυπική παιδική κατάσταση». Η μη δυνατότητα ανάπτυξης ομόφυλης ταυτοποίησης (το αγόρι με τον πατέρα και το κορίτσι με τη μητέρα), η μη σωστή ανατροφή του παιδιού που ένας από τους δυο γονείς είναι απών και η επιθυμία των γονιών να αναθρέψουν το παιδί αντιθέτως από το φύλο του, είναι παράγοντες που οδηγούν στην ομοφυλοφιλία (Rattner, 1969). Επιπρόσθετα, αιτιακές αποδόσεις όπως μια “απογοήτευση” ή μια “προδοσία” εκ μέρους του αντίθετου φύλου ή δυσκολίες εξαιτίας διαταραχής πατρικών ή μητρικών πρωτοτύπων έχουν και αυτές σαν συνέπεια την ομοφυλοφιλία (Τζαμαλούκα, 2002).

Επιπλέον, σύμφωνα με άλλη θεωρία μεγάλη σημασία έχει και η στάση των γονέων απέναντι στη σεξουαλικότητα. Με τη σεξουαλική απώθηση στην παιδική ηλικία, η σεξουαλική ορμή «αποκλίνει», δηλαδή διαστρέφεται και εμφανίζεται μετά σε παραμορφωμένη μορφή στη συνείδηση. Η συχνά θρησκευτικά εξαρτημένη αγωγή παρουσιάζεται σαν καταστρεπτικός συνοδοιπόρος σεξουαλικών παραπλανήσεων, σε όλες τις περιπτώσεις διαστροφών, ομοφυλοφιλίας, σεξουαλικής αδυναμίας κλπ. Ψυχίατροι ανακαλύπτουν ένα πλήθος από σεξουαλικούς «εκφοβισμούς» στα πρώιμα στάδια της ανάπτυξης του ανθρώπου (Rattner, 1969).

Πολλοί κοινωνιολόγοι δεν θεωρούν την ομοφυλοφιλία ως “πραγματική” αλλά ως τον ορισμό μιας συμπεριφοράς από την κοινωνία ως επιθυμητής ή ανεπιθύμητης. Έχει σχέση, δηλαδή, περισσότερο με το πώς η κοινωνία αντιμετωπίζει τους ομοφυλόφιλους παρά με τον ίδιο το σεξουαλικό προσανατολισμό τους. Επομένως, οι συγκεκριμένοι κοινωνιολόγοι δεν ενδιαφέρονται να ανακαλύψουν τα αίτια της ομοφυλοφιλίας. «Αντίθετα, οι κοινωνιολόγοι που ενδιαφέρονται για την ουσία των φαινομένων, όπως οι θετικιστές, θεωρούν την ομοφυλοφιλία ως μια πραγματική ενότητα και αναζητούν την αιτιολογία της» (Thio, 2003).

Σε γενικές γραμμές, οι μελετητές της ομοφυλοφιλίας, καταλήγουν στο ότι δεν συντελεί μόνο ένας παράγοντας για την δημιουργία ομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς. Η ομόφυλη συμπεριφορά καθορίζεται τόσο από βιολογικούς, όσο και από περιβαλλοντικούς παράγοντες: καθώς ο σεξουαλικός προσανατολισμός στους περισσότερους ανθρώπους καθορίζεται σε μικρή ηλικία και η ανάπτυξή του περιλαμβάνει μία σύνθετη αλληλεπίδραση μεταξύ φύσης και ανατροφής (American Psychological Association, 2008).

2.3. Ψυχολογική Προσέγγιση

Η Λαγουμίδου (1996) επισημαίνει ότι «όλες οι ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις συμφωνούν στο ότι η ομοφυλοφιλία αποτελεί προσκόλληση σε ένα ανώριμο στάδιο της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης κατά την προεφηβική ηλικία» (Λαγουμίδου, 1996).

Συμφωνα με την κλασσική ψυχαναλυτική θεωρία, στους άνδρες το πρόβλημα οφείλεται σε παραστάσεις της παιδικής ηλικίας με μια αυταρχική, υπερπροστατευτική και “σαγηνευτική” μητέρα και έναν παθητικό, αδύναμο, “εχθρικό” ακόμα και απών πατέρα. Αντίθετα, για τις γυναίκες δεν έχει υπάρξει αντίστοιχη μελέτη με κάποιου είδους οικογενειακό σχήμα. Παρόλα αυτά οι παραδοσιακές θεωρίες προβάλλουν την ομοφυλοφιλία μεταξύ γυναικών ως αποτέλεσμα άλυτων αναπτυξιακών δυσκολιών (Μάνος, 1997).

«Η ψυχαναλυτική θεωρία δίνει έμφαση στα πρώτα χρόνια της ζωής του ανθρώπου, για την κατανόηση της μελλοντικής του συμπεριφοράς και της διαμόρφωσης του χαρακτήρα του. Αυτό οδήγησε στην ανάπτυξη της θεωρίας της ψυχοσεξουαλικής εξέλιξης» (Μαλικιώση – Λοΐζου, 1999).

Ο Chasseget – Smirgel και οι συνεργάτες του (1991), υποστηρίζουν ότι «η ψυχαναλυτική θεωρία πρεσβεύει ότι υπάρχουν ομοφυλοφιλικές ενορμήσεις σε όλους τους ανθρώπους».

Σύμφωνα με τη θεωρία της «έμφυτης προδιάθεσης», η ομοφυλοφιλία είναι έμφυτη. Ο Freud πίστευε ότι η ομοφυλοφιλία έχει γενετικά αίτια και ότι οι πρώιμες ατομικές εμπειρίες ενισχύουν ή αποκλείουν αυτή την τάση (Χουρδάκη και συν., 1985). Συγκεκριμένα, όρισε ότι υπάρχουν δυο κινητήριες δυνάμεις στην ανθρώπινη συμπεριφορά, την σεξουαλική ορμή – “libido”- και το αίσθημα του θανάτου.

Σύμφωνα με τον Freud, η “libido” βρίσκεται σε διαφορετικές περιοχές του σώματος, ανάλογα με την ηλικία που βρίσκεται το άτομο. Τα ηλικιακά στάδια είναι:

- Το πρώτο στάδιο (στοματικό στάδιο) κατά το πρώτο έτος της ηλικίας του παιδιού. Η ηδονή και η ευχαρίστηση βρίσκονται στο στόμα του παιδιού (χείλη, γλώσσα) και τη βιώνει με τον θηλασμό.
- Το δεύτερο στάδιο (πρωκτικό στάδιο) κατά το 2ο και 3ο έτος της ηλικίας του παιδιού. Η ηδονή επιτυγχάνεται με την ικανοποίηση των βιολογικών αναγκών και το παιδί αρχίζει να ελέγχει τους σφιγκτήρες της ούρησης και της αφόδευσης
- Το τρίτο στάδιο (φαλλικό στάδιο) κατά το 4ο και 6ο έτος της ηλικίας του παιδιού. Η ευχαρίστηση επικεντρώνεται στα γεννητικά όργανα και το παιδί αρχίζει να διαμορφώνει την ταυτότητα του φύλου του. Χαρακτηριστικό αυτού του σταδίου είναι η επιθυμία των παιδιών για υποκατάσταση της σχέσης τους με τον γονέα του αντίθετου φύλου (Οιδιπόδειο σύμπλεγμα – Σύμπλεγμα της Ηλέκτρας) και για αυτό βλέπουν τον γονέα του ίδιου φύλου ως “αντίπαλο”. (Ασκητής, 1997)

Η ταύτιση του παιδιού με τον πατέρα είναι η επιτυχής επίλυση της σύγκρουσης του υπερ-Εγώ, η οποία με τη σειρά της οδηγεί στο σχηματισμό μιας ώριμης σεξουαλικής.

«Ασφαλώς και πρέπει να υπάρξει ήρεμη και ισορροπημένη αντιμετώπιση από μέρους των γονιών όλων των εκδηλώσεων αγάπης και ερωτισμού αλλά και θυμού ή επιθετικότητας του παιδιού. Αυτό θα επιτρέψει την αρμονική και σταδιακή εξέλιξη των συναισθημάτων του, ώστε να περάσει από την οιδιπόδεια φάση στη λύση και απελευθέρωση και αργότερα στη λανθάνουσα περίοδο και την γενετική εξέλιξη» (Ασκητής, 1997).

Η αποτυχία να επιλυθεί επιτυχώς το Οιδιπόδειο Σύμπλεγμα σταθεροποιεί την ταύτιση του αγόρι με τη μητέρα, κατευθύνοντας την “libido” του πάνω στον πατέρα. Αυτό θα μπορούσε να συμβεί είτε όταν το σύμπλεγμα δεν είχε ολοκληρωθεί είτε επειδή είχε προκληθεί ένα προηγούμενο τραύμα και είχε προκαλέσει ψυχοκοινωνική καθήλωση μέσα στην προ-Οιδιποδειακή κατάσταση, εμποδίζοντας το παιδί να την ξεκινήσει (Freud, 2014c).

Αυτό το αρνητικό αποτέλεσμα του Οιδιπόδειου μπορεί να οδηγήσει στην ομοφυλοφιλία, στην ενήλικη ζωή του ατόμου.

Ο Adler (χ. χ.) καταγράφει ότι μια ομάδα επιστημόνων, παραδέχεται την καθήλωση του ομοφυλόφιλου σε ορισμένες σεξουαλικές εμπειρίες της παιδικής ηλικίας. Τα γεγονότα όμως φαίνονται μην επαληθεύουν κι αυτή τη θεωρία. Γιατί γνωρίζουμε πως τέτοιες εμπειρίες είναι πολύ συχνές στην παιδική ηλικία.

Επίσης, ο Lempriere και οι συνεργάτες του (1995), παρουσιάζουν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά για τα οποία έχει γίνει δεκτό, από την εποχή του Freud, ότι μπορούν να ευνοήσουν τη διαδικασία της ομοφυλοφιλοποίησης, στα πλαίσια μιας γενικής ατομικής προδιάθεσης. Συνεπώς, οι καθηλώσεις των ομοφυλόφιλων ενδέχεται να συνδέονται με: α) την έντονη αφοσίωση στη μητέρα η οποία εκπροσωπεί την ιδεώδη γυναικεία εικόνα που όμως είναι φαντασιστικά απρόσιτη. Έτσι γίνεται ένα πρότυπο προς ταύτιση. β) Τον ναρκισσισμό, που προσανατολίζει την επιλογή του ατόμου προς ένα αντικείμενο παρόμοιο με τον εαυτό του. γ) το άγχος του ευνουχισμού που προσδιορίζει την σχέση με τον πατέρα. Εδώ να σημειωθεί πως μόνο με την παραίτηση από την διεκδίκηση των γυναικών μπορεί να αποφευχθεί η οιδιπόδεια αντιπαλότητα και ο κίνδυνος ευνουχισμού (Lempriere και συνεργάτες, 1995).

Σε μια άλλη θεωρία τονίζεται πως «το άγχος ευνουχισμού πολλές φορές φαίνεται να παίζει καθοριστικό ρόλο στην προσωπικότητα του παιδιού, που μεγαλώνοντας κάτω από την αυταρχικότητα του πατέρα, βγαίνει «καθηλωμένο» χωρίς να αναπτύξει την ταυτότητα του και να διεκδικήσει τη σεξουαλική του ολοκλήρωση. Είναι μία πρώτη καθήλωση του παιδιού, που μπορεί να περάσει από τον πατρικό φόβο ευνουχισμού στη φιλομόφυλη εξέλιξη και στην ομοφυλοφιλία, μη μπορώντας να εκφράσει αργότερα την ετεροφυλοφιλική του ηδονή» (Ασκητής, 1997).

Έρευνες που πραγματοποιήθηκαν από τους Whitam και Zent (1984) έδειξαν πως τα περισσότερα ομοφυλόφιλα άτομα είχαν απόμακρους πατέρες λόγω της εργασιακής τους ενασχόλησης ή και αυταρχικής προσωπικότητας μητέρες λόγω του χαρακτήρα τους. Στην ίδια κατεύθυνση βρίσκεται και ο Isay (1987) που, βασιζόμενος σε εξειδικευμένες κλινικές έρευνες και δεδομένα, θεωρεί ότι οι ομοφυλόφιλοι άνδρες «νοσούν» από την έλλειψη πατρικής φιγούρας κατά την παιδική τους ηλικία, ενώ ο Silverstein (1982), βασιζόμενος σε συμπεράσματα που έβγαλε παίρνοντας συνεντεύξεις από ενήλικους ομοφυλόφιλους άνδρες που δεν αποτελούσαν κλινικό δείγμα, κατέληξε ότι η απομάκρυνση του πατέρα από τα παιδιά ήταν το αποτέλεσμα και όχι η αιτία της ομοφυλοφιλίας. Παρόμοια συμπεράσματα γράφει και ο Harry (1982) στο βιβλίο του «Gay Children Grow Up» (Λαγουμίδου, 1996).

Αντίθετα, ο Bieber (1962), υποστηρίζει πως αν ένας πατέρας είναι δημιουργικός, υποστηρικτικός και θερμός στις διαπροσωπικές του σχέσεις, μπορεί να επηρεάσει τον σεξουαλικό προσανατολισμό του παιδιού προς το ίδιο φύλο. (Λαγουμίδου, 1996)

«Πολλοί ψυχίατροι έχουν όντως βρει ότι οι περισσότεροι ομοφυλόφιλοι «ασθενείς» τους είχαν αυτές τις διαταραγμένες σχέσεις με τους γονείς τους. Όμως διάφορες μελέτες για τους

ομοφυλόφιλους που δεν επισκέπτονται κάποιο ψυχίατρο έδειξαν ότι δεν διαφέρουν από τους ετεροφυλόφιλους όσων αφορά τις σχέσεις τους με τους γονείς τους. Όπως κατέληξε η Evelyn Hooker μετά την επανεξέταση αυτών των μελετών: έτσι, φαίνεται ότι οι διαταραγμένες σχέσεις με τους γονείς δεν είναι ούτε απαραίτητες ούτε αρκετές συνθήκες για την εμφάνιση της ομοφυλοφιλίας. Η ανάγκη για την αναζήτηση άλλων αιτιολογικών παραγόντων θα πρέπει να υπογραμμιστεί» (Thio, 2003).

Τέλος, «κατά τον Freud στη γένεση της ομοφυλοφιλίας μπορεί επίσης να διεισδύσει η αντιπαλότητα και η ζήλια ανάμεσα σε αδελφούς και αδελφές. Η επιθετικότητα που προκύπτει απωθείται και μετασηματίζεται σε ομοφυλοφιλική καθήλωση» (Lempriere και συν. 1995).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΕΦΗΒΕΙΑ ΚΑΙ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ

3.1 Η ψυχοσύνθεση ενός εφήβου

Η αποκάλυψη της σεξουαλικότητας είναι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της ήβης και είναι άμεσα συνδεδεμένη με την μεταβατική περίοδο της εφηβείας. Σ' αυτή την ηλικία παρουσιάζονται δύο καταστάσεις : του παιδιού και ύστερα του άνδρα και της γυναίκας. Η σεξουαλική αναζήτηση είναι πλέον κάτι δεδομένο. Οι σεξουαλικές αναζητήσεις αυξάνονται και εναλλάσσονται, μπερδεύοντας φιλομόφουλα συναισθήματα και ετεροφυλικές σκέψεις. Η σεξουαλική περιέργεια, η πονηριά, ο μυστικισμός, η αμηχανία, αλλά και η ανάγκη να ανακαλύψει ο έφηβος περισσότερα, είναι κυρίαρχα σ' αυτήν την ηλικία. Κατά την ήβη, η ψυχοσεξουαλική διαμόρφωση έχει πλέον φτάσει σε ολοκλήρωση σε ένα αρκετά μεγάλο στάδιο και έχει δημιουργηθεί κατά βάση η ταυτότητα του φύλου. Η επιτήρηση της σεξουαλικής δραστηριότητας στην εφηβεία είναι μια πολυσύνθετη κατάσταση. Τόσο τα κορίτσια όσο και τα αγόρια είναι αρκετά δύσκολο να εκφράσουν τις σεξουαλικές τους προτιμήσεις. Τα χαρακτηριστικά της σεξουαλικής κατάστασης είναι διαφορετικά συγκριτικά με την ηλικία, το φύλο και το μορφωτικό ή κοινωνικό επίπεδο των ανθρώπων ([Τσουματίδης, 2016](#))

Περίπου στην ηλικία των 11 ετών, όπου είναι το πρώτο εφηβικό επίπεδο, οι έφηβοι χαρακτηρίζονται από μια μία διάχυτη περιέργεια να ανακαλύψουν την αιτία αυτού του ενστίκτου, το οποίο δυσκολεύονται να ελέγξουν και το οποίο απασχολεί συνεχώς τη σκέψη τους. Περίπου στα 13 χρόνια, όπου μιλάμε για το μέσο εφηβικό επίπεδο, δεν τους απασχολεί και σε μεγάλο βαθμό να αναλύσουν τι επικρατεί μέσα στη ψυχοσύνθεσή τους. Αυτό που στην πραγματικότητα αποζητούν να συνειδητοποιήσουν είναι, πώς θα μπορούν να επιτύχουν, όταν προσπαθούν να έρθουν σε επαφή με άτομα του αντίθετου φύλου. Στη σημερινή εποχή οι έφηβοι παγκοσμίως, αρχίζουν τις σεξουαλικές δραστηριότητες σε μικρότερες ηλικίες, συγκριτικά με τις παλιότερες εποχές. Αυτό όμως δεν σημαίνει πως οι πρώτες σεξουαλικές δραστηριότητες θα στέφονται πάντα από επιτυχία (Βαϊδάκης, 1993).

Μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, απέδειξε πως το 62,9% των ερωτηθέντων ανδρών και το 63,6% των ερωτηθέντων γυναικών έχει πραγματοποιήσει την πρώτη του ερωτική επαφή, έως την ηλικία των 19 ετών (Βαϊδάκης, 1993).

Σε άλλη έρευνα, με θέμα την προγαμιαία σεξουαλική και αντισυλληπτική δραστηριότητα, σε δείγμα 300 εφήβων των Αθηνών, το βασικό εύρος ηλικίας έναρξης σεξουαλικών δραστηριοτήτων για τους άνδρες κυμάνθηκε στα 15 -17 χρόνια (72.6%), ενώ για τις γυναίκες 17-19 χρόνια (44%) (Χλιαουτάκης, Γουσγούνης, 1991). Ο μέσος όρος έναρξης της σεξουαλικής ζωής, χωρίς να παίζει ιδιαίτερο ρόλο το φύλο, υπολογίστηκε στα 17-18 έτη, σε ένα δείγμα 720 εφήβων του δήμου Αθηναίων (Χλιαουτάκης, Γουσγούνης, 1990), ενώ ύστερα από εννέα χρόνια σε παρόμοια έρευνα κατά ένα χρόνο μικρότερος εμφανίζεται ο μέσος όρος της πρώτης ολοκληρωμένης σεξουαλικής επαφής, δηλαδή για τους άνδρες στα 16 χρόνια, ενώ για τις γυναίκες στα 17, , δείγματος 1980 ατόμων της ίδιας περιοχής (Βαϊδάκης, 1993).

Σε αυτήν την ηλικία είναι αρκετά πολύπλοκο να κατανοήσουν οι έφηβοι τη σύνδεση που υπάρχει μεταξύ της έλξης και του σεξουαλικού ενστίκτου. Στη ηλικία των 15 χρόνων μέχρι και τα 18, οι έφηβοι ερωτεύονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα, η σχέση με ένα άτομο του αντίθετου φύλου συντελείται όλο και πιο απαιτητική και επιλεκτική. Στην όψιμη εφηβική φάση, η σωματική δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιείται είτε με χάδια και φιλία, που

προκαλούν τον σεξουαλικό ερεθισμό ή με ολοκληρωμένη σεξουαλική πράξη (Τσουματίδης, 2016).

Πέρα από την ετεροσεξουαλική σχέση, συνήθως παρουσιάζονται και ομοφυλοφιλικές συμπεριφορές. Οι έφηβοι αρχίζουν με τον αυνανισμό, διερευνούν το σώμα τους και πλάθουν διάφορες προσωπικές φαντασιώσεις. Σε ομάδες συνομηλίκων πραγματοποιούνται αρκετές φορές αμοιβαίοι αυνανισμοί. Με αυτό τον τρόπο είναι πολύ πιθανό να δημιουργηθεί μια ομοφυλοφιλική σχέση, καθώς ένα άλλο άτομο συνεργεί στην ανακάλυψη του εαυτού, μεταδίδοντας τη σιγουριά που πραγματοποιείται από το γεγονός, ότι βρίσκεται στο ίδιο φύλο. Η επιλογή κάποιου ατόμου που έχει τα ίδια χαρακτηριστικά, μειώνει το αίσθημα του άγχους που δημιουργείται στον έφηβο η πρώτη σχέση με τη σεξουαλικότητα (Καρατζά, [χ.χ.]). Οι συμπεριφορές αυτές εμφανίζονται κατά κύριο λόγο στην περίοδο της εφηβείας. Εμφανίζονται τις περισσότερες φορές στα αγόρια και συνήθως παροδικές οι οποίες διακατέχονται από ετεροσεξουαλικό προσανατολισμό. Στην περίπτωση που υπάρχει ομοφυλοφιλική σχέση από τα παιδικά χρόνια ή όταν οι έφηβοι δημιουργούν σχέσεις με ενήλικους άνδρες, ή ενήλικες γυναίκες. Σχετικά με την εκδήλωση της σεξουαλικότητας στα δυο φύλα, υπάρχουν αρκετά κοινά σημεία αλλά και αρκετές διαφοροποιήσεις, που έχουν άμεση σχέση με την ηλικία της σεξουαλικής επαγρύπνησης των εφήβων, τα ερεθίσματα, που αποδέχονται από το οικογενειακό περιβάλλον αλλά και από τον κοινωνικό περίγυρο τους (Καρατζά, [χ.χ.]).

3.2 Το coming – out στην εφηβεία

Το «coming out» ορίζει τη διαδικασία που κάποιος ή κάποια αναγνωρίζει τον εαυτό του ως ομοφυλόφιλο ή λεσβία και η αναγνώριση αυτή πραγματοποιείται μέσω του εσωτερικού εαυτού (Plummer, Kenneth, 1975). Επίσης, την ίδια στιγμή οδηγεί έναν ομοφυλόφιλο ή μια λεσβία σε μια κατεύθυνση προς έναν νέο κόσμο και έναν καινούριο εαυτό και οι συλλογισμοί του έχουν σχέση με την αυτο-εκτίμηση, την απόγνωση και απροσπάτευτες σεξουαλικές αντιδράσεις. (Ridge, Plummer, Peasley, 2006) Σύμφωνα με ακτιβιστές του ομοφυλοφιλικού κινήματος, οι περισσότεροι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες αντιλαμβάνονται από μικρή ηλικία πως τους προσελκύουν άτομα του ίδιου φύλου απλά δεν αναγνωρίζουν τι μπορεί να συνεπάγονται αυτά τα συναισθήματα. Δεν είναι ελάχιστες οι καταστάσεις που οδηγούνται στην άρνηση από φόβο μήπως τους ανακαλύψει κάποιο πρόσωπο του οικογενειακού περιβάλλοντος ή κάποιος από τον κοινωνικό τους περίγυρο. Η σεξουαλική εγκράτεια και ανησυχία των ομοφυλόφιλων νέων και λεσβιών συνδέεται άμεσα με την ανησυχία για το «coming - out» (Rosario, Schrimshaw, Hunter, 2004).

Οι ομοφυλόφιλοι έφηβοι και έφηβες δεν έχουν καμία διαφορά από τους υπόλοιπους εφήβους καθώς έρχονται αντιμέτωποι με το ίδιο άγχος και τα ίδια ζητήματα που σχετίζονται με την αναπτυξιακή φάση την οποία βιώνουν (Παπαθανασίου, 2005). Σε αντίθεση με τους ενήλικες, οι ομοφυλόφιλοι νέοι ενδέχεται να νιώθουν περισσότερο άγχος και φόβο και οι ψυχολογικές πιέσεις να καταστούν για αυτούς αρκετά σημαντικές. Στην εφηβική ηλικία, οι αρνητικές συνέπειες που βασίζονται στον σεξουαλικό προσανατολισμό μπορεί να παρουσιάσουν και αναπτυξιακά ζητήματα. Οι έφηβοι είναι δυνατόν να αισθάνονται σύγχυση όσον αφορά την ομοφυλοφιλική τους ταυτότητα, να μην τους παρέχεται η σωστή ενημέρωση ή να μην διαθέτουν την ψυχική δύναμη και να οδηγηθούν σε θυματοποίηση λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού τους. Επιπροσθέτως, οι έφηβοι που δεν νιώθουν σίγουροι να παρουσιάσουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα, είναι πιθανό να μην επιθυμούν να αποζητήσουν κάποια διέξοδο από το φόβο να αποκαλυφθεί ο σεξουαλικός προσανατολισμός τους. (Bontempo, D'Augelli, 2002).

Με βάση μια έρευνα σχετικά με τις φυλετικές – εθνικές διαφορές στο «coming out», έφηβοι από την Αφρική που έχουν συμμετάσχει σε ελάχιστες ομοφυλοφιλικές κοινωνικές επαφές, αισθάνονται άβολα στο να αποκαλύψουν στους γύρω τους τη σεξουαλική τους ταυτότητα και μίλησαν για την ταυτότητα τους σε ελάχιστους ανθρώπους από ότι οι υπόλοιποι ομοφυλόφιλοι. Οι πολιτιστικοί παράμετροι δεν φαίνεται να παρεμποδίζουν τη δημιουργία ομοφυλοφιλικής ταυτότητας αλλά είναι δυνατό να αργοπορήσει στην κοινωνική ενσωμάτωση (Rosario, Schrimshaw, Hunter, 2006).

Τα ομοφυλόφιλα άτομα μιλάνε για τη σεξουαλική τους ταυτότητα συχνά σε διαφορετικές περιόδους ο καθένας. Κάποιοι άνθρωποι μπορεί να μην αναφέρουν σε κανέναν και ποτέ την σεξουαλική τους ταυτότητα, ορισμένοι μόνο στον άνθρωπο που έχουν επιλέξει ως σύντροφο, κάποιοι σε πολύ καλούς φίλους αλλά ποτέ στην οικογένεια τους, στη δουλειά τους ή στο σχολικό περιβάλλον και ορισμένοι δε θα μείνουν σκεπτόμενοι τα στερεότυπα και τις αντιλήψεις και θα μιλήσουν για τη ταυτότητά τους σε όλος. Το «coming out» αποτελεί μια αρκετά σημαντική απόφαση γιατί είναι εύκολο να οδηγήσει στην καταστροφή αρκετές σχέσεις, αλλά είναι και αποτελεί και μια διαδικασία για αυτό-εξακρίβωση (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996).

Οι ομοφυλόφιλοι μπορούν και αντιλαμβάνονται τη σεξουαλικότητα τους , μαθαίνουν να υπάρχουν με αυτής παραμερίζοντας την πίεση από τους γονείς, από το σχολείο, την κοινωνία μιλάνε για αυτήν σε όλο το κοινωνικό και οικογενειακό τους κύκλο. Σύμφωνα με τον Koh

και τους συνεργάτες του (2001), η δυνατότητα για παρουσίαση της σεξουαλικής ταυτότητας έχει άρρητη σχέση με ένα μεγαλύτερο συναίσθημα προσωπικής ισχύος, η οποία αφορά την προσωπική ευχαρίστηση του τρόπου ζωής. Αυτή η συνολική κατάσταση πρέπει να παίζει βασικό ρόλο στην ψυχική υγεία κάθε ομοφυλόφιλου και λεσβίας.

Το «coming out» πολλές φορές φαντάζει ως μια μη διαχειρίσιμη κατάσταση καθώς μπορεί να νιώθουν έντονη πίεση και φόβο για την αντίδραση των άλλων, σε ποιους θα το αποκαλύψουν με ποιο τρόπο να τους το πουν και ποια θα είναι η αντίδραση τους. Για τους ομοφυλόφιλους που θεωρούν πως είναι εύκολο να κρατάνε κρυφή τη σεξουαλική τους ταυτότητα, το ζήτημα της αποκάλυψης είναι πολυσύνθετο διότι θα πρέπει να βρίσκονται συνεχώς σε επιφυλακή για τον τρόπο που φέρονται, για τον τρόπο που εκφράζονται. Ακόμα και ύστερα από την αποκάλυψη είναι πιθανό ένας ομοφυλόφιλος είτε μία λεσβία να αισθανθεί πως επιθυμεί να το μοιραστεί με τους υπόλοιπους και να μη κρύβεται. Αναπτυξιακές έρευνες αποδεικνύουν ότι, οι περισσότεροι και οι περισσότερες ενήλικες συνειδητοποιούν τη σεξουαλική τους ταυτότητα στη πρώιμη εφηβεία αν και οι περισσότεροι και περισσότερες δεν βάζουν «ταμπέλα» στον εαυτό τους ούτε αντιδρούν με έντονα συναισθήματα (Koh et al., 2001).

Στις μέρες μας, κυριαρχεί η αντίληψη ότι είναι πολύ πιο εύκολο για τους ομοφυλόφιλους νέους να δηλώσουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα, κάτι το οποίο δεν αποτελεί την πλήρη αλήθεια. Η παρουσίαση σε κάποιον άλλο ειδικότερα σε κάποιον του κοινωνικού τους περιβάλλοντος μπορεί να πραγματοποιηθεί σε οποιαδήποτε φάση της ζωής τους, αν και το «coming out» υλοποιείται με την έναρξη της ενηλικίωσης. Μετά από έρευνες αποδείχθηκε ότι η αποκάλυψη μη ετεροφυλοφιλικής ταυτότητας εμφανίζεται σε πολλούς κατά τη περίοδο της εφηβείας και όχι σε μεγαλύτερες ηλικίες όπως είχαν αποδείξει παλαιότερες έρευνες (D'Augelli, Anthony, Hersberger, Scott, 1993). Όταν κάποιος ή κάποια έχει λάβει την απόφαση να αποκαλύψει σε κάποιο τρίτο πρόσωπο το σεξουαλικό του προσανατολισμό σημαίνει πως έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη του. Επίσης, φαίνεται να μην αρνείται να αντιληφθεί την σεξουαλική ταυτότητά του. Αρκετοί δεν βρίσκουν τη δύναμη να αποκαλύψουν το «μυστικό» καθώς φοβούνται την αντίδραση και τη συμπεριφορά που θα παρουσιάσει η οικογένεια και ο κοινωνικός τους περίγυρος.

3.3. Αναπτυξιακή ταυτότητα της ομοφυλοφιλίας σύμφωνα με την Cass

Σύμφωνα με την Cass (1979), η διαδικασία αποκάλυψης της σεξουαλικής ταυτότητας στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον κάποιου ανθρώπου απαρτίζεται από ορισμένα συγκεκριμένα επίπεδα τα οποία φυσικά δεν ακολουθούν συνήθως την ίδια σειρά:

1) Σύγχυση ταυτότητας.

Στα αρχικά στάδια της διαπίστωσης ότι κάποιος έλκεται από το ίδιο φύλο, το άτομο μπορεί να μην αποδέχεται την ομοφυλοφιλική του ταυτότητα να αισθάνεται μπερδεμένο και να ψάχνει παντού επιβεβαίωση ότι είναι ετεροφυλόφιλο.

Ακόμα κι αν έχει κάποιες εμπειρίες με άτομα του ίδιου φύλου, μπορεί να θεωρεί τον εαυτό του ως «straight» που πειραματίζεται ή που έχει κάποιες ομοφυλόφιλες φαντασιώσεις. Στην περίοδο αυτή, μπορεί να διεκδικήσει σχέσεις με άτομα του αντίθετου φύλου, πιστεύοντας πραγματικά ότι τα πράγματα θα πάνε καλά.

2) Σύγκριση ταυτότητας.

Σε αυτό το στάδιο, τα άτομα αρχίζουν να αποδέχονται την πιθανότητα της ομοφυλοφιλικής τους τάσης. Ίσως να προσπαθούν να δώσουν μια εξήγηση σε αυτό που τους συμβαίνει ή να προσπαθούν να αρνηθούν ότι η ομοφυλοφιλία αποτελεί την κεντρική τους ταυτότητα. Άλλοι ίσως να αποδέχονται την ταυτότητα τους αυτή αλλά να προσπαθούν να κοντρολάρουν την έκφραση της με το να παντρεύονται ,για παράδειγμα ,κάποιο άτομο του αντίθετου φύλου. Τέλος κάποιιοι, μπορεί να προσπαθούν να πιέσουν τους εαυτούς τους να αποκτήσουν μια ετεροφυλόφιλη ταυτότητα λόγω συναισθημάτων ενοχής ή ντροπής που βιώνουν. (Cass, 1979)

3) Ανοχή ταυτότητας.

Το άτομο αντιλαμβάνεται ότι υπάρχουν και άλλοι άνθρωποι που νιώθουν έτσι. Αρχίζει να γίνεται πιο δεκτικό σε μια ομοφυλόφιλη ταυτότητα και να σπάει την απομόνωση του προσεγγίζοντας άλλους ομοφυλόφιλους. Στο στάδιο αυτό, μπορεί ακόμα να συνυπάρχουν συναισθήματα ντροπής ή εσωτερικευμένης ομοφοβίας.

4) Αποδοχή ταυτότητας.

Συμβαίνει η μετάβαση από την απλή ανοχή της σεξουαλικής ταυτότητας του ατόμου στην αποδοχή. Η ομοφυλόφιλη ταυτότητα βιώνεται από το άτομο ως κάτι θετικό παρά ως κάτι το οποίο πρέπει να ανεχτεί. Η συναναστροφή με την ομοφυλόφιλη κοινότητα αυξάνεται και το άτομο προσπαθεί να αντιμετωπίσει την εσωτερική ένταση που απορρέει από τη μη συμμόρφωση με τα «κοινωνικά πρότυπα». Στο στάδιο αυτό, αρχίζει και η επιλεκτική γνωστοποίηση στον περίγυρο. Το άτομο ίσως να χρειάζεται βοήθεια στο να αποφασίσει το πώς, τότε και σε ποιούς να αποκαλύψει τον σεξουαλικό του προσανατολισμό. (Cass, 1979)

5) Υπερηφάνεια ταυτότητας.

Το άτομο αισθάνεται ότι ο περίγυρος του πρέπει να μάθει «ποιος πραγματικά είναι». Η συναναστροφή με ετεροφυλόφιλους περιορίζεται και το άτομο αγκαλιάζει την «gay κουλτούρα». Πιθανώς να υπάρχει ο διαχωρισμός «εμείς» (gay) και «αυτοί»(straight).

6) Σύνθεση/συγχώνευση ταυτότητας.

Το άτομο συγχωνεύει τη σεξουαλική του ταυτότητα με άλλες πτυχές του εαυτού του. Έτσι, ο σεξουαλικός προσανατολισμός γίνεται μόνο ένα μέρος του εαυτού του παρά ολόκληρη η ταυτότητα του. Ο διαχωρισμός «εμείς» και «αυτοί» καταλύεται.

Παρόλο που το μοντέλο αυτό διατυπώθηκε πριν από αρκετά χρόνια, πολλοί σύγχρονοι θεραπευτές θεωρούν ότι εξηγεί ικανοποιητικά τη διαμόρφωση της σεξουαλικής ταυτότητας χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει ότι αποτελεί μια «απόλυτη εξήγηση». Η γνωστοποίηση της σεξουαλικής ταυτότητας στην οικογένεια συνήθως δεν είναι εύκολη υπόθεση. Το κοινωνικό στίγμα κατά της ομοφυλοφιλίας είναι ακόμα αρκετά έντονο στην ελληνική κοινωνία παρά τις όποιες αλλαγές μπορεί να έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια. Η αποκάλυψη του σεξουαλικού σου προσανατολισμού είναι μια μεγάλη απόφαση που απαιτεί θάρρος και γενναιότητα. (Kort, 2008).

Παρόλο, που η ομοφυλοφιλία, εδώ και πολλά χρόνια, δε θεωρείται πλέον νόσος, ούτε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας ούτε από τη νεότερη ψυχιατρική, το κοινωνικό στίγμα εμμένει δημιουργώντας αρνητικά στερεότυπα για τους ομοφυλόφιλους. Σύμφωνα με έρευνες, περίπου το 2% με 13% του πληθυσμού έχει ομοφυλόφιλο σεξουαλικό προσανατολισμό. Μέχρι και σήμερα δεν υπάρχει μια σύμφωνη γνώμη από την επιστημονική κοινότητα σχετικά με το ποιοι παράγοντες καθορίζουν τη σεξουαλική ταυτότητα.

3.4. Αναπτυξιακή ταυτότητα της ομοφυλοφιλίας σύμφωνα με τον Troiden

Ο κοινωνιολόγος Richard Troiden (1988) αναλύει τη θεωρία του για το πώς αρκετοί ομοφυλόφιλοι στράφηκαν στην αποκάλυψη της ομοφυλοφιλικής τους ταυτότητας. Η κατάκτηση αυτής της προσωπικότητας σύμφωνα με τον Troiden πραγματοποιείται μέσα από 4 στάδια :

- ο Το στάδιο της συνειδητοποίησης,
- ο Το στάδιο του διχασμού
- ο Το στάδιο της αποκάλυψης και
- ο Το στάδιο της δέσμευσης.

Στο πρώτο στάδιο οι ομοφυλόφιλοι αισθάνονται έντονα τη διαφορετικότητα που κυριαρχεί στον αυτό τους από τους άλλους. Η πλειοψηφία των ομοφυλοφίλων όταν ξεκινούν να μπαίνουν στην περίοδο της εφηβείας , δηλαδή στα 13 τους χρόνια περίπου, δεν γνωρίζουν ότι είναι ομοφυλόφιλοι, αλλά από διάφορες μαρτυρίες που έχουν ληφθεί τα τελευταία χρόνια, φαίνεται να αισθάνονται τη διαφορετικότητα ως προς τη σεξουαλικότητα, ότι δεν έχουν κοινά σημεία με τους υπόλοιπους ανθρώπους της ηλικίας τους. (Troiden, 1988)

Στο στάδιο του διχασμού, οι ομοφυλόφιλοι, κοντά στην ηλικία των 17 χρόνων, ξεκινούν να νιώθουν ότι υπάρχει το ενδεχόμενο να είναι ομοφυλόφιλοι, αλλά αποφεύγουν να βάλουν αυτή την «ταμπέλα» στον εαυτό τους. Ένας ομοφυλόφιλος, ανέλυσε το πώς αισθανόταν , όταν ήδη ήταν σε αυτό το επίπεδο: «Πριν χαρακτηριστώ δημόσια ως αδερφή, συνειδητοποίησα ότι δεν ενδιαφέρομαι για τις γυναίκες. Είχα αρκετές εμπειρίες με κορίτσια ώστε να συνειδητοποιήσω ότι ενώ αφυπνίστηκα σεξουαλικά από εκείνα, αφυπνίστηκα επίσης και από άνδρες και ήθελα να συνάψω ερωτική σχέση μαζί τους. Όμως σκέφτηκα ότι αυτό ήταν κάτι που θα το ξεπερνούσα με τον καιρό, κάτι που θα περιοριζόταν από μόνο του καθώς θα μεγάλωνα». Στο στάδιο αυτό, τα άτομα είναι λογικό να μην παραδέχονται την διαφορετική σεξουαλική τους ταυτότητα και να συμπεριφέρονται με άσχημο τρόπο στους άλλους ομοφυλόφιλους προσφωνώντας τους «αδερφές». (Troiden, 1988)

Στο τρίτο στάδιο τα άτομα , στην ηλικία σχεδόν των 19 ετών ξεκινούν να αποδέχονται τα σεξουαλικά τους ένστικτα ως πλέον ομοφυλοφιλικά, ξεκινούν να συναναστρέφονται με τους υπόλοιπους ομοφυλόφιλους και αναθεωρούν τη σεξουαλική τους ταυτότητα ως κάτι φυσιολογικό και αποδέχονται το νέο τους εαυτό. Ωστόσο, η διαδικασία της αποκάλυψης της σεξουαλικής τους ταυτότητα μπορεί να συνακολουθείται από φόβο, άγχος και γενικότερα από αρνητικές αντιδράσεις. Έχει χαρακτηριστεί ως «μια εκπληκτική αίσθηση ανακούφισης και ανανέωσης. Σαν να ξαναγεννιέσαι. Το βάρος έφυγε από τους ώμους μου. Για πρώτη φορά ένιωσα ότι είχα ζωή». (Troiden, 1988)

Στο τελευταίο στάδιο, οι ομοφυλόφιλοι, ως ενήλικες πλέον, αποδέχονται πλήρως τη σεξουαλική τους ζωή και την προσθέτουν στο τρόπο ζωής τους. Στηρίζουν ακράδαντα ότι με αυτή την ανακάλυψη για τον εαυτό τους αισθάνονται χαρούμενοι , ότι ακόμα και αν υπήρχε η δυνατότητα να αλλάξουν δε θα το έκαναν και πιστεύουν ότι η ετεροφυλοφιλία δεν σου διαθέτει κάποιο πλεονέκτημα. Αυτό το θετικό συναίσθημα κυριαρχεί ακόμα και στα άτομα που διακινδύνευσαν την εργασία τους ή μείνανε στο περιθώριο από την οικογένειά τους και τον κοινωνικό τους περίγυρο. (Troiden, 1988)

Πιο πρόσφατες μελέτες αποκαλύπτουν ότι τα ίδια στάδια που βιώνουν οι ομοφυλόφιλοι άνδρες, τα βιώνουν και οι γυναίκες με σκοπό να δηλώσουν τη σεξουαλική τους συμπεριφορά. Οι γυναίκες ομοφυλόφιλες, όμως, διαφέρουν σε αρκετά σημεία από τους άνδρες ομοφυλόφιλους. Γενικότερα, οι γυναίκες από τη φύση τους ακόμα θέλουν στη διάθεσή τους αρκετό χρόνο για να αντιληφθούν και να παραδεχτούν ακόμα και στον ίδιο τους τον εαυτό την ομοφυλοφιλική τους κατεύθυνση ή ακόμα και για να περάσουν στη διαδικασία της αποκάλυψής της. Από την άλλη, οι άνδρες ομοφυλόφιλοι μετά την ηλικία των 20 χρόνων προχωράνε στην διαδικασία της αποκάλυψης, ενώ οι γυναίκες αποκαλύπτουν την ομοφυλοφιλία τους μετά τα 22 έτη. (Thio, 1999)

3.5. Ενδείξεις ομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς στην εφηβεία

Καθώς το παιδί απομακρύνεται από την ασφάλεια που του παρέχει η παιδική ηλικία και κάνει προσπάθειες με σκοπό να κατευθυνθεί προς την ανεξαρτησία και την υπευθυνότητα της εφηβείας, κρίνεται αναγκαίο και φυσικό το γεγονός ότι επιζητεί να ανήκει κάπου, ώστε να μη τεθεί στο περιθώριο από τους γύρω τους. Αν καταλάβει ότι έχει διαφορές από τους άλλους συνομηλίκους και ειδικότερα αν οι διαφορές αυτές έχουν σχέση με τη σεξουαλική του ταυτότητα, η προσπάθειά του να «χτίσει» τη συμπεριφορά του θα χαρακτηριστεί από πλήρη αποτυχία.

Στην εφηβεία το παιδί αποζητά μια ταυτότητα, έχει έντονη την επιθυμία να αισθανθεί ότι είναι μια μοναδική προσωπικότητα. Μια μεγάλη ανάγκη που αισθάνεται ένα παιδί στην εφηβεία, προεφηβικά και μετ-εφηβικά, 10-21 χρονών, ώστε να έχει μια ολοκληρωμένη και ορθή προσωπικότητα, είναι να σταματήσει να συγκρίνει τον εαυτό του με τους γονείς του, με σκοπό να πλάσει τη δική του μοναδική προσωπικότητα (Crespi & Sabatelli, 1993).

Η συμβιωτική, απόλυτη ταύτιση παιδιού-γονέα κατά την παιδική ηλικία σχηματίζεται σε μια αλληλεξαρτώμενη σχέση γονέα-παιδιού, η οποία δίνει τη δυνατότητα στον έφηβο να κάνει τις επιλογές του, να είναι υπεύθυνος για τις δικές του πράξεις και να μην βάζει τον εαυτό του σε καταστάσεις ταύτισης με το γονέα (Anderson & Sabatelli 1990). Αν το παιδί είναι ομοφυλόφιλος, ωστόσο, τα «θέλω» του χαρακτηρίζονται ως εξωπραγματικά. Το παιδί αισθάνεται πως δεν τον υπολογίζει η οικογένεια του.

Με αυτό τον τρόπο καταλήγουμε στο συμπέρασμα να πιστεύουμε ότι όλοι οι έφηβοι είναι ετερόφυλοι, μέχρι να αποδειχθεί το αντίθετο. Ακόμη και όταν τα παιδιά εκφράζουν την σεξουαλική τους ταυτότητα, και σε μικρή ηλικία, αρκετοί ψυχοθεραπευτές υποστηρίζουν ότι πρόκειται για «φάση», δημιουργώντας έτσι στα παιδιά την έλλειψη της αυτοπεποίθησης αφού αφενός δεν αποδέχονται το βίωμά του, αφετέρου έμμεσα υποστηρίζουν ότι είναι καλύτερο να συμμορφωθεί με τα ετεροφυλόφιλα, «φυσιολογικά» στάνταρ.

Στους ομοφυλόφιλους, το συναίσθημα της διαφορετικότητας είναι ρητά συνδεδεμένο με τη σεξουαλική τους προσωπικότητα και μπορεί να επιδεινωθεί και από άλλες διαφορές, πραγματικές ή «κατασκευασμένες». Όταν ο έφηβος χαρακτηρίζεται από όλους ως διαφορετικό, μπορεί να αναπτύξει διάφορους τρόπους άμυνας. Ορισμένες φορές, η διαφορετικότητα γίνεται ασπίδα πίσω από την οποία ένας ομοφυλόφιλος έφηβος κρύβεται και προφυλάσσεται από την κατακραυγή και τις αποδοκιμασίες. Για να αντέξει λοιπόν αυτή την απομόνωση μπορεί να εμφανίσει διάφορες συμπεριφορές:

- Αυτοκαταστροφικές τάσεις, όπως χρήση ουσιών, αυτοτραυματισμοί, κατάθλιψη, αυτοκτονικοί ιδεασμοί.
- Αντιστάθμιση του υποβιβασμού που του επιβάλλεται μέσω ανάδειξης σε άλλους τομείς, π.χ. σχολικές επιδόσεις, αρίστευση σε κάποιο σπορ, τέχνη κ.τ.λ.
- Αντιστροφή της διαφοράς λόγω ελαττώματος σε διαφορά λόγω υπερτέρησης: «διαφέρω απ' τους άλλους αλλά όχι επειδή είμαι χειρότερος αλλά επειδή είμαι ο καλύτερος».
- Εσωστρέφεια, αντικοινωνική συμπεριφορά, αποφυγή επαφών ή και πλήρη κοινωνική απομόνωση.

ΰ Συγκάλυψη της διαφοράς και προσπάθεια να ενταχθεί στους «φυσιολογικούς» υιοθετώντας πολύ τυποποιημένες έμφυλες συμπεριφορές, ώστε να «αποδείξει» ότι είναι σαν τα άλλα παιδιά του φύλου του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΟΜΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ

4.1 Αποσαφήνιση εννοιών

4.1.1. Ορισμός της Ομοφοβίας

Ο κλινικός ψυχολόγος Weinberg (1972) όρισε την «ομοφοβία» και την ονόμασε ως «το φόβο του να βρεθεί κανείς κοντά στους ομοφυλόφιλους». Για πρώτη φορά, η έννοια αυτή χρησιμοποιήθηκε από τον ίδιο τον George Weinberg και έγινε ευρέως γνωστή μέσα από το βιβλίο του *Society and the Healthy Homosexual* το 1972. Η λέξη «κατάγεται» από την αγγλική *homophobia*, που απαρτίζεται από τις ελληνικές λέξεις ομο (ίδιος) και φοβία. Η 17^η Μαΐου σε όλο τον κόσμο έχει χαρακτηριστεί ως η Παγκόσμια Ημέρα κατά της Ομοφοβίας. Η ημερομηνία αυτή τέθηκε σε ανάμνηση της 17ης Μαΐου του 1990, όταν ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας προέβη σε αφαίρεση την ομοφυλοφιλία από τον κατάλογο των ψυχιατρικών διαταραχών.

Σύμφωνα με τον Παπαδόπουλο (1994) «η ομοφοβία είναι ο παράλογος φόβος για την ομοφυλοφιλία. Δηλαδή ο όρος αυτός αναφέρεται στο φόβο του ατόμου για τις ίδιες του τις ομοφυλοφιλικές τάσεις, το φόβο προς τα ομοφυλόφιλα άτομα ή το γενικευμένο φόβο για την ομοφυλοφιλία». Επιπλέον, στο σχετικό βιβλίο της κοινωνικής εργασίας ορίζεται και ως μια μορφή φοβίας, η οποία πιθανόν δημιουργεί στον άνθρωπο το αίσθημα της επίθεσης μέσω λεκτικής ή σωματικής βίας (Pierson & Thomas, 2002).

Επιπροσθέτως, η ομοφοβία ορίζεται από το *Journal of Homosexuality* ως μια παθολογική έκφραση άσχημων συναισθημάτων καθώς και συμπεριφορών κατά των ομοφυλόφιλων. Αρκετές μελέτες έχουν αποδείξει ότι αυτό το φαινόμενο έχει τη βάση του στην προκατάληψη που γεννάται από την άγνοια και οδηγεί σε διάκριση ενάντια στους ομοφυλόφιλους.

Σύμφωνα με τον Herek (1995) οι προκαταλήψεις απέναντι στους ομοφυλόφιλους δεν συντελούν την φοβία με την κλινική σημασία της λέξης, καθώς δεν έχουν σχέση με τον φόβο και έρχεται να αντικαταστήσει τον ορισμό της ομοφυλοφοβίας με αυτόν του ετεροσεξισμού. Είναι αρκετά κοντά εννοιολογικά με τη σημασία της ομοφοβίας και ορίζει την προνομιακή θέση που διαθέτουν στο κοινωνικό σύνολο η ετεροφυλοφιλία και οι ετεροφυλόφιλοι. Σχεδόν παραπλήσιος ορισμός στην *queer theory* είναι η ετεροκανονικότητα, όπου ορίζονται οι συντονισμένες προσπάθειες της κοινωνίας να προσαρμόσουν ένα μοντέλο ετεροφυλοφιλίας ως «κανονικό», εμποδίζοντας οτιδήποτε ανήκει στα πλαίσια του διαφορετικού. Αν και στην βιβλιογραφία έχουν αναφερθεί πολλοί όροι για να περιγράψουν το φόβο του ετεροφυλόφιλου απέναντι στον ομοφυλόφιλο, κυριάρχησε ο όρος ομοφοβία.

4.1.2. Είδη διακρίσεων

Σε αρκετές περιοχές του πλανήτη τα άτομα που παρουσιάζουν διαφορετική σεξουαλική ταυτότητα γίνονται θύματα ρατσισμού, προκαλώντας αρκετές μορφές διακρίσεων σε βάρος των ομοφυλόφιλων. Η σεξουαλική ταυτότητα της ομοφυλοφιλίας συνεχίζει στις μέρες μας να χαρακτηρίζεται ως έγκλημα σε πολλές χώρες και σε κάποιες από αυτές επιβάλλεται και η τιμωρία της θανατικής ποινής. Στην Ευρώπη, αν και η νομοθεσία για το συγκεκριμένο ζήτημα δείχνει να βελτιώνεται, αρκετά άτομα συνεχίζουν να πιστεύουν πως η ομοφυλοφιλία

είναι μία ασθένεια, ψυχολογική διαταραχή ή αφύσικη συμπεριφορά. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι ομοφυλόφιλοι πολλές φορές έρχονται αντιμέτωποι με τις προκαταλήψεις και τις διακρίσεις πολλών ανθρώπων. Η κατάσταση αυτή έχει ως αποτέλεσμα λεκτικές και σωματικές επιθέσεις εναντίον τους, λόγω της διαφοράς των σεξουαλικών τους προτιμήσεων.

Υπάρχουν τέσσερις βασικές μορφές ομοφοβίας:

- ο η εσωτερικευμένη,
- ο η διαπροσωπική,
- ο η θεσμική και
- ο η ομοφοβία της κουλτούρας.

Η εσωτερικευμένη ομοφοβία ορίζεται ως ένα είδος ομοφοβίας η οποία είναι δυνατό να προκαλέσει ακραία καταπίεση των συναισθημάτων και των επιθυμιών του ατόμου λόγω των εσωτερικών του συγκρούσεων. Η εσωτερικευμένη ομοφοβία γεννάται, κατά κύριο λόγο, από την προκατάληψη. Δηλαδή, από την πεποίθηση πως ο ομοερωτικός ή αμφισεξουαλικός σεξουαλικός προσανατολισμός είναι αμαρτία, αρρώστια, δείγμα κατωτερότητας ή σεξουαλικής ανωριμότητας (Πετροπούλου, 2009). Το φαινόμενο αυτό είναι επικίνδυνο για τους ομοφυλόφιλους νέους οι οποίοι συχνά φτάνουν σε κατάθλιψη, ή και σκέψεις αυτοκτονίας. Αυτές οι μορφές συμπεριφοράς εμφανίζονται κατά βάση σε άτομα που έχουν υποστεί θυματοποίηση και επιθέσεις μίσους.

Η διαπροσωπική ομοφοβία αφορά την αποστροφή, το μίσος και το φόβο προς κάθε άνθρωπο με ομοερωτικό ή αμφισεξουαλικό ερωτικό προσανατολισμό. Τις περισσότερες φορές εκδηλώνεται με σχολιασμούς που αποτελούνται από κεκαλυμμένο χιούμορ, με λεκτική ή σωματική βία και γενικεύεται από συμπεριφορές διακρίσεων. Οι ομοφυλόφιλοι γίνονται συχνά αποδέκτες επιθετικής μέχρι και βίαιης συμπεριφοράς με μοναδική αιτία την ομοφοβία ή τα ομοφοβικά συναισθήματα που αισθάνεται το άτομο που πραγματοποιεί αυτή την βία. Ένα παράδειγμα είναι οι συγγενείς που προσπαθούν να απομακρύνουν με τη θέλησή τους τα μέλη της οικογένειας που έχουν εκδηλώσει ομοερωτικό σεξουαλικό προσανατολισμό ή ασκούν αρνητική κριτική προς το μέρος τους (Πετροπούλου, 2009).

Η θεσμική ομοφοβία έχει σχέση με τις διάφορες διακρίσεις που πραγματοποιούνται κατά των ΛΟΑΔ+ λόγω του διαφορετικού σεξουαλικού προσανατολισμού που διαθέτουν από το κράτος, την εκκλησία, τις διάφορες κρατικές ή δημόσιες υπηρεσίες ή τους κρατικούς φορείς.

Επίσης, η ομοφοβία της κουλτούρας έχει και αυτή τις ρίζες της στον ετεροσεξισμό καθώς ορίζει τα κριτήρια και τους κανόνες με τους οποίους επιβάλλει το μοντέλο της ετεροφυλοφιλίας απαξιώνοντας και υποβαθμίζοντας κάθε άλλη ερωτική προτίμηση. Το ετερόφυλο μοντέλο υφίσταται παντού και σε καθημερινή βάση. Οι εκπομπές που προβάλλονται από την τηλεόραση, οι διαφημίσεις, τα δημοσιεύματα και όλες σχεδόν οι δραστηριότητες είναι κατά κανόνα ετερόφυλες. Οι σχέσεις έχουν να κάνουν μόνο με τα αντίθετα φύλα και δεν αναφέρονται σε οποιαδήποτε εικόνα ή νύξη της διαφορετικότητας (Πετροπούλου, 2009).

Παρά τους συνεχόμενους αγώνες των διαφόρων κοινωνικών ομάδων ενάντια στη καταπολέμηση του φαινομένου, η ομοφοβία είναι μια υπαρκτή πραγματικότητα. Αξίζει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με την έρευνα «Η ομοφοβία στην Ελλάδα» του Ινστιτούτου για τα δικαιώματα, την ισότητα και την ετερότητα η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα στις πιο ομοφοβικές χώρες στην Ευρώπη. (Pavlou, 2009). Το μεγαλύτερο χάσμα από όλα φαίνεται να είναι της ενημέρωσης και της επίγνωσης του ευρύτερου κοινού για την ομοφυλοφιλία, την

ομοφοβία και τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού. Όπως επισημαίνουν οι οργανώσεις των ΛΟΑΤ: “Η άγνοια είναι ο εχθρός”.

4.2 Δικαιώματα των ΛΟΑΔ+ Ατόμων

4.2.1. Ελληνική Νομοθεσία

Είναι γεγονός, πως οι ομοφυλόφιλοι είναι μία κατηγορία ανθρώπων οι οποίοι δέχονται ακόμη και στην εποχή μας αρνητική μεταχείριση και είναι προφανές ότι δεν συγκαταλέγονται στην κατηγορία των πολιτών με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπως τα άτομα με ειδικές ανάγκες, ούτε είναι σε συγκεκριμένη κοινωνική τάξη, όπως οι εργάτες, ούτε διαθέτουν φυλετική διαφοροποίηση, όπως οι έγχρωμοι πληθυσμοί. Οι ομοφυλόφιλοι βρίσκονται στο γενικότερο κοινωνικό σύνολο και σε αντίθεση με άλλες ευπαθείς ομάδες προσώπων, ανήκουν σε όλες τις φυλές, σε όλες τις κοινωνικές ή επαγγελματικές τάξεις, σε όλα τα μορφωτικά επίπεδα και σε όλες τις ηλικίες. Η «διαφορετικότητα» τους αφορά προσανατολισμούς που ανάγονται στον ιδιωτικό και όχι στον δημόσιο βίο και, θεωρητικά, δεν αφορούν κανένα (Παπαζήση, 2000).

Μέχρι και σήμερα, γίνονται αρκετοί αγώνες απέναντι στη νομιμοποίηση των μη συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων. Το νομικό καθεστώς στην Ελλάδα σχετικά με τους ομοφυλόφιλους κρίνεται από έντονη εχθρικότητα και η ελληνική κοινωνία κρίνεται ως αρκετά συντηρητική. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα πιο συχνή είναι η συμβίωση ομοφύλων ζευγαριών παρά ετερόφυλων. Η ελεύθερη συμβίωση, γενικότερα, δεν χαρακτηρίζεται ως κοινωνικό φαινόμενο και επομένως δεν ορίζεται ως κοινωνικό πρόβλημα που να πρέπει να βρεθεί οποιαδήποτε λύση (Παπαζήση, 2000).

Η αρχή έγινε με το άρθρο 5 του Ελληνικού Συντάγματος του 1975 που προβλέπει την ίση μεταχείριση των πολιτών από το κράτος, ως μελών του κοινωνικού συνόλου, καθώς και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους (Σύνταγμα της Ελλάδος, 2001). Στη δεύτερη αναθεώρηση του Συντάγματος του 1975, το 2001, εισήχθησαν νέα ατομικά δικαιώματα όπως αυτό της προστασίας της γενετικής ταυτότητας. (Χρυσόγονος, 2006).

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το άρθρο 9 του χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων που ορίζει ότι «*το δικαίωμα γάμου και το δικαίωμα ίδρυσης οικογένειας διασφαλίζονται σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκηση τους*». Το εν λόγω άρθρο αφήνει την πρωτοβουλία αναγνώρισης ή μη των ομοφυλοφιλικών σχέσεων και ως ποιο βαθμό στα κράτη-μέλη. Δεν τίθεται λόγος για ετεροφυλοφιλία, γεγονός που αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο προστασίας των ομοφυλοφιλικών σχέσεων (Κωνσταντινίδου, 2010).

Σύμφωνα με την έρευνα «Η ομοφοβία στην Ελλάδα» του Ινστιτούτου για τα δικαιώματα, την ισότητα και την ετερότητα η Ελλάδα ήταν μέσα στις χώρες στις οποίες οι διακρίσεις με βάση το σεξουαλικό προσανατολισμό είναι πιο διαδομένες (73%, έναντι 51% του Ευρωπαϊκού μέσου όρου). Πιο συγκεκριμένα η αναφερόμενη έρευνα έδειξε ότι μόλις το 17% του δείγματος είχε φίλους ομοφυλόφιλους, το 84% είχε διαφωνία για το γάμο μεταξύ ομοφυλόφιλων και το 89% του δείγματος είχε διαφωνία στην υιοθεσία παιδιού από ομοφυλόφιλο ζευγάρι (Ραβίου, 2009).

Η ανάγκη για αντιμετώπιση ρατσιστικών εκδηλώσεων και ρητορίας μίσους κατά ατόμων με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό, έφερε στο προσκήνιο την δημιουργία ενός αντιρατσιστικού νομοσχεδίου. Συγκεκριμένα, προτάθηκε το 2011 από το τότε κυβερνηνών κόμμα αλλά ψηφίστηκε στη Βουλή το 2014. Πιο αναλυτικά, ο ν.4285/2014, έχει τίτλο «Τροποποίηση του ν.927/1979 (Α' 139) και προσαρμογή του στην απόφαση – πλαίσιο 2008/913 της 28^{ης} Νοεμβρίου για την

καταπολέμιση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου (L 328) και άλλες διατάξεις» και προβλέπει βαρύτερες ποινές (φυλάκιση, χρηματική ποινή) σε όποιον «υποκινεί, προκαλεί, διεγείρει ή προτρέπει σε πράξεις ή ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος ή βία κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων, που προσδιορίζονται με βάση...το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου...» (αρ.1, ν.4285/2014). Βάσει της παραγράφου 5 του ίδιου άρθρου, η πράξη που «τελέστηκε από δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο, κατά την άσκηση των ανατεθειμένων σε αυτόν καθηκόντων», τιμωρείται με μεγαλύτερη ποινή (αυξάνεται και το διάστημα φυλάκισης και το χρηματικό ποσό). Με το άρθρο 10 του ίδιου νόμου προστέθηκε το άρθρο 81Α του Ποινικού Κώδικα όπου ορίζεται ρατσιστικό έγκλημα όταν «η πράξη τελείται από μίσος λόγω...του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου ή της αναπηρίας κατά του παθόντος» και αυξάνει τα όρια ποινής (χρηματικής ποινής και φυλάκισης) είτε σε περίπτωση πλημμελήματος είτε σε περίπτωση κακουργήματος.

Στην Ελλάδα, έπειτα από πολλές μάχες απέναντι στη νομιμοποίηση των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων ατόμων, εγκρίθηκε το σύμφωνο συμβίωσης για ομόφυλα ζευγάρια, στα τέλη του έτους 2015. Εκτεταμένη ανάλυση σχετικά με το σύμφωνο συμβίωσης θα γίνει στο επόμενο κεφάλαιο.

4.2.2. Ευρωπαϊκή Νομοθεσία

Η σύγχρονη τάση στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και στις Η.Π.Α., είναι αφενός η προστασία του δικαιώματος της ελεύθερης επιλογής των σεξουαλικών τάσεων, ως ειδική έκφραση της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου και του πολίτη, και αφετέρου η αναγνώριση και καταχώριση των ομοφυλοφιλικών συμβιώσεων με αναλογική εφαρμογή των διατάξεων για τις σχέσεις μεταξύ των συζύγων. Αρκετά ευρωπαϊκά κράτη έχουν ήδη θεσπίσει νόμους με τους οποίους αντιμετωπίζουν ζητήματα σχετικά με την ίση μεταχείριση των πολιτών με ομοφυλοφιλικές προτιμήσεις (Παπαζήση, 2000). Ειδικότερα, λόγω της διάταξης του άρθρου 22 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αναφέρεται στο δικαίωμα κοινωνικής προστασίας κάθε ατόμου, ως μέλους του κοινωνικού συνόλου, στις υποχρεώσεις του κράτους και τη διεθνή συνεργασία. Είναι αυτονόητο λοιπόν, ότι η διάταξη αυτή «καταδικάζει» τις διακρίσεις οι οποίες τυχόν εμποδίζουν το κάθε άτομο να αναπτύξει τις ικανότητές του και να ικανοποιήσει τις ανάγκες του (προσωπικές, κοινωνικές, επαγγελματικές) καθώς και τις σεξουαλικές προτιμήσεις του (Παπαζήση, 2000).

Σε αντίθεση με τον μη κατοχυρωμένο συνταγματικά σεβασμό των σεξουαλικών προτιμήσεων ως έκφρασης της προσωπικότητας, οι νομοθεσίες πολλών ευρωπαϊκών χωρών περιέχουν νομοθετήματα που πραγματώνουν αυτή την ισότητα. Οι νόμοι αυτοί που γίνονται ολοένα και περισσότεροι στις χώρες της Ευρώπης και είναι πρωτοπόροι για τον κόσμο, αναγνωρίζουν την ομόφυλη συμβίωση ως έννομη σχέση. Η συμβίωση επιφέρει έννομα αποτελέσματα ανάλογα με αυτά του γάμου. Το σύμφωνο συμβίωσης δεν διεξάγεται με τη μορφή πολιτικού γάμου αλλά ούτε και με τη μορφή θρησκευτικού. Συνήθως απαιτείται ο ένας από τους δύο συμβιούντες να έχει την ιθαγένεια της χώρας και τη μόνιμη κατοικία του σε αυτήν (Παπαζήση, 2000).

Η πρώτη χώρα στο κόσμο που αναγνώρισε νομοθετικά τη νομιμότητα της καταχώρισης ομοφυλοφιλικών συμβιώσεων ήταν η Δανία. Με το νόμο 372/1.6.1989 που τέθηκε σε ισχύ την 1.10.1989 αναγνωρίστηκε στη Δανία η ομοφυλοφιλική συμβίωση με τη δυνατότητα καταχώρησής της σε δημόσια βιβλία και με τυπικό που αντιστοιχεί στον πολιτικό γάμο (Παπαζήση, 2000).

Στην Ευρώπη εννέα χώρες (Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Ισλανδία, Ολλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ισπανία, Σουηδία) επιτρέπουν τον πολιτικό γάμο ομόφυλων ζευγαριών. Μέχρι τις αρχές του 2015, δεκατρείς ήταν οι χώρες που αναγνώριζαν δικαιώματα στα ομόφυλα ζευγάρια μέσω συμφώνων συμβίωσης (Αυστρία, Φινλανδία, Γερμανία, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Λιχτενστάιν, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ανδόρα, Τσεχία, Κροατία, Λουξεμβούργο, Σλοβενία). Σε αυτές τις χώρες ανήκουν πλέον η Ελλάδα και η Ιταλία, οι οποίες ενέκριναν με τη σειρά τους το σύμφωνο συμβίωσης, η πρώτη στα τέλη του έτους 2015 και η δεύτερη το Φλεβάρη του 2016. Αξίζει να σημειωθεί πως στις περισσότερες αν όχι σε όλες τις χώρες της Ευρώπης, το σύμφωνο θεσμοθετήθηκε για να καλύψει κυρίως τα ομόφυλα ζευγάρια (Αυλωνίτης & Φώσκολος, 2015).

Αντιστάσεις βέβαια υπάρχουν ακόμη στο ζήτημα της παιδοθεσίας. Αρκετές ωστόσο χώρες επιτρέπουν στους ομοφυλόφιλους να υιοθετούν βιολογικά ή υιοθετημένα παιδιά των συντρόφων τους, ενώ κάποιες επιτρέπουν σε μεμονωμένα άτομα να υιοθετούν. Σε λίγες χώρες (Ισλανδία, Νορβηγία, Σουηδία, Δανία κ.ά.) επιτρέπεται η από κοινού υιοθεσία σε ομόφυλα ζευγάρια. Στην Αμερική η ομοφυλοφιλία θεωρείται ακόμη παράνομη σε 11 χώρες, ενώ πέντε χώρες έχουν αναγνωρίσει το δικαίωμα στον πολιτικό γάμο (Αργεντινή, Ουρουγουάη, Καναδάς, Πολιτείες των ΗΠΑ και τμήματα του Μεξικού). Στη Βραζιλία, στην Κολομβία και στο Εκουαδόρ αναγνωρίζονται δικαιώματα συμβίωσης στα ομόφυλα ζευγάρια. Ολοένα και περισσότερες χώρες προχωρούν στην αναγνώριση των δικαιωμάτων των ομοφυλοφίλων, με την Ευρώπη να κρατά τα πρωτεία σε ολόκληρο τον κόσμο. Παρά τις σθεναρές αντιστάσεις των συντηρητικών πολιτικών δυνάμεων, η επιχειρηματολογία περί ισονομίας αλλά και οι δικαστικές διεκδικήσεις οδηγούν αρκετές χώρες σε σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις (Αυλωνίτης & Φώσκολος, 2015).

Οι ανομοιόμορφες τάσεις σε επίπεδο ΕΕ αντικατοπτρίζουν ή και ενισχύουν τα στερεότυπα και τις αρνητικές στάσεις που σχετίζονται με τους ΛΟΑΔ. Είναι σημαντική η νομοθετική κατοχύρωση ίσων δικαιωμάτων, όπως ήδη γίνεται σε ορισμένους τομείς. Η κατανόηση και η αποδοχή του κοινού δεν μπορεί να βελτιωθεί όμως μόνο με νομικά μέσα. Απαιτείται διάλογος μεταξύ των κυβερνήσεων και της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και ενεργητική συμμετοχή για την ενίσχυση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τα δικαιώματα των ΛΟΑΔ+.

Ως προς αυτό, η σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τη θέσπιση μέτρων για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου παρέχει χρήσιμες οδηγίες στα κράτη μέλη της ΕΕ για τη βελτίωση του σεβασμού, της προστασίας και της προαγωγής των δικαιωμάτων των ΛΟΑΔ+. Η εφαρμογή της εν λόγω σύστασης θα συμβάλει στην ανάπτυξη μιας πιο ενιαίας προσέγγισης για τον σεβασμό των δικαιωμάτων αυτών στην πράξη.

Οι γνωμοδοτήσεις του FRA επισημαίνουν ειδικότερα τα ακόλουθα:

- την υποστήριξη των προσπαθειών για τη θέσπιση «οριζόντιας οδηγίας» της ΕΕ που θα παρέχει ισότιμη προστασία από κάθε είδους διακρίσεις, συμπεριλαμβανομένου του γενετήσιου προσανατολισμού,
- αποφυγή της προσφυγής σε εξαιρέσεις για λόγους «δημόσιας τάξης» με στόχο την επιβολή αδικαιολόγητων περιορισμών σε εκδηλώσεις που οργανώνονται από ΛΟΑΔ,

- διασφάλιση του δικαιώματος στην αντικειμενική πληροφόρηση σχετικά με τους ΛΟΑΔ και τις σχέσεις τους, καθώς και το δικαίωμα διαβίωσης σε φιλελεύθερο περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς, κάτι ιδιαίτερα σημαντικό για τα παιδιά των ατόμων αυτών,
- σε περιπτώσεις ομοφοβικών και τρανσφοβικών περιστατικών πρέπει να διασφαλιστεί το ίδιο επίπεδο προστασίας με αυτό που ισχύει για τη ρητορική μίσους και τις εγκληματικές πράξεις οι οποίες έχουν ως κίνητρο τον ρατσισμό και την ξενοφοβία,
- Ορθή εφαρμογή της έννομης προστασίας των διαφυλικών ατόμων που προβλέπει η νομοθεσία της ΕΕ συμπεριλαμβάνοντας ρητά την «ταυτότητα του φύλου»,
- να συμπεριλαμβάνονται οι ομοφυλόφιλοι σύντροφοι –είτε είναι παντρεμένοι, είτε διατηρούν δεδηλωμένη σχέση συμβίωσης, είτε βρίσκονται σε εκ των πραγμάτων ένωση– στους ορισμούς περί «μελών της οικογένειας» στο πλαίσιο της ελεύθερης διακίνησης και της επανένωσης των οικογενειών,
- Αναγνώριση του γενετήσιου προσανατολισμού και της ταυτότητας του φύλου ως λόγου δίωξης και να βελτιωθεί η κατανόηση και η ορθή διεκπεραίωση των αιτήσεων ασύλου, αποφεύγοντας ιδίως τη χρήση εξευτελιστικών και προσβλητικών αξιολογήσεων της αξιοπιστίας των αιτήσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου,
- Η ταυτότητα του φύλου πρέπει να αντιμετωπίζεται ως στοιχείο αυτοπροσδιορισμού και ιδιωτικής ζωής, παρά ως ψυχιατρική διαταραχή, ιδίως όσον αφορά την τροποποίηση του δηλωθέντος φύλου ή την αλλαγή του ονόματος σε επίσημα έγγραφα,
- πρέπει να υπάρξει μέριμνα για τη διαμόρφωση μιας πιο ισορροπημένης άποψης των πολιτών για τα ζητήματα που άπτονται των ατόμων ΛΟΑΔ+, μέσω της διευκόλυνσης του διαλόγου μεταξύ των διαφόρων ομάδων ΛΟΑΔ+, των ΜΜΕ, πολιτικών και θρησκευτικών ιδρυμάτων, π.χ. μέσω της ανάπτυξης πολυεπίπεδης συνεργασίας φορέων .

4.3. Οργανώσεις στην Ελλάδα

Έντονη δράση υπάρχει από οργανώσεις και συλλογικότητες, κυρίως στα αστικά κέντρα, όπου ασχολούνται με την ενημέρωση της κοινωνίας και πραγματοποιούν πολιτισμικές δράσεις.

Αρχικά, σημαντικό ρόλο έχει η ΟΛΚΕ. Είναι ένα σωματείο που ιδρύθηκε το 2004 και απευθύνεται στη ΛΟΑΔ+ κοινότητα (http://olkegr.blogspot.com/2013/04/blog-post_9133.html#more [πρόσβαση στις: 21/02/2018]). Στοχεύει στην αλληλοαποδοχή, αλληλοϋποστήριξη και γενικότερα την ανάπτυξη αλληλεγγύης μεταξύ των ομοφυλόφιλων, αμφισεξουαλικών και τρανσεξουαλικών ατόμων ανεξάρτητα από το φύλο, την εθνική, πολιτισμική και θρησκευτική προέλευση, τη γλώσσα, την ηλικία, την κατάσταση υγείας, τη σωματική κατάσταση ή άλλο γνώρισμα. Επιδιώκει την προάσπιση, διεκδίκηση και προώθηση των δικαιωμάτων και συμφερόντων των παραπάνω κοινωνικών ομάδων. Επιζητά την καταπολέμηση των σε βάρος τους προκαταλήψεων, των στερεοτύπων, του στιγματισμού και του κοινωνικού αποκλεισμού, την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση της κοινής γνώμης, της οικογένειας, των θεσμών, των φορέων και της κοινωνίας γενικότερα σε θέματα σεξουαλικότητας, ταυτότητας κοινωνικού φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού και σεξουαλικής υγείας (http://olkegr.blogspot.com/2013/04/blog-post_9133.html#more [πρόσβαση στις: 21/02/2018]).

Από τον Αύγουστο του 2012 τέθηκε σε λειτουργία η Τηλεφωνική Γραμμή Υποστήριξης για LGBT+ νέους και νέες με αριθμό κλήσης το 1528. Αποτελεί μια πρωτοβουλία της ΟΛΚΕ και της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς. Απευθύνεται σε άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό ή / και ταυτότητα φύλου, στις οικογένειες των ατόμων αυτών αλλά και σε εκπαιδευτικούς που θέλουν να ενημερωθούν σχετικά. (<http://olkegr.blogspot.com/2016/02/11528.html> [πρόσβαση στις: 21/02/2018]). Πιο συγκεκριμένα, η Τηλεφωνική Γραμμή Υποστήριξης παρέχει:

1. συμβουλευτική υποστήριξη στα άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό, στις οικογένειές τους και σε εκπαιδευτικούς,
2. ενημέρωση για τα δικαιώματά τους,
3. παροχή πληροφοριών για τα ζητήματα που τους αφορούν και
4. παραπομπή σε υπηρεσίες και άλλους φορείς, όταν κρίνεται αναγκαίο.

Το πολιτικό πρόγραμμα της ΟΛΚΕ ψηφίστηκε ομόφωνα σε γενική συνέλευση του σωματείου στις 22 Ιουνίου 2006 και βασικός του σκοπός είναι η χειραφέτηση, η συμμετοχή και η ισότιμη ένταξη των ΛΟΑΔ+ ατόμων στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό η ΟΛΚΕ έχει αναλάβει άμεσα δράσεις για:

- ο Την προάσπιση των δικαιωμάτων των παραπάνω κοινωνικών ομάδων με διαβήματα, παρεμβάσεις και παραστάσεις προς τους αρμόδιους φορείς.
- ο Την κατάργηση του άρθρου 347 του Ποινικού Κώδικα (διαφορά στο όριο συναίνεσης μεταξύ ανδρών και ποινικοποίηση εγχρήματων σεξουαλικών πρακτικών μεταξύ ανδρών).
- ο Την προώθηση της νομικής αναγνώρισης του πολιτικού γάμου μεταξύ ζευγαριών του ίδιου φύλου.
- ο Την παρακολούθηση των ΜΜΕ, όταν αυτά αναφέρονται απαξιοτικά στον σεξουαλικό προσανατολισμό αλλά και γενικότερα την παρέμβασή της σε αυτά.

- ο Την αντιμετώπιση των φαινομένων βίας κατά των ΛΟΑΔ+ ατόμων (π.χ. ενδοοικογενειακή βία, παρεμβάσεις της αστυνομίας κλπ.)
- ο Την ευαισθητοποίηση και βοήθεια των μελών της σε θέματα αυτοπροσδιορισμού, ανάπτυξης συλλογικής ταυτότητας, ακτιβισμού

Αντίστοιχα, η Colour Youth Κοινότητα είναι μια ομάδα LGBT+ νέων ατόμων, που έχει ως στόχο τη δημιουργία μιας ισχυρής κοινότητας νέων με την υποστήριξη των μελών της και τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων της. Η κοινότητα αυτή δημιουργήθηκε το 2011, ως μια ανάγκη να εκφραστούν τα νέα LGBT+ άτομα καλύτερα και να διεκδικήσουν τα δικαιώματα που τα αφορούν άμεσα (<https://www.colouryouth.gr/> [πρόσβαση στις: 21/02/2018]).

Βασικός σκοπός τους είναι ένας κόσμος στον οποίο η ομοφοβία, η αμφιφοβία και η τρανσφοβία θα έχουν εκλείψει εντελώς. Μια κοινωνία στην οποία δεν θα υπάρχουν διακρίσεις με βάση την σεξουαλικότητα, το φύλο και το σώμα. Αποστολή τους είναι να αναδείξουν έντονα τα ζητήματα που απασχολούν την LGBT+ νεολαία και να τοποθετήσουν τις αντιλήψεις και τις επιθυμίες τους στον κοινωνικό και πολιτικό καμβά που μας περιβάλλει (<https://www.colouryouth.gr/> [πρόσβαση στις: 21/02/2018]).

Σκοπός τους είναι να ευαισθητοποιήσουν την κοινωνία για τις διεκδικήσεις της LGBT+ κοινότητας, να ασκήσουν πολιτική πίεση για τον εκσυγχρονισμό του νομικού πλαισίου που αφορά στην ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό και να δημιουργήσουν μια δυνατή κοινότητα νέων, η οποία θα λειτουργεί ως καταφύγιο για κάθε νέο LGBT+ άνθρωπο (<https://www.colouryouth.gr/> [πρόσβαση στις: 21/02/2018]).

Στην προσπάθεια να πραγματοποιήσουν με επιτυχία το σκοπό τους διαθέτουν, μεταξύ άλλων, τις παρακάτω υπηρεσίες:

- ✓ Εβδομαδιαίες ανοιχτές συναντήσεις
- ✓ Καταγραφές περιστατικών βίας και διακρίσεων με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή/και την ταυτότητα/έκφραση φύλου
- ✓ Νομική Υποστήριξη θυμάτων βίας
- ✓ Ψυχοκοινωνική Υποστήριξη θυμάτων βίας
- ✓ Ατομικές Συνεδρίες με ψυχολόγο
- ✓ Ομάδα Ψυχοδράματος
- ✓ Βιωματική Ομάδα με Εποπτεία Ψυχολόγου
- ✓ Βιωματική Ομάδα Υποστήριξης LGBT+ Γυναικών

Ακόμα, υπάρχει και η ΜΚΟ Οικογένειες Ουράνιο Τόξο. Η συγκεκριμένη ΜΚΟ σχετίζεται με τα γονεϊκά δικαιώματα των ΛΟΑΔ+ ατόμων. Δημιουργήθηκε τον Απρίλιο του 2012 από έναν μικρό πυρήνα ΛΟΑΔ+ γονέων (<http://www.rainbowfamiliesgreece.com/about.html> [πρόσβαση στις 21/02/2018]).

Στόχοι της είναι:

1. το δικαίωμα στο γάμο για τα ζευγάρια του ίδιου φύλου
2. Η ισότητα δικαιωμάτων για ομόφυλα και ετερόφυλα ζευγάρια, παντρεμένα ή όχι, αλλά και για τους ανθρώπους που θέλουν να συστήσουν μονογονεϊκές οικογένειες.

3. Το δικαίωμα στην υιοθεσία και στη δημιουργία ανάδοχης οικογένειας πάντα κάτω από το πρίσμα της προστασίας των παιδιών ώστε να μην υφίστανται διακρίσεις εξαιτίας της οικογενειακής τους κατάστασης ή του γενετήσιου προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου των γονιών τους.
4. Το δικαίωμα στη πρόσβαση σε τεχνικές υποβοηθούμενης αναπαραγωγής ανεξάρτητα από την οικογενειακή κατάσταση ή τον γενετήσιο προσανατολισμό και ίση πρόσβαση στη λύση της παρένθετης μητρότητας δεδομένου ότι σήμερα αποτελεί μια παγκόσμια πρακτική.
5. Η διεκδίκηση ισονομίας δικαιωμάτων για μας και για τις οικογένειές μας σε όλα τα κράτη της Ευρώπης.

(<http://www.rainbowfamiliesgreece.com/mission.html>, [πρόσβαση στις 21/02/2018]).

Στην Αθήνα δραστηριοποιείται ενεργά η εθελοντική, μη κερδοσκοπική εταιρία, Athens Pride. Λειτουργεί από το 2006 με πρωταρχικό στόχο την διοργάνωση του ετήσιου Φεστιβάλ Υπερηγάνειας Αθήνας και της Παρέλασης Υπερηγάνειας. Παράλληλα, κατά τη διάρκεια του έτους, το Athens Pride πραγματοποιεί πολιτιστικές, κοινωνικές και πολιτικές εκδηλώσεις με σκοπό την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση της κοινωνίας για τα ΛΟΑΔ+ άτομα (<http://athenspride.eu/poioi-eimaste/>, [πρόσβαση στις 21/02/2018]).

Υπάρχει και η Λεσβιακή Ομάδα Αθήνας που αποτελεί δίκτυο Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Συνεργατικής Οικονομίας στην Αθήνα. Στοχεύει πάνω στη λεσβιακή συνειδητοποίηση και στη λεσβιακή οπτική της καθημερινής αλλά και της ευρύτερης πραγματικότητας (http://www.enallaktikos.gr/kg15el_lesviaki-omada-athinas_a2443.html, [πρόσβαση στις 21/02/2018]).

Ακόμα, υπάρχει το «Πολύχρωμο Σχολείο». Είναι μια μία εθελοντική μη κερδοσκοπική συλλογικότητα επιστημόνων που δημιουργήθηκε το φθινόπωρο του 2009. Τα άτομα που συμμετέχουν στην ομάδα προέρχονται από το χώρο της εκπαίδευσης, της ψυχικής υγείας και των κοινωνικών επιστημών, με σκοπό να σπάσει τη σιωπή στον εκπαιδευτικό χώρο και να αναδείξει το θέμα των διακρίσεων γύρω από ζητήματα Σεξουαλικού Προσανατολισμού, Ταυτότητας Φύλου και Χαρακτηριστικών Φύλου. Για αυτό τον λόγο, πραγματοποιούνται δράσεις σε σχολεία προς ενημέρωση του εκπαιδευτικού προσωπικού ώστε να διαμορφωθεί, τελικά, ένα ασφαλές και φιλικό σχολικό πλαίσιο.

(<http://rainbowschool.gr/%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5/>, [πρόσβαση στις 21/02/2018])

Στη Θεσσαλονίκη βρίσκεται η «Σύμπραξη για το Κοινωνικό Φύλο», μια μη κερδοσκοπική εταιρία που πραγματοποιεί πολιτιστικές δράσεις, διαλέξεις και ημερίδες με στόχο την ανάλυση, τεκμηρίωση και προβολή θεμάτων που αφορούν στον ερωτικό και έμφυλο προσανατολισμό

(<http://www.thessdiktio.gr/index.php/portfolio/koinoniko-fillo/>, [πρόσβαση στις 21/02/2018]).

Παράλληλα, δραστηριοποιείται έντονα και η συλλογικότητα HOMOPHONIA – Thessaloniki Pride, με τη διοργάνωση του Pride και με τη συμμετοχή σε ημερίδες και δράσεις για τα δικαιώματα των ΛΟΑΔ+ ατόμων (<http://www.thessalonikipride.com.gr/action.html>, [πρόσβαση στις 21/02/2018]).

Ακόμα, υπάρχει και η Good (as) Youth – Κοινότητα ΛΟΑΔ+ νέων στη Θεσσαλονίκη, η οποία αποτελεί δίκτυο Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Συνεργατικής Οικονομίας, έχει ως στόχο την αλληλεπίδραση των LGBT+ νέων της πόλης και πραγματοποιεί δράσεις για την

επαγρύπνιση της κοινωνίας και την καταπολέμηση της ομοφοβίας (http://www.enallaktikos.gr/kg15el_good-as-youth-koinotita-lgbtq-newn-thessalonikis_a2427.html, [πρόσβαση στις 21/02/2018]).

Στη Πάτρα η μόνη ομοφυλοφιλική συλλογικότητα που δραστηριοποιείται είναι η Blender Patras. Ουσιαστικά είναι μια ομάδα ανθρώπων κατά του ρατσισμού και ειδικότερα της ομοφοβίας, με στόχο τη στήριξη της διαφορετικότητας (<http://koinonikokentro.gr/%CE%BF%CE%BC%CE%AC%CE%B4%CE%B5%CF%82/blender/%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC/>, [πρόσβαση στις 21/02/2018]).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ

5.1. Νομοθετική κατοχύρωση των ομόφυλων ζευγαριών στην Ευρώπη

Έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στις ΗΠΑ (American Psychological Association, 2008) έχουν δείξει πως οι περισσότεροι ομοφυλόφιλοι επιθυμούν τη δέσμευση σε μονογαμικές σχέσεις. Πιο συγκεκριμένα, σε ποσοστό μεταξύ 40-60% των ομοφυλόφιλων ανδρών και μεταξύ 45-80% των ομοφυλόφιλων γυναικών, συμμετέχουν σε μια κλασική, ρομαντική ερωτική σχέση. Επίσης, από τα στοιχεία της απογραφής, που έγινε το 2000 στις ΗΠΑ, προκύπτει ότι από τα 5,5 εκατομμύρια ζευγάρια που ζούσαν μαζί χωρίς να είναι παντρεμένα, 1 στα 9, ήταν ομοφυλοφιλικό ζευγάρι.

Η κοινωνία τρέφει ακόμα και σήμερα πολλά στερεότυπα για τα ζευγάρια των ομοφυλόφιλων ατόμων, θεωρώντας πως αυτού του τύπου η συμβίωση δεν μπορεί να είναι λειτουργική και επιτυχημένη. Ωστόσο οι μελέτες δείχνουν πως, τόσο τα ομοφυλόφιλα όσο και τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια, διακρίνονται από ισοδύναμες μεταξύ των συντρόφων σχέσεις, ενώ μοιράζονται αμοιβαία ικανοποίηση και δέσμευση (American Psychological Association, 2008).

Ένα άλλο στερεότυπο των ετεροφυλόφιλων για τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια είναι ότι οι σχέσεις που δημιουργούν χαρακτηρίζονται από αστάθεια, γεγονός που διαψεύδεται ερευνητικά, εφόσον στις ΗΠΑ, 18-28% των gay ζευγαριών και 8-21% των lesbian ζευγαριών, έζησαν μαζί 10 ή και περισσότερα χρόνια. Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί πως η σταθερότητα των ομόφυλων ζευγαριών θα ενισχυόταν, αν βίωναν τα ίδια επίπεδα στήριξης και αναγνώρισης για τις σχέσεις τους, όπως συμβαίνει με τα ετερόφυλα ζευγάρια, δηλαδή τα νομικά δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, που σχετίζονται με το γάμο (Paige, 2005).

Συνεπώς, διαπιστώνει κανείς βάσει των παραπάνω πως υπάρχει η ίδια ανάγκη και στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια για νομική κατοχύρωση της σχέσης τους είτε μέσω του γάμου είτε μέσω κάποιας άλλης νομικής μορφής (σύμφωνο συμβίωσης, πολιτικού γάμου κ.α.).

Σε πολλές χώρες της Ευρώπης, όπως και στις περισσότερες πολιτείες των Η.Π.Α., ισχύει ο γάμος χωρίς να γίνεται κάποια διάκριση ως προς τον σεξουαλικό προσανατολισμό των ζευγαριών, σε άλλες ισχύει το νομικό καθεστώς του σύμφωνου συμβίωσης για τους ομοφυλόφιλους που εν μέρη εξισώνεται με τον γάμο ενώ σε άλλες δεν προβλέπεται κάποια νομική κατοχύρωση των ομόφυλων σχέσεων.

Ευρωπαϊκές Χώρες	Σύμφωνο Συμβίωσης	Γάμος	Υιοθεσία
Αυστρία	Από το 2010	X	2013: το παιδί του συντρόφου του 2016: από κοινού
Βέλγιο	Από το 2000	Από το 2003	Από το 2006 + αυτόματα αναγνώριση και του

			άλλου γονέα
Βουλγαρία	X	X	X
Γαλλία	Από το 1999	Από το 2013	Από το 2013
Γερμανία	Από το 2001	Από το 2017	Από το 2017
Δανία	Από το 1989	Από το 2012	1999: το παιδί του συντρόφου 2010: από κοινού
Ελλάδα	Από το 2015	X	X
Εσθονία	Από το 2016	X	2016: το παιδί του συντρόφου + από κοινού τα στείρα ζευγάρια
Ην. Βασίλειο	Από το 2005	Από το 2014 εκτός της Β. Ιρλανδίας	2005: Αγγλία, Ουαλία 2009: Σκωτία 2013: Β. Ιρλανδία
Ιρλανδία	Από το 2011	Από το 2015	2016: από κοινού
Ισπανία	Από το 1998 στη Καταλονία	Από το 2005	2005: από κοινού + αυτόματη αναγνώριση του 2 ^{ου} γονέα
Ιταλία	Από το 2016	X αλλά αναγνώριση γάμων που τελούνται στο εξωτερικό	X αλλά αναγνώριση υιοθεσίας που τελέστηκε στο εξωτερικό
Κροατία	Από το 2014	X	X αλλά 2014: Νόμιμη κηδεμονία στο παιδί του συντρόφου
Κύπρος	Από το 2015	X	X
Λετονία	X	X	X
Λιθουανία	X	X	X
Λουξεμβούργο	Από το 2004	Από το 2015	Από το 2015
Μάλτα	Από το 2014	Από το 2017	Από το 2014
Ολλανδία	Από το 1998	Από το 2001	Από το 2001
Ουγγαρία	Από 2009	X	X
Πολωνία	X	X	X
Πορτογαλία	Από το 2001	Από το 2010	Από το 2016
Ρουμανία	X	X	X
Σλοβακία	X	X	X
Σλοβενία	Από το 2006	Από το 2017	X
Σουηδία	Από το 1995	Από το 2009	Από το 2003
Τσέχικη Δημοκρατία	Από το 2006	X	X
Φινλανδία	Από το 2012	Από το 2017	2009: το παιδί του συντρόφου 2017: από κοινού

Πίνακας 1

Σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, όπως αναφέρθηκε, προβλέπεται νομοθετικά η ελεύθερη συμβίωση τόσο μεταξύ ετερόφυλων όσο και μεταξύ ομοφυλόφιλων, σε άλλες έχει ρυθμιστεί η ελεύθερη συμβίωση μόνο για ομοφυλόφιλα ζευγάρια και σε κάποιες δε επιτρέπεται στους ομοφυλόφιλους ακόμα και να συνάπτουν γάμο μεταξύ τους (βλ. Πίνακας 1).

Πιο αναλυτικά, όσο αφορά την σύναψη γάμου, η Ολλανδία κατοχύρωσε την “αστική συντροφική σχέση” (registered partnership) το 1998 και είναι η πρώτη χώρα που έδωσε πλήρη δικαιώματα γάμου για όλα τα ζευγάρια χωρίς καμιά διάκριση από την 1^η Απριλίου του 2001. Εκ τότε, μετά από 3 χρόνια κοινής ζωής τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια μπορούν να κάνουν αίτηση για δικαστική έγκριση υιοθεσίας ενώ καταργούνται και όλες οι νομικές ασάφειες ή κενά σχετικά με τις κληρονομίες, τις συντάξεις, τη φορολογία και τα διαζύγια. Όσον αφορά την υιοθεσία μέχρι και το 2005 τα ομόφυλα ζευγάρια δεν μπορούσαν να υιοθετήσουν παιδιά από το εξωτερικό. Επίσης, γονεϊκό δικαίωμα μέσα στο ομόφυλο ζευγάρι μπορούν να έχουν και τα δύο μέλη του ζευγαριού μέσω της υιοθεσίας (και οι δυο γονείς λαμβάνουν αυτόματα τα γονεϊκά τους δικαιώματα από το 2002), ενώ μέσω άλλων μεθόδων τεκνοποίησης (όπως η εξωσωματική γονιμοποίηση) το παιδί που γεννιέται π.χ. από μια γυναίκα που είναι παντρεμένη με μια άλλη γυναίκα, η δεύτερη δεν θεωρείται αυτόματα γονέας του παιδιού όπως ισχύει στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια. (Ytterberg & Waaldijk, 2004).

Το 2003, το Βέλγιο έγινε η δεύτερη χώρα στον κόσμο που υποστήριξε το γάμο σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια και παρέχονται ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με τα ετερόφυλα έγγαμα ζευγάρια. Το 2006 νομιμοποιήθηκε η υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια καθώς και η κοινή γονεϊκή ευθύνη (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4929604.stm> [πρόσβαση στις 02/03/2018]).

Ακόμα, τα ζευγάρια που αποτελούνται από ομόφυλες γυναίκες μπορούν να χρησιμοποιήσουν την εξωσωματική γονιμοποίηση για να τεκνοποιήσουν. Μια σημαντική νομική ανισότητα μεταξύ των ομόφυλων και ετεροφυλόφιλων παντρεμένων ζευγαριών λύθηκε με το νομοσχέδιο του 2015. Η ανισότητα αυτή αφορούσε τα παιδιά που γεννιούνται μέσα σε πλαίσιο γάμου. Ο σύζυγος της βιολογικής μητέρας αναγνωριζόταν αυτόματα ως ο πατέρας του παιδιού σε αντίθεση με την ομοφυλόφιλο σύζυγο της μητέρας που για να αναγνωριστεί και αυτή ως συν-μητέρα έπρεπε να υιοθετήσει το παιδί (Fiers, 2014).

Η Ισπανία είναι μια χώρα που αποτελείται από ξεχωριστές αυτόνομες περιφέρειες. Οι περιφέρειες αυτές διαφοροποιούνται μεταξύ τους νομοθετικά όσον αφορά τα ατομικά δικαιώματα, ιδίως αυτά που σχετίζονται με την οικογένεια, την κληρονομιά και την διαδοχή. Λόγω αυτού, η «άτυπη ένωση», δηλαδή η νομική κατοχύρωση, των ομόφυλων ζευγαριών ψηφίστηκε σε 11 από τις 17 περιφέρειες σε διαφορετικούς χρόνους, ξεκινώντας από την Καταλονία το 1998 και καταλήγοντας στην Λα Ριόχα το 2010 (Galan, 2004) Το δικαίωμα για σύναψη γάμου κατοχυρώθηκε τον Ιούλιο του 2005, επεκτείνοντας έτσι όλα τα δικαιώματα του γάμου και στους ομοφυλόφιλους πολίτες. Στο νομοσχέδιο αυτό συμπεριλαμβάνεται και το δικαίωμα της κοινής υιοθεσίας και κοινής γονεϊκής ευθύνης.

Στη Σουηδία αν και κατοχυρώθηκε νομικά, το 1995, η σχέση μεταξύ των ομοφυλόφιλων (registered partnership) δεν εξισώθηκε όμως με τα δικαιώματα των ετεροφυλόφιλων ζευγαριών σε σχέση με την τεκνοποίηση και την υιοθεσία μέχρι το 2002 που αναδιαρθρώθηκε ο νόμος (Ytterberg H., Waaldijk K., 2004). Το 2009 ψηφίστηκε νόμος που επιτρέπει τον γάμο σε ομόφυλα ζευγάρια να παντρεύονται είτε με πολιτική είτε με θρησκευτική τελετή, χωρίς να υποχρεούται ο κλήρος να τελέσει την τελετή. (<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2054&artikel=2739765> [πρόσβαση στις 02/03/2018]).

Η Πορτογαλία, με τον Ν. 7/2001, έδωσε το δικαίωμα στα ομόφυλα ζευγάρια να νομιμοποιούν τη σχέση τους και να απολαμβάνουν κάποια από τα δικαιώματα που παρέχονται στα ετεροφυλόφιλα. Συγκεκριμένα, η «άτυπη ένωση» δεν εξισώνεται με τον γάμο αλλά παρέχει το δικαίωμα των φορολογικών απαλλαγών, της κληρονομικής διαδοχής και ακόμα παρέχονται επιδόματα όπως ακριβώς ορίζει η νομοθεσία και για τα έγγαμα ζευγάρια. Στην «άτυπη ένωση» δεν περιλαμβάνεται η τεκνοποίηση και το δικαίωμα να υιοθετούν. Ακόμα και με την ψήφιση του νόμου, που επιτρέπει τον γάμο σε ζευγάρια του ίδιου φύλου, από τη Βουλή τον Ιούνιο του 2010, δεν παρέχεται το δικαίωμα στα ζευγάρια να υιοθετούν. Το “ελεύθερο” δόθηκε το 2016 με τον Ν.17/2016 όπου διευρύνει το πεδίο εφαρμογής των τεχνικών ιατρικής υποβοηθούμενης αναπαραγωγής σε όλες τις γυναίκες ανεξαρτήτως σεξουαλικής προτίμησης και παρέχει το δικαίωμα της αυτόματης αναγνώρισης και του άλλου γονέα, γεγονός που αποκλείει τους ομοφυλόφιλους άνδρες από την απόκτηση τέκνων.

Η Δανία είναι η πρώτη χώρα που έδωσε, από το 1989, ίδια δικαιώματα με τον πολιτικό γάμο, σε ομόφυλα ζευγάρια – μόνο που δεν το αποκαλεί “γάμο” αλλά “συμβόλαιο συμβίωσης” (Civil Partnership). Από το 2012 πραγματοποιούνται και θρησκευτικές γαμήλιες τελετές για ζευγάρια του ίδιου φύλου. Όσον αφορά το νομικό καθεστώς που ισχύει για τις υιοθεσίες, στη Δανία επιτρεπόταν από το 1999 μόνο η υιοθεσία του παιδιού του συντρόφου ενώ από το 2010 αυτό αλλάζει καθώς επιτρέπεται και η από κοινού υιοθεσία, εξισώνοντας έτσι πλήρως τα δικαιώματα των ζευγαριών (<http://cphpost.dk/news/national/gay-marriage-legalised.html> [πρόσβαση στις: 02/03/2018]).

Στο Ηνωμένο Βασίλειο ισχύει το Αστικό συμβόλαιο συμβίωσης (civil partnership Act) από τον Δεκεμβρίου του 2005. Τα ομόφυλα ζευγάρια μπορούν να δηλώνουν τη συντροφικότητά τους στο ληξιαρχείο, αποκτώντας έτσι τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των παντρεμένων ετερόφυλων ζευγαριών όπως αποζημίωση ατυχημάτων, ασφάλεια ζωής, εργασιακά προνόμια. Η υιοθεσία από κοινού ισχύει στην Αγγλία και την Ουαλία από το 2005, στη Σκωτία από το 2009 και την Βόρεια Ιρλανδία από το 2013 δίνοντας έτσι το δικαίωμα αναγνώρισης και των δύο συντρόφων ως γονείς ([http://www.heraldsotland.com/news/12613347.New legislation sees gay Scottish couples win right to adopt children/](http://www.heraldsotland.com/news/12613347.New%20legislation%20sees%20gay%20Scottish%20couples%20win%20right%20to%20adopt%20children/) [πρόσβαση στις 02/03/2018]). Ο γάμος νομιμοποιήθηκε το 2014 στην Αγγλία, την Ουαλία και την Σκωτία (<http://www.bbc.com/news/uk-26793127> [πρόσβαση στις 02/03/2018]).

Στη Γαλλία, ισχύει η «Κοινωνική Συνθήκη Συμβίωσης» (civil de solidarité) από το 1999 παρέχοντας με αυτό το τρόπο νομική αναγνώριση της σχέσης και της από κοινού ζωής του ζευγαριού. Έχει ρόλο οργάνωσης της κοινής ζωής και συνάπτεται από ενήλικα άτομα διαφορετικού ή ίδιου φύλου στο γραφείο δικαστικών υπαλλήλων του ειρηνοδικείου. Οι δύο εταίροι συμφωνούν να παράσχουν αλληλοβοήθεια -σε περιπτώσεις ασθένειας, ή ανεργίας π.χ.- και αλληλεγγύη σε περίπτωση χρέους που συνάφθηκε στο πλαίσιο των αναγκών της συμβίωσης. Έχουν δικαίωμα κοινής φορολογίας από το πρώτο έτος, απαλλαγή από φόρους κληρονομιάς σε περίπτωση θανάτου, παραμονής στο κοινό σπίτι μετά το θάνατο του ενός συντρόφου. Η σύμβαση παρέχει επίσης δυνατότητα ιατρικής περίθαλψης για τον/την σύντροφο. Όσον αφορά το γάμο μεταξύ ομοφυλοφίλων, το νομοσχέδιο εγκρίθηκε από τη Γαλλική Βουλή το 2013. Το νομοθέτημα επεκτείνει τη νομοθεσία περί γάμου και στα ομόφυλα ζευγάρια ενώ επιτρέπει και την υιοθεσία, παρέχοντας έτσι τα ίδια δικαιώματα με αυτά των έγγαμων ετερόφυλων ζευγαριών (<http://www.nytimes.com/2013/05/19/world/europe/hollande-signs-french-gay-marriage-law.html> [πρόσβαση στις 02/03/2018]).

Στο Λουξεμβούργο κατοχυρώθηκε η συντροφική σχέση μεταξύ ζευγαριών του ίδιου φύλου το 2004. Το 2015 ψηφίστηκε νόμος που επιτρέπει τον γάμο μεταξύ ομοφυλόφιλων καθώς και την υιοθεσία από κοινού, δίνοντας έτσι πλήρη νομική ισότητα μεταξύ ομόφυλων και ετερόφυλων ζευγαριών.

(<https://luxtimes.lu/archives/16281-same-sex-marriages-from-january-1>, [πρόσβαση στις: 02/03/2018]).

Στη Φινλανδία η κατοχύρωση του συντροφικού δεσμού (registered partnership) ψηφίστηκε το 2002 (N. 9.11.2001/950, section 8), εξισώνοντας τον με τον γάμο χωρίς όμως να δίνεται το δικαίωμα για υιοθεσία. Το δικαίωμα για υιοθεσία του παιδιού του συντρόφου δόθηκε το 2009 (N. 29.05.2009/ 391), ενώ για την από κοινού υιοθεσία δόθηκε το 2017 όταν ψηφίστηκε και ο νόμος για την νομιμοποίηση των γάμων μεταξύ ατόμων που έχουν το ίδιο φύλο. (<https://web.archive.org/web/20170302025418/http://yle.fi/uutiset/osasto/news/same-sex-marriage-law-goes-into-effect-in-finland/9486556> [πρόσβαση στις: 02/03/2018]).

Στην Ιρλανδία ο νόμος, περί κατοχύρωσης της αστικής συντροφικής σχέσης ψηφίστηκε το 2010 και τέθηκε σε ισχύ το 2011. Η συνταγματική κατοχύρωση του γάμου μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου έγινε το 2015 με δημοψήφισμα. Την ίδια στιγμή προτάθηκε νομοσχέδιο για τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια που να επιτρέπει την υιοθεσία, από κοινού και το παιδί του συντρόφου. Το νομοσχέδιο αυτό εγκρίθηκε το 2015 αλλά άρχισε να ισχύει από το 2016. Η έγκριση δόθηκε το ίδιο έτος αλλά τέθηκε σε ισχύ το 2016.

Στη Γερμανία ο νόμος περι συντροφικότητας (συμβόλαιο κοινής ζωής – Life Partnerships Act 2000) , επικυρώθηκε τον Δεκέμβριο του 2000 από το γερμανικό κοινοβούλιο και εφαρμόζεται από τον Αύγουστο του 2001. Τα ζευγάρια που ζουν μαζί και έχουν κατοχυρώσει το Σύμφωνο Συμβίωσης - ανεξαρτήτως του αν είναι ομοφυλόφιλοι ή μη- έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα παντρεμένα ζευγάρια. Τα δικαιώματα αυτά, αφορούν φορολογικά θέματα, θέματα κληρονομιάς, κοινωνικών παροχών, ασφαλιστικά, εργασιακά και οικογενειακά. Το δικαίωμα υιοθεσίας του παιδιού του/της συντρόφου δόθηκε το 2013. Βασικές προϋποθέσεις για ένα ζευγάρι που επιθυμεί να κατοχυρώσει τη ζωή του με το Σύμφωνο Συμβίωσης, είναι οι εξής: Κανένα από τα δύο μέλη δεν πρέπει πριν από τη σύναψη του Συμφώνου να λαμβάνει από το κράτος επιδόματα κοινωνικής βοήθειας ή επίδομα ανεργίας ή οποιαδήποτε άλλη κοινωνική παροχή. Και τα δύο μέλη πρέπει να έχουν τα δικά τους εισοδήματα και να μην εξαρτώνται από κρατικές παροχές. Το μέτρο αυτό λαμβάνεται προκειμένου να αποφεύγεται η κατάχρηση του νόμου περί κοινωνικών παροχών από άτομα που θέλουν να κατοχυρώσουν τη σχέση τους όχι για να συμβιώσουν, αλλά για να αποκομίσουν οικονομικά και φορολογικά οφέλη. Άλλη προϋπόθεση είναι το ζευγάρι που θα συνάψει το Σύμφωνο Συμβίωσης να μένει μαζί -κάτω από την ίδια στέγη- τουλάχιστον τρία χρόνια πριν από την υπογραφή του Συμφώνου. Η σύναψη του Συμφώνου Συμβίωσης, γίνεται σε δημαρχεία των γερμανικών πόλεων ή -στην περίπτωση της Βαυαρίας- και σε συμβολαιογραφικά γραφεία. Πρόσφατα πέρασε νομοσχέδιο που επιτρέπει τον γάμο μεταξύ ομοφυλόφιλων και αναμένεται να τεθεί σε εφαρμογή στο τέλος του έτους (Jones, 2017). Με αυτό το νομοσχέδιο εξισώνονται πλήρως τα δικαιώματα των ομόφυλων ζευγαριών με τα παντρεμένα ζευγάρια και όσον αφορά την υιοθεσία και τις τεχνικές ιατρικής υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. (<https://www.reuters.com/article/us-germany-adoption/german-court-expands-adoption-rights-of-gay-couples-idUSBRE91I0TS20130219> [πρόσβαση στις: 02/03/2018]).

Στη Μάλτα το σύμφωνο συμβίωσης για ομόφυλα ζευγάρια ψηφίστηκε το 2014 παρέχοντας έτσι πλήρη δικαίωμα για υιοθεσία

(<https://www.timesofmalta.com/articles/view/20130116/local/Consensus-over-gay-adoption-welcomed.453457> [πρόσβαση στις 02/03/2018]). Είναι από τις λίγες χώρες της Ευρώπης που τα δικαιώματα αυτά κατοχυρώθηκαν συνταγματικά. Το νομοσχέδιο για τον γάμο των ομόφυλων ζευγαριών ψηφίστηκε το 2017 (<http://www.webcitation.org/6ruH9WmOv> [πρόσβαση στις 02/03/2018]).

Η Σλοβενία είχε νομιμοποιήσει μόνο τη ληξιαρχική πράξη εγγραφής των ζευγαριών του ίδιου φύλου, αλλά οι ομοφυλόφιλοι σύντροφοι δεν απολάμβαναν τα ίδια δικαιώματα με τα ετερόφυλα ζευγάρια. Τα ομόφυλα ζευγάρια στη Σλοβενία έχουν τη δυνατότητα να δηλώνουν επίσημα τη σχέση τους από το 2006 και επιτρέπεται, επίσης, να υιοθετούν παιδί από προηγούμενη σχέση του ενός συντρόφου. Τον Φλεβάρη του 2017 ψηφίστηκε νόμος που επιτρέπει για πρώτη φορά τον γάμο μεταξύ ομόφυλων ζευγαριών, αποδίδοντάς τους σε μεγάλο βαθμό τα ίδια νομικά δικαιώματα με τα ετερόφυλα ζευγάρια, αλλά απαγορεύοντάς τους, ωστόσο, την από κοινού υιοθεσία. (Novak, 2017). Ο νόμος ψηφίστηκε ύστερα από την απόρριψη μέσω δημοψηφίσματος το 2015 ενός προσχεδίου που επέτρεπε εκτός των άλλων και την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια. Εκτός από την υιοθεσία, τα ομόφυλα ζευγάρια αποκλείονται και από τις τεχνικές ιατρικής υποβοηθούμενης αναπαραγωγής (Kos, 2016).

Ωστόσο, στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης δεν ισχύει το καθεστώς του γάμου και στα ζευγάρια του ίδιου φύλου, με αποτέλεσμα να μην παρέχονται τα ίδια δικαιώματα με αυτά των έγγαμων ζευγαριών και να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην καθημερινή τους ζωή.

Συγκεκριμένα, στην Τσέχικη Δημοκρατία το σύμφωνο συμβίωσης τέθηκε σε εφαρμογή το 2006. Με αυτό, τους παρέχονται δικαιώματα κληρονομικότητα των περιουσιακών στοιχείων, να μην καταθέτει στο δικαστήριο ο ένας σύντροφος εναντίον του άλλου καθώς και μπορούν να ανατρέφουν παιδιά στη περίπτωση που αυτά προέρχονται βιολογικά από έναν από τους δυο, αλλά όχι να υιοθετούν (Asiedu & Jarrett, 2006). Το 2016 δόθηκε το δικαίωμα τεκνοθεσίας των παιδιών των συντρόφων (για να εξασφαλίζεται νομικά το παιδί σε περίπτωση απώλειας του βιολογικού γονέα) αλλά όχι αυτό της από κοινού υιοθεσίας (Gerdes, 2016).

Στην Ουγγαρία, πάλι, ενώ έχει κατοχυρωθεί το σύμφωνο συμβίωσης ανεξαρτήτως σεξουαλικού προσανατολισμού των ενδιαφερόμενων από το 2009, εξισώνονται με τα ετερόφυλα μόνο σε ότι αφορά την φορολογία και την κληρονομικότητα. Τα ομόφυλα ζευγάρια δεν έχουν το δικαίωμα κοινής υιοθεσίας ή της χρήσης τεχνικών υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Παρόλα αυτά μπορούν να υιοθετήσουν ως μονάδα χωρίς να παρέχεται το δικαίωμα της υιοθεσίας του παιδιού του συντρόφου (<http://in.reuters.com/article/us-hungary-gay/hungary-legalizes-same-sex-civil-partnerships-idINL1861742220071218> [πρόσβαση στις 02/03/2018]).

Στην Αυστρία το σύμφωνο συμβίωσης μεταξύ ομοφυλόφιλων ισχύει από το 2010. Ωστόσο δεν δόθηκε το δικαίωμα υιοθεσίας του παιδιού του ενός ετέρου από τον άλλο πριν το 2013. Ακόμα, η από κοινού υιοθεσία επιτράπηκε το 2016. Ο γάμος μεταξύ ομοφυλόφιλων παραμένει απαγορευμένος παρά τις προσπάθειες για αλλαγή της νομοθεσίας.

Στη Κροατία μετά το πρώτο Gay Pride το 2003, αναγνωρίστηκε η έλλειψη νομοθεσίας που να θεμελιώνει τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων. Ψηφίστηκε, λοιπόν, ένας νόμος που έδινε μερική αναγνώριση στις σχέσεις ομόφυλων ζευγαριών. Με τον νόμο αυτό παρεχόταν οικονομική βοήθεια (όπως αντιστοιχεί και στα ετερόφυλα μη-έγγαμα ζευγάρια) και δικαίωμα κληρονομικότητας. Έπειτα από πιέσεις που ασκήθηκαν, το 2014 ψηφίστηκε ο νόμος για το σύμφωνο συμβίωσης στους ομοφυλόφιλους, δίνοντας τους πλήρη κοινωνικά και οικονομικά

δικαιώματα (όπως αυτά των έγγαμων ετερόφυλων ζευγαριών). Βέβαια, η υιοθεσία για ομόφυλα ζευγάρια αν και παραμένει μη νόμιμη, υπάρχει η δυνατότητα ο ένας από τους δύο εταίρους να γίνει νόμιμος κηδεμόνας του παιδιού του άλλου (partner-guardianship). Η πρώτη τέτοια περίπτωση αναφέρθηκε το 2015.

Στην Εσθονία το σύμφωνο συμβίωσης τέθηκε σε ισχύ το 2016 και μαζί με τα κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα που παρέχονται στα ζευγάρια του ίδιου φύλου (αντίστοιχα με αυτά των παντρεμένων ετερόφυλων ζευγαριών) δόθηκε και το δικαίωμα υιοθεσίας του παιδιού του συντρόφου. Επίσης, δικαίωμα για από κοινού υιοθεσία έχουν μόνο τα στείρα ζευγάρια.

Στην Κύπρο και την Ιταλία έχει νομιμοποιηθεί μόνο το σύμφωνο συμβίωσης από το 2015 (Ν.178/2015) και το 2016 αντίστοιχα. Και στις δυο χώρες είναι απαγορευμένη η υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια, με τη μόνη διαφορά πως στην Ιταλία αναγνωρίζεται από το Ακυρωτικό Δικαστήριο (ο γάμος και η υιοθεσία από άτομα του ίδιου φύλου που έχουν τελεστεί στο εξωτερικό (Lunghini, 2017).

Οι Βουλγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Ρουμανία και Σλοβακία είναι οι μόνες χώρες που δεν έχουν ψηφίσει κάποιο νόμο που να κατοχυρώνει τα ομόφυλα ζευγάρια και να εξισώνει τα δικαιώματα τους με αυτά των παντρεμένων ετερόφυλων ζευγαριών.

5.2. Νομοθετική κατοχύρωση των ομόφυλων ζευγαριών στην Ελλάδα

5.2.1. Ο γάμος στην ελληνική κοινωνία

Στον Αστικό Κώδικα αν και δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος ορισμός του γάμου, σε πολλά κείμενα από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί, η πλειονότητα των οποίων περιλαμβάνει ρητά την αναφορά σε μία νομικά θεσμοθετημένη μορφή κοινής συμβίωσης μεταξύ δύο ετερόφυλων προσώπων, δηλαδή ενός άνδρα και μίας γυναίκας. Συγκεκριμένα, θεωρείται η τελετή με την οποία συνιστάται και αναγνωρίζεται μια νόμιμη γενετήσια ένωση που θα οδηγήσει στη δημιουργία μιας οικογένειας. Πρόκειται για μια διαβατήρια τελετουργία που σφραγίζει το πέρασμα του ατόμου από μια κατάσταση σε μια άλλη. Επίσης ο όρος δηλώνει όχι μόνο τη σύναψη αλλά και την ήδη συστημένη νόμιμη γενετήσια ένωση. Έτσι πρόκειται για ένα θεσμό ο οποίος προσδιορίζεται ως η κοινωνικά αναγνωρισμένη ένωση δύο προσώπων (Τσαούσης, 1995).

Αρχικά, ο Έλληνας νομοθέτης αντιλαμβανόταν ότι μόνο δύο ετερόφυλα πρόσωπα μπορούν να τελέσουν γάμο μεταξύ τους, αφού η διαφορά φύλου μεταξύ των συζύγων προβλέπονταν ρητά από τη διάταξη του παλαιού άρθρου 1350 Α.Κ που αναφερόταν ως εξής «προς σύναψη γάμου απαιτείται να έχει ο μὲν ανὴρ τὸ δέκατο ὄγδοο ἔτος, ἡ δὲ γυνὴ τὸ δέκατο τέταρτο...» και σαφώς αντανάκλούσε τις παραδοσιακές κοινωνικές αντιλήψεις που επικρατούσαν στην Ελλάδα. Μάλιστα ο γάμος αυτός ήταν έγκυρος μόνον εφόσον είχε ιερολογηθεί κατά τους κανόνες της Ανατολικής Ορθόδοξου Εκκλησίας .

Στην συνέχεια με το Ν. 1250/1982 εισήχθη στην ελληνική κοινωνία ο πολιτικός γάμος, που αφαίρεσε την ιερολόγηση ως απαραίτητο στοιχείο της υπόστασης και του κύρους του γάμου. Ο γάμος «τελείται είτε με την σύγχρονη δήλωση των μελλονύμφων που συμφωνούν σε αυτό (πολιτικός γάμος), είτε με ιερολογία από ιερέα της ανατολικής ορθόδοξης εκκλησίας ή λειτουργό άλλου δόγματος ή θρησκευάτος γνωστού στην Ελλάδα» (Α. 1367, Ν. 1250/1982 - ΦΕΚ 46/Α/7-4-1982).

Ο ραγδαίος εκσυγχρονισμός της κοινωνίας οδήγησε σε νέες ριζικές νομοθετικές τροποποιήσεις, αφού ένα μόνο χρόνο μετά την εισαγωγή του πολιτικού γάμου στην Ελλάδα, το ελληνικό Οικογενειακό Δίκαιο μεταρρυθμίστηκε με το Ν. 1329/1983, σε εφαρμογή της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων. Στο πλαίσιο, λοιπόν, της εφαρμογής της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών τροποποιήθηκε το άρθρο 1350 Α.Κ, το οποίο έλαβε την σημερινή του μορφή και στο οποίο αναγράφεται ότι «για την σύναψη γάμου απαιτείται συμφωνία των μελλονύμφων...».

Από την πρώτη κιόλας ανάγνωση διαπιστώνεται ότι, σε αντίθεση με την παλαιά διάταξη, ο νομοθέτης απάλειψε τη ρητή αναφορά στον άνδρα και την γυναίκα, ως προϋπόθεση του γάμου, έχοντας στο νου του την επιβαλλόμενη από το Σύνταγμα κατάργηση των διακρίσεων μεταξύ των δύο φύλων. Ωστόσο, η απουσία της ρητής αναφοράς στην διαφορά των φύλων για την έγκυρη σύναψη γάμου, στο άρθρο 1350 Α.Κ., τείνει να αποτελέσει το βασικότερο επιχείρημα των ομοφυλοφιλικών ενώσεων προς ίση αντιμετώπιση όσον αφορά τον γάμο. Δηλαδή, με βάση το «εκ του νόμου μη διακρίνοντος» επιχείρημα, έχει υποστηριχθεί ότι εφόσον ο νόμος δεν διακρίνει το φύλο των μελλονύμφων, ο γάμος μεταξύ προσώπων του ίδιου φύλου είναι καθ' όλα επιτρεπτός και νόμιμος.

Η θέση αυτή στηρίζεται στο επιχείρημα ότι ο νομοθέτης όχι μόνο δεν κατοχύρωσε ρητά την

διαφορά των φύλων, αλλά επιπλέον αν και αρχικά την προέβλεψε ρητά, στην συνέχεια την κατήργησε συνειδητά τροποποιώντας το σχετικό άρθρο και απαλείφοντας τους όρους άνδρα και γυναίκα (Ευαγγελίδου-Τσικριά, 2009). Σήμερα, ακριβώς επειδή δεν υπάρχει στο νόμο ρητή αναφορά στα δύο φύλα και επιπλέον λόγω της ομοιότητας των συνθηκών, είναι αυτονόητο ότι επιτρέπεται και ο γάμος μεταξύ προσώπων του ίδιου φύλου.

Ακόμα, το Σύνταγμα του 1975 (με τις αναθεωρήσεις του 1986 και 2001) περιέχει ορισμένες διατάξεις, οι οποίες γίνονται αντικείμενο επίκλησης από την ελληνική ομοφυλοφιλική κοινότητα, προκειμένου να καταδείξει την άνιση μεταχείριση και την ύπαρξη αντισυνταγματικών και ανεπίτρεπτων διακρίσεων εις βάρος τους στο θέμα του γάμου και της ελεύθερης συμβίωσης. Το δικαίωμα λοιπόν των ομοφυλόφιλων να κατοχυρωθεί και νομοθετικά η συμβίωση τους με την θέσπιση είτε γάμου είτε συμφώνου συμβίωσης, θεμελιώνεται στις Συνταγματικά αναγνωρισμένες αρχές του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ. 1), στην αρχή της ισότητας και της ίσης μεταχείρισης όλων ενώπιον του νόμου (άρθρο 4 παρ. 1), της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και της προστασίας της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας (άρθρο 5 παρ. 1 και 2), στο απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (άρθρο 9), στην προστασία του γάμου και της οικογένειας (άρθρο 21) καθώς και στην προστασία των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων (25 παρ. 1).

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι και το άρθρο 9 του χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων που ορίζει ότι «το δικαίωμα γάμου και το δικαίωμα ίδρυσης οικογένειας διασφαλίζονται σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκηση τους». Το εν λόγω άρθρο αφήνει την πρωτοβουλία αναγνώρισης ή μη των ομοφυλοφιλικών σχέσεων και ως ποιο βαθμό στα κράτη-μέλη. Δεν τίθεται λόγος για ετεροφυλοφιλία, γεγονός που αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο προστασίας των ομοφυλοφιλικών σχέσεων (Κωνσταντινίδου, 2010).

Παρά το γεγονός ότι το Σύνταγμα δεν αναφέρεται ρητά στους ομόφυλους, την ομοφυλοφιλία και στην δυνατότητα αναγνώρισης της συμβίωσης τους, εντούτοις δεν φαίνεται να απαγορεύει αυτό το ενδεχόμενο, αφού οι προαναφερόμενες διατάξεις ισχύουν γενικά για όλους τους Έλληνες πολίτες χωρίς καμία διάκριση και κυρίως ανεξαρτήτως των σεξουαλικών τους προτιμήσεων.

Έτσι, τον Ιούνιο του 2008, ο δήμαρχος της Τήλου, Αναστάσιος Αλιφέρης, προχώρησε στην σύναψη πολιτικού γάμου μεταξύ δύο ομόφυλων ζευγαριών, εκμεταλλευόμενος τα παραπάνω νομοθετήματα. Η αντίδραση στην ενέργεια του δημάρχου ήταν άμεση, με τον τότε Υπουργό Δικαιοσύνης, Σωτήρη Χατζηγάκη, να χαρακτηρίζει τους γάμους ανυπόστατους και με τον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών Ρόδου να προβαίνει, σε συνεργασία με τον εισαγγελέα του Άρειου Πάγου, στην ακύρωσή τους. Το Πρωτοδικείο της Ρόδου βασίστηκε στο επιχείρημα ότι αυτή «επιτάσσει την ίση μεταχείριση των ομοίων και την άνιση μεταχείριση των ανόμοιων περιπτώσεων». Έτσι, το Δικαστήριο έκανε δεκτό ότι οι ομοφυλόφιλοι βρίσκονται κάτω από διαφορετικές συνθήκες και για τον λόγο αυτό επιβάλλεται η διαφορετική μεταχείριση τους από τους ετεροφυλόφιλους, αποφαινόμενο ότι ο γάμος που είχε τελεστεί μεταξύ τους είναι ανυπόστατος. Έκτοτε, δεν έχουν επιχειρηθεί παρόμοιες προσπάθειες.

5.2.2. Το σύμφωνο συμβίωσης στην ελληνική κοινωνία

Λίγους μήνες μετά τέθηκε σε ισχύ ο Ν.3719/2008, με τίτλο "Μεταρρυθμίσεις για την οικογένεια, το παιδί και την κοινωνία". Θέσπισε για πρώτη φορά στην Ελλάδα, έναν επίσημο τύπο συμβίωσης, διαφορετικό από τον γάμο, με τον τίτλο "σύμφωνο συμβίωσης". Κατά το άρθρο 1 του Νόμου, τέτοια σύμφωνα μπορούν να συνάψουν μόνο δύο ενήλικες διαφορετικού

φύλου.

Η λεπτομέρεια αυτή της νομοθεσίας προκάλεσε έντονες αντιδράσεις οργανώσεων αλλά και φυσικών προσώπων, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την υπόθεση «Βαλλιανάτος και λοιποί κατά Ελλάδα». Συγκεκριμένα, έγιναν δύο (2) προσφυγές στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας τον Μάιο του 2009, βασιζόμενες στο ότι «ο Ν.3719/2008 που περιλαμβάνει το σύμφωνο συμβίωσης αποτελούμενο από ετερόφυλα ζευγάρια, παραβιάζει το δικαίωμά τους για σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής τους και επιφέρει αδικαιολόγητη διάκριση ανάμεσα στα ετερόφυλα και ομόφυλα ζευγάρια εις βάρος των τελευταίων». Το ΕΔΔΑ, εξετάζοντας την εν λόγω υπόθεση, δικάωσε, το Νοέμβριο του 2013, τους προσφεύγοντες και έκρινε τον περιορισμό των συμφώνων συμβίωσης μόνο σε άτομα διαφορετικού φύλου ως μη πειστικό, καταδικάζοντας την Ελλάδα για αυτόν και αναγκάζοντάς τη να καταβάλει χρηματική αποζημίωση σε κάθε έναν από τους ενάγοντες (προσφυγές αρ. 29381/09 και 32684/09) (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 2013).

Παρά τις έντονες αντιδράσεις της εκκλησίας, την Άνοιξη του 2015, ο τότε υπουργός Δικαιοσύνης, Νίκος Παρασκευόπουλος, ανακοίνωσε τη σύσταση νομοπαρασκευαστικής επιτροπής για το σχέδιο νόμου που θα επέτρεπε το σύμφωνο συμβίωσης και για τα ομόφυλα ζευγάρια.

Έπειτα από πολλές μάχες απέναντι στη νομιμοποίηση των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων ατόμων, εγκρίθηκε το σύμφωνο συμβίωσης για ομόφυλα ζευγάρια, στα τέλη του έτους 2015, με την ταυτόχρονη κατάργηση του άρθρου 347 Π.Κ. που ποινικοποιούσε την "ασέλγεια παρά φύσιν" μεταξύ ανδρών. Ο ν. 4356/2015 ονομάστηκε «Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις» και ορίζει ως σύμφωνο συμβίωσης τη «συμφωνία δύο ενήλικων προσώπων, ανεξάρτητα από το φύλο τους, με την οποία ρυθμίζουν τη συμβίωσή τους (σύμφωνο συμβίωσης) καταρτίζεται αυτοπροσώπως με συμβολαιογραφικό έγγραφο. Η ισχύς της συμφωνίας αρχίζει από την κατάθεση αντιγράφου του συμβολαιογραφικού εγγράφου στο ληξιαρχό του τόπου κατοικίας τους, το οποίο καταχωρίζεται σε ειδικό βιβλίο του Ληξιαρχείου» (Αρ. 1).

Το νομοσχέδιο αυτό, όπως αναφέρεται και στη σχετική ανακοίνωση του υπουργείου Δικαιοσύνης αποτελεί τομή για δυο κυρίως λόγους. Ο ένας είναι η άρση των διακρίσεων σε βάρος των πολιτών της κοινωνίας λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού και η θεσμική αναγνώριση προσωπικών σχέσεων οι οποίες βρίσκονταν ως τώρα σε μια γκρίζα ζώνη θεσμικής άρνησης, σε αντίθεση με τις αρχές της ισότητας, της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και του σεβασμού της ετερότητας. Ο δεύτερος λόγος είναι η γενικότερη αναβάθμιση του συμφώνου συμβίωσης, καθώς αναγνωρίζονται οι οικογενειακοί δεσμοί μεταξύ των μερών και οι συνέπειές του ενισχύονται.

Να σημειωθεί ότι η πρώτη απόπειρα να θεσπιστεί σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης για ομόφυλα ζευγάρια, έγινε τον Σεπτέμβριο του 2009 με πρόταση νόμου του κυβερνώντος κόμματος, η οποία τότε είχε απορριφθεί από την αρμόδια Επιτροπή της Βουλής.

Το πρώτο σύμφωνο συμβίωσης ομοφυλόφιλων στην Ελλάδα έχει ημερομηνία 25/01/2016, πρώτη ημέρα εφαρμογής του σχετικού νόμου, το οποίο υπέγραψε συμβολικά στο Δημαρχιακό Μέγαρο, ο Δήμαρχος Αθηναίων Καμίνης Γ. για ένα ομόφυλο ζευγάρι, έναν γιατρό και έναν εκπαιδευτικό. Ο κ. Καμίνης, κατά την τελετή της υπογραφής, εξέφρασε τις ευχές του, σημειώνοντας ότι «είναι σημαντική μέρα για τα δικαιώματα στη χώρα» (Γιαννάρου, 2016).

Δίνεται πλέον η δυνατότητα και στα ζευγάρια του ίδιου φύλου να έχουν κληρονομικά, ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά δικαιώματα ο ένας από τον άλλο, ωστόσο, ο νόμος δεν προβλέπει δυνατότητα υιοθεσίας στα ομόφυλα ζευγάρια, κάνοντας σαφή διαχωρισμό από τα ετερόφυλα. Με άλλα λόγια, εάν ένας από τους δύο συντρόφους αποκτήσει παιδί, ο άλλος σύντροφος δεν έχει απολύτως κανένα δικαίωμα σε ότι αφορά την ανατροφή του, ενώ δεν αναγνωρίζεται η σχέση τους (Γιαννάρου, 2016).

Το νομοθέτημα ρυθμίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις για τη σύναψη του συμφώνου συμβίωσης. Απαιτείται συμφωνία δύο ενήλικων προσώπων με πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα, ανεξαρτήτως φύλου, η οποία καταρτίζεται αυτοπροσώπως με συμβολαιογραφικό έγγραφο.

Δεν επιτρέπεται η σύναψη συμφώνου αν υπάρχει γάμος ή σύμφωνο συμβίωσης των ενδιαφερόμενων προσώπων ή του ενός από αυτά, μεταξύ συγγενών εξ αίματος σε ευθεία γραμμή απεριόριστα και εκ πλαγίου μέχρι και τον τέταρτο βαθμό, καθώς και μεταξύ συγγενών εξ αγχιστείας σε ευθεία γραμμή απεριόριστα και τέλος μεταξύ εκείνου που υιοθέτησε και αυτού που υιοθετήθηκε.

Η παράβαση των διατάξεων συνεπάγεται την ακυρότητα του συμφώνου συμβίωσης. Ακυρότητα συνεπάγεται και η εικονικότητα του συμφώνου.

Το νομοσχέδιο αποδίδει περιουσιακά και κληρονομικά δικαιώματα στα ζευγάρια που συνάπτουν το σύμφωνο συμβίωσης. Επίσης, θα δοθούν και ασφαλιστικά-συνταξιοδοτικά δικαιώματα τα οποία θα ρυθμιστούν με προεδρικό διάταγμα που σύμφωνα με τη σχετική διάταξη θα εκδοθεί εντός έξι μηνών από την ημέρα που ο νόμος τέθηκε σε ισχύ.

«Ακόμα, το έντυπο της φορολογικής δήλωσης προσαρμόστηκε στα νέα κοινωνικά δεδομένα που διαμορφώνονται με την θεσμοθέτηση του συμφώνου συμβίωσης. Πιο αναλυτικά, θα υποβάλλουν κοινή φορολογική δήλωση και τα ομόφυλα ζευγάρια που εξομοιώνονται φορολογικά με τους έγγαμους, δηλαδή αποκτούν δικαιώματα φορολογικών απαλλαγών και λήψης κοινωνικών επιδομάτων ίδια με αυτά των εγγάμων. Στο πλαίσιο αυτό, στη δεξιά στήλη κάθε σελίδας του Ε1, όπου κάθε χρόνο η έγγαμη σύζυγος δήλωνε τα δικά της εισοδήματα και λοιπά πληροφοριακά στοιχεία τα οποία είναι απαραίτητα για τον υπολογισμό του φόρου επί των εισοδημάτων της, μπορεί φέτος να δηλώνει αντίστοιχα στοιχεία και κάθε γυναίκα που δεν είναι έγγαμη αλλά έχει συνάψει σύμφωνο συμβίωσης με τον άνδρα σύντρόφό της, αλλά και ο ένας εκ των δύο ομόφυλων συντρόφων που έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης» (<http://www.in.gr/2016/01/26/economy/koini-forologiki-dilwsi-gia-ta-zeygaria-me-symfwno-symbiwsis/> [πρόσβαση στις: 10/03/2018]).

«Η εξέλιξη αυτή σημαίνει πλέον την πλήρη εξίσωση των ετερόφυλων και ομόφυλων ζευγαριών με τους έγγαμους συζύγους ως προς τα πάσης φύσεως δικαιώματα φορολογικών απαλλαγών και λήψης κοινωνικών επιδομάτων που απολαμβάνουν οι τελευταίοι. Ειδικότερα, τα ζευγάρια που συνδέονται με σύμφωνα συμβίωσης εφόσον έχουν και προστατευόμενα τέκνα καθίστανται δικαιούχοι επιδομάτων τέκνων, ενώ για να κριθεί εάν είναι δικαιούχοι διαφόρων άλλων κοινωνικών επιδομάτων (επιδόματος θέρμανσης, επιδότησης ενοικίου κ.λπ.) θα λαμβάνονται υπόψη και γι' αυτούς τα εισοδηματικά κριτήρια που ισχύουν για τους έγγαμους, τα οποία είναι υψηλότερα από αυτά που ισχύουν για τους άγαμους» (<http://www.in.gr/2016/01/26/economy/koini-forologiki-dilwsi-gia-ta-zeygaria-me-symfwno-symbiwsis/> [πρόσβαση στις: 10/03/2018]).

«Επιπλέον, οι έχοντες συνάψει σύμφωνα συμβίωσης δικαιούνται και πιο υψηλών αφορολογήτων ορίων για αγορά πρώτης κατοικίας, γονικές παροχές και δωρεές ακίνητης περιουσίας σε σύγκριση με τους άγαμους, καθώς και σ' αυτές τις περιπτώσεις εξομοιώνονται με τους έγγαμους» (<http://www.in.gr/2016/01/26/economy/koini-forologiki-dilwsi-gia-ta-zevgaria-me-symfwno-symbiwsis/> [πρόσβασης τις: 10/03/2018]).

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, μέχρι πρότινος, με την ψήφιση του σύμφωνα συμβίωσης δεν δίνεται το δικαίωμα τεκνοθεσίας και αναδοχής στα ομόφυλα ζευγάρια. Αυτό έρχεται να αλλάξει τον Μάιο του 2018, όταν και υπερψηφίστηκε από την Ολομέλεια της Βουλής το νομοσχέδιο του υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με τα «Μέτρα για την Προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις». Το νομοθέτημα αυτό διευρύνει το πλαίσιο του θεσμού της αναδοχής ώστε εκτός από τις οικογένειες που αποτελούνται από συζύγους, να γίνονται ανάδοχοι γονείς και ζευγάρια που έχουν συνάψει σύμφωνα συμβίωσης.

Συγκεκριμένα, το Άρθρο 8 του Ν.4538/2018 ορίζει ότι «κατάλληλοι για να γίνουν ανάδοχοι, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, είναι οικογένειες που αποτελούνται από συζύγους ή έχοντες συνάψει σύμφωνα συμβίωσης, με ή χωρίς παιδιά, ή μεμονωμένα άτομα, άγαμα, ή διαζευγμένα, ή σε χηρεία, με ή χωρίς παιδιά, που μπορεί να είναι συγγενείς εξ αίματος οποιουδήποτε βαθμού με το ανήλικο τέκνο (συγγενική αναδοχή). Μεταξύ περισσοτέρων κατάλληλων υποψήφιων αναδόχων γονέων η επιλογή γίνεται πάντα με γνώμονα το συμφέρον του ανηλίκου, υπό το πρίσμα και της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, που κυρώθηκε με το ν. 2101/1992 (Α' 192)».

Φαίνεται ότι η επέκταση του σύμφωνα συμβίωσης και στα ομόφυλα ζευγάρια βοήθησε στην νομοθετική διεύρυνση που σχετίζεται με τα γονεϊκά και οικογενειακά δικαιώματα. Στη περίπτωση αυτή, αν δεν είχε πραγματοποιηθεί η τροποποίηση του νόμου περί σύμφωνα συμβίωσης και στα ομόφυλα ζευγάρια, ενδεχομένως το δικαίωμα αναδοχής να μην δινόταν άμεσα.

B' ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΑΡΟΜΟΙΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

6.1 Διεθνείς Παρόμοιες Έρευνες

Εξετάζοντας την διεθνή βιβλιογραφία, υπάρχουν έρευνες που μελετάνε την διαφορά των φύλων ως προς τις στάσεις τους απέναντι στην ομοφυλοφιλία. Τα αποτελέσματα της πλειοψηφίας των ερευνών δείχνουν ότι οι ετεροφυλόφιλοι άνδρες διάκινται πιο αρνητικά απέναντι στην ομοφυλοφιλία σε σχέση με τις γυναίκες (Bernard & Whitley, 2002).

Πιο συγκεκριμένα, σε μια πρώιμη μελέτη του DeCrescenzo το 1984 (Kissinger, 2009) ανάμεσα σε 140 επαγγελματίες ψυχικής υγείας, φάνηκε πως το υψηλότερο ποσοστό ομοφοβικών στάσεων ήταν αυτό των κοινωνικών λειτουργών σε σχέση με των υπόλοιπων ειδικοτήτων.

Στον αντίποδα, η συγκριτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2002 από τους Newman, Dannenfeiser and Benishek μεταξύ φοιτητών της κοινωνικής εργασίας και της συμβουλευτικής την ακαδημαϊκή χρονιά 1999-2000, έδειξε ότι τα ποσοστά ανεκτικότητας προς την ομοφυλοφιλία ήταν υψηλά, με μεγαλύτερο το ποσοστό στους σπουδαστές της κοινωνικής εργασίας και με ελαφρώς χαμηλότερο στους σπουδαστές της συμβουλευτικής. Οι φοιτητές συμβουλευτικής, δηλαδή, είναι ελαφρώς πιθανότερο να κατέχουν αρνητικές στάσεις απέναντι στους ομοφυλόφιλους, σε σχέση με τους φοιτητές κοινωνικής εργασίας. Παρατηρήθηκε ακόμα πως οι θρησκευτικές πεποιθήσεις των ερωτηθέντων έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην έκβαση των αποτελεσμάτων καθώς το ποσοστό των ατόμων με συντηρητικές θρησκευτικές πεποιθήσεις είναι πιθανό να εκφράσει πιο εύκολα αρνητική συμπεριφορά απέναντι σε ομοφυλόφιλα άτομα σε σχέση με αυτών που δήλωσαν ότι δεν ενστερνίζονται κάποια συγκεκριμένη θρησκεία.

Ο Verweij και συνεργάτες (2008) στην προσπάθεια του να μελετήσει την αιτιολογία της ομοφοβίας, ερεύνησε τις γενετικές και περιβαλλοντικές επιρροές που μπορεί να σχετίζονται με αυτή. Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν μονοζυγωτικοί και δυζυγωτικοί δίδυμοι. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι όχι μόνο οι άνδρες έχουν μεγαλύτερη ομοφοβική συμπεριφορά σε αντίθεση με τις γυναίκες αλλά και ότι υπάρχει γονιδιακή αιτιακή σχέση με την ομοφοβία πέρα της περιβαλλοντικής. Ακόμα, κατέληξε ότι τα γονίδια που επηρεάζουν την ομοφοβική συμπεριφορά στους άνδρες είναι σε μεγάλο βαθμό διαφορετικά από αυτά στις γυναίκες.

Ερευνώντας περισσότερο την διεθνή βιβλιογραφία, διαπιστώνουμε ότι οι άνδρες είναι πιο αρνητικοί απέναντι στην ομοφυλοφιλία και ειδικότερα στην ανδρική, από ότι οι γυναίκες. Χαρακτηριστικές είναι οι έρευνες των McCreary (1994) και Page & Yee (1985) (βρέθηκε στο Horwood & Connors (2002), όπου ζήτησαν από τους ερωτηθέντες να αξιολογήσουν έναν ετεροφυλόφιλο, μια ομοφυλόφιλη γυναίκα και έναν ομοφυλόφιλο άνδρα. Και στις δυο έρευνες φαίνεται να βαθμολογήθηκαν σημαντικά λιγότερο ευνοϊκά οι ομοφυλόφιλοι άνδρες απ' ότι οι ετεροφυλόφιλοι και οι ομοφυλόφιλες γυναίκες ελαφρώς λιγότερο ευνοϊκά από ότι οι ετεροφυλόφιλοι. Οι μελέτες αυτές δείχνουν επίσης ότι οι ετεροφυλόφιλοι άνδρες και

γυναίκες είναι περισσότερο προκατειλημμένοι προς τους ομοφυλόφιλους άνδρες, από ότι προς τις ομοφυλόφιλες γυναίκες.

Σε παρόμοια συμπεράσματα κατέληξαν οι Chung & Moore (1991) και Piskur & Degalman (1992) (βρέθηκε στο Horwood & Connor (2002), όπου παρατήρησαν ότι οι ετεροφυλόφιλοι άνδρες είναι σε μεγαλύτερο βαθμό ομοφοβικοί σε σχέση με τις ετεροφυλόφιλες γυναίκες.

Με την παραπάνω άποψη ταυτίζεται και η έρευνα της Vivien K. G. Lim, (2002) που εξετάζει τις διαφορές των δυο φύλων όσον αφορά στις στάσεις τους, απέναντι στους ομοφυλόφιλους στην Σιγκαπούρη. Η έρευνα δείχνει ότι οι ερωτηθέντες είναι αρκετά αρνητικοί απέναντι στους ομοφυλόφιλους και περισσότερο οι άνδρες. Συγκεκριμένα, οι γυναίκες φαίνεται να είναι πιο άνετες στην συνεργασία τους με άνδρες ομοφυλόφιλους και αντίστοιχα οι άνδρες με γυναίκες ομοφυλόφιλες. Εκείνο που δεν εξετάστηκε, είναι οι στάσεις απέναντι σε άνδρες ομοφυλόφιλους και γυναίκες ομοφυλόφιλες ξεχωριστά, εμπεριέχοντας τον κίνδυνο, το δείγμα να υποθέσει ότι ερωτάται μόνο για άνδρες ομοφυλόφιλους.

Η έρευνα που εξέτασε ξεχωριστά τις στάσεις σε άνδρες ομοφυλόφιλους και γυναίκες ομοφυλόφιλες είναι των Lisa LaMar and Mary Kite, (1998). Στην εν λόγω έρευνα, ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε σε τέσσερις τομείς: την καταδίκη-ανοχή, την ηθική, την επαφή και τα στερεότυπα. Τα ευρήματα της έρευνας παρουσίασαν, ότι οι άνδρες είναι λιγότερο θετικοί σε σχέση με τις γυναίκες απέναντι στους ομοφυλόφιλους, σε όλους τους τομείς, εκτός από τα στερεότυπα. Οι συμπεριφορές, που εντοπίζονται απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες είναι περισσότερο αρνητικές από ότι σε γυναίκες ομοφυλόφιλες σε όλους τους τομείς. Ειδικότερα παρατηρείται, ότι οι γυναίκες έχουν πιο αρνητική στάση στις λεσβίες από ότι στους ομοφυλόφιλους άνδρες στον τομέα της επαφής. Όπως αναφέρουν οι ερευνήτριες, Kite και LaMar (1998), η επαφή είναι ένας τομέας που έχει ερευνηθεί ελάχιστα και αξίζει περαιτέρω διερεύνησης.

Μια έρευνα του «Ευρωβαρομέτρου» που δημοσιεύτηκε τον Δεκέμβριο του 2006 κατατάσσει την Ελλάδα στην 23^η θέση ως προς τις στάσεις απέναντι στην ομοφυλοφιλία. Αυτό συνέβη καθώς μόνο το 15% των Ελλήνων ήταν υπέρ του γάμου ομόφυλων ζευγαριών και το 11% υποστήριζε το δικαίωμα των ομοφυλοφίλων στην τεκνοθεσία. Αυτά τα ποσοστά είναι αισθητά χαμηλότερα από αυτά της Ευρώπης αφού ο τότε μέσος όρος ήταν 44% και 33% αντιστοίχως (European Commission, 2006).

Σε αντίστοιχη έρευνα του «Ευρωβαρομέτρου», το 2015 φαίνεται ότι το 71% των ερωτηθέντων στην Ελλάδα πιστεύουν ότι οι διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού είναι ευρέως διαδεδομένες (ο μέσος όρος της ΕΕ σε 28 ήταν 58%). Όταν ερωτήθηκαν για την ταυτότητα φύλου, το 73% θεώρησε ότι οι διακρίσεις σε αυτό το πεδίο ήταν ευρέως διαδεδομένες (ο μέσος όρος της ΕΕ ήταν 56%). Το 62% συμφωνεί απόλυτα με τη δήλωση ότι τα άτομα LGBT+ πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους ετεροφυλόφιλους (ο μέσος όρος της ΕΕ ήταν 71%). Όταν ερωτήθηκαν για να αξιολογήσουν πόσο άνετα θα ήταν με ορισμένα σενάρια σε κλίμακα 1 (δεν είναι καθόλου άνετα) - 10 (εντελώς άνετα), το 63% δήλωσε ότι θα ήταν άνετα ή μέτρια άνετα με έναν ομοφυλόφιλο συνάδελφο (ILGA, 2016).

Το 2012, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) πραγματοποίησε την μεγαλύτερη μέχρι στιγμής πανευρωπαϊκή έρευνα για τα εγκλήματα μίσους και τις διακρίσεις κατά των λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων και διαφυλικών ατόμων σε 93.000 LGBT+ άτομα. Στην ερώτηση «Πόσο διαδεδομένο είναι τα ζευγάρια ίδιου φύλου να κρατιούνται δημοσίως από το χέρι στη χώρα σας;» το ποσοστό της Ελλάδας για τις απαντήσεις «Πολύ / Αρκετά διαδεδομένο» ανέρχεται στο 5% (1% και 4% αντιστοίχως) όταν ο μέσος όρος της Ευρώπης είναι 18% (3% και 15% αντιστοίχως). Για τις απαντήσεις «Πολύ / Αρκετά σπάνιο» το ποσοστό της Ελλάδας ανέρχεται στο 94% (65% και 29% αντιστοίχως),

όταν την ίδια στιγμή ο μέσος όρος στην Ευρώπη αγγίζει το 81% (39% και 42% αντιστοίχως) (European Union Agency For Fundamental Rights, 2012).

Ένα αμερικάνικο ερευνητικό κέντρο, το «[Pew Research Center](#)» δημοσίευσε το 2014 μια έρευνα που πραγματοποίησε μεταξύ 39 χωρών παγκοσμίως. Όσον αφορά την Ελλάδα, στην ερώτηση αν θα έπρεπε η κοινωνία να αποδεχθεί την ομοφυλοφιλία το 53% απάντησε θετικά ενώ το 40% απάντησε αρνητικά (Pew Research Center, 2013).

Τέλος, η έρευνα του ILGA-RIWI για τις παγκόσμιες συμπεριφορές σε φυλετικές και σεξουαλικές μειονότητες που πραγματοποιήθηκε το 2017 μας δίνει μια πιο ξεκάθαρη εικόνα για την υπάρχουσα ελληνική πραγματικότητα. Συγκεκριμένα, είναι μια ετήσια έρευνα που συγκεντρώνει και αξιολογεί αξιόπιστα δεδομένα σχετικά με τη στάση του κοινού σε συγκεκριμένα θέματα που σχετίζονται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου, την έκφραση φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου. Στην πρόταση «Ίσα δικαιώματα και προστασία πρέπει να εφαρμόζονται για όλους, συμπεριλαμβανομένων ατόμων που έλκονται με ρομαντικό ή σεξουαλικό τρόπο από άτομα του ίδιου φύλου» το ποσοστό που «Συμφωνεί/Μάλλον συμφωνεί» ανέρχεται στο 63% (49% και 14% αντιστοίχως) ενώ το ποσοστό που «Διαφωνεί/Μάλλον διαφωνεί» αγγίζει το 19% (12% και 7% αντιστοίχως). Σε παγκόσμια κλίμακα, στην ίδια πρόταση το ποσοστό που συμφωνεί είναι στο 55% ενώ που διαφωνεί στο 25%. (ILGA-RIWI, 2017).

6.2. Παρόμοιες Έρευνες στην Ελλάδα

Τα τελευταία χρόνια η άνιση μεταχείριση των ομόφυλων ατόμων έχει αρχίσει να απασχολεί σθεναρά την ελληνική κοινωνία. Έρευνες που πραγματοποιήθηκαν δείχνουν την ισχυρή μεταβολή της πλειοψηφικής γνώμης της κοινωνίας σχετικά με τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων και την γενικότερη χαμηλή ανοχή έναντι ρατσιστικών συμπεριφορών λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού ενός ατόμου.

Χαρακτηριστική είναι η έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τον Μίλτο Παύλου για το Ινστιτούτο για τα Δικαιώματα, την Ισότητα και την Ετερότητα (i-RED), τον Απρίλιο του 2009 στην Ελλάδα με τίτλο Homophobia in Greece: Love for equality δείχνει ότι στην Ελλάδα είναι πιο διαδεδομένες οι διακρίσεις με βάση το σεξουαλικό προσανατολισμό (73% έναντι 51% του ευρωπαϊκού μέσου όρου) και για αυτό η χώρα μας θεωρούταν μια από τις πιο ομοφοβικές της Ευρώπης. Ωστόσο, εντύπωση προκαλεί το γεγονός, ότι η ελληνική κοινωνία φαίνεται σταδιακά να αποδέχεται τους κοινωνικούς χώρους και εκδηλώσεις των ΛΟΑΔ+. Παρά όλα αυτά, φαίνεται να υπάρχει έλλειψη ενημέρωσης του ευρύτερου κοινού σχετικά με την ομοφυλοφιλία και τις διακρίσεις που γίνονται απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα (Pavlou, 2009).

Παράλληλα, σημαντικά ήταν και τα ευρήματα από έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε πάνω από 500 ΛΟΑΔ+ άτομα τον Μάιο του 2014 και διεξήχθη στα πλαίσια του προγράμματος «ψήφισε για τα δικαιώματα σου». Η συγκεκριμένη έρευνα ήταν μια πρωτοβουλία του Athens Pride και της Colour Youth ενόψει των δημοτικών/περιφερειακών εκλογών και των εκλογών Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, τον Μάιο του 2014 και χωρίστηκε σε δυο φάσεις. Η πρώτη πραγματοποιήθηκε πριν τις εκλογές και η δεύτερη φάση μετά από αυτές, χωρίς να υπάρχει αισθητή διαφορά στα αποτελέσματα των δυο φάσεων (Διαμαντοπούλου, 2014).

Συγκεκριμένα, για την ερώτηση σε τι βαθμό πιστεύουν ότι εξασφαλίζονται τα δικαιώματα των LGBT+ ατόμων στην Ελλάδα το 91.9% των συμμετεχόντων πίστευαν ότι εξασφαλίζονται σε μικρό βαθμό ή και καθόλου. Στην ερώτηση ποιο πιστεύουν ότι είναι το σοβαρότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τα LGBT+ άτομα στις μέρες μας, η πλειοψηφία (54.6%) σημείωσε την απάντηση *έλλειψη γενικής ισότητας/ διακρίσεις/ προκατάληψη/ αδιαλλαξία/ στιγματισμός*. Ακολούθησε η απάντηση *έλλειψη νομικών δικαιωμάτων* και η *βία/ εκφοβισμός/ εγκλήματα μίσους*» (Διαμαντοπούλου, 2014).

Η Focus Bari, τον Μάιο του 2015, πραγματοποίησε την «Έρευνα κοινής γνώμης για τα ΛΟΑΔ+ δικαιώματα». Στην έρευνα αυτή τα αποτελέσματα έδειξαν πως το 76% της κοινής γνώμης συμφωνεί στο ότι θα έπρεπε η κοινωνία να αποδέχεται την ομοφυλοφιλία. Στην ερώτηση για την επέκταση του σύμφωνου συμβίωσης και στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια, το 61% έχει θετική στάση ενώ υπάρχει και ένα 2% που δεν γνωρίζει τι είναι το σύμφωνο συμβίωσης. Όσον αφορά το δικαίωμα στον πολιτικό γάμο μεταξύ ομόφυλων ζευγαριών τίθεται σύμφωνο το 56% των ερωτηθέντων (Focus Bari, 2015).

Μόλις το 14% θεωρεί την ομοφυλοφιλία ψυχική διαταραχή. Αντίστοιχα, ιδιαίτερα αρνητική μοιάζει η κοινή γνώμη στο ενδεχόμενο να δοθεί το δικαίωμα υιοθεσίας σε ομοφυλόφιλες οικογένειες καθώς μόνο το 30% δίνει θετική απάντηση. Ακόμα, το 54% θεωρεί πως θα πρέπει να υπάρχουν πιο αυστηροί νόμοι για την καταπολέμηση της ομοφοβίας και της ρητορικής μίσους εναντίον των ΛΟΑΔ+ ατόμων στην Ελλάδα (Focus Bari, 2015).

Η έρευνα στην Ελλάδα διεξήχθη τον Ιανουάριο του 2016 από την Public Issue με θέμα το σύμφωνο συμβίωσης και την υιοθεσία παιδιών από τα ομόφυλα ζευγάρια. Αναφορικά με το

σύμφωνο συμβίωσης, το 50% των ερωτηθέντων είναι υπέρ, το 44% είναι κατά και το 6% δεν έχει γνώμη. Αναφορικά με την τεκνοθεσία, το ποσοστό είναι υπερβολικά χαμηλό καθώς μόνο το 14% των ερωτηθέντων δήλωσε πως είναι υπέρ της υιοθεσίας ενώ το 84% πως είναι κατά και το 3% πως δεν έχει γνώμη (Public Issues, 2016).

Αντίστοιχη έρευνα πραγματοποίησε ο Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης «διαΝΕΟσις» το 2018 με τίτλο «Τί πιστεύουν οι Έλληνες το 2018». Στη συγκεκριμένη δημοσκόπηση αναφορικά με τον γάμο μεταξύ ομόφυλων ζευγαριών, θετική στάση είχε το 39.3% (το 28.1% Συμφωνεί και το 11.2% Μάλλον συμφωνεί). Όσον αφορά την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια η συντριπτική πλειοψηφία διαφωνεί με το να δοθεί αυτό το δικαίωμα καθώς το ποσοστό ανέρχεται στο 79.6% (το 71.4% Διαφωνεί και το 8.2% Μάλλον Διαφωνεί). (ΔιαΝΕΟσις, 2018).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει παρατηρηθεί στις στάσεις τελειόφοιτων επαγγελματιών υγείας, απέναντι στους ομοφυλόφιλους λόγω της φύσης του επαγγέλματος τους, που τους αναγκάζει να έρχονται συχνά σε άμεση επαφή με άτομα που ενδεχομένως είναι ομοφυλόφιλα.

Αυτό επιβεβαιώνεται και στο άρθρο που δημοσιεύτηκε στο Επιστημονικό περιοδικό *European Journal of Social Work* με τίτλο: “So, what about homosexuals?—Views on homosexuality among social work students in Crete, Greece”(Papadaki & Papadaki, 2010) καθώς διερευνήθηκαν οι απόψεις των φοιτητών/τριών της Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Κρήτης για το θέμα της ομοφυλοφιλίας και για τον τρόπο που αντιμετώπιζαν τα ομοφυλόφιλα άτομα στην καθημερινότητα τους. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από ενεργούς σπουδαστές που είχαν ολοκληρώσει τα δύο πρώτα έτη της φοίτησης τους. Με βάση τα αποτελέσματα, το 52,1% είχε θετική/μάλλον θετική στάση απέναντι στους ομοφυλόφιλους, ενώ το 40,9% «ουδέτερη» στάση. Ένα σημαντικό ποσοστό (σχεδόν 34%) δήλωσε πως δεν θα είχε την ίδια συμπεριφορά σε ένα ομοφυλόφιλο άτομο όπως σε ένα ετερόφυλο, αν και η πλειοψηφία είχε εκφράσει πως δεν θα αισθανόταν απειλή ή άβολα να συναναστρέφεται καθημερινά με ομοφυλόφιλα άτομα. Η θρησκευτικότητα και η επικοινωνία των ερωτηθέντων με τα ομοφυλόφιλα άτομα ήταν δυο σημαντικοί παράγοντες που φάνηκε να επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη στάση τους. Επιπροσθέτως, το 57,8% των φοιτητών/τριών δήλωσαν πως είναι ελάχιστα ενημερωμένοι για το θέμα της ομοφυλοφιλίας και πως υπάρχει ένα σημαντικό κενό στο πρόγραμμα σπουδών για τη συγκεκριμένη κοινωνικά αποκλεισμένη ομάδα.

Ακόμα, στο άρθρο που δημοσιεύτηκε στο Επιστημονικό περιοδικό *Social Work Education: The International Journal* με τίτλο “Social Work Students' Attitudes towards Lesbians and Gay Men: The Case of the Social Work Department in Crete, Greece”(Papadaki et al., 2012) διερευνήθηκαν εκ νέου οι στάσεις των φοιτητών/τριών του τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Κρήτης ως προς τους ομοφυλόφιλα άτομα. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν κυρίως γυναίκες (90,4%) ηλικίας 18 έως 40 ετών. Βάσει των αποτελεσμάτων, το 49,1% (οι μισοί από τους ερωτηθέντες) είχαν φίλους γκέι και λεσβίες. Η σημαντικότητα της θρησκείας ήταν «εξαιρετικά σημαντική» στο 29,7%, «μέτρια σημαντική» στο 36,2% και «καθόλου σημαντική» στο 34,1% των φοιτητών. Παρόλο που οι φοιτητές/τριες είχαν θετική στάση προς τους ομοφυλόφιλους άνδρες και τις λεσβίες, παρουσιάζονται πιο προκατειλημμένοι έναντι των ανδρών. Επίσης, το να έχουν γονείς με θετική στάση προς την ομοφυλοφιλία και ομοφυλόφιλους φίλους/φίλες συνδεόταν με τα χαμηλότερα επίπεδα προκατάληψης στις απαντήσεις τους. Όσον αφορά το φύλο και την ηλικία δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις στάσεις των φοιτητών/τριών, ούτε φάνηκε να σχετίζονται με την εκπαίδευσή τους στην κοινωνική εργασία. Αντιθέτως, η θρησκευτικότητα ήταν ένας βασικός παράγοντας που επηρέαζε την στάση τους.

Όπως επίσης και στο άρθρο που δημοσιεύτηκε στο Journal of Homosexuality με τίτλο: “A Comparison of Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Among Students of Helping Professions in Crete, Greece: The Cases of Social Work, Psychology, Medicine, and Nursing”(Papadaki et al., 2014) διερευνήθηκαν οι στάσεις των φοιτητών/τριών απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα, μεταξύ των σχολών της κοινωνικής εργασίας, της ψυχολογίας, της ιατρικής αλλά και του τμήματος νοσηλευτικής στο ΤΕΙ Κρήτης. Οι παράγοντες που εξετάστηκαν ήταν το φύλο, η θρησκευτικότητα, η συναναστροφή τους με ομόφυλα άτομα και το έτος φοίτησης. Αρχική παρατήρηση αποτέλεσε το γεγονός ότι το πρόγραμμα σπουδών της κάθε σχολής δεν περιλάμβανε θέματα που αφορούσαν την ομοφυλοφιλία. Σχεδόν τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων (74,2 %) είχαν γνωστούς λεσβίες και γκέι άτομα. Η θρησκεία ήταν πολύ έως εξαιρετικά σημαντική για το 23% των φοιτητών, μέτρια σημαντική για το 28% και λίγο έως καθόλου σημαντική για το 49%. Σε σειρά κατάταξης οι φοιτητές ψυχολογίας φάνηκε να έχουν τη πιο θετική στάση απέναντι στους ομοφυλόφιλους, ακολουθούν οι φοιτητές κοινωνικής εργασίας, έπειτα της ιατρικής και τέλος της νοσηλευτικής.

Παρατηρώντας αυτά τα ποσοστά, μπορεί να διακρίνει κανείς την σημαντική μεταβολή των απόψεων των Ελλήνων υπέρ της ομοφυλοφιλίας σε σχέση με παλαιότερες έρευνες και παρουσιάζεται η Ελληνική κοινωνία περισσότερο ανεκτική ως προς τα ομοφυλοφιλικά ζητήματα και πιο πρόθυμη στην επίλυση τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

7.1. Είδος έρευνας

Στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, πραγματοποιήθηκε ποσοτική, δειγματοληπτική έρευνα. Η ποσοτική έρευνα αναφέρεται στη συστηματική διερεύνηση φαινομένων με την συλλογή αριθμητικών δεδομένων που αναλύονται χρησιμοποιώντας μαθηματικές μεθόδους και ειδικότερα στατιστικά στοιχεία. Αναζητά εμπειρικές γενικεύσεις και προσπαθεί να ελέγξει αιτιώδεις θεωρητικές υποθέσεις (Κυριαζή, 2002). Με άλλα λόγια, στην ποσοτική μέθοδο περιλαμβάνεται η μέτρηση και ποσοτικοποίηση κοινωνικών φαινομένων. Βασική επιδίωξη των ποσοτικών ερευνών είναι να ελεγχθούν εμπειρικά προδιατυπωμένες υποθέσεις, οι οποίες έχουν συναχθεί παραγωγικά (deductive) από συγκεκριμένα θεωρητικά πλαίσια (Κυριαζή, 2002).

Ακόμα, σύμφωνα με τους Cassel και Symon (1994), η ποσοτική έρευνα χαρακτηρίζεται από αντικειμενικότητα καθώς οι ερευνητές επιδιώκουν την ακριβή μέτρηση και ανάλυση στοχευμένων εννοιών, χρησιμοποιώντας δομημένα ερωτηματολόγια, εργαλεία συγκέντρωσης αριθμητικών δεδομένων κ.λπ., τα δεδομένα εκφράζονται με αριθμούς δημιουργώντας έτσι μια αποστασιοποίηση του ερευνητή από το αντικείμενο έρευνας και συμβάλλει στον έλεγχο των θεωριών και στην επιβεβαίωση ή απόρριψη των υποθέσεων.

7.1.1. Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας αποτέλεσαι η διερεύνηση και η σύγκριση των απόψεων ενός δείγματος των εγγεγραμμένων φοιτητών/τριών του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και του τμήματος Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ, για τους ομοφυλόφιλους και το σύμφωνο συμβίωσης στην Ελλάδα.

7.2. Ερευνητικές Υποθέσεις

Οι ερευνητικές υποθέσεις της εργασίας είναι οι παρακάτω:

- Οι φοιτητές του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας αποδέχονται πιο εύκολα την ομοφυλοφιλία
- Οι φοιτητές του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας είναι περισσότερο θετικά προσκείμενοι με την νόμιμη κατοχύρωση των ομόφυλων ζευγαριών (π.χ. γάμος, σύμφωνο συμβίωσης κ.α.)
- Οι φοιτητές κρίνουν την υπάρχουσα νομοθεσία για τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων ως ικανοποιητική
- Το φύλο των ερωτηθέντων επηρεάζει τη γενική άποψη των φοιτητών σχετικά με την ομοφυλοφιλία και το σύμφωνο συμβίωσης καθώς οι γυναίκες τείνουν να είναι περισσότερο "ανοιχτές" ως προς το συγκεκριμένο θέμα

7.3. Πληθυσμός - Δείγμα, Τόπος και Χρόνος διεξαγωγής της Έρευνας

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 20 εγγεγραμμένοι φοιτητές/τριες του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και 20 εγγεγραμμένοι φοιτητές/τριες του τμήματος Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ.

Τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν στους υποψήφιους ξεχωριστά, στον πανεπιστημιακό χώρο και των δυο σχολών, με την χρήση φορητής ηλεκτρονικής συσκευής (tablet).

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το διάστημα της χειμερινής εξεταστικής περιόδου 2017-2018 από τις 20 Ιανουαρίου 2018 έως τις 25 Φεβρουαρίου 2018.

Η δειγματοληπτική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε είναι η μη πιθανοτική καθώς κρίθηκε η πιο κατάλληλη εφόσον το δείγμα επιλέχθηκε με άλλον τρόπο από αυτόν που υποδεικνύει η θεωρία των πιθανοτήτων (Babbie, 2011). Η συγκεκριμένη μέθοδος επιλογής των μονάδων του δείγματος βασίζεται σε κριτήρια όπως η ευκολία, η εύκολη πρόσβαση, η διαθεσιμότητα, ο σύντομος χρόνος συλλογής των δεδομένων κτλ. (Παπαγεωργίου, 2015). Επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε αυτού του είδους την δειγματοληψία επειδή η έρευνα είναι μικρής κλίμακας (40 εγγεγραμμένοι φοιτητές συνολικός αριθμός δείγματος και από τις δυο σχολές) και η διανομή των ερωτηματολογίων έγινε έξω από τις αίθουσες όπου εξετάζονταν οι φοιτητές.

Πρωτίστως, οι σπουδαστές ενημερώθηκαν σχετικά με την ανωνυμία των απαντήσεων τους και τον σκοπό για τον οποίο πραγματοποιείται η παρούσα έρευνα.

7.4. Ερευνητικό Εργαλείο

Το μεθοδολογικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων ήταν το ερωτηματολόγιο ατομικής συμπλήρωσης. Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε από τις σπουδάστριες που διεξήγαγαν την έρευνα. Βασικοί άξονες αποτέλεσαν οι κλίμακες καταγραφής στάσεων: «Homosexuality Attitude Scale» των Kite και Deaux (1986), «Modern Homonegativity Scale» για γκέι άνδρες και λεσβίες των Morrison & Morrison (2002), «Attitudes toward lesbian and gay scale» του Herek (1984) και «Heterosexual attitudes toward homosexuality scale» των Larsen και συνεργάτες (1980).

Οι συγκεκριμένες κλίμακες έχουν χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν σε έρευνες κυρίως στις Η.Π.Α. Μεταφράστηκαν όλες από τις σπουδάστριες εκτός της κλίμακας του Herek (1984) όπου μεταφράστηκε και προσαρμόστηκε από τους Μωραΐτου, Γρηγορόπουλος και Παπαχαρίτου (2010).

Το ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε στην ηλεκτρονική πλατφόρμα της Google με κλειστού τύπου ερωτήσεις. Περιέχει δημογραφικές ερωτήσεις (φύλο, ηλικία), το έτος σπουδών και ερωτήσεις σχετικά με τις απόψεις των σπουδαστών για την ομοφυλοφιλία και το σύμφωνο συμβίωσης. Επίσης, συμπεριλαμβάνει ερωτήματα σχετικά την συναναστροφή των ερωτηθέντων με ομοφυλόφιλα άτομα και ποια θεωρούν ότι είναι τα αίτια που οδηγούν στην ομοφυλοφιλία. Τέλος, ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με τα νομικά κατοχυρωμένα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων καθώς και τις απόψεις τους σχετικά με την νομική κατοχύρωση των ομόφυλων σχέσεων (γάμος, σύμφωνο συμβίωσης κ.α.).

7.5. Ανάλυση Δεδομένων Έρευνας

Η επεξεργασία και η ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν για το σκοπό της έρευνας πραγματοποιήθηκαν με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου IBM SPSS Statistics 22 (Statistical Package for the Social Sciences).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

8.1. Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων Έρευνας

Το συνολικό δείγμα της μελέτης μας αποτέλεσαν 40 άτομα. Η επιλογή του δείγματος έγινε ανεξάρτητα από την οικογενειακή και κοινωνικοοικονομική κατάσταση. Από αυτούς οι 24 (ποσοστό 60%) ήταν γυναίκες και οι 16 (ποσοστό 40%) ήταν άνδρες. (Σχήμα 1)

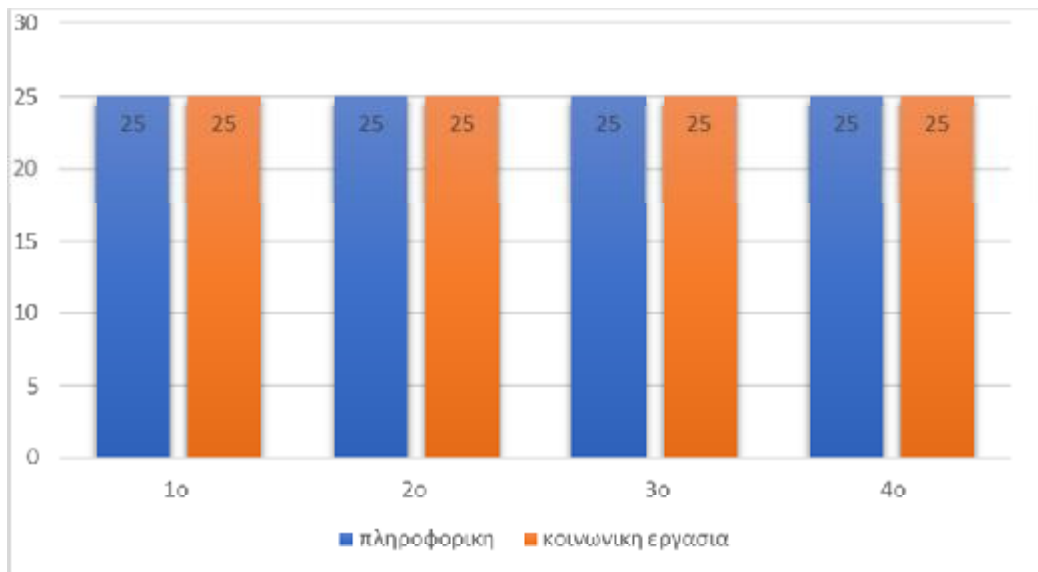
Σχήμα 1

Το δείγμα πάρθηκε/λήφθηκε από το Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών ΕΚΠΑ Αθήνας (20 άτομα – 50% ποσοστό) και από το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας ΑΤΕΙ Αθήνας (20 άτομα – 50% ποσοστό). (Σχήμα 2)

Σχήμα 2

Το δείγμα που εξετάστηκε προέρχεται από όλα τα τυπικά έτη φοίτησης των δύο σχολών. Συγκεκριμένα, επιλέχθηκαν 5 άτομα από κάθε έτος (ποσοστό 25% για το κάθε έτος φοίτησης). (Σχήμα 3)

Σχήμα 3

Η πλειοψηφία του δείγματος, δήλωσαν ότι είναι ετεροφυλόφιλοι (87,5%) ενώ το 7,5% δήλωσαν πως είναι ομοφυλόφιλα και το 5% αμφιφυλόφιλα. (Σχήμα 4)

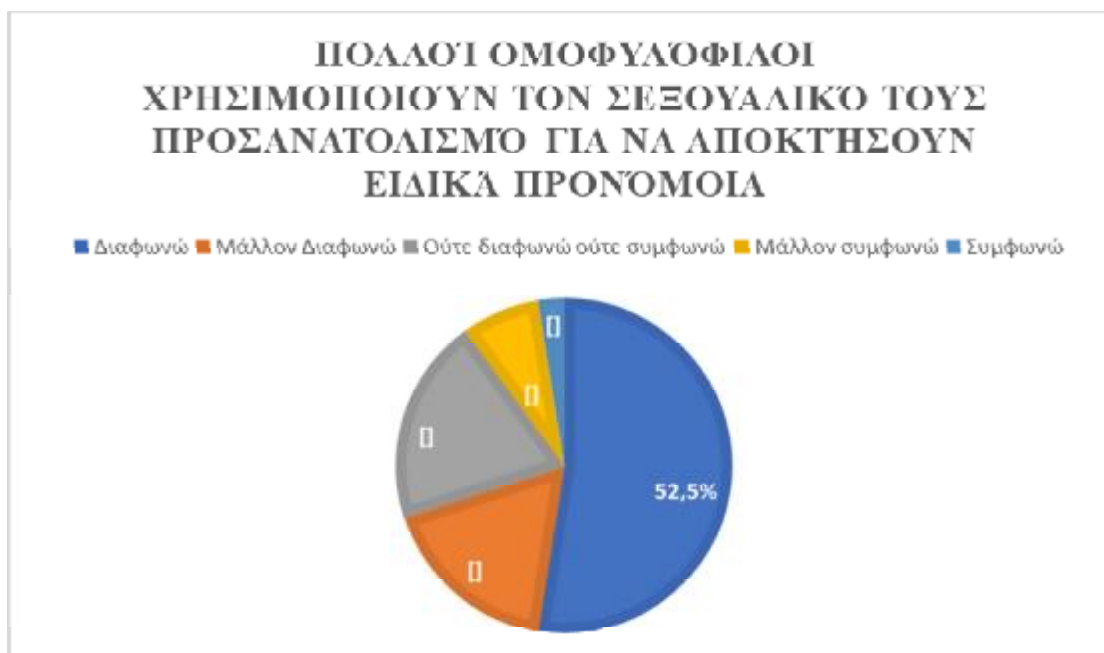
Σχήμα 4

Η συντριπτική πλειοψηφία, 85%, γνωρίζει ομοφυλόφιλα ενώ υπάρχει ένα ποσοστό 15% δεν γνωρίζει κάποιο ομοφυλόφιλο άτομο. (Σχήμα 5)

Σχήμα 5

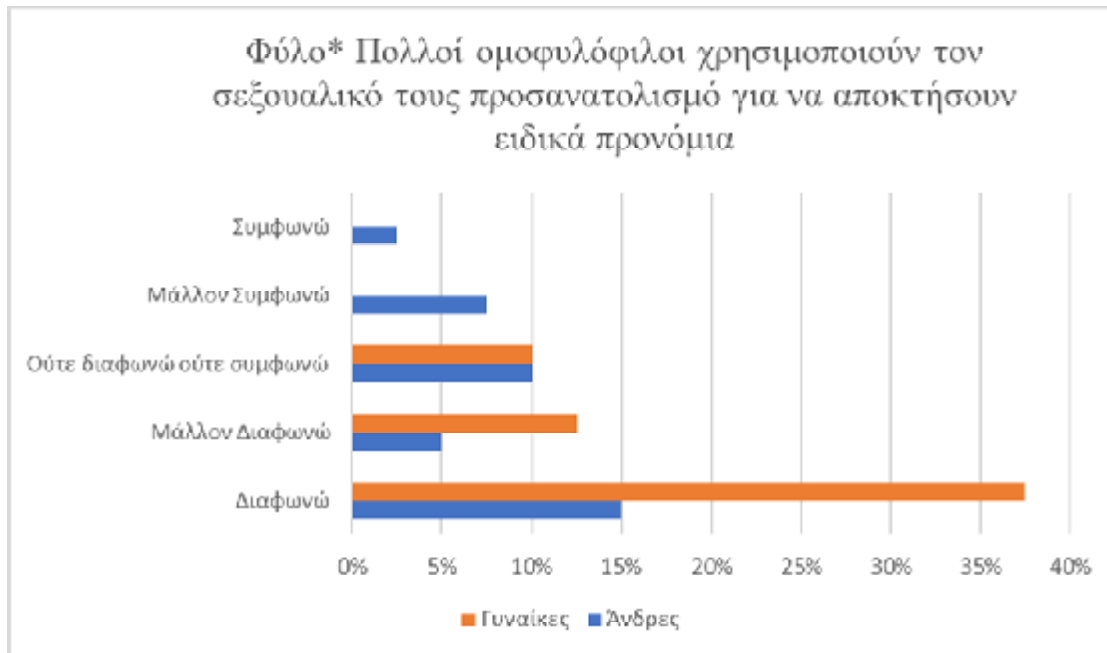
Με την πρόταση «Πολλοί ομοφυλόφιλοι χρησιμοποιούν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό για να αποκτήσουν ειδικά προνόμια» το πλειοψηφικό δείγμα διαφωνεί ή μάλλον διαφωνεί (70%) (**Σχήμα 6**). Από αυτό το ποσοστό, το 20% είναι άνδρες και το 50% γυναίκες (**Σχήμα 7**) όπως επίσης το 40% φοιτεί στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας ενώ το 30% φοιτεί στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών στο ΕΚΠΑ. (**Σχήμα 8**)

Σχήμα 6

Μικρότερο είναι το ποσοστό των ατόμων που ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν με την πρόταση (20%) (**Σχήμα 6**), εκ του οποίου οι μισοί είναι άνδρες (10%) και οι μισές γυναίκες

(10%) (Σχήμα 7) και αντίστοιχα το 10% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας ΑΤΕΙ Αθήνας και το 10% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών στο ΕΚΠΑ. (Σχήμα 8)

Σχήμα 7

7

Στην ίδια πρόταση βλέπουμε ότι υπάρχει ένα ποσοστό 10% (Σχήμα 6) που είναι άνδρες (Σχήμα 7) από το Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 8) το οποίο συμφωνεί ή μάλλον συμφωνεί με αυτή.

Σχήμα 8

8

Στην πρόταση «Εκδηλώσεις όπως το «Gay Pride Day» είναι γελοίες επειδή υποθέτουν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός ατόμου πρέπει να αποτελεί πηγή υπερηφάνειας» η πλειοψηφία του δείγματος Διαφωνεί ή Μάλλον Διαφωνεί (55%) (**Σχήμα 9**). Από αυτούς το 37,5% αποτελείται από γυναίκες και το 17,5% από άνδρες (**Σχήμα 10**). Η πλειοψηφία του δείγματος φοιτεί στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (37,5%) ενώ το 27,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας ΑΤΕΙ Αθήνας (**Σχήμα 11**).

9

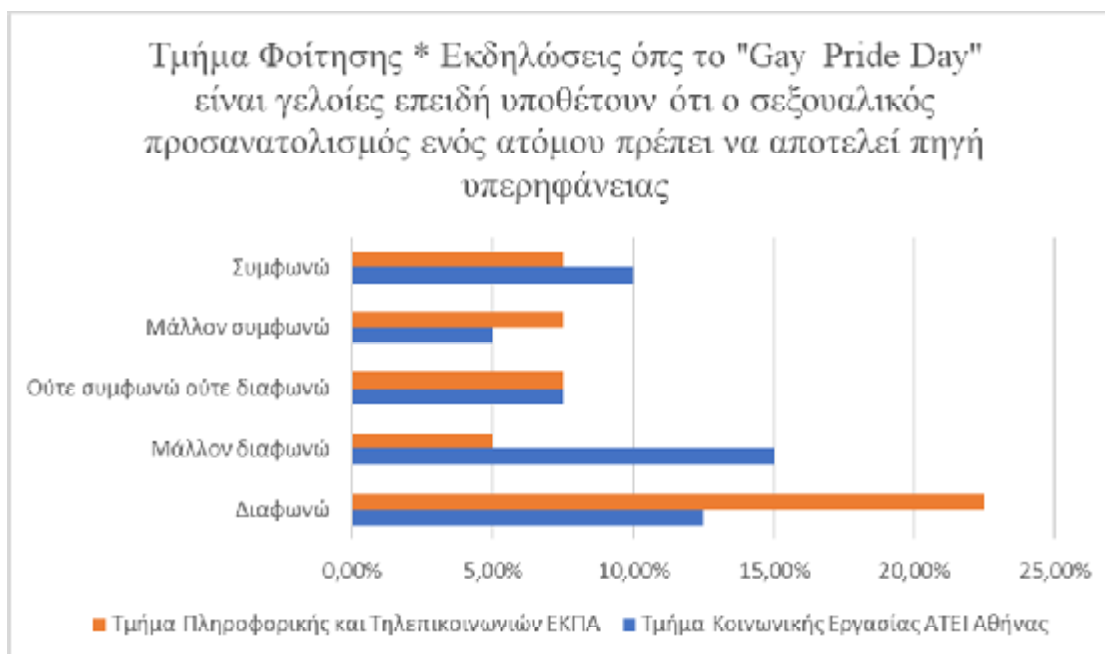
Υπάρχει ένα μικρότερο ποσοστό που Ούτε διαφωνεί Ούτε συμφωνεί με την πρόταση (15%) (**Σχήμα 9**), εκ του οποίου το 7,5% αποτελείται από άνδρες και το 7,5% από γυναίκες (**Σχήμα 10**) όπως και το 7,5% του ποσοστού φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 7,5% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών ΕΚΠΑ (**Σχήμα 11**).

Σχήμα

10

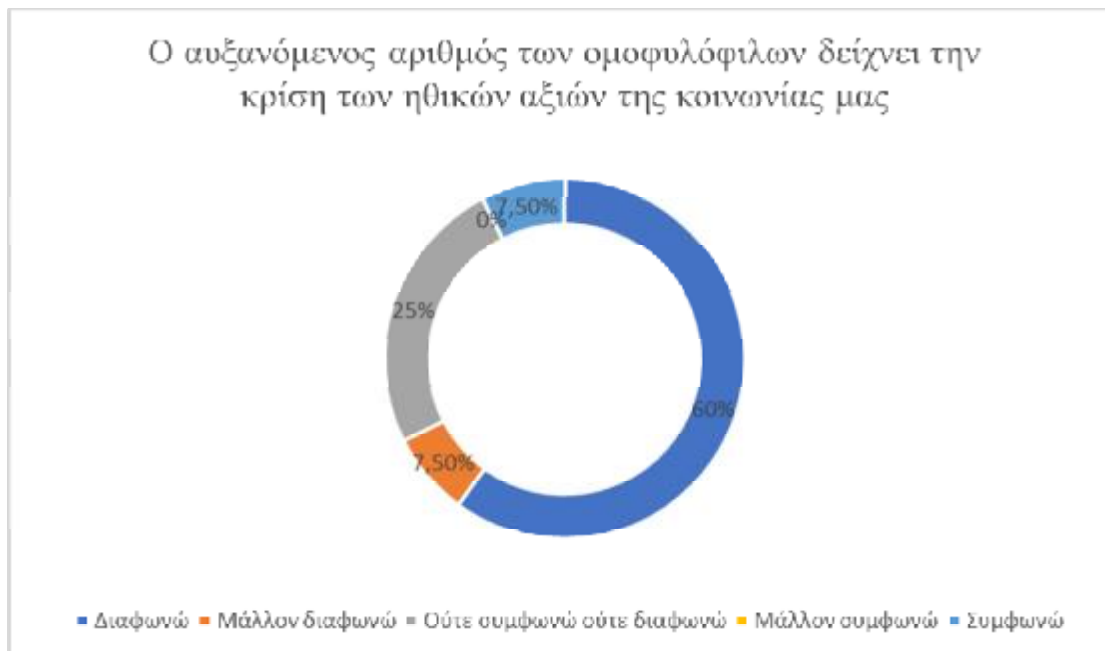
Συμφωνούν ή Μάλλον συμφωνούν με την πρόταση το 30% του δείγματος (Σχήμα 9). Από αυτό το 15% αποτελείται από γυναίκες και το 15% από άνδρες (Σχήμα 10). Το 15% φαίνεται να φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας στο ΑΤΕΙ Αθήνας και το 15% φοιτεί στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 11).

Σχήμα

11

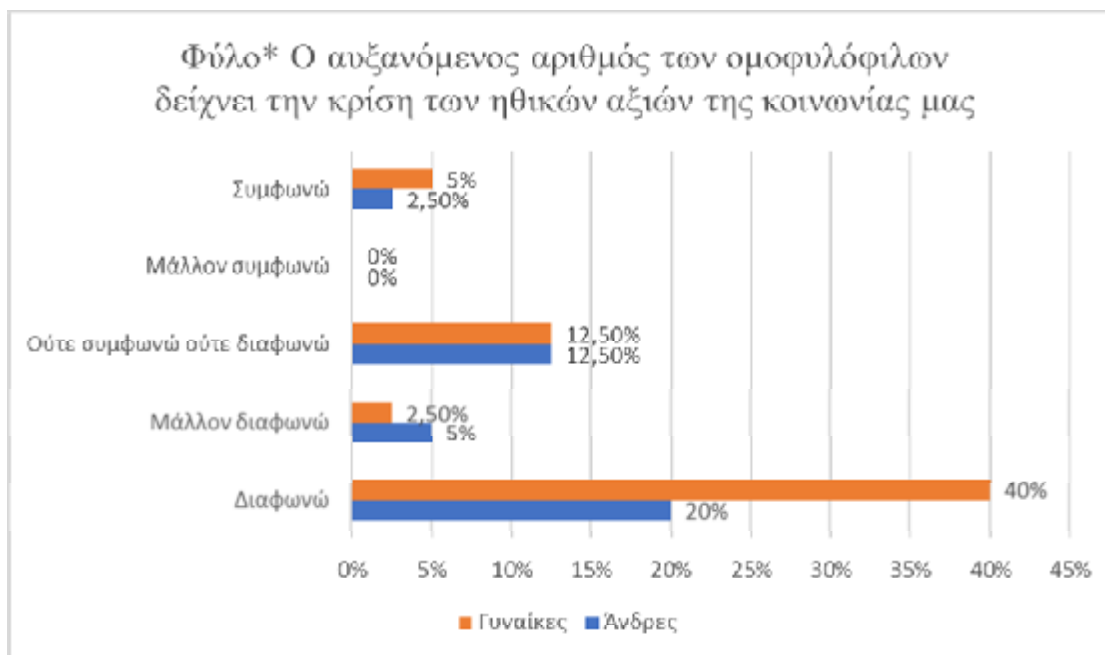
Στην πρόταση «Ο αυξανόμενος αριθμός των ομοφυλόφιλων δείχνει την κρίση των ηθικών αξιών της κοινωνίας μας», η πλειοψηφία του δείγματος διαφωνεί ή μάλλον διαφωνεί (67,5%) (Σχήμα 12). Από αυτό το ποσοστό το 25% αποτελείται από άνδρες και το 42,5% από γυναίκες (Σχήμα 13). Το 30% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας ενώ το 37,5% φοιτεί στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 14).

Σχήμα

12

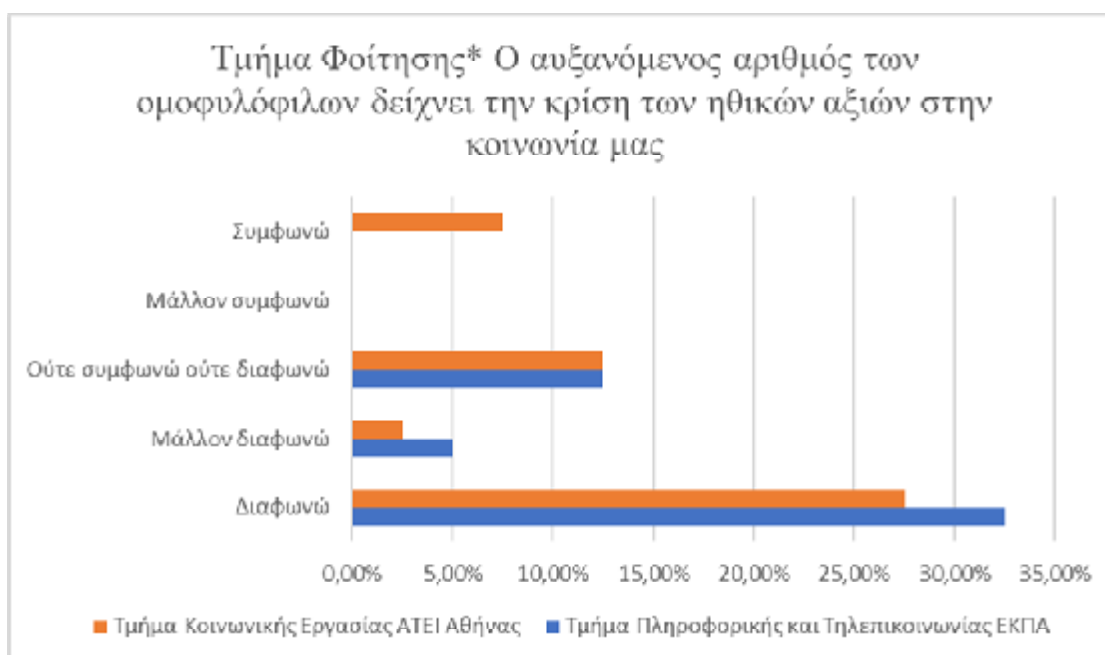
Αρκετά μεγάλο φαίνεται να είναι και το ποσοστό που ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί με την πρόταση (25%) (Σχήμα 12), εκ του οποίου το 12,5% αποτελείται από γυναίκες και το 12,5% από άνδρες (Σχήμα 13). Αντίστοιχα το 12,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 12,5% φοιτεί στο Τμήμα Πληροφορικής του ΕΚΠΑ (Σχήμα 14).

Σχήμα

13

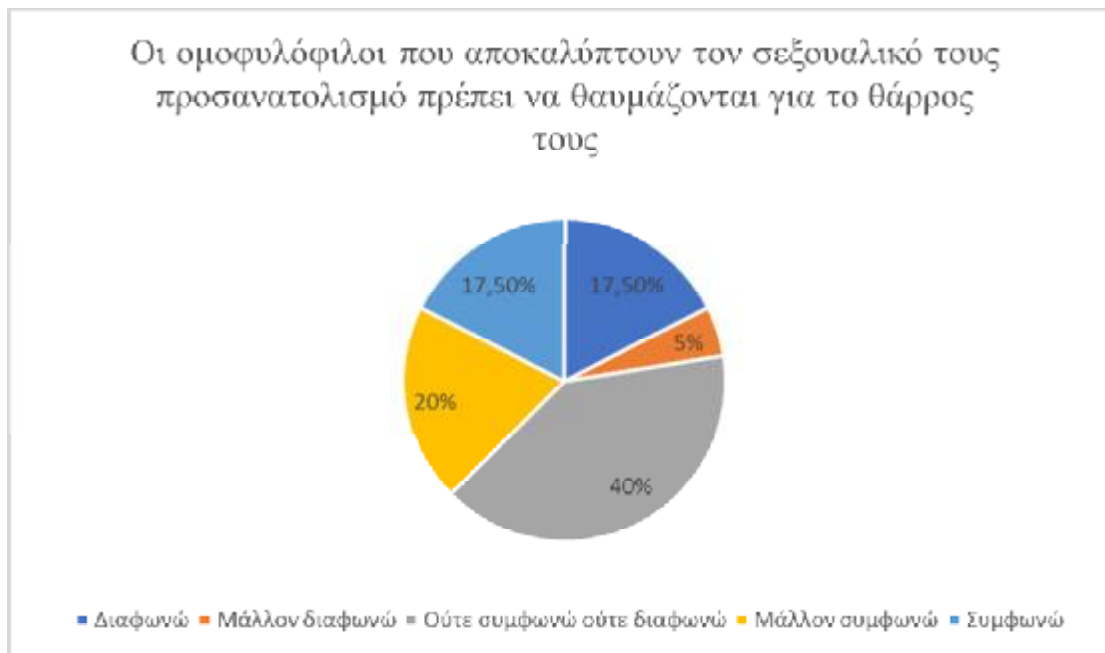
Υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό (7,5%) που συμφωνεί με την πρόταση (Σχήμα 12). Από αυτό το 5% αποτελείται από γυναίκες και το 2,5% από άνδρες (Σχήμα 13) και φοιτούν στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας (Σχήμα 14).

Σχήμα

14

Με την πρόταση «Οι ομοφυλόφιλοι που αποκαλύπτουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό πρέπει να θαυμάζονται για το θάρρος τους» διαφωνεί ή μάλλον διαφωνεί το 22,5% των ερωτηθέντων (Σχήμα 15). Από αυτό το ποσοστό το 10% είναι άνδρες και το 12,5% είναι γυναίκες (Σχήμα 16). Στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας στο ΑΤΕΙ Αθήνας φοιτεί το 12,5% ενώ στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών το 10% (Σχήμα 17).

Σχήμα

15

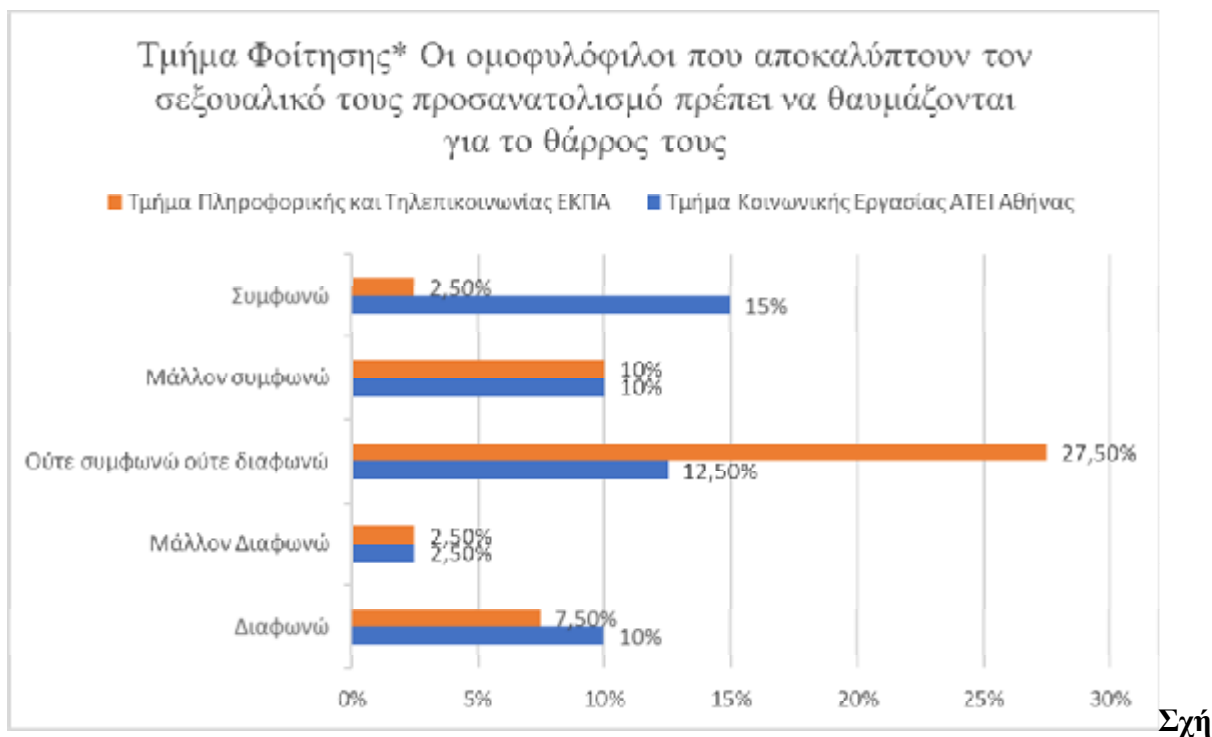
Ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί η πλειοψηφία του δείγματος με ποσοστό 40% (Σχήμα 15). Από αυτό το 17,5% αποτελείται από άνδρες και το 22,5% από γυναίκες (Σχήμα 16). Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος που επέλεξε αυτή την απάντηση φοιτεί στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών στο ΕΚΠΑ (27,5%), ενώ το 12,5% στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας στο ΑΤΕΙ Αθήνας (Σχήμα 17).

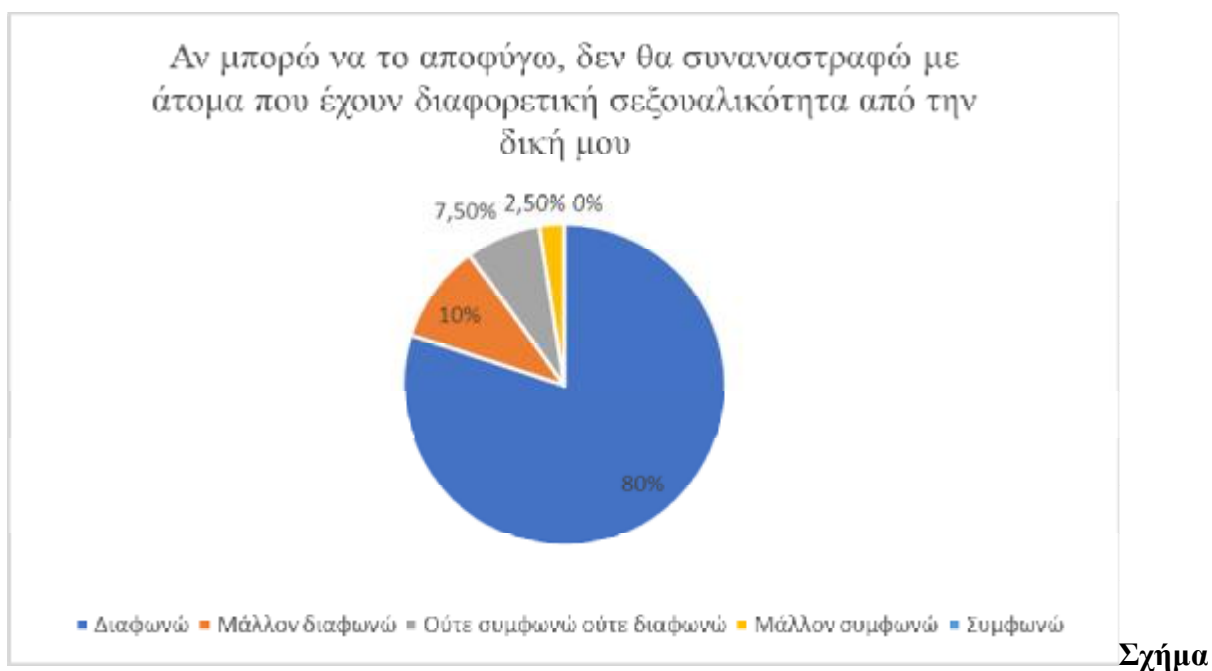
Σχήμα

16

Αρκετά μεγάλο είναι και το ποσοστό που συμφωνεί ή μάλλον συμφωνεί με την πρόταση (37,5%) (Σχήμα 15). Το 25% αποτελείται από γυναίκες ενώ το 12,5% από άνδρες (Σχήμα 16). Το 25% των ερωτηθέντων που επέλεξαν αυτή την απάντηση φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας ενώ το 12,5% φοιτεί στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 17).

Στην πρόταση «Αν μπορώ να το αποφύγω, δεν θα συναναστραφώ με άτομα που έχουν διαφορετική σεξουαλικότητα από την δική μου» το 90% του δείγματος διαφωνεί ή μάλλον διαφωνεί (Σχήμα 18). Από αυτό, το 32,5% αποτελείται από άνδρες και το 57,5% από γυναίκες (Σχήμα 19). Το 47,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας ενώ το 42,5% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 20).

Ένα μικρό ποσοστό των ερωτηθέντων (7,5%) ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί με την πρόταση (Σχήμα 18). Από αυτό, το 5% είναι άνδρες και το 2,5% γυναίκες (Σχήμα 19) καθώς και το

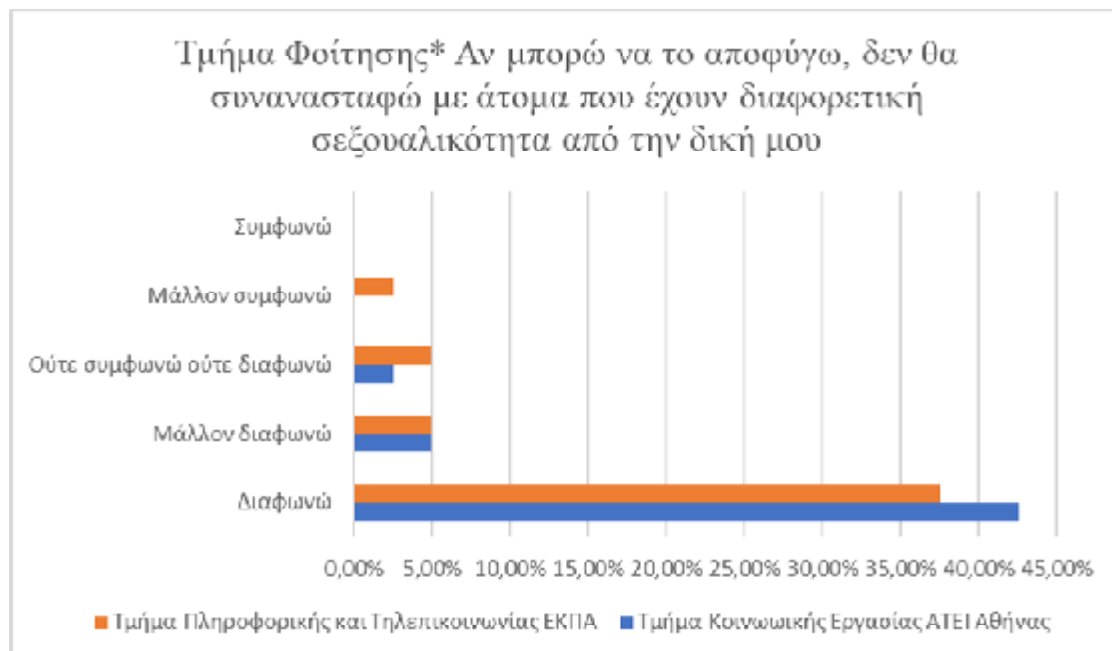
2,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας ενώ το 5% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 20).

Σχήμα

19

Υπάρχει και ένας άνδρας (2,5% ποσοστό) (Πίνακας 18) που φοιτεί στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών στο ΕΚΠΑ που μάλλον συμφωνεί με την πρόταση (Σχήμα 19, 20).

Σχήμα

20

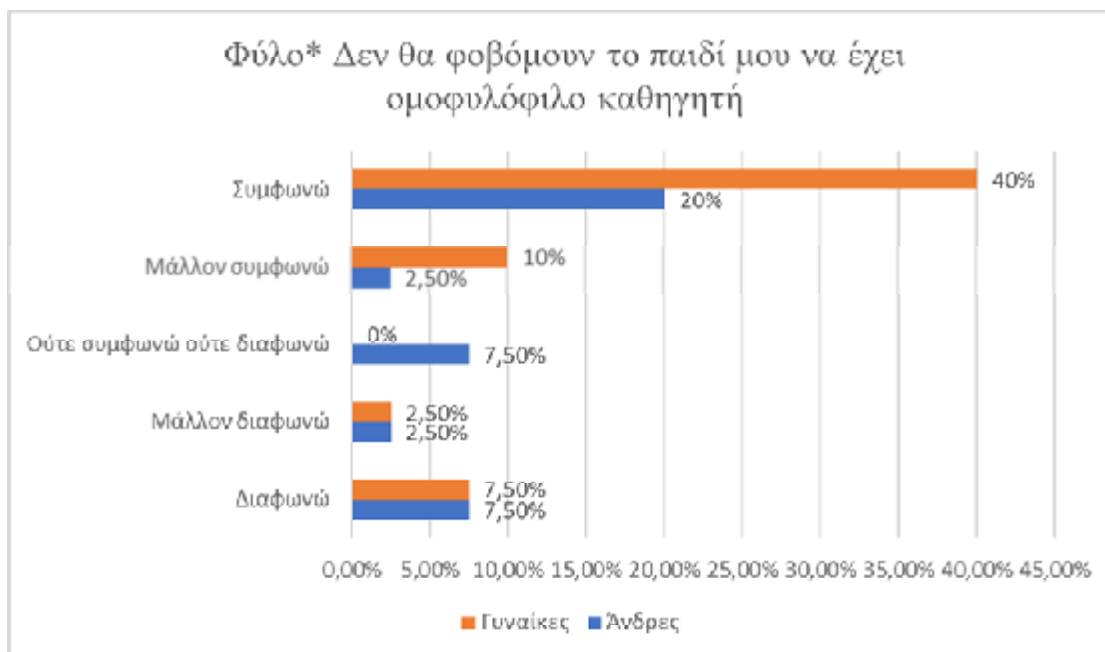
Με την πρόταση «Δεν θα φοβόμουν το παιδί μου να έχει ομοφυλόφιλο καθηγητή» η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων συμφωνεί ή μάλλον συμφωνεί (72,5%) (**Σχήμα 21**). Από αυτό το ποσοστό, το 50% αποτελείται από γυναίκες και το 22,5% από άνδρες (**Σχήμα 22**) όπως και το 37,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας στο ΑΤΕΙ Αθήνας και το 35% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (**Σχήμα 23**).

Σχήμα 21

21

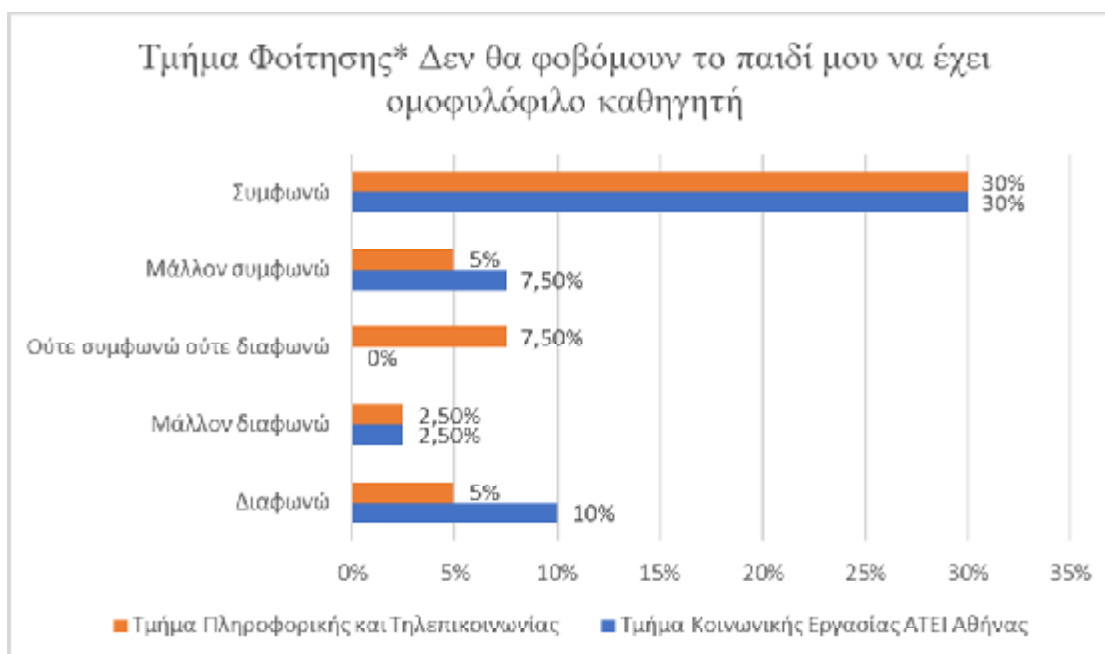
Το 20% των ερωτηθέντων διαφωνούν ή μάλλον διαφωνούν με την πρόταση (**Σχήμα 21**). Από αυτό, το 10% αποτελείται από άνδρες και το 10% από γυναίκες (**Σχήμα 22**) καθώς και το 12,5% σπουδάζει στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 7,5% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (**Σχήμα 23**).

Σχήμα

22

Ένα μικρό ποσοστό του (7,5%) ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί με την πρόταση (Σχήμα 21). Αυτό το ποσοστό αποτελείται από άνδρες σπουδαστές του Τμήματος Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 22, 23).

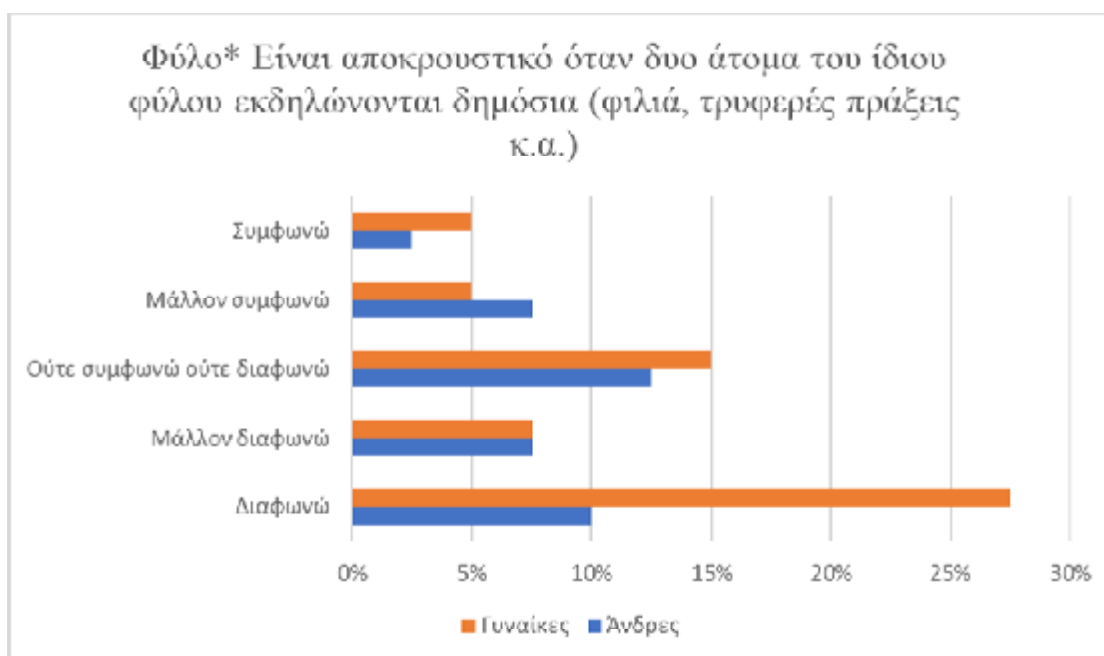
Σχήμα 23

Με την πρόταση «Είναι αποκρουστικό όταν δυο άτομα του ίδιου φύλου εκδηλώνονται δημόσια (φιλιά, τρυφερές πράξεις κ.α.)» η πλειοψηφία του δείγματος διαφωνεί ή μάλλον διαφωνεί (52,5%) (Σχήμα 24). Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος αποτελείται από γυναίκες (35%), ενώ το 17,5% από άνδρες (Σχήμα 25). Το 27,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 25% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 26).

Σχήμα 24

Ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί με την πρόταση το 27,5% (**Σχήμα 24**). Από αυτό το ποσοστό το 12,5% αποτελείται από άνδρες και το 15% από γυναίκες (**Σχήμα 25**). Το 10% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 17,5% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (**Σχήμα 26**).

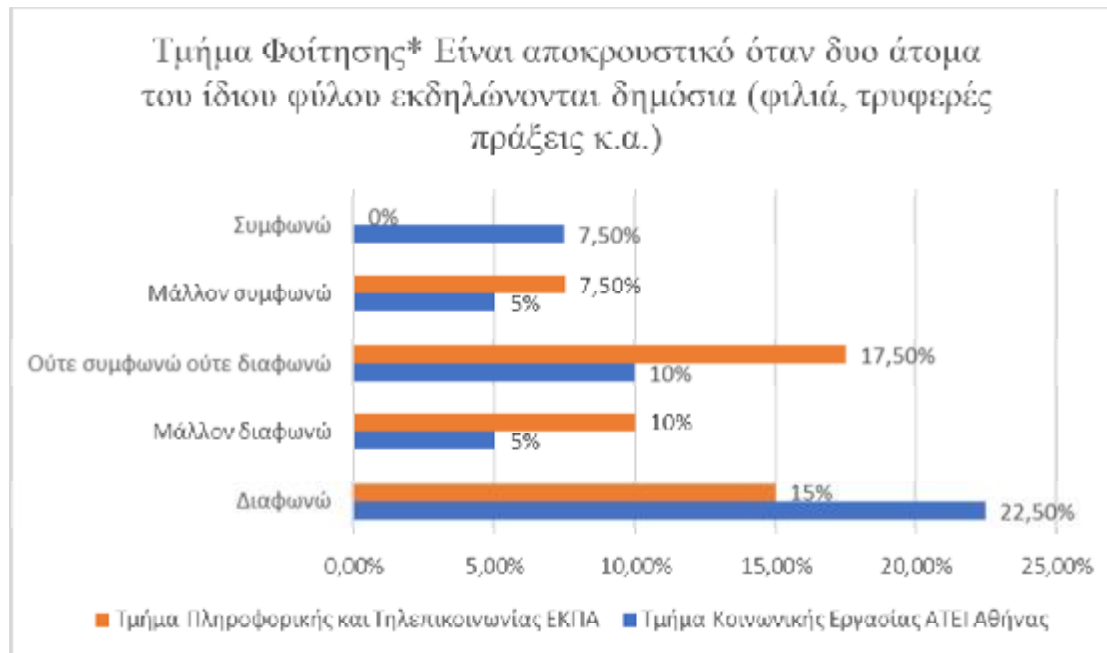

Σχήμα 25

25

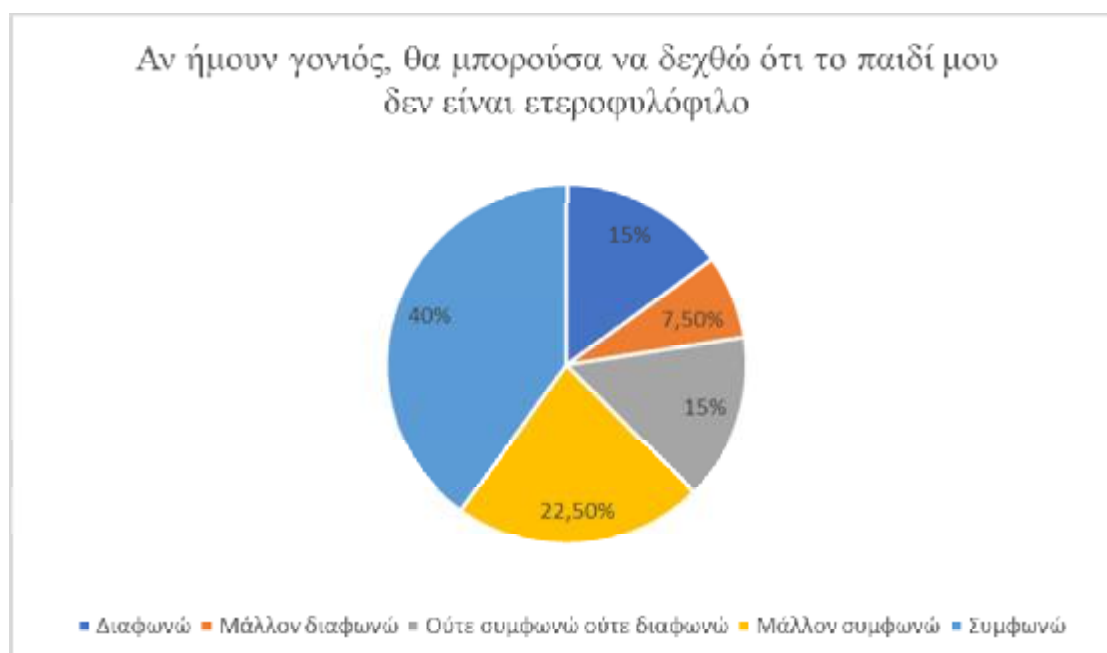
Υπάρχει και ένα 20% που συμφωνεί ή μάλλον συμφωνεί με την πρόταση. (**Σχήμα 24**). Το 10% περιλαμβάνεται από άνδρες και το 10% από γυναίκες (**Σχήμα 25**). Το 12,5% από το συνολικό ποσοστό που επέλεξε αυτή την απάντηση φοιτεί στο Τμήμα κοινωνικής Εργασίας

του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 7,5% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών στο ΕΚΠΑ (Σχήμα 26).

Σχήμα 26

Με την πρόταση «Αν ήμουν γονιός, θα μπορούσα να δεχθώ ότι το παιδί μου δεν είναι ετεροφυλόφιλο» η συντριπτική πλειοψηφία (62,5%) των ερωτηθέντων συμφωνούν ή μάλλον συμφωνούν με αυτή (Σχήμα 27). Από αυτό το ποσοστό το 20% αποτελείται από άνδρες και το 42,5% από γυναίκες (Σχήμα 28) ενώ το 35% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 27,5% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 29).

Σχήμα 27

Το 22,5% του δείγματος διαφωνεί ή μάλλον διαφωνεί με την πρόταση (Σχήμα 27). Από αυτό το 7,5% είναι γυναίκες και το 15% άνδρες (Σχήμα 28). Το 7,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 15% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 29).

Σχήμα

28

Με την πρόταση ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί το 15% του συνολικού δείγματος (Σχήμα 27). Από αυτό, το 5% αποτελείται από άνδρες και το 10% από γυναίκες (Σχήμα 28) καθώς και το 7,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 7,5% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 29).

Σχήμα

29

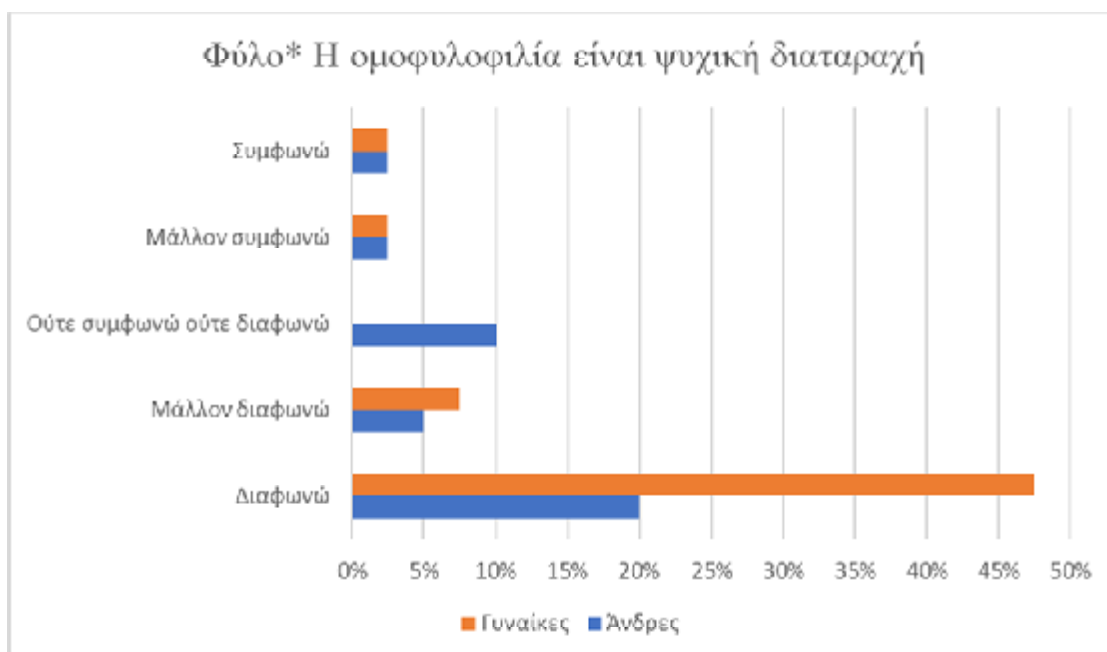
Στην πρόταση «Η ομοφυλοφιλία είναι ψυχική διαταραχή» η συντριπτική πλειοψηφία διαφωνεί ή μάλλον διαφωνεί (80%) (Σχήμα 30). Από το ποσοστό που επέλεξε αυτή την απάντηση, το 25% είναι άνδρες και το 55% γυναίκες (Σχήμα 31). Στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας φοιτούν το 42,5% ενώ στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ το 37,5% (Σχήμα 32).

Σχήμα

30

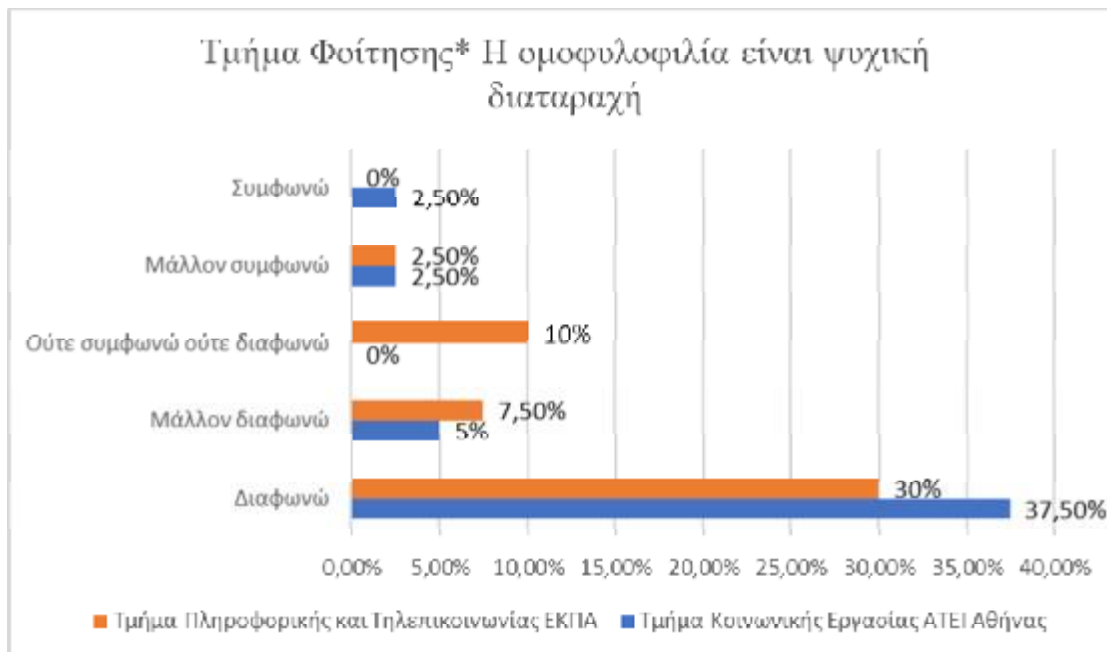
Με την πρόταση ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί το 10% των ερωτηθέντων (Σχήμα 30) το οποίο αποτελείται από άνδρες (Σχήμα 31) που φοιτούν στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 32).

Σχήμα

31

Υπάρχει και ένα 10% των ερωτηθέντων το οποίο συμφωνεί ή μάλλον συμφωνεί με την πρόταση (Σχήμα 30). Από αυτό, το 5% αποτελείται από άνδρες και το 5% γυναίκες (Σχήμα 31) ενώ το 7,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 2,5% στο Τμήμα πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 32).

Σχήμα 32

32

Με την πρόταση «Η ομοφυλοφιλία θέτει σε κίνδυνο τον θεσμό της οικογένειας» η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (72,5%) φαίνεται να διαφωνεί ή μάλλον διαφωνεί (Σχήμα 33). Από αυτό το 25% αποτελείται από άνδρες και το 47,5% από γυναίκες (Σχήμα 34) καθώς και το 35% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας ενώ το 37,5% στο Τμήμα πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 35).

Σχήμα 33

33

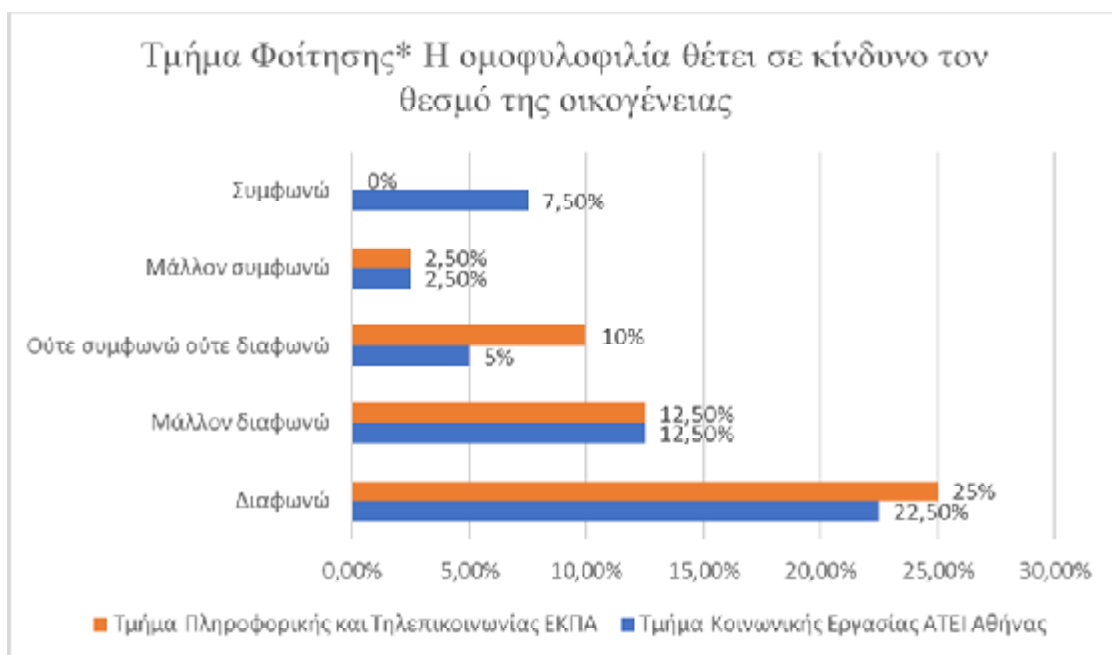
Ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί με την πρόταση το 15% των ερωτηθέντων (Σχήμα 33) εκ του οποίου το 10% είναι άνδρες και το 5% γυναίκες (Σχήμα 34). Στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας φοιτεί το 5% ενώ στο Τμήμα πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ το 10% (Σχήμα 35).

Σχήμα

34

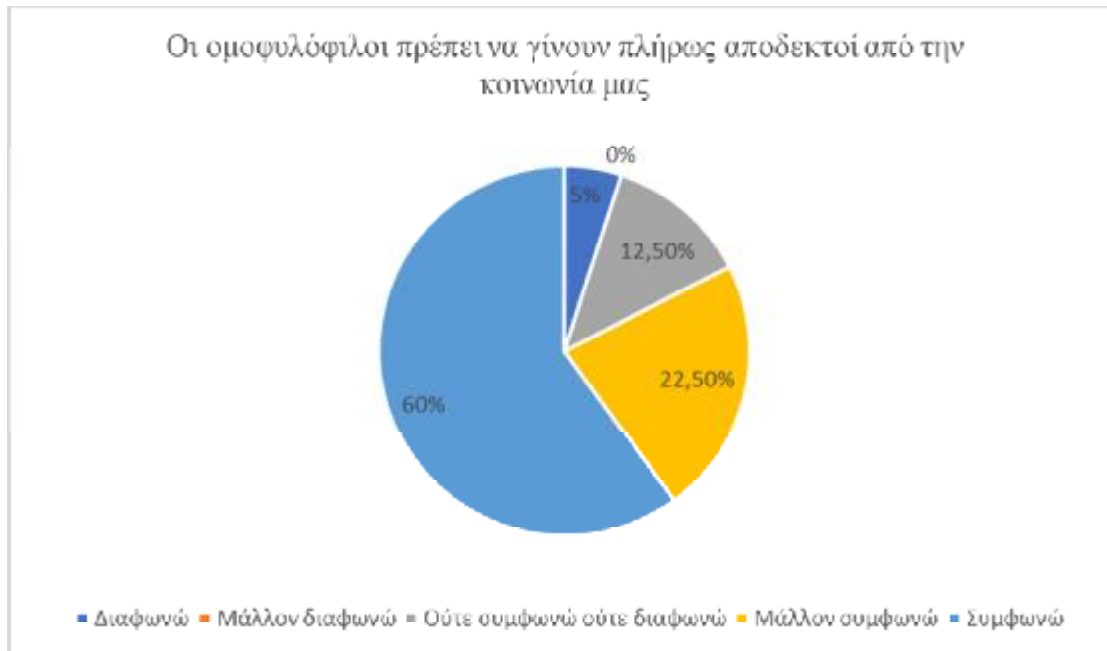
Φαίνεται να συμφωνεί ή μάλλον συμφωνεί με την πρόταση το 12,5% των ερωτηθέντων (Σχήμα 33). Από αυτό το ποσοστό, το 5% είναι άνδρες και το 7,5% είναι γυναίκες (Σχήμα 34). Στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας φοιτεί το 10% ενώ στο Τμήμα πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ το 2,5% (Σχήμα 35).

Σχήμα

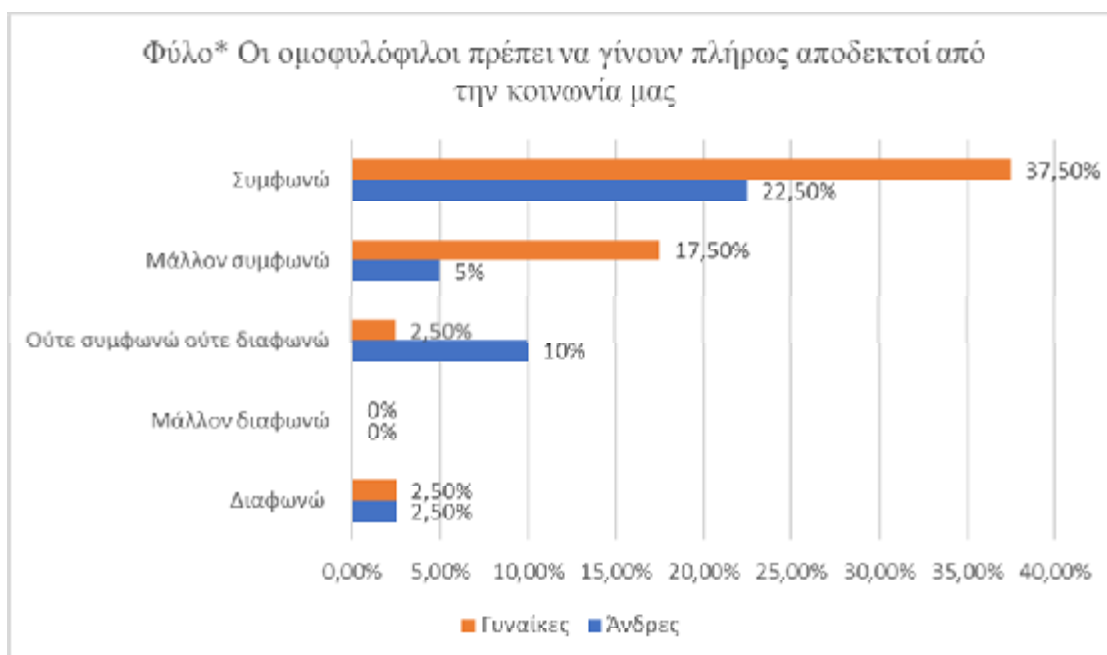
35

Με την πρόταση «Οι ομοφυλόφιλοι πρέπει να γίνουν πλήρως αποδεκτοί από την κοινωνία μας» φαίνεται να συμφωνεί ή μάλλον συμφωνεί η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος (82,5%) (Σχήμα 36). Από αυτούς το 27,5% είναι άνδρες ενώ το 55% γυναίκες (Σχήμα 37) καθώς και στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας φοιτεί το 42,5% ενώ στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ το 40% (Σχήμα 38).

Σχήμα 36

Ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί το 12,5% του συνολικού δείγματος (Σχήμα 36). Από αυτό το ποσοστό, το 10% είναι άνδρες και το 2,5% γυναίκες (Σχήμα 37) καθώς και στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας φοιτεί το 2,5% ενώ στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ το 10% (Σχήμα 38).

Σχήμα 37

37

Υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό (5%) που διαφωνεί με την πρόταση ότι οι ομοφυλόφιλοι πρέπει να γίνουν πλήρως αποφεκτοί από την κοινωνία (Σχήμα 36). Η άποψη αυτή εκφράζεται τόσο από τους άνδρες (2,5%) όσο και από τις γυναίκες (2,5%) (Σχήμα 37) που φοιτούν στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας (Σχήμα 38).

Σχήμα

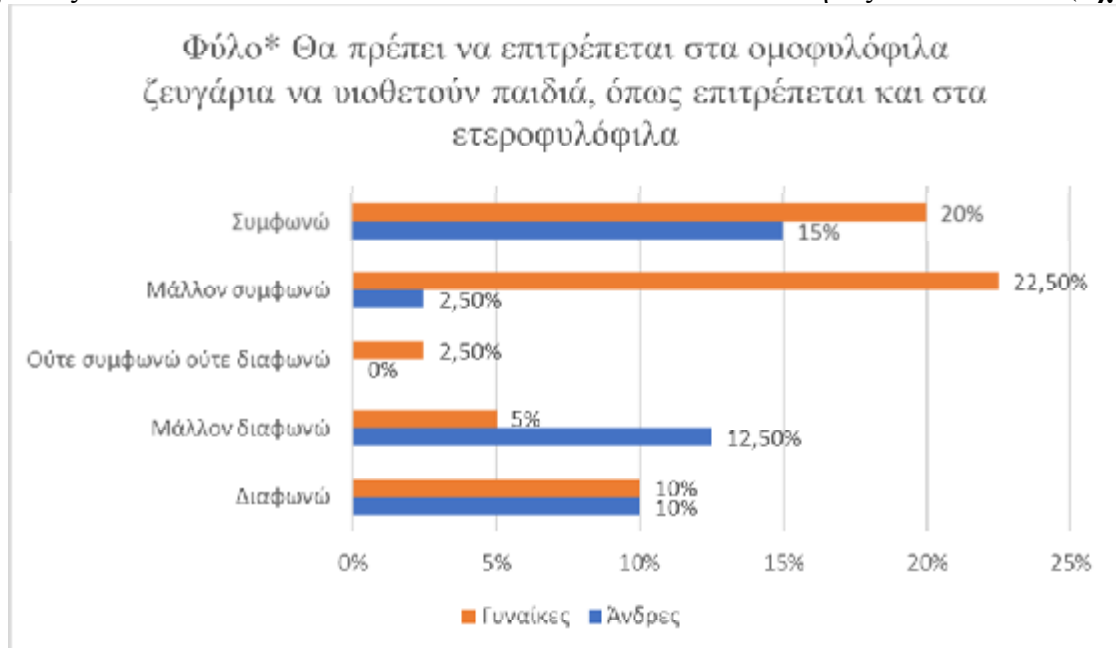
38

Με την πρόταση «Θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά, όπως επιτρέπεται στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια» ένα μεγάλο ποσοστό (37,5%) διαφωνεί ή μάλλον διαφωνεί (Σχήμα 39). Από αυτό, το 22,5% αποτελείται από άνδρες ενώ το 15% από γυναίκες (Σχήμα 40) ενώ στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας φοιτεί το 15% και στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ το 22,5% (Σχήμα 41).

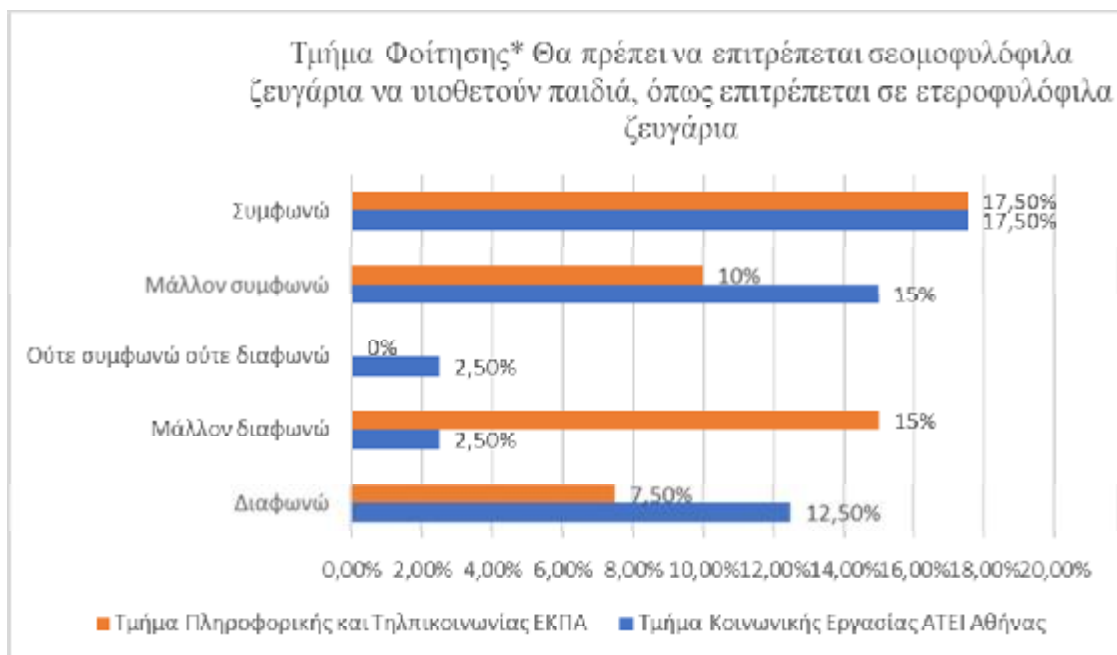
Σχήμα 39

Ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί με τη πρόταση το 2,5% του συνολικού δείγματος (Σχήμα 39). Η άποψη αυτή εκφράζεται από μια σπουδάστρια (Σχήμα 40) του Τμήματος κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας (Σχήμα

41). Σχ
ήμα 40

Παρόλα αυτά, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων συμφωνεί ή μάλλον συμφωνεί με την προταση (60%) (Σχήμα 39). Από αυτούς, το 17,5% αποτελείται από άνδρες ενώ το 42,5% από γυναίκες (Σχήμα 40) καθώς και το 32,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 27,5% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνίας του ΕΚΠΑ (Σχήμα 41).

41 Σχήμα

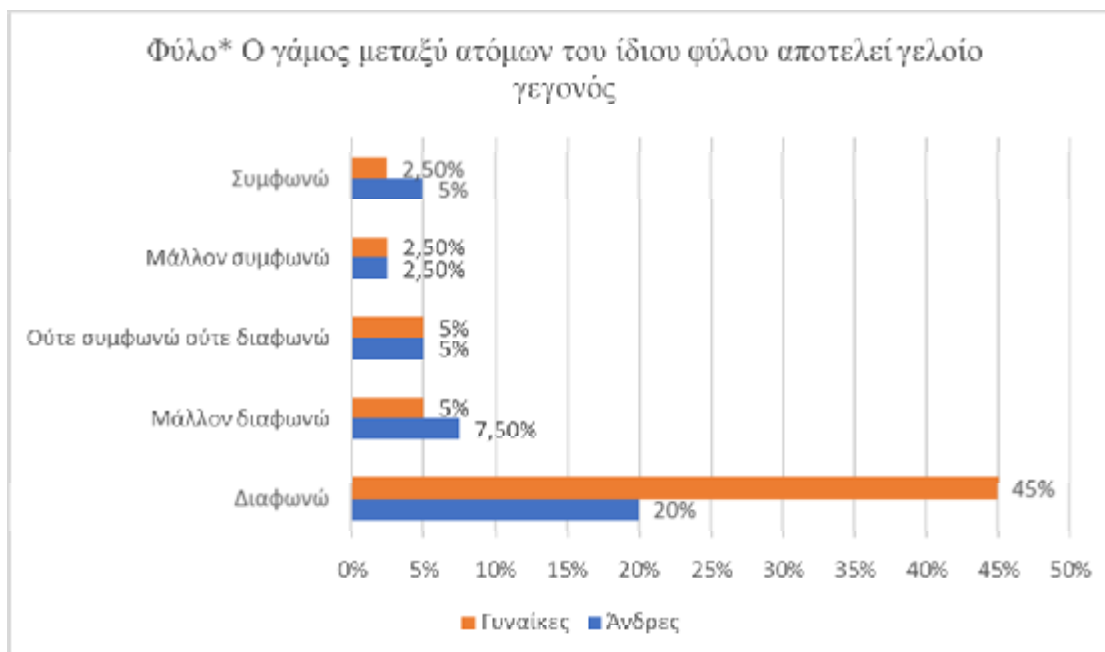
Με την πρόταση «Ο γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου αποτελεί γελοίο γεγονός» η συντριπτική πλειοψηφία (77,5%) διαφωνεί ή μάλλον διαφωνεί (**Σχήμα 42**). Από αυτούς, το 27,5% είναι άνδρες και το 50% γυναίκες (**Σχήμα 43**) ενώ το 37,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 40% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (**Σχήμα 44**).

Σχήμα 42

42

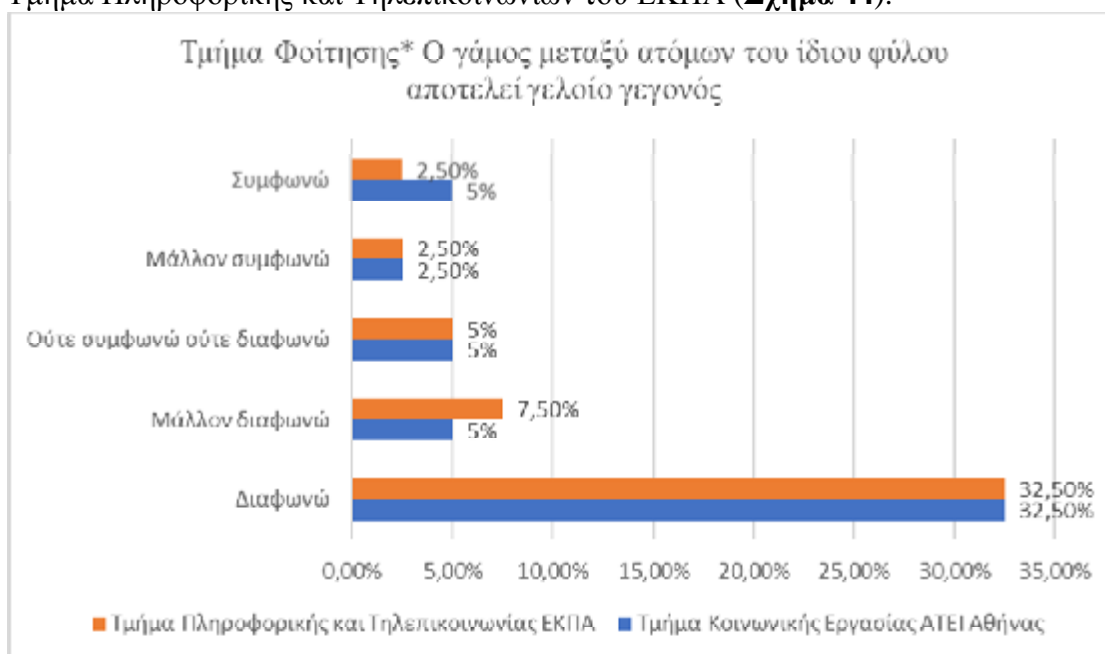
Ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί με την πρόταση το 10% των ερωτηθέντων (**Σχήμα 42**), εκ των οποίων οι μισοί (5%) είναι άνδρες και οι υπόλοιπες (5%) γυναίκες (**Σχήμα 43**). Αντίστοιχα, οι μισοί σπουδαστές (5%) φοιτούν στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και οι υπόλοιποι (5%) Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (**Σχήμα 44**).

Σχήμα

43

Υπάρχει και ένα 12,5% του συνολικού δείγματος που συμφωνεί ή μάλλον συμφωνεί με την πρόταση ότι γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου είναι γελοίο γεγονός (Σχήμα 42). Από αυτό το ποσοστό, το 7,5% αποτελείται από άνδρες και το 5% από γυναίκες (Σχήμα 43) όπως επίσης το 7,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 5% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 44).

Σχήμα

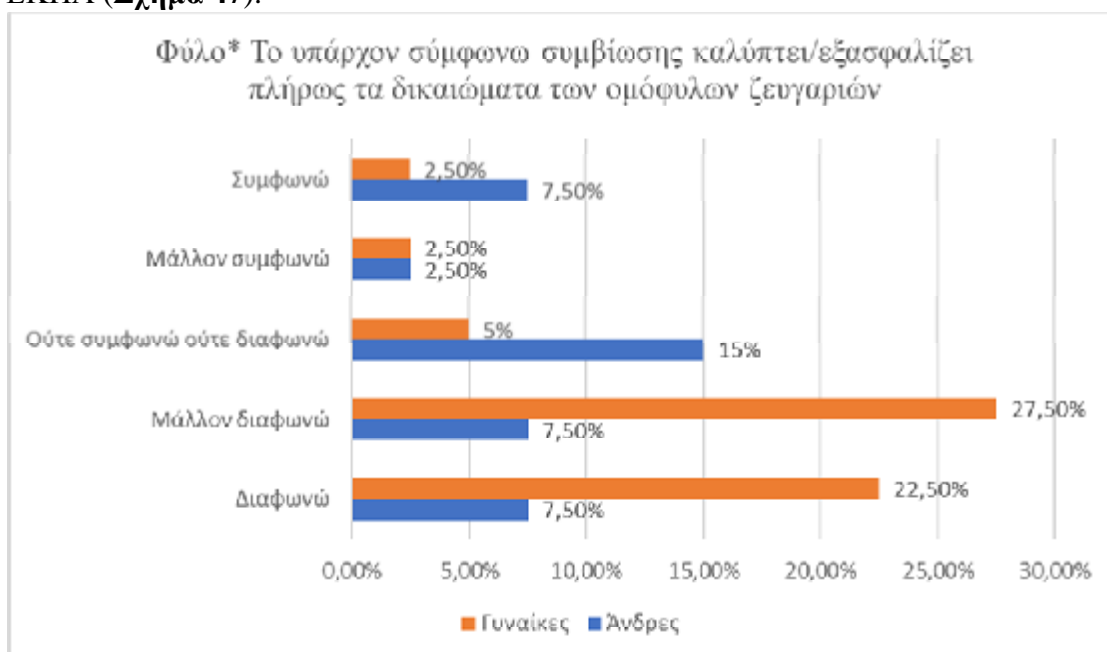
44

Με την πρόταση «Το υπάρχον σύμφωνο συμβίωσης καλύπτει/εξασφαλίζει πλήρως τα δικαιώματα των ομόφυλων ζευγαριών» η πλειοψηφία των ερωτηθέντων διαφωνεί ή μάλλον διαφωνεί (65%) (Σχήμα 45). Από αυτούς, το 15% είναι άνδρες και το 50% γυναίκες (Σχήμα 46) καθώς και το 37,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 27,5% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 47).

Σχήμα 45

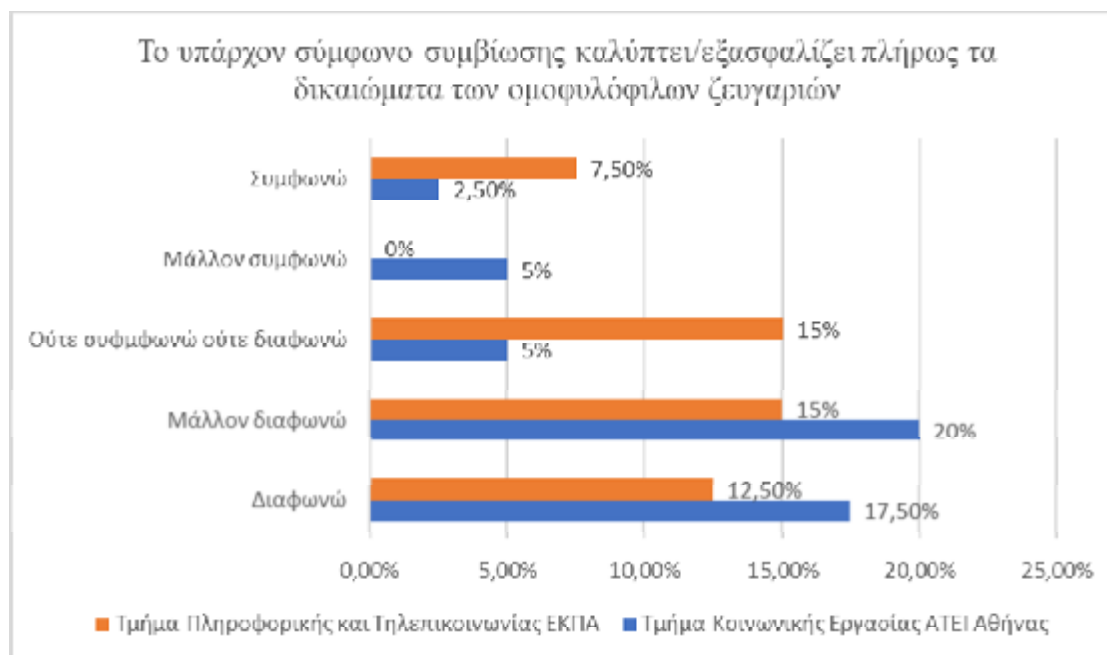
Με την πρόταση, ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί το 20% (Σχήμα 45), εκ των οποίων το 15% είναι άνδρες και το 5% γυναίκες (Σχήμα 46) καθώς και το 5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 15% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 47).

Σχήμα 46

46

Ενώ βλέπουμε να συμφωνεί ή μάλλον συμφωνεί το 15% των ερωτηθέντων (**Σχήμα 45**). Το 10% αποτελείται από άνδρες και το 5% γυναίκες (**Σχήμα 46**) καθώς και το 7,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 7,5% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (**Σχήμα 47**).

Σχήμα 47

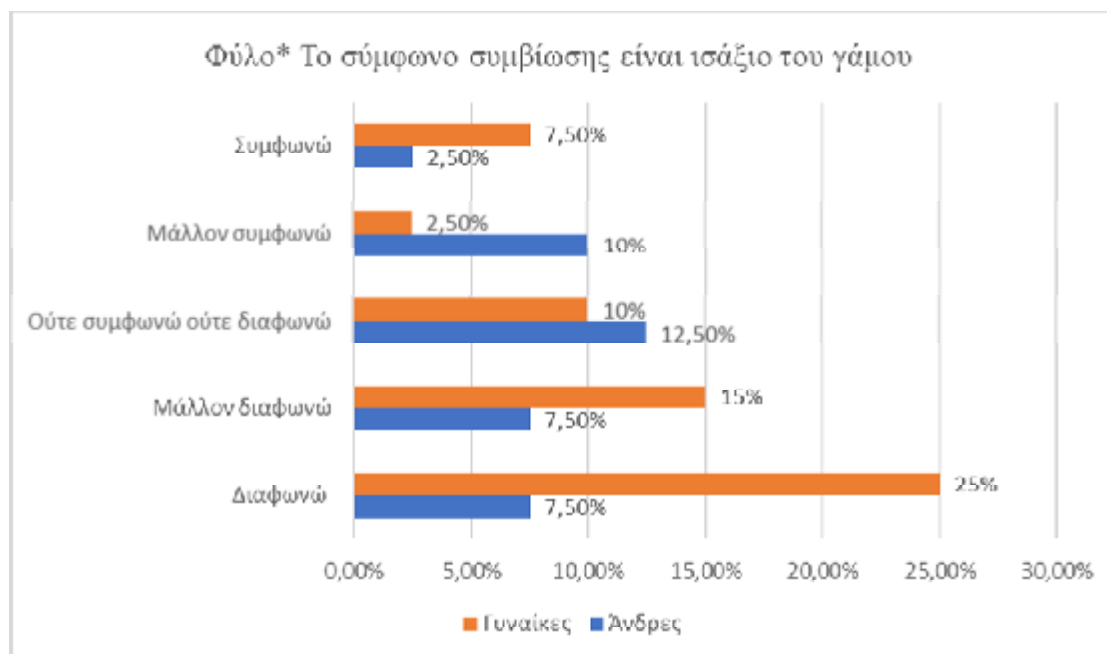
47

Με την πρόταση «Το σύμφωνο συμβίωσης είναι ισάξιο του γάμου» η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (55%) διαφωνούν ή μάλλον διαφωνούν με αυτή (**Σχήμα 48**). Από αυτούς, το 15% είναι άνδρες και το 40% γυναίκες (**Σχήμα 49**) καθώς και το 35% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 20% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (**Σχήμα 50**).

Σχήμα 48

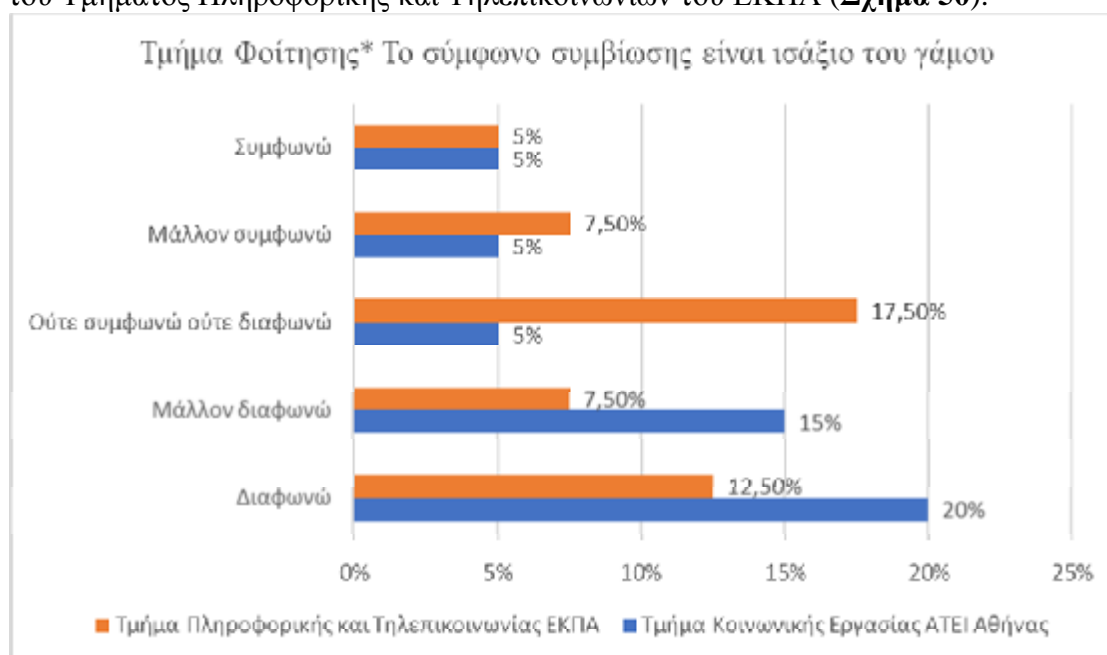
Με την πρόταση ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί το 22,5% (Σχήμα 48) του δείγματος, από το οποίο το 12,5% είναι άνδρες και το 10% γυναίκες (Σχήμα 49). Στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας φοιτεί το 5% ενώ στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ το 17,5% (Σχήμα 50).

Σχήμα 49

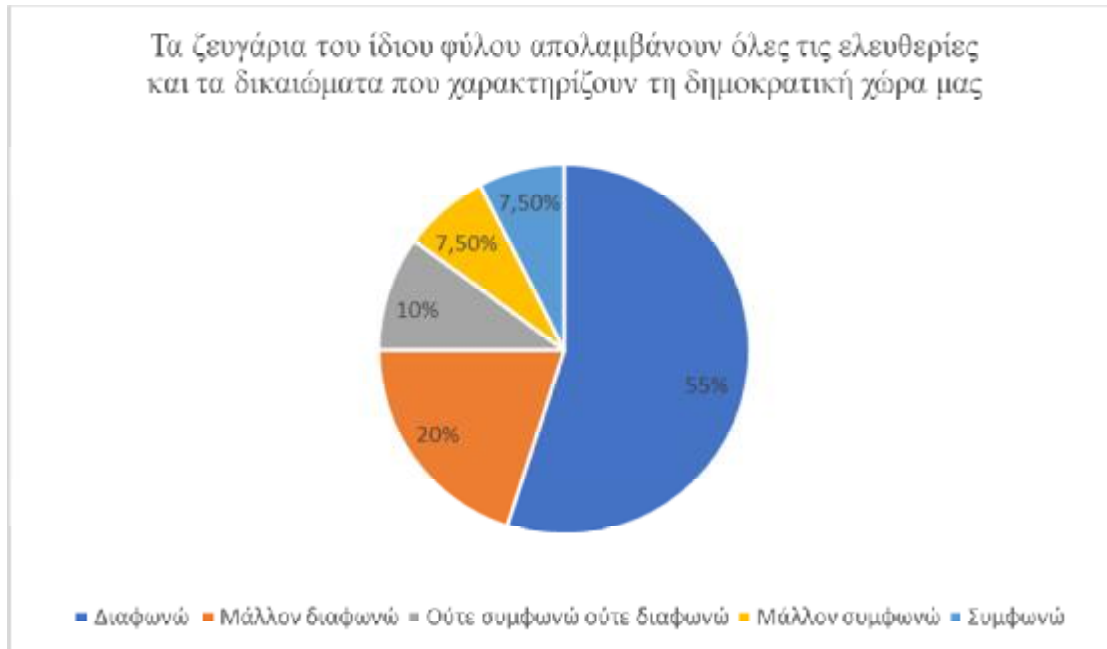
49

Το 22,5% του συνολικού δείγματος φαίνεται να συμφωνεί ή μάλλον συμφωνεί με την πρόταση ότι το σύμφωνο συμβίωσης είναι ισάξιο του γάμου (Σχήμα 48). Από αυτό, το 12,5% αποτελείται από άνδρες και το 10% από γυναίκες (Σχήμα 49) καθώς και το 10% αποτελούν σπουδαστές του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας ενώ το 12,5% του Τμήματος Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 50).

Σχήμα 50

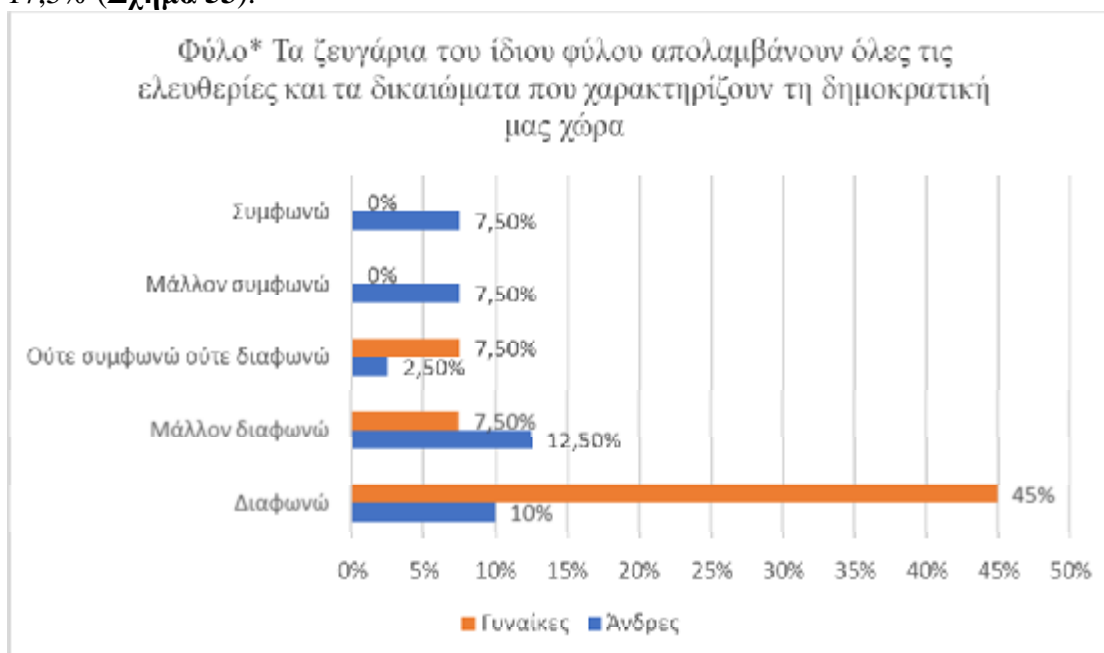
Τέλος, με την πρόταση «Τα ζευγάρια του ίδιου φύλου απολαμβάνουν όλες τις ελευθερίες και τα δικαιώματα που χαρακτηρίζουν τη δημοκρατική χώρα μας» διαφωνεί ή μάλλον διαφωνεί η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, με ποσοστό 75% (Σχήμα 51). Από αυτούς, το 22,5% είναι άνδρες και το 52,5% γυναίκες (Σχήμα 52). Στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας φοιτεί το 45% ενώ στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ το 15% των ερωτηθέντων (Σχήμα 53).

Σχήμα 51

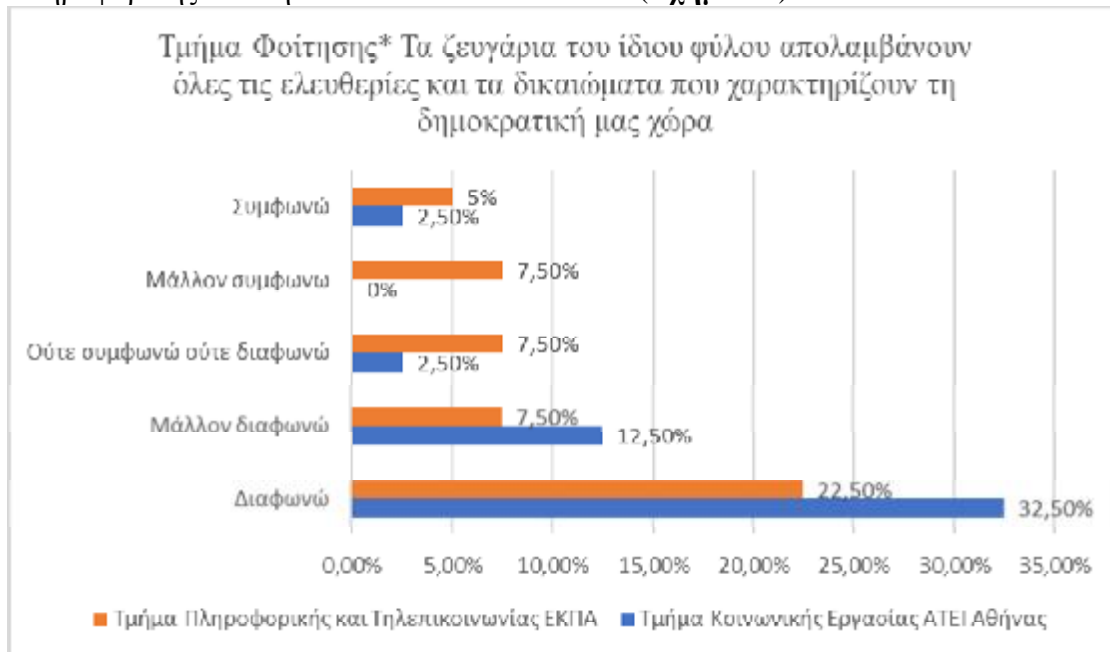
51

Ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί το 10% των ερωτηθέντων (Σχήμα 51), εκ των οποίων το 2,5% είναι άνδρες και το 7,5% γυναίκες (Σχήμα 52). Στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας φοιτεί το 5% ενώ στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ το 17,5% (Σχήμα 53).

Σχήμα 52

Το 15% των ερωτηθέντων συμφωνούν ή μάλλον συμφωνούν με την πρόταση ότι τα ζευγάρια του ίδιου φύλου απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που χαρακτηρίζουν τη χώρα μας (Σχήμα 51). Το ποσοστό αυτό αποτελείται από άνδρες (Σχήμα 52) εκ των οποίων το 2,5% φοιτεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΑΤΕΙ Αθήνας και το 12,5% στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ (Σχήμα 53).

Σχήμα

8.2. Ανάλυση Αποτελεσμάτων της Έρευνας

Παρατηρώντας τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήγαμε ανάμεσα στους φοιτητές του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΑΤΕΙ Αθήνας και στους φοιτητές του Τμήματος Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών ΕΚΠΑ, διαπιστώθηκε μια διαφοροποίηση ως προς τις αρχικές μας υποθέσεις.

Αρχικά υποθέσαμε ότι οι φοιτητές του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας αποδέχονται ευκολότερα την ομοφυλοφιλία σε σχέση με τους φοιτητές του Τμήματος Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών. Με βάση τα αποτελέσματα αυτό επιβεβαιώθηκε καθώς σε όλες, σχεδόν, τις ερωτήσεις η πλειοψηφία του δείγματος και των δυο τμημάτων είχαν θετική στάση, με λίγο υψηλότερα τα ποσοστά των σπουδαστών Κοινωνικής Εργασίας.

Σε αυτό το σημείο είναι εύλογο να αναφερθεί ότι οι απαντήσεις φοιτητών του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας σε κάποιες ερωτήσεις μα προκάλεσαν ιδιαίτερη εντύπωση. Συγκεκριμένα, υπήρξε ένα μικρό ποσοστό ενδυνάμει κοινωνικών λειτουργών, 12,5% (περίπου 3 στους 20 φοιτητές) που βρίσκει τη δημόσια εκδήλωση των ομοφυλόφιλων ζευγαριών αποκρουστική. Αντίστοιχη έκπληξη προκάλεσε και το 5% (1 στους 20 φοιτητές) που πιστεύει ακόμα ότι η ομοφυλοφιλία είναι ψυχική διαταραχή, όπως και το 10% (2 στους 20 φοιτητές) που πιστεύει ότι η ομοφυλοφιλία θέτει σε κίνδυνο τον θεσμό της οικογένειας.

Η υπόθεση ότι οι φοιτητές του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας είναι περισσότερο θετικά προσκείμενοι με την νόμιμη κατοχύρωση των ομόφυλων ζευγαριών (π.χ. γάμος, σύμφωνο συμβίωσης κ.α.) φαίνεται να επιβεβαιώνεται. Στις ερωτήσεις που σχετίζονται με την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια, αν το σύμφωνο συμβίωσης καλύπτει πλήρως τα δικαιώματά τους και αν το σύμφωνο συμβίωσης είναι ισάξιο του γάμου τα ποσοστά των φοιτητών του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας είναι υψηλότερα συγκριτικά με αυτά των φοιτητών του τμήματος Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών.

Έπειτα, η υπόθεση ότι οι φοιτητές κρίνουν την υπάρχουσα νομοθεσία για τα διακρίματα των ομοφυλόφιλων ως ικανοποιητική φαίνεται να μην επιβεβαιώνεται. Η πλειοψηφία και των δυο τμημάτων κρίνουν ότι το υπάρχον σύμφωνο συμβίωσης δεν εξασφαλίζει πλήρως τα δικαιώματα των ομόφυλων ζευγαριών ούτε είναι ισάξιο του γάμου. Επίσης, θρωρεί ότι τα ζευγάρια του ίδιου φύλου δεν απολαμβάνουν όλες τις ελευθερίες και τα δικαιώματα που χαρακτηρίζουν τη χώρα μας.

Η τελευταία ερευνητική υπόθεση που πραγματοποιήσαμε, ότι το φύλο των ερωτηθέντων παίζει ρόλο ως προς τη γενική τους άποψη σχετικά με την ομοφυλοφιλία και το σύμφωνο συμβίωσης φαίνεται να επιβεβαιώνεται. Η συγκριτική ανάλυση που πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS φάνηκε ότι οι γυναίκες έχουν περισσότερο θετική στάση προς την ομοφυλοφιλία και τα διακρίματα των ομόφυλων ζευγαριών έναντι των ανδρών που ερωτήθηκαν.

Τα αποτελέσματα των παρόμοιων ερευνών που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα σαφώς δεν μπορούν να συγκριθούν με αυτά της δικής μας έρευνας καθώς δεν είχε ούτε την ίδια έκταση ούτε περιλάμβαναν τον ίδιο αριθμό συμμετοχόντων (οι προηγούμενες έρευνες πραγματοποιήθηκαν σε γενικό πληθυσμό, σε όλη την Ελλάδα ενώ η παρούσα έρευνα σε περιορισμένο αριθμό φοιτητών δυο συγκεκριμένων τμημάτων). Φαίνεται, όμως, ότι η γενική εικόνα της κοινωνίας απέναντι στα δικαιώματα των ομόφυλων ζευγαριών (γάμος, σύμφωνο συμβίωσης, τεκνοθεσία) μεταφέρεται και στο δείγμα πληθυσμού της παρούσας έρευνας.

Συγκεκριμένα, στη δημοσκόπηση που πραγματοποιήθηκε από την Focus Bari το 2015 τα ποσοστά σχετικά με το σύμφωνο συμβίωσης στα ομόφυλα ζευγάρια και τα ποσοστά που

δείχνουν ότι η ομοφυλοφιλία πρέπει να γίνει αποδεκτή από την κοινωνία ταυτίζονται με αυτά της παρούσας έρευνας. Παρατηρήθηκε μια διαφοροποίηση ως προς την τεκνοθεσία (τα ποσοστά για αυτό το ερώτημα στη δημοσκόπηση ήταν πολύ χαμηλά σε σχέση με της παρούσας εργασίας που ήταν υψηλά) αλλά αυτό δικαιολογείται καθώς υπάρχει διαφοροποίηση στο μορφωτικό επίπεδο, τον αριθμό και την ηλικία των ερωτηθέντων.

Το ίδιο παρατηρήθηκε και στα ευρύματα της έρευνας σε ΛΟΑΔ+ άτομα το 2014. Το υψηλό ποσοστό (91.9%) των ερωτηθέντων απάντησε πως εξασφαλίζονται σε μικρό βαθμό τα δικαιώματα των ΛΟΑΔ+ στην Ελλάδα. Παρόμοια υψηλό ήταν και το ποσοστό των ερωτηθέντων στη παρούσα έρευνα (75%) που υποστηρίζουν ότι τα ομόφυλα ζευγάρια δεν απολαμβάνουν τα δικαιώματα που χαρακτηρίζουν τη χώρα μας.

Η έρευνα που δημοσιεύτηκε στο επιστημονικό περιοδικό *Social Work Education: The International Journal* το 2012 για την στάση των φοιτητών του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Κρήτης ως προς τα ομόφυλα άτομα έδειξε ότι το 49,1% γνωρίζουν ομοφυλόφιλα άτομα ενώ στην παρούσα έρευνα το ποσοστό ανέρχεται στο 100%. Εδώ να επαναληφθεί ότι υπάρχει διαφοροποίηση στον αριθμό του δείγματος.

Σε διεθνές επίπεδο, συγκριτικά με την παρούσα έρευνα, παρατηρείται μια ομοιότητα στα ευρύματα. Πιο αναλυτικά, στην έρευνα που διεξήχθη μεταξύ σπουδαστών Κοινωνικής Εργασίας και σπουδαστών Συμβουλευτικής το 2002 από τους Newman, Dannenfeiser και Benishek φάνηκε ότι το ποσοστό ανεκτικότητας προς την ομοφυλοφιλία ήταν πιο υψηλό στους πρώτους έναντι των δεύτερων σπουδαστών. Το ίδιο παρατηρήθηκε και στην παρούσα έρευνα μεταξύ των φοιτητών Κοινωνικής Εργασίας έναντι των φοιτητών Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών.

Επίσης, διαπιστώθηκε στη παρούσα έρευνα ότι οι γυναίκες έχουν περισσότερο θετική στάση προς τα ομόφυλα άτομα σε σχέση με τους άνδρες, κάτι που επιβεβαιώθηκε και από τις έρευνες των Verweij και συνεργάτες (2008), Chung & Moore (1991), Piskur & Degalman (1992) και Lim (2002).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στη σημερινή εποχή, η κοινωνία φαίνεται να είναι διχασμένη ως προς την ομοφυλοφιλία, την νομοθετική κατοχύρωση των ομόφυλων ζευγαριών και την αναδοχή. Όπως είναι εμφανές και από τις έρευνες που πραγματοποιήθηκαν τα προηγούμενα έτη στην Ελλάδα, η πλειοψηφία καταδικάζει μεν ρατσιστικές συμπεριφορές κατά των ομοφυλόφιλων, βρίσκεται υπέρ του σύμφωνου συμβίωση αλλά κρατάει και επιφυλακτική στάση προς την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια.

Στην έρευνα που πραγματοποιήσαμε υπό την επίβλεψη του καθηγητή Ιωάννη Δρίτσα, μεταξύ σπουδαστών του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και του τμήματος Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, επιβεβαιώθηκε ότι οι σπουδαστές κοινωνικής εργασίας έχουν περισσότερο θετική στάση προς τη νομοθετική κάλυψη των ομόφυλων ζευγαριών αλλά η νομοθεσία που αφορά την συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα δεν κρίθηκε ικανοποιητική από τους σπουδαστές. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι το φύλο των ερωτηθέντων επηρεάζει τις απόψεις που αφορούν την ομοφυλοφιλία και το σύμφωνο συμβίωσης αλλά δεν επιβεβαιώθηκε ότι οι φοιτητές κοινωνικής εργασίας αποδέχονται πιο εύκολα την ομοφυλοφιλία έναντι των σπουδαστών του άλλου τμήματος.

Επικρατεί λοιπόν, όπως φαίνεται, μια σύγχυση γύρω από αυτό. Η έλλειψη ενημέρωσης των οικογενειών ατόμων με διαφορετική σεξουαλική προτίμηση και των σχολείων στα οποία φοιτούν αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την διαμόρφωση του ίδιου του παιδιού. Οι ίδιοι οι γονείς θα πρέπει να παρέχουν μια σωστή ηθική αγωγή σχετικά με αυτό το ζήτημα και να "αγκαλιάζουν" το παιδί τους όταν εκείνο δηλώνει διαφορετική σεξουαλική προτίμηση από αυτή που θεωρείται κοινωνικά "φυσιολογική". Θα πρέπει, κοινώς, να είναι δίπλα στο παιδί τους, να το ακούνε και να ενδυναμώνουν το ρόλο τους μέσα στην κοινωνία. Όσο οι γονείς αρνούνται να αποδεχθούν τη διαφορετικότητα στη σεξουαλική ταυτότητα του παιδιού τους, τόσο το απομακρύνουν εφόσον ουσιαστικά δεν αποδέχονται το τρόπο που επιλέγει να ζήσει.

Παράλληλα, τα σχολεία θα πρέπει να απαρτήζονται όχι μόνο από κοινωνικούς λειτουργούς, αλλά και από εκπαιδευτικό προσωπικό που έχει ενημερωθεί και παρακολουθήσει σεμινάρια και επιμορφώσεις ώστε να δημιουργηθεί ένα ασφαλές περιβάλλον για τα παιδιά αυτά.

Επίσης, είναι απαραίτητο οι επαγγελματίες που σχετίζονται με αυτή τη κοινωνική ομάδα αλλά και γενικότερα η κοινωνία να πληροφορηθεί με σωστό τρόπο για τη διαφορετικότητα της σεξουαλικής ταυτότητας καθώς μόνο έτσι θα μπορέσει να επιτευχθεί η ομαλή συμβίωση μέσα σε αυτή και να μην αναπαράγονται ρατσιστικά στερεότυπα.

Ειδικότερα δε, οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να εκπαιδεύονται σωστά από τις σχολές ώστε να αποτάξουν και να σταματήσουν να αναπαράγουν τα ομοερωτικά στερεότυπα που έχει δημιουργήσει διαστρεβλωμένα η κοινωνία. Με μια σύντομη ματιά στα προγράμματα σπουδών των σχολών Κοινωνικής Εργασίας, παρατηρείται πως δεν υπάρχει εξειδικευμένο μάθημα που να σχετίζεται με την συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα. Οπότε θα ήταν σημαντικό για την εξάλειψη των διακρίσεων των κοινωνικών λειτουργών, να δημιουργούταν ένα μάθημα που να παρέχει εξειδικευμένη γνώση για την συγκεκριμένη ομάδα και τον τρόπο χειρισμού της (ιδίως στις νεαρότερες ηλικίες) στις υπηρεσίες υγείας.

Με το να είναι η κοινωνία πιο ανοιχτή στη διαφορετικότητα και να διασφαλίζονται τα δικαιώματα όλων των μελών της θα υπάρξει ομαλή κοινωνική συνοχή και ασφάλεια σε αυτά.

Το ζήτημα της προστασίας των δικαιωμάτων της ΛΟΑΔ+ κοινότητας έδειξε να κινητοποιεί και τα θεσμικά όργανα, καθώς τα όργανα αυτά που απασχολήθηκαν με το ζήτημα αυτό, τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό υπόβαθρο, είναι αρκετά.

Τα δικαιώματα της ΛΟΑΔ+ κοινότητας κατοχυρώνονται και προστατεύονται με διάφορα δεσμευτικά κείμενα, εμείς επικεντρώσαμε το ενδιαφέρον μας και μελετήσαμε, ειδικότερα, τη νομική κάλυψη της συγκεκριμένης κοινότητας, υπό το πρίσμα του ευρωπαϊκού αλλά και του ελληνικού δικαίου.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει κατοχυρώσει κανόνες δικαίου που αφορούν την καταπολέμηση των διακρίσεων σε πρωτογενές και δευτερογενές στάδιο. Πρωτογενείς κανόνες δικαίου είναι αυτοί που συντελούν γενεσιουργούς λόγους ισχύος των κανόνων δικαίου. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται τόσο το γραπτό όσο και το άγραφο δίκαιο. Οι γενικά παραδεδεγμένοι κανόνες διεθνούς δικαίου και το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό δίκαιο αποτελούν εξωτερικές πηγές δικαίου -αφού προέρχονται από φορείς και όργανα εκτός της εδαφικής επικράτειας της εκάστοτε χώρας- οι οποίες, παρότι θεσπίζονται από διεθνή όργανα, εισάγονται ή αναγνωρίζονται από την εσωτερική έννομη τάξη ή, σαφέστερα, από το ισχύον δίκαιο στο εσωτερικό κάθε χώρας.

Αντίθετα οι δευτερογενείς, ή έμμεσες, πηγές δικαίου δεν έχουν το χαρακτήρα των πρωτογενών, παρά μόνο στην έκταση που παραπέμπουν σε αυτές οι πρωτογενείς πηγές δικαίου.

Στην Ελλάδα η ομοφυλοφιλία δεν αποτελεί ποινικό αδίκημα αλλά σύμφωνα με τον ελληνικό ποινικό κώδικα «οι ομοφυλόφιλοι είναι δυνατόν να αποτελέσουν αντικείμενο ποινικής δίωξης, εάν υπάρχει ‘αποπλάνηση’ συντρόφου μεταξύ 15 και 16 ετών.» Η ομοφυλοφιλία, οι γάμοι ή η νομική συμβίωση ομοφυλόφιλων ατόμων είναι μια κατάσταση που αναζωπυρώνει τις έντονες αντιδράσεις της ιεραρχίας των χριστιανικών εκκλησιών και γενικότερα δεν κρίνεται ως εύκολη και κοινώς αποδεκτή.

Βάσει των αποτελεσμάτων των προηγούμενων ερευνών σε συνδιασμό με τη παρούσα, φαίνεται ότι η κοινωνική αντίληψη σταδιακά μεταβάλλεται και γίνεται πιο αντικειμενική. Αυτή η εξέλιξη φαίνεται και στο νομικό καθεστώς της Ελλάδας καθώς με αργούς και σταθερούς ρυθμούς, βλέπουμε την νομοθεσία να τροποποιείται και να έρχεται πιο κοντά στα ομόφυλα άτομα και στα δικαιώματά τους.

Ο δρόμος, όμως, για την διαμόρφωση ενός πλήρους νομικού πλαισίου που να προστατεύει και να κατοχυρώνει τα ομοερωτικά δικαιώματα σε όλους τους τομείς, είναι μακρύς. Πρέπει, λοιπόν, να επέλθουν και άλλες νομοθετικές αλλαγές που αυτή τη φορά να εξισώνουν τη σχέση ομοερωτικών ζευγαριών με αυτή των ετεροφυλόφιλων. Τα αποτελέσματα της έρευνας, που πραγματοποιήσαμε υπό την εποπτεία του καθηγητή μας Δρίτσα Ιωάννη, αναδεικνύουν ότι πρέπει να προσπαθήσουμε ακόμα περισσότερο για να αποβάλλουμε από το μυαλό μας τα στερεότυπα γύρω από την ομοφυλοφιλία. Αυτό θα επιτευχθεί με τη συνειδητοποίηση της σημασίας της ανθρώπινης αξίας και την τήρηση του σεβασμού του ιδιωτικού βίου και της ελεύθερης επιλογής του συντρόφου ανεξαρτήτως σεξουαλικού προσανατολισμού.

Εν κατακλείδι, η νομοθεσία μπορεί να αποτελέσει το πλαίσιο, το οποίο είναι απαραίτητο για την ανάπτυξη του περιεχομένου, για την κοινωνική αλλαγή. Όταν όμως αλλάζει κάθε χρόνο

το σκηνικό δίπλα μας, πόσο ακόμη θα διατηρούμε τις παλιές μας αντιλήψεις και προκαταλήψεις;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. American Psychiatric Association. (2013). *DSM-V Διαγνωστικά Κριτήρια*. Ιατρικές Εκδόσεις Λίτσας.
2. Αντωνοπούλου, Χ., (1997). *Ανθρώπινη σεξουαλικότητα*. Αθήνα: Ατραπός – Περιβολάκι.
3. Babbie, E. (2011). *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*. Επιμέλεια: Κώστας Ζαφειρόπουλος. Αθήνα: Κριτική.
4. Ασκητής, Θ., (1997) *Η σεξουαλική αφύπνιση της εφηβείας*, Αθήνα: Καστανιώτη.
5. Ατταλίδης, Μ., Κιτρομηλίδου – Ζήρα, Χ., Πύργου, Β., Μουστερή, Ν., Θεοδωρακόπουλος, Λ. (1982). Σεμινάριο: «Η ομοφυλοφιλία». *Παγκόπρια εταιρεία ψυχικής υγιεινής*. Λευκωσία
6. Bandman, B. (2000). *Σύντομη ιστορία του σεξ*. Αθήνα: Καστανιώτη
7. Γιαννακόπουλος, Κ. (2001). *Ανδρική ταυτότητα, σώμα και ομόφυλες σχέσεις: Μια προσέγγιση του φύλου και της σεξουαλικότητας*. Βρέθηκε στο Ανθρωπολογία των Φύλων. Αθήνα: Σαββάλας
8. Βαϊδάκης, Ν. (1993). *Βασικές έννοιες γύρω από την ομοφυλοφιλία, σεξουαλικότητα και οικογενειακός προγραμματισμός*. Αιγινήτειο Νοσοκομείο: Εκπαιδευτική βιβλιοθήκη ψυχιατρικής κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών
9. Canterella, E. (1998). *Οι γυναίκες της αρχαίας Ελλάδας*. Αθήνα: Παπαδήμα
10. Chasseget-Smirgel, J. (1991). *Γυναικεία σεξουαλικότητα, νέες ψυχαναλυτικές απόψεις*. Αθήνα: Νεφέλη.
11. Cohen, D. (1999). *Νόμος, σεξουαλικότητα και κοινωνία, η επιβολή της ηθικής στην κλασική Αθήνα*. μετάφραση: Πασχίδης, Αθήνα: Cambridge University Press
12. DeBonoir, S. (1979). *Το δεύτερο φύλο*. Αθήνα: Γλάρος
13. Dover, K.J. (1990). *Η ομοφυλοφιλία στην Αρχαία Ελλάδα*. Αθήνα: Χιωτέλλη Π.
14. Ευαγγελίδου-Τσικρικά, Φ. (2009). *Γάμος μεταξύ προσώπων του ίδιου φύλου: Η υπόθεση της Τήλου ως ένα παράδειγμα της μεθοδολογίας του ιδιωτικού δικαίου*. ΕΦΑΔ 12/2009
15. Καλλιδικάκη, Θ. (1998). *Κοινωνική Εργασία: Εισαγωγή στην θεωρία και την πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*, β' έκδοση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
16. Καλλιδικάκη, Θ. (2011). *Εισαγωγή στην θεωρία και την πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
17. Κακαβούλης, Α., Κ. (1995). *Σεξουαλική ανάπτυξη και αγωγή: Στερεότυπα και ρόλοι των φύλων: Γενετήσια ανάπτυξη: Σεξουαλική αγωγή στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ιδιωτική εκδ.
18. Καρπέτης, Γ. (2010). *Διεθνής κώδικας δεοντολογίας του επαγγέλματος*. Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας- ΑΤΕΙ ΑΘΗΝΑΣ.
<http://www.teiath.gr/seyp/socialwork/categories.php?id=8912&lang=el> (πρόσβαση στις 22/09/2017)
19. Κονσούλη, Σ. (2007). *Τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια στην Ελλάδα: ζητήματα ιδιωτικού διεθνούς δικαίου*. Θεσσαλονίκη : Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Νομική Σχολή, Τμήμα Νομικής.
Ανάκτηση από: <http://ikee.lib.auth.gr/record/73932> (Ανάκτηση στις: 22/12/17]
20. Κουκουτσάκη, Α. (2002). *Χρήση ναρκωτικών, ομοφυλοφιλία. Συμπεριφορές μη συμμόρφωσης μεταξύ ποινικού και ιατρικού ελέγχου*. Αθήνα: Κριτική.
21. Κυριαζή, Ν. (2011). *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Πεδίο.
22. Κωνσταντινίδου, Μ. (2010). *Η προστασία των δικαιωμάτων των ομοφυλοφίλων στον Ευρωπαϊκό χώρο*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Νομική σχολή, Τμήμα Νομικής. Ανάκτηση από: <http://ikee.lib.auth.gr/record/124621> (Ανάκτηση στις: 23/12/17]
23. Λαγουμίδου, Μ. (1996). *Gay! Γιατί; τα αίτια της ομοφυλοφιλία*. Αθήνα: Γρηγόρης

24. Lemperiere, T., Feline, A. (1995). *Εγχειρίδιο Ψυχιατρικής ενηλίκων, Στοιχεία κοινωνικής ψυχιατρικής και εφαρμογές της στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήση.
25. LeVay S. (1999) Ο σεξουαλικός εγκέφαλος. Αθήνα: Σύναλμα.
26. Μαλικιώση – Λοίζου, Μ. (1999). *Συμβουλευτική Ψυχολογία 2*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, Δ΄ έκδοση
27. Μάνος, Ν. (1997). *Βασικά στοιχεία Κλινικής Ψυχιατρικής*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press, αναθεωρημένη έκδοση
28. Μάντη, Π., Αγραφιώτης, Δ. (1993). *Πρότυπα σεξουαλικότητας στη σύγχρονη Ελλάδα*. Πρόερευνα.
29. Moraitou, M., Grigoropoulos, I., Papaharitou, S. (2010). Adaptation of the attitudes toward lesbians and gay men (ATLG) scale into the Greek language. *Archives of Hellenic Medicine*. Vol. 27 (5) pp. 787–792.
https://www.researchgate.net/publication/234059052_Adaptation_of_the_attitudes_toward_lesbians_and_gay_men_ATLG_scale_into_the_Greek_language?enrichId=rgreq-b8e3bb76f2cffa923edb1f2ed82696a2-XXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOzIzNDA1OTA1MjBUzoxMDY1MTExNDE0NDI1NDJAMTQwMjQwNTY0MzkzNA%3D%3D&el=1_x_2&esc=publicationCoverPdf (πρόσβαση στις: 27/12/2017).
30. Παπαγεωργίου, Ι. (2015). *Θεωρία δειγματοληψίας*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών
31. Παπαζήση, Θ. (2000). Η κατάσταση στην Ελλάδα και οι προοπτικές βελτίωσης της. Το Ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο για την ομοφυλοφιλία και η νομική κατάσταση στην Ελλάδα. *Πρακτικά 1ης Διεπιστημονικής Συνάντησης για την ομοφυλοφιλία και την ομοφυλοφοβία*. Αθήνα: Επίκεντρο
32. Παρασκευόπουλος, Ι., Μπεζεβέγκης, Η., Γιαννίτσας, Ν., Καραθανάση, Α. (1995). *Διαφυλικές σχέσεις*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
33. Rattner, J. (1969). *Ο νευρικός άνθρωπος και η θεραπεία του*. Αθήνα: Μπουκουμάνη
34. Σκουτάρη, Ρ. (2005). Γυναικεία Ομοφυλοφιλία και διαφορετικότητα. *Ομιλία στην ημερίδα «Από τη Νέα Ορλεάνη στο Παρίσι»*.
Ανάκτηση από: http://www.genderpanteion.gr/gr/other/files/2861843456lofilia%20_2000-2008.pdf
Ανάκτηση στις: 22/12/2017
35. Σκουτάρη, Ρ. (2007). *Στατιστικές για την ομοφυλοφιλία και δικαιώματα λεσβιών κι ομοφυλόφιλων*.
Ανάκτηση από:
http://www.genderpanteion.gr/gr/other/files/2861843456lofilia%20_2000-2008.pdf
Ανάκτηση στις: 22/12/2017
36. Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος. (2006). *Αρχές Δεοντολογίας των κοινωνικών λειτουργών*. <http://skle.gr> [πρόσβαση στις 30/09/2017]
37. Ταχτσής, Κ. (1992). *Από τη χαμηλή σκοπιά*. Αθήνα: Εξάντας
38. Τζαμαλούκα, Γ. (2002). Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις και οι αιτιακές αποδόσεις της ομοφυλοφιλίας στην σύγχρονη Ελλάδα, Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
39. Thio, A. (2003). *Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά*. Αθήνα: Έλλην.
40. Τσαούσης, Δ. (1995). *Η κοινωνία του ανθρώπου. Εισαγωγή στην κοινωνιολογία*. Αθήνα: Gutenberg
41. Χουρδάκη, Μ., Μαρούδα, Α., Σταύρου, Μ. (1985). *Θέματα προετοιμασίας για γάμο, συμβίωση και σχέσεις στην οικογένεια*. Αθήνα: Ψυχογιός

42. Χλιαουτάκης, Ι., Γουσγούνης, Ν. (1990) Ανάλυση της σεξουαλικής συμπεριφοράς των εφήβων της περιοχής της προτεύουσας ως προς τη δημιουργία της σεξουαλικής τους ταυτότητας. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Έρευνών*. Τεύχος 79 (79).
43. Χρυσόγονος, Κ. (2006). *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*. Θεσσαλονίκη: Νομική Βιβλιοθήκη.

2. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Adams, H., Wright, L.J., Lohr, B. (1996). Is homophobia associated with homosexual arousal?. *Journal of Abnormal Psychology*, Vol 105 (03), pp. 440-445.
Ανάκτηση από:
<https://pdfs.semanticscholar.org/3d2b/4a35da8afc5391fdbb20c562cc4eadaef544.pdf>
Ανάκτηση στις: 20/02/2018
2. American Psychological Association (2000). Guidelines for psychotherapy with lesbian, gay, and bisexual clients. *American Psychologist*, Vol 55 (12), pp. 1440-1451. DOI: 10.1037//0003-066X.55.12.1440
3. Anderson, S.A., Sabatelli, R.M. (1990). Differentiating differentiation and individuation: Conceptual and operational challenges. *American Journal of Family Therapy*, Vol. 18 (01), pp. 32-50. DOI: 10.1080/01926189008250790
4. Anselmi, L.D., Law, L.A. (1998). *Questions of Gender - Perspective & Paradoxes*, United States of America: Mc Graw -Hill Higher Education
5. Ben-Ari, A.T. (2001). Homosexuality and heterosexism: Views from academics in the helping professions. *The British Journal of Social Work*, Vol. 31 (01), pp. 119-131. DOI: 10.1093/bjsw/31.1.119
6. Bernard, E., Whitley, Jr. (2002). Gender-Role Variables and Attitudes Toward Homosexuality. *Sex Roles*, Vol. 45 (11-12), pp. 691-721.
DOI: 10.1023/A:101564031
7. Breedlove, S.M. (1992). Sexual Dimorphism in the Vertebrate Nervous System. *The Journal of Neuroscience*, Vol 12 (11), pp. 4133-4142. PMID: 1432094
8. Camperio, C.A., Corna, F., Capiluppi, C. (2004). Evidence of maternally inherited factors favouring male homosexuality and promoting female fecundity». *Proceeding of Royal Society B: Biological Science*, Vol 271(1554), pp. 2217-2221. DOI: 10.1098/rspb.2004.2872
9. Cass, V. (1979). Homosexual identity formation: A theoretical model. *Journal of Homosexuality*, Vol 04 (03), pp. 219-235. DOI: 10.1300/J082v04n03_01
10. Cassell, C., Symon, G. (1994). *Qualitative Methods in Organizational Research: A Practical Guide*. California: SAGE Publications.
11. Cianciotto, J., Cahill, S. (2003). *Education Policy: Issues affecting lesbian, gay, bisexual, and transgender youth*. New York: The National Gay and Lesbian Task Force Policy
12. Crespi, T.D., Sabatelli, R.M. (1993). Adolescent runaways and family strife: a conflict-induced differentiation framework. *Adolescence*, Vol 28 (112), pp. 867-878. PMID: 8266840
13. Freud, S. (2014c). Three essays on the theory of sexuality. In J. Strachey (Ed., Trans.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 7). (Original work published in 1905). Retrieved from Psychoanalytic Electronic
14. Hamer, D.H., Hu S., Magnuson, V.L., Hu, N., Pattatucci, A.M.L. (1993). A linkage between DNA markers on the X chromosome and male sexual orientation». *Science*. Vol 261 (5119), pp. 321-327. PMID: 8332896
15. Hopwood, M., Connors, J. (2002). Heterosexuals Attitudes to homosexuality. *Journal of gay & lesbians social services*. Vol 14 (02), pp. 79-94.
DOI: 10.1300/J041v14n02_07
16. Kite, M.E., Deaux, D. (1986). Attitudes Toward Homosexuality: Assessment and Behavioral Consequences. *Basic and Applied Social Psychology*. Vol. 7 (2) pp.137-162.
Ανάκτηση από:

- https://www.researchgate.net/publication/247807268_Attitudes_Toward_Homosexuality_Assessment_and_Behavioral_Consequences . Ανάκτηση στις: 27/12/2017
17. Kissinger, D.B., Lee, S.M., Twitty, L., Kisner, H. (2009) Impact of Family Environment on Future Mental Health Professionals' Attitudes Toward Lesbians and Gay Men, *Journal of Homosexuality*, Vol 56 (07), pp.894-920. DOI: 10.1080/00918360903187853
 18. Kort, J. (2008). *Gay Affirmative Therapy for the Straight Clinician: The Essential Guide*. W. W. Norton & Company
 19. Larsen, K.S., Reed, M., Hoffman, S. (1980). Attitudes of heterosexuals toward homosexuality: A Likert-type scale and construct validity. *Journal of Sex Research*, Vol. 16 (3) pp. 245-257. DOI: 10.1080/00224498009551081
 20. LeVay, S. (1991). A Difference in Hypothalamic Structure between Heterosexual and Homosexual Men. *Science*. Vol 253 (5023), pp. 1034-1037. PMID: 1887219
 21. Lim, V. K. G. (2002). Gender Differences and Attitudes Towards Homosexuality. *Journal of Homosexuality*. Vol 43 (01), pp. 85-97. DOI: 10.1300/J082v43n01_05
 22. Lips, H.M. (1997). *Sex & Gender - An introduction*. California: Mayfield Publishing Company
 23. LaMar, L., Kite, M. (1998). Sex differences in Attitudes Toward Gay Men and Lesbians: A multidimensional Perspective. *The Journal of Sex Research*. Vol 35 (02), pp. 189-196. DOI: 10.1080/00224499809551932
 24. Maroto, S. (2006). *Homosexualidad y Trabajo Social. Herramientas para la reflexión e intervención profesional*. Spain: SigloXXI
 25. Mayers, R., Horwitz, A.V. (2005). DSM-III and the revolution in the classification of mental illness. *The History of The Behavioral Science*. Vol 41 (03), pp. 249-267. DOI: 10.1002/jhbs.20103
 26. Morrison, M. A., Morrison, T. G. (2002). Development and validation of a scale measuring modern prejudice toward gay men and lesbian women. *Journal of Homosexuality*, Vol. 43 (2) pp. 15-37. DOI: 10.13072/midss.395. Ανάκτηση από: <http://www.midss.org/content/modern-homonegativity-scale-mhs> Ανάκτηση στις: 27/12/2017
 27. Newman, B.S., Dannenfelser, P. L., Benishek, L. (2002). Assessing Beginning Social Work and Counseling Students' Acceptance of Lesbians and Gay Men. *Journal of Social Work Education*. Vol 38 (02), pp. 273-288. DOI: 10.1080/10437797.2002.10779097
 28. Paige, R.U. (2005). Proceedings of the American Psychological Association, Incorporated for the legislative year 2004: Minutes of the annual meeting of the Council of Representatives. American Psychologist.
 29. Pavlou, M. (2009). *Homophobia in Greece Love for equality*. i RED: Institute for Rights Equality & Diversity
Ανάκτηση από: <http://www.i-red.eu/?i=institute.el.publications.57>
Ανάκτηση στις: 12/03/2018
 30. Pierson, J., Thomas, M. (2002). *Dictionary of social work*. Glasgow: Collins.
 31. Rahman, Q., Wilson, G.D. (2003). *Sexual orientation and the 2nd to 4th finger length ratio: evidence for organising effects of sex hormones or developmental instability?*. Psychoneuroendocrinology
 32. Samelius, L., Wegberg, E. (2005). *Sexual Orientation and Gender Identity Issues in Development*. Department for Democracy and Social Development, Sida
 33. Sanders, A.R., Martin, E.R., Beecham, G.W., Guo, S., Dawood, K., Rieger, G., Badner, J.A., Gershon, E.S., Krishnappa, R.S., Kolundzija, A.B., Duan, J., Gejman, P.V., Bailey,

- J.M. (2015), Genome-wide scan demonstrates significant linkage for male sexual orientation. *Psychological Medicine*. Vol 45 (07), pp. 1379-1388. DOI: 10.1017/S0033291714002451
34. Spitzer, R.L. (1981). The diagnostic status of homosexuality in DSM-III: a reformulation of the issues. *American Journal of Psychiatry*, Vol 138 (02), pp. 210-215. DOI: 10.1176/ajp.138.2.210
 35. Tiefer, L., Kring, B. (1995). Gender and the organization of sexual behavior. *Psychiatric Clinics of North America* Vol 18 (01), pp. 25-37. PMID: 7761305
 36. Troiden, R.R. (1988). Homosexual identity development. *Journal of Adolescent Health Care*. Vol 9 (02), pp. 105-113. DOI: 10.1016/0197-0070(88)90056-3
 37. Papadaki, V., Papadaki, E. (2010). So, what about homosexuals? - Views on homosexuality among social work students in Crete, Greece. *European Journal of Social Work* Vol 14 (02), pp.265-280. DOI: 10.1080/13691451003744333
 38. Papadaki, V., Plotnikof, K., Papadaki E. (2012). Social Work Students' Attitudes towards Lesbians and Gay Men: The Case of the Social Work Department in Crete, Greece. *Social Work Education: The International Journal*. Vol 32 (04), pp. 453-467. DOI: 10.1080/02615479.2012.687371
 39. Papadaki V., Plotnikof, K., Gioumidou, M., Zisimou, V., Papadaki E. (2015). A Comparison of Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Among Students of Helping Professions in Crete, Greece: The Cases of Social Work, Psychology, Medicine, and Nursing. *Journal of Homosexuality*. Vol 62 (06), pp. 735-762. DOI: 10.1080/00918369.2014.998956
 40. Verweij, K.J., Shekar, S.N., Zietsch, B.P., Eaves, L.J., Bailey, J.M., Boomsma, D.I., Martin, N.G. (2008). Genetic and environmental influences on individual differences in attitudes toward homosexuality: an Australian twin study. *Behavior Genetics*. Vol 38 (03), pp. 257-265. DOI: 10.1007/s10519-008-9200-9
 41. Weinberg, G.H. (1972). *Society and the Healthy Homosexual*. New York: St. Martin's Pres.
 42. Ytterberg, H., Waaldijk, K. (2004). Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in the Netherlands. Βρέθηκε στο βιβλίο του Waaldijk K. (Ed.), «*More or less together: Levels of legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnerships for different-sex and same-sex partners. A comparative study of nine European countries*». Paris, France: Institut National d'Études Démographiques.

3. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ

1. American Psychological Association. (2008). Sexual Orientation & Homosexuality <http://www.apa.org/topics/lgbt/orientation.aspx> (πρόσβαση στις 27/12/2017)
2. FocusBari. (2015). Έρευνα κοινής Γνώμης για τα ΛΟΑΤ δικαιώματα
Ανάκτηση από:
https://www.focusbari.gr/images/press_releases/LGBT_Barometer_2015_FocusBari.pdf
Ανάκτηση στις 12/03/2018
3. Public Issue. (2016). Πολιτικό Βαρόμετρο 152: Στάσεις απέναντι στο σύμφωνο συμβίωσης
Ανάκτηση από:
http://www.publicissue.gr/wp-content/uploads/2016/01/var-152-jan-2016_coh.pdf
Ανάκτηση στις 12/03/2018
4. Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης "διαΝΕΟσις". (2018). Τι πιστεύουν οι Έλληνες
Ανάκτηση από:
https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2018/03/TPE_2018_Upd_280318.pdf
Ανάκτηση στις 12/03/2018
5. European Union Agency For Fundamental Rights. (2012). LGBT Survey 2012
<http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/survey-data-explorer-lgbt-survey-2012#ModalSurveyAbout> (πρόσβαση στις 12/03/2018)
6. Pew Research Center. (2013, Ιούνιος 4). The Global Divide on Homosexuality
<http://www.pewglobal.org/2013/06/04/the-global-divide-on-homosexuality/#fn-27120-1>
(πρόσβαση στις 12/03/2018)
7. European Commission. (2006). EUROBAROMETER 66. Public Opinion in the European Union First Results.
Ανάκτηση από:
http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb66/eb66_highlights_en.pdf
Ανάκτηση στις 12/03/2018
8. Council on Social Work Education (2008). Educational Policy and Accreditation Standard.
Ανάκτηση από:
[https://www.cswe.org/getattachment/Accreditation/Standards-and-Policies/2008-EPAS/2008EDUCATIONALPOLICYANDACCREDITATIONSTANDARDS\(EPAS\)-08-24-2012.pdf.aspx](https://www.cswe.org/getattachment/Accreditation/Standards-and-Policies/2008-EPAS/2008EDUCATIONALPOLICYANDACCREDITATIONSTANDARDS(EPAS)-08-24-2012.pdf.aspx)
Ανάκτηση στις 21/02/2018
9. International Federation of Social Workers. (2012, Μάρτιος 3). Statement of Ethical Principles
<http://ifsw.org/policies/statement-of-ethical-principles/> (πρόσβαση στις 19/02/2018)
10. International Federation of Social Workers (2014, Αύγουστος 6). Global Definition of Social Work
<http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/> (πρόσβαση στις 19/02/2018)
11. National Association of Social Workers. Code of Ethics.
<https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-English.aspx>
(πρόσβαση στις 19/02/2018)
12. International Association of Schools of Social Work. Global Definition of Social Work
<https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/> (πρόσβαση στις: 19/02/2018)
13. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. (2013, Νοέμβριος 11). Υπόθεση Βαλλιανάτος και Άλλοι Κατά Ελλάδος
<https://www.constitutionalism.gr/echr-vallianatos-el/> (πρόσβαση στις 12/01/2018)

14. Γιαννάρου, Λ. (2016, Ιανουάριος 26). Πρεμιέρα για το σύμφωνο συμβίωσης <http://www.kathimerini.gr/847034/article/epikairothta/ellada/premieragia-to-symfwno-symviwshs> (πρόσβαση στις 07/02/2018)
15. Gays win marriage rights. (2009, Απρίλιος 01) <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2054&artikel=2739765> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
16. Gay marriage legalized. (2012, Ιούνιος 07). <http://cphpost.dk/news/national/gay-marriage-legalised.html> (πρόσβαση στις: 02/03/2018).
17. Same-sex marriage now legal as first couples wed. (2014, Μάρτιος 29). <http://www.bbc.com/news/uk-26793127> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
18. New legislation sees gay Scottish couples win right to adopt children. http://www.heraldscotland.com/news/12613347.New_legislation_sees_gay_Scottish_couples_win_right_to_adopt_children/ (πρόσβαση στις 02/03/2018)
19. Hollande Signs French Gay Marriage Law. (2009, Σεπτέμβριος, 20). <http://www.nytimes.com/2013/05/19/world/europe/hollande-signs-french-gay-marriage-law.html> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
20. Jones, T. (2017, Μάρτιος 30). Germany's Bundestag passes bill on same-sex marriage <http://www.dw.com/en/germanys-bundestag-passes-bill-on-same-sex-marriage/a-39483785> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
21. German court expands adoption rights of gay couples. (2013, Φεβρουάριος 19). <https://www.reuters.com/article/us-germany-adoption/german-court-expands-adoption-rights-of-gay-couples-idUSBRE91I0TS20130219> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
22. Consensus over gay adoption welcomed. (2006, Αύγουστος 06). <https://www.timesofmalta.com/articles/view/20130116/local/Consensus-over-gay-adoption-welcomed.453457> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
23. Pace, Y. (2017, Ιούλιος 12). Malta legalises same-sex marriage, as parliament votes in favour of marriage equality bill. <http://www.webcitation.org/6ruH9WmOv> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
24. Novak, M. (2017, Φεβρουάριος 24). Slovenia allows same-sex marriage, but not adoption <https://www.reuters.com/article/us-slovenia-rights/slovenia-allows-same-sex-marriage-but-not-adoption-idUSKBN1630U0> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
25. Kos, D. (2016, Απρίλιος 21). The National Assembly adopted the Law on Partnership <https://siol.net/novice/slovenija/drzavni-zbor-sprejel-zakon-o-partnerski-zvezi-415603> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
26. Asiedu, D. & Jarrett, C. (2006, Μάρτιος 16). Same-sex registered partnerships to be introduced after deputies override presidential veto. <http://www.radio.cz/en/section/curaffrs/same-sex-registered-partnerships-to-be-introduced-after-deputies-override-presidential-veto> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
27. Gerdes, S. (2016, Οκτώβριος 26). Czech Republic just took a big step forward for gay adoption rights. <https://www.gaystarnews.com/article/czech-republic-just-took-big-step-forward-gay-adoption-rights/> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
28. Hungary legalizes same-sex civil partnerships. (2007, Δεκέμβριος 18). <https://in.reuters.com/article/us-hungary-gay/hungary-legalizes-same-sex-civil-partnerships-idINL1861742220071218> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
29. Lunghini, R. (2017, Φεβρουάριος 07). Italian Court recognizes gay marriage officiated abroad for the first time. <https://www.west-info.eu/italian-court-recognizes-gay-marriage-officiated-abroad-for-the-first-time/> (πρόσβαση στις 02/03/2018)

30. Αυλωνίτης, Α., Φώσκολος, Γ. (2015). Στο χάρτη των συμφώνων συμβίωσης και η Ελλάδα.
http://www.ethnos.gr/koinonia/arthro/ston_xarti_ton_symfonon_symbiosis_ka_i_h_ellada-63925709/ (πρόσβαση στις 15/01/2018)
31. Belgium passes adoption law. (2006, Απρίλιος 21).
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4929604.stm> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
32. Fiers, D. (2014, Ιανουάριος 04). Dra een oplossing voor lesbische meemoeders?
<http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/politiek/1.1823193> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
33. Ελληνικό Σεξολογικό Ινστιτούτο (2005).
<http://www.sexmedic.gr/omofilofilia.asp> (πρόσβαση: 27/03/2018)
34. Οικογένειες Ουράνιο Τόξο. <http://www.rainbowfamiliesgreece.com/about.html> πρόσβαση στις 21/02/2018)
35. Αγγελίδης, Δ. (2015, Δεκέμβριος 21). Βήμα προς την ισονομία.
<https://www.efsyn.gr/arthro/meteoro-vima-toy-symfonoy-symviosis-0> (πρόσβαση στις 15/12/2017)
36. Τσίτσας, Ν.Β. (2016). Οι σκληροί της ιεραρχίας που κηρύσσουν τον διχασμό.
http://www.ethnos.gr/koinonia/arthro/oi_skliroi_tis_ierarxias_pou_kiryssoun_ton_dixasm-o-64324026/ (πρόσβαση 18/12/2017)
37. Τρίγκα, Ν. Παραλήρημα Αμβρόσιου... με πένθιμες καμπάνες.
http://www.ethnos.gr/koinonia/arthro/paralirima_ambrosiou_me_penthimes_k_ampanes-64306274/ (πρόσβαση στις 24/12/2017)
38. Τερζής Δ. (2015). Απασφάλισε ξανά ο Αμβρόσιος.
<https://www.efsyn.gr/arthro/apasfalise-xana-o-amvrosios> (πρόσβαση στις 15/12/2017)
39. Πετροπούλου Ε. (2009) Η ομοφοβία με λίγα λόγια.
<http://homotopia.pblogs.gr/2009/11/535807.html> (πρόσβαση στις 10/01/2018)
40. Οικογένειες Ουράνιο Τόξο-Ποιοι Είμαστε
<http://www.rainbowfamiliesgreece.com/about.html> (πρόσβαση στις 27/12/2017)
41. Κοινή φορολογική δήλωση για τα ζευγάρια με Σύμφωνο Συμβίωσης. (2016, Ιανουάριος 26).
<http://www.in.gr/2016/01/26/economy/koini-forologiki-dilwsi-gia-ta-zeygaria-me-symfwno-symbiwsis/> (πρόσβαση στις 10/03/2017)
42. Same-sex marriages from January 1. (2014, Ιούνιος 17).
<https://luxtimes.lu/archives/16281-same-sex-marriages-from-january-1> (πρόσβαση στις 02/03/2018)
43. Same-sex marriage law goes into effect in Finland. (2017, Μάρτιος 01).
https://web.archive.org/web/20170302025418/http://yle.fi/uutiset/osasto/news/same-sex_marriage_law_goes_into_effect_in_finland/9486556 (πρόσβαση στις 02/03/2018)
44. Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας. (2008). Διεθνής Στατιστική Ταξινόμηση Νοσημάτων και Συναφών Προβλημάτων Υγείας. Δέκατη αναθεώρηση
Ανάκτηση από: <file:///F:/ICD-10%20Εκδοση%202008%20Τόμος%201%20-%20Τεύχος%20Αα.pdf> Ανάκτηση στις: 19/02/2018
45. Διαμαντοπούλου, Ε. (2014). Ψήφισε για τα δικαιώματά σου: Απολογισμός Προγράμματος.
Ανάκτηση από: https://www.colouryouth.gr/wp-content/uploads/2016/06/V4YR_project_summary_EL.pdf
Ανάκτηση στις 12/03/2018
46. ILGA-RIWI. (2017). Minorities Report 2017: attitudes to sexual and gender minorities around the world.
https://ilga.org/downloads/ILGA_RIWI_Minorities_Report_2017_Attitudes_to_sexual_and_gender_minorities.pdf Ανάκτηση στις 12/03/2018

47. Athens Pride: Ποιοι είμαστε.
<http://athenspride.eu/poioi-eimaste/> (πρόσβαση στις 21/02/2018)
48. ILGA – Europe (2016), Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex People in Europe. Ανάκτηση από: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/annual_review_2016-for_web.pdf Ανάκτηση στις: 19/03/2018
49. Τσουματίδης, Γ. (2016, Μάρτιος 11). Εφηβεία και ομοφυλοφιλία <http://efiveia.gr/efiveia-kai-omofilofilia/> (πρόσβαση στις 07/03/2018)
50. Καρατζά, Δ. Φωνές Εφήβων: Σεξουαλικότητα στην Εφηβεία <http://www.youth-life.gr/el/for-youngers-gr/88-sexuality-in-adolescence> (πρόσβαση στις 07/03/2018)
51. Σύμπραξη για το Κοινωνικό Φύλο.
<http://www.thessdiktio.gr/index.php/portfolio/koinoniko-fillo/> (πρόσβαση στις 21/02/2018)
52. Πολύχρωμο Σχολείο.
<http://rainbowschool.gr/%CE%80%CE%BF%CE%B9%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5/> (πρόσβαση στις 21/02/2018)
53. Λεσβιακή Ομάδα Αθήνας.
http://www.enallaktikos.gr/kg15el_lesviaki-omada-athinas_a2443.html (πρόσβαση στις 21/02/2018)
54. HOMOPhonia - Thessaloniki Pride: Συλλογικότητα για το Pride Θεσσαλονίκης.
<http://www.thessalonikipride.com.gr> (πρόσβαση στις 21/02/2018)
55. Ομοφυλοφιλική & Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδα. Ποιοί και Ποιές Είμαστε.
http://olkegr.blogspot.com/2013/04/blog-post_9133.html#more (πρόσβαση στις 21/02/2018).
56. Ομοφυλοφιλική & Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδα. Δελτίο Τύπου.
<http://olkegr.blogspot.com/search/label/%CE%94%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%BF%20%CE%A4%CF%8D%CF%80%CE%BF%CF%85> (πρόσβαση στις 21/02/2018)
57. Colour Youth: Κοινότητα LGBT+ Νέων Αθήνας.
<https://www.colouryouth.gr/> (πρόσβαση στις: 21/02/2018)
58. Good (as) Youth - Κοινότητα LGBT+ Νέων Θεσσαλονίκης.
http://www.enallaktikos.gr/kg15el_good-as-youth-koinotita-lgbtq-newn-thessalonikis_a2427.html (πρόσβαση στις 21/02/2018)
59. Blender Patras.
<http://koinonikokentro.gr/%CE%BF%CE%BC%CE%AC%CE%B4%CE%B5%CF%82/blender/%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC/> (πρόσβαση στις 21/02/2018)
60. American Psychiatric Association. (1994). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: Fourth Edition (DSM – IV). Washington, DC: American Psychiatric Association
Ανάκτηση από: <https://justines2010blog.files.wordpress.com/2011/03/dsm-iv.pdf>
Ανάκτηση στις: 20/12/2017

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΠΙΝΑΚΕΣ SPSS

Πίνακας «Σεξουαλική Προτίμηση»

	Frequency	Percent	Valid Percent
Valid Αμφιφυλόφιλος	2	5,0	5,0
Ετεροφυλόφιλος	35	87,5	87,5
Ομοφυλόφιλος	3	7,5	7,5
Total	40	100,0	100,0

Πίνακας «Γνωρίζετε ομοφυλόφιλα άτομα;»

	Frequency	Percent	Valid Percent
Valid ΝΑΙ	34	85,0	85,0
ΟΧΙ	6	15,0	15,0
Total	40	100,0	100,0

Πίνακας «Πολλοί ομοφυλόφιλοι χρησιμοποιούν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό για να αποκτήσουν ειδικά προνόμια»

1. Πολλοί ομοφυλόφιλοι χρησιμοποιούν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό για να αποκτήσουν ειδικά προνόμια

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ	21	52,5	52,5	52,5
Μάλλον Διαφωνώ	7	17,5	17,5	70,0
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	8	20,0	20,0	90,0
Μάλλον Συμφωνώ	3	7,5	7,5	97,5
Συμφωνώ	1	2,5	2,5	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Πολλοί ομοφυλόφιλοι χρησιμοποιούν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό για να αποκτήσουν ειδικά προνόμια» σε σχέση με το Φύλο

			1. Πολλοί ομοφυλόφιλοι χρησιμοποιούν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό για να αποκτήσουν ειδικά προνόμια				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Ανδρας	Count	6	2	4	3	1
		% of Total	15,0%	5,0%	10,0%	7,5%	2,5%
	Γυναίκα	Count	15	5	4	0	0
		% of Total	37,5%	12,5%	10,0%	0,0%	0,0%
Total		Count	21	7	8	3	1
		% of Total	52,5%	17,5%	20,0%	7,5%	2,5%

Πίνακας «Πολλοί ομοφυλόφιλοι χρησιμοποιούν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό για να αποκτήσουν ειδικά προνόμια» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

			1. Πολλοί ομοφυλόφιλοι χρησιμοποιούν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό για να αποκτήσουν ειδικά προνόμια				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count	12	4	4	0	0
		% of Total	30,0%	10,0%	10,0%	0,0%	0,0%
	Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	Count	9	3	4	3	1
		% of Total	22,5%	7,5%	10,0%	7,5%	2,5%
Total		Count	21	7	8	3	1
		% of Total	52,5%	17,5%	20,0%	7,5%	2,5%

Πίνακας «Εκδηλώσεις όπως το «Gay Pride Day» είναι γελοίες επειδή υποθέτουν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός ατόμου πρέπει να αποτελεί πηγή υπερηφάνειας»

2. Εκδηλώσεις όπως το «Gay Pride Day» είναι γελοίες επειδή υποθέτουν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός ατόμου πρέπει να αποτελεί πηγή υπερηφάνειας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ	14	35,0	35,0	35,0
	Μάλλον Διαφωνώ	8	20,0	20,0	55,0
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	6	15,0	15,0	70,0
	Μάλλον Συμφωνώ	5	12,5	12,5	82,5
	Συμφωνώ	7	17,5	17,5	100,0
	Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Εκδηλώσεις όπως το «Gay Pride Day» είναι γελοίες επειδή υποθέτουν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός ατόμου πρέπει να αποτελεί πηγή υπερηφάνειας» σε

			2. Εκδηλώσεις όπως το «Gay Pride Day» είναι γελοίες επειδή υποθέτουν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός ατόμου πρέπει να αποτελεί πηγή υπερηφάνειας				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Ανδρας	Count	6	1	3	2	4
		% of Total	15,0%	2,5%	7,5%	5,0%	10,0%
	Γυναίκα	Count	8	7	3	3	3
		% of Total	20,0%	17,5%	7,5%	7,5%	7,5%
Total		Count	14	8	6	5	7
		% of Total	35,0%	20,0%	15,0%	12,5%	17,5%

σχέση με το Φύλο

Πίνακας «Εκδηλώσεις όπως το «Gay Pride Day» είναι γελοίες επειδή υποθέτουν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός ατόμου πρέπει να αποτελεί πηγή υπερηφάνειας» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

			2. Εκδηλώσεις όπως το «Gay Pride Day» είναι γελοίες επειδή υποθέτουν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός ατόμου πρέπει να αποτελεί πηγή υπερηφάνειας				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count	5	6	3	2	4
		% of Total	12,5%	15,0%	7,5%	5,0%	10,0%
	Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	Count	9	2	3	3	3
		% of Total	22,5%	5,0%	7,5%	7,5%	7,5%
Total		Count	14	8	6	5	7
		% of Total	35,0%	20,0%	15,0%	12,5%	17,5%

Πίνακας «Ο αυξανόμενος αριθμός των ομοφυλόφιλων δείχνει την κρίση των ηθικών αξιών της κοινωνίας μας»

3. Ο αυξανόμενος αριθμός των ομοφυλόφιλων δείχνει την κρίση των ηθικών αξιών της κοινωνίας μας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ	24	60,0	60,0	60,0
	Μάλλον Διαφωνώ	3	7,5	7,5	67,5
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	10	25,0	25,0	92,5
	Συμφωνώ	3	7,5	7,5	100,0
	Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Ο αυξανόμενος αριθμός των ομοφυλόφιλων δείχνει την κρίση των ηθικών αξιών της κοινωνίας μας» σε σχέση με το Φύλο

			3. Ο αυξανόμενος αριθμός των ομοφυλόφιλων δείχνει την κρίση των ηθικών αξιών της κοινωνίας μας			
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Ανδρας	Count	8	2	5	1
		% of Total	20,0%	5,0%	12,5%	2,5%
	Γυναίκα	Count	16	1	5	2
		% of Total	40,0%	2,5%	12,5%	5,0%
Total		Count	24	3	10	3
		% of Total	60,0%	7,5%	25,0%	7,5%

Πίνακας «Ο αυξανόμενος αριθμός των ομοφυλόφιλων δείχνει την κρίση των ηθικών αξιών της κοινωνίας μας» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

			3. Ο αυξανόμενος αριθμός των ομοφυλόφιλων δείχνει την κρίση των ηθικών αξιών της κοινωνίας μας			
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count	11	1	5	3
		% of Total	27,5%	2,5%	12,5%	7,5%
	Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	Count	13	2	5	0
		% of Total	32,5%	5,0%	12,5%	0,0%
Total		Count	24	3	10	3
		% of Total	60,0%	7,5%	25,0%	7,5%

Πίνακας «Οι ομοφυλόφιλοι που αποκαλύπτουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό πρέπει να θαυμάζονται για το θάρρος τους»

4. Οι ομοφυλόφιλοι που αποκαλύπτουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό πρέπει να θαυμάζονται για το θάρρος τους

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ	7	17,5	17,5	17,5
Μάλλον Διαφωνώ	2	5,0	5,0	22,5
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	16	40,0	40,0	62,5
Μάλλον Συμφωνώ	8	20,0	20,0	82,5
Συμφωνώ	7	17,5	17,5	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Οι ομοφυλόφιλοι που αποκαλύπτουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό πρέπει να θαυμάζονται για το θάρρος τους» σε σχέση με το Φύλο

			4. Οι ομοφυλόφιλοι που αποκαλύπτουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό πρέπει να θαυμάζονται για το θάρρος τους				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Άνδρας	Count	3	1	7	3	2
		% of Total	7,5%	2,5%	17,5%	7,5%	5,0%
	Γυναίκα	Count	4	1	9	5	5
		% of Total	10,0%	2,5%	22,5%	12,5%	12,5%
Total		Count	7	2	16	8	7
		% of Total	17,5%	5,0%	40,0%	20,0%	17,5%

Πίνακας «Οι ομοφυλόφιλοι που αποκαλύπτουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό πρέπει να θαυμάζονται για το θάρρος τους» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

			4. Οι ομοφυλόφιλοι που αποκαλύπτουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό πρέπει να θαυμάζονται για το θάρρος τους				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count	4	1	5	4	6
		% of Total	10,0%	2,5%	12,5%	10,0%	15,0%
	Τμήμα Πληροφορικής και	Count	3	1	11	4	1

Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	% of Total	7,5%	2,5%	27,5%	10,0%	2,5%
Total	Count	7	2	16	8	7
	% of Total	17,5%	5,0%	40,0%	20,0%	17,5%

Πίνακας «Αν μπορώ να το αποφύγω, δεν θα συναναστραφώ με άτομα που έχουν διαφορετική σεξουαλικότητα από την δική μου»

5. Αν μπορώ να το αποφύγω, δεν θα συναναστραφώ με άτομα που έχουν διαφορετική σεξουαλικότητα από την δική μου

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ	32	80,0	80,0	80,0
Μάλλον Διαφωνώ	4	10,0	10,0	90,0
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	3	7,5	7,5	97,5
Μάλλον Συμφωνώ	1	2,5	2,5	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Αν μπορώ να το αποφύγω, δεν θα συναναστραφώ με άτομα που έχουν διαφορετική σεξουαλικότητα από την δική μου» σε σχέση με το Φύλο

		5. Αν μπορώ να το αποφύγω, δεν θα συναναστραφώ με άτομα που έχουν διαφορετική σεξουαλικότητα από την δική μου				
		Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	
Φύλο	Ανδρας	Count	11	2	2	1
		% of Total	27,5%	5,0%	5,0%	2,5%
	Γυναίκα	Count	21	2	1	0
		% of Total	52,5%	5,0%	2,5%	0,0%
Total		Count	32	4	3	1
		% of Total	80,0%	10,0%	7,5%	2,5%

Πίνακας «Αν μπορώ να το αποφύγω, δεν θα συναναστραφώ με άτομα που έχουν διαφορετική σεξουαλικότητα από την δική μου» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

			5. Αν μπορώ να το αποφύγω, δεν θα συναναστραφώ με άτομα που έχουν διαφορετική σεξουαλικότητα από την δική μου			
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count	17	2	1	0
		% of Total	42,5%	5,0%	2,5%	0,0%
	Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	Count	15	2	2	1
		% of Total	37,5%	5,0%	5,0%	2,5%
Total		Count	32	4	3	1
		% of Total	80,0%	10,0%	7,5%	2,5%

Πίνακας «Δεν θα φοβόμουν το παιδί μου να έχει ομοφυλόφιλο καθηγητή»

6. Δεν θα φοβόμουν το παιδί μου να έχει ομοφυλόφιλο καθηγητή

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ	6	15,0	15,0	15,0
Μάλλον Διαφωνώ	2	5,0	5,0	20,0
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	3	7,5	7,5	27,5
Μάλλον Συμφωνώ	5	12,5	12,5	40,0
Συμφωνώ	24	60,0	60,0	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Δεν θα φοβόμουν το παιδί μου να έχει ομοφυλόφιλο καθηγητή» σε σχέση με το Φύλο

			6. Δεν θα φοβόμουν το παιδί μου να έχει ομοφυλόφιλο καθηγητή				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Άνδρας	Count	3	1	3	1	8
		% of Total	7,5%	2,5%	7,5%	2,5%	20,0%
	Γυναίκα	Count	3	1	0	4	16
		% of Total	7,5%	2,5%	0,0%	10,0%	40,0%
Total		Count	6	2	3	5	24
		% of Total	15,0%	5,0%	7,5%	12,5%	60,0%

Πίνακας «Δεν θα φοβόμουν το παιδί μου να έχει ομοφυλόφιλο καθηγητή» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

			6. Δεν θα φοβόμουν το παιδί μου να έχει ομοφυλόφιλο καθηγητή				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count	4	1	0	3	12
		% of Total	10,0%	2,5%	0,0%	7,5%	30,0%
	Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	Count	2	1	3	2	12
		% of Total	5,0%	2,5%	7,5%	5,0%	30,0%
Total		Count	6	2	3	5	24
		% of Total	15,0%	5,0%	7,5%	12,5%	60,0%

Πίνακας «Είναι αποκρουστικό όταν δυο άτομα του ίδιου φύλου εκδηλώνονται δημόσια

7. Είναι αποκρουστικό όταν δυο άτομα του ίδιου φύλου εκδηλώνονται δημόσια (φιλιά, τρυφερές πράξεις κ.α.)»

(φιλιά, τρυφερές πράξεις κ.α.)»

7. Είναι αποκρουστικό όταν δυο άτομα του ίδιου φύλου εκδηλώνονται δημόσια (φιλιά, τρυφερές πράξεις κ.α.)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ	15	37,5	37,5	37,5
Μάλλον Διαφωνώ	6	15,0	15,0	52,5
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	11	27,5	27,5	80,0
Μάλλον Συμφωνώ	5	12,5	12,5	92,5
Συμφωνώ	3	7,5	7,5	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Είναι αποκρουστικό όταν δυο άτομα του ίδιου φύλου εκδηλώνονται δημόσια (φιλιά, τρυφερές πράξεις κ.α.)» σε σχέση με το Φύλο

			7. Είναι αποκρουστικό όταν δυο άτομα του ίδιου φύλου εκδηλώνονται δημόσια (φιλιά, τρυφερές πράξεις κ.α.)				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Άνδρας	Count	4	3	5	3	1
		% of Total	10,0%	7,5%	12,5%	7,5%	2,5%
	Γυναίκα	Count	11	3	6	2	2
		% of Total	27,5%	7,5%	15,0%	5,0%	5,0%
Total		Count	15	6	11	5	3
		% of Total	37,5%	15,0%	27,5%	12,5%	7,5%

Πίνακας «Είναι αποκρουστικό όταν δυο άτομα του ίδιου φύλου εκδηλώνονται δημόσια (φιλιά, τρυφερές πράξεις κ.α.)» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count	9	2	4	2	3
		% of Total	22,5%	5,0%	10,0%	5,0%	7,5%
	Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	Count	6	4	7	3	0
		% of Total	15,0%	10,0%	17,5%	7,5%	0,0%
Total		Count	15	6	11	5	3
		% of Total	37,5%	15,0%	27,5%	12,5%	7,5%

Πίνακας «Αν ήμουν γονιός, θα μπορούσα να δεχτώ ότι το παιδί μου δεν είναι ετεροφυλόφιλο»

8. Αν ήμουν γονιός, θα μπορούσα να δεχτώ ότι το παιδί μου δεν είναι ετεροφυλόφιλο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ	6	15,0	15,0	15,0
	Μάλλον Διαφωνώ	3	7,5	7,5	22,5
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	6	15,0	15,0	37,5
	Μάλλον Συμφωνώ	9	22,5	22,5	60,0
	Συμφωνώ	16	40,0	40,0	100,0
	Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Αν ήμουν γονιός, θα μπορούσα να δεχτώ ότι το παιδί μου δεν είναι ετεροφυλόφιλο» σε σχέση με το Φύλο

			8. Αν ήμουν γονιός, θα μπορούσα να δεχτώ ότι το παιδί μου δεν είναι ετεροφυλόφιλο				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Άνδρας	Count	3	3	2	2	6
		% of Total	7,5%	7,5%	5,0%	5,0%	15,0%
	Γυναίκα	Count	3	0	4	7	10
		% of Total	7,5%	0,0%	10,0%	17,5%	25,0%
Total		Count	6	3	6	9	16
		% of Total	15,0%	7,5%	15,0%	22,5%	40,0%

Πίνακας «Αν ήμουν γονιός, θα μπορούσα να δεχτώ ότι το παιδί μου δεν είναι ετεροφυλόφιλο» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

			8. Αν ήμουν γονιός, θα μπορούσα να δεχτώ ότι το παιδί μου δεν είναι ετεροφυλόφιλο				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count % of Total	3 7,5%	0 0,0%	3 7,5%	5 12,5%	9 22,5%
	Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	Count % of Total	3 7,5%	3 7,5%	3 7,5%	4 10,0%	7 17,5%
Total		Count % of Total	6 15,0%	3 7,5%	6 15,0%	9 22,5%	16 40,0%

Πίνακας «Η ομοφυλοφιλία είναι ψυχική διαταραχή»

9. Η ομοφυλοφιλία είναι ψυχική διαταραχή

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ	27	67,5	67,5	67,5
	Μάλλον Διαφωνώ	5	12,5	12,5	80,0
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	4	10,0	10,0	90,0
	Μάλλον Συμφωνώ	2	5,0	5,0	95,0
	Συμφωνώ	2	5,0	5,0	100,0
	Total	40	100,0	100,0	

			9. Η ομοφυλοφιλία είναι ψυχική διαταραχή				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Άνδρας	Count	8	2	4	1	1
		% of Total	20,0%	5,0%	10,0%	2,5%	2,5%
	Γυναίκα	Count	19	3	0	1	1
		% of Total	47,5%	7,5%	0,0%	2,5%	2,5%
Total		Count	27	5	4	2	2
		% of Total	67,5%	12,5%	10,0%	5,0%	5,0%

Πίνακας «Η ομοφυλοφιλία είναι ψυχική διαταραχή» σε σχέση με το Φύλο

Πίνακας «Η ομοφυλοφιλία είναι ψυχική διαταραχή» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

	9. Η ομοφυλοφιλία είναι ψυχική διαταραχή
--	--

			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count % of Total	15 37,5%	2 5,0%	0 0,0%	1 2,5%	2 5,0%
	Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	Count % of Total	12 30,0%	3 7,5%	4 10,0%	1 2,5%	0 0,0%
Total		Count % of Total	27 67,5%	5 12,5%	4 10,0%	2 5,0%	2 5,0%

Πίνακας «Η ομοφυλοφιλία θέτει σε κίνδυνο τον θεσμό της οικογένειας»

10. Η ομοφυλοφιλία θέτει σε κίνδυνο τον θεσμό της οικογένειας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ	19	47,5	47,5	47,5
	Μάλλον Διαφωνώ	10	25,0	25,0	72,5
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	6	15,0	15,0	87,5
	Μάλλον Συμφωνώ	2	5,0	5,0	92,5
	Συμφωνώ	3	7,5	7,5	100,0
Total		40	100,0	100,0	

Πίνακας «Η ομοφυλοφιλία θέτει σε κίνδυνο τον θεσμό της οικογένειας» σε σχέση με το Φύλο

			10. Η ομοφυλοφιλία θέτει σε κίνδυνο τον θεσμό της οικογένειας				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Άνδρας	Count	6	4	4	1	1
		% of Total	15,0%	10,0%	10,0%	2,5%	2,5%
	Γυναίκα	Count	13	6	2	1	2
		% of Total	32,5%	15,0%	5,0%	2,5%	5,0%
Total		Count	19	10	6	2	3
		% of Total	47,5%	25,0%	15,0%	5,0%	7,5%

Πίνακας «Η ομοφυλοφιλία θέτει σε κίνδυνο τον θεσμό της οικογένειας» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

			10. Η ομοφυλοφιλία θέτει σε κίνδυνο τον θεσμό της οικογένειας				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count	9	5	2	1	3
		% of Total	22,5%	12,5%	5,0%	2,5%	7,5%
	Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	Count	10	5	4	1	0
		% of Total	25,0%	12,5%	10,0%	2,5%	0,0%
Total		Count	19	10	6	2	3
		% of Total	47,5%	25,0%	15,0%	5,0%	7,5%

Πίνακας «Οι ομοφυλόφιλοι πρέπει να γίνουν πλήρως αποδεκτοί από την κοινωνία μας»

11. Οι ομοφυλόφιλοι πρέπει να γίνουν πλήρως αποδεκτοί από την κοινωνία μας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ	2	5,0	5,0	5,0
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	5	12,5	12,5	17,5
	Μάλλον Συμφωνώ	9	22,5	22,5	40,0
	Συμφωνώ	24	60,0	60,0	100,0
	Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Οι ομοφυλόφιλοι πρέπει να γίνουν πλήρως αποδεκτοί από την κοινωνία μας» σε σχέση με το Φύλο

			11. Οι ομοφυλόφιλοι πρέπει να γίνουν πλήρως αποδεκτοί από την κοινωνία μας			
			Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Ανδρας	Count	1	4	2	9
		% of Total	2,5%	10,0%	5,0%	22,5%
	Γυναίκα	Count	1	1	7	15
		% of Total	2,5%	2,5%	17,5%	37,5%
Total		Count	2	5	9	24
		% of Total	5,0%	12,5%	22,5%	60,0%

Πίνακας «Οι ομοφυλόφιλοι πρέπει να γίνουν πλήρως αποδεκτοί από την κοινωνία μας» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

			11. Οι ομοφυλόφιλοι πρέπει να γίνουν πλήρως αποδεκτοί από την κοινωνία μας			
			Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count	2	1	7	10
		% of Total	5,0%	2,5%	17,5%	25,0%
	Τμήμα Πληροφορικής και	Count	0	4	2	14

Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	% of Total	0,0%	10,0%	5,0%	35,0%
Total	Count	2	5	9	24
	% of Total	5,0%	12,5%	22,5%	60,0%

Πίνακας «Θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά, όπως επιτρέπεται στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια»

12. Θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά, όπως επιτρέπεται στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ	8	20,0	20,0	20,0
Μάλλον Διαφωνώ	7	17,5	17,5	37,5
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	1	2,5	2,5	40,0
Μάλλον Συμφωνώ	10	25,0	25,0	65,0
Συμφωνώ	14	35,0	35,0	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά, όπως επιτρέπεται στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια» σε σχέση με το Φύλο

			12. Θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά, όπως επιτρέπεται στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Άνδρας	Count	4	5	0	1	6
		% of Total	10,0%	12,5%	0,0%	2,5%	15,0%
	Γυναίκα	Count	4	2	1	9	8
		% of Total	10,0%	5,0%	2,5%	22,5%	20,0%
Total	Count	8	7	1	10	14	
	% of Total	20,0%	17,5%	2,5%	25,0%	35,0%	

Πίνακας «Θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά, όπως επιτρέπεται στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

12. Θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά, όπως επιτρέπεται στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια

			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count	5	1	1	6	7
		% of Total	12,5%	2,5%	2,5%	15,0%	17,5%
Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα		Count	3	6	0	4	7
		% of Total	7,5%	15,0%	0,0%	10,0%	17,5%
Total		Count	8	7	1	10	14
		% of Total	20,0%	17,5%	2,5%	25,0%	35,0%

Πίνακας «Ο γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου αποτελεί γελοίο γεγονός»

13. Ο γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου αποτελεί γελοίο γεγονός

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ	26	65,0	65,0	65,0
	Μάλλον Διαφωνώ	5	12,5	12,5	77,5
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	4	10,0	10,0	87,5
	Μάλλον Συμφωνώ	2	5,0	5,0	92,5
	Συμφωνώ	3	7,5	7,5	100,0
	Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Ο γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου αποτελεί γελοίο γεγονός» σε σχέση με το Φύλο

			13. Ο γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου αποτελεί γελοίο γεγονός				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Άνδρας	Count	8	3	2	1	2
		% of Total	20,0%	7,5%	5,0%	2,5%	5,0%
Φύλο	Γυναίκα	Count	18	2	2	1	1
		% of Total	45,0%	5,0%	5,0%	2,5%	2,5%
Total		Count	26	5	4	2	3
		% of Total	65,0%	12,5%	10,0%	5,0%	7,5%

Πίνακας «Ο γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου αποτελεί γελοίο γεγονός» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

			13. Ο γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου αποτελεί γελοίο γεγονός				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count	13	2	2	1	2
		% of Total	32,5%	5,0%	5,0%	2,5%	5,0%
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Πληροφορικής	Count	13	3	2	1	1
		% of Total	32,5%	7,5%	5,0%	2,5%	2,5%

και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	% of Total	32,5%	7,5%	5,0%	2,5%	2,5%
Total	Count	26	5	4	2	3
	% of Total	65,0%	12,5%	10,0%	5,0%	7,5%

Πίνακας «Το υπάρχον σύμφωνο συμβίωσης καλύπτει/εξασφαλίζει πλήρως τα δικαιώματα των ομόφυλων ζευγαριών»

14. Το υπάρχον σύμφωνο συμβίωσης καλύπτει/εξασφαλίζει πλήρως τα δικαιώματα των ομόφυλων ζευγαριών

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ	12	30,0	30,0	30,0
Μάλλον Διαφωνώ	14	35,0	35,0	65,0
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	8	20,0	20,0	85,0
Μάλλον Συμφωνώ	2	5,0	5,0	90,0
Συμφωνώ	4	10,0	10,0	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Το υπάρχον σύμφωνο συμβίωσης καλύπτει/εξασφαλίζει πλήρως τα δικαιώματα των ομόφυλων ζευγαριών» σε σχέση με το Φύλο

			14. Το υπάρχον σύμφωνο συμβίωσης καλύπτει/εξασφαλίζει πλήρως τα δικαιώματα των ομόφυλων ζευγαριών				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Ανδρας	Count	3	3	6	1	3
		% of Total	7,5%	7,5%	15,0%	2,5%	7,5%
	Γυναίκα	Count	9	11	2	1	1
		% of Total	22,5%	27,5%	5,0%	2,5%	2,5%
Total		Count	12	14	8	2	4
		% of Total	30,0%	35,0%	20,0%	5,0%	10,0%

Πίνακας «Το υπάρχον σύμφωνο συμβίωσης καλύπτει/εξασφαλίζει πλήρως τα δικαιώματα των ομόφυλων ζευγαριών» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

			14. Το υπάρχον σύμφωνο συμβίωσης καλύπτει/εξασφαλίζει πλήρως τα δικαιώματα των ομόφυλων ζευγαριών				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
μα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count	7	8	2	2	1
		% of Total	17,5%	20,0%	5,0%	5,0%	2,5%

Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	Count	5	6	6	0	3
	% of Total	12,5%	15,0%	15,0%	0,0%	7,5%
ii	Count	12	14	8	2	4
	% of Total	30,0%	35,0%	20,0%	5,0%	10,0%

Πίνακας «Το σύμφωνο συμβίωσης είναι ισάξιο του γάμου»

15. Το σύμφωνο συμβίωσης είναι ισάξιο του γάμου

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ	13	32,5	32,5	32,5
Μάλλον Διαφωνώ	9	22,5	22,5	55,0
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	9	22,5	22,5	77,5
Μάλλον Συμφωνώ	5	12,5	12,5	90,0
Συμφωνώ	4	10,0	10,0	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Το σύμφωνο συμβίωσης είναι ισάξιο του γάμου» σε σχέση με το Φύλο

		15. Το σύμφωνο συμβίωσης είναι ισάξιο του γάμου				
		Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Ανδρας	Count 3	3	5	4	1
		% of Total 7,5%	7,5%	12,5%	10,0%	2,5%
	Γυναίκα	Count 10	6	4	1	3
		% of Total 25,0%	15,0%	10,0%	2,5%	7,5%
Total		Count 13	9	9	5	4
		% of Total 32,5%	22,5%	22,5%	12,5%	10,0%

Πίνακας «Το σύμφωνο συμβίωσης είναι ισάξιο του γάμου» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

		15. Το σύμφωνο συμβίωσης είναι ισάξιο του γάμου				
		Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count 8	6	2	2	2
		% of Total 20,0%	15,0%	5,0%	5,0%	5,0%
	Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	Count 5	3	7	3	2
		% of Total 12,5%	7,5%	17,5%	7,5%	5,0%
Total		Count 13	9	9	5	4
		% of Total 32,5%	22,5%	22,5%	12,5%	10,0%

Πίνακας «Τα ζευγάρια του ίδιου φύλου απολαμβάνουν όλες τις ελευθερίες και τα δικαιώματα που χαρακτηρίζουν τη δημοκρατική χώρα μας»

16. Τα ζευγάρια του ίδιου φύλου απολαμβάνουν όλες τις ελευθερίες και τα δικαιώματα που χαρακτηρίζουν τη δημοκρατική χώρα μας

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ	22	55,0	55,0	55,0
Μάλλον Διαφωνώ	8	20,0	20,0	75,0
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	4	10,0	10,0	85,0
Μάλλον Συμφωνώ	3	7,5	7,5	92,5
Συμφωνώ	3	7,5	7,5	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Πίνακας «Τα ζευγάρια του ίδιου φύλου απολαμβάνουν όλες τις ελευθερίες και τα δικαιώματα που χαρακτηρίζουν τη δημοκρατική χώρα μας» σε σχέση με το Φύλο

			16. Τα ζευγάρια του ίδιου φύλου απολαμβάνουν όλες τις ελευθερίες και τα δικαιώματα που χαρακτηρίζουν τη δημοκρατική χώρα μας				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Φύλο	Ανδρας	Count	4	5	1	3	3
		% of Total	10,0%	12,5%	2,5%	7,5%	7,5%
	Γυναίκα	Count	18	3	3	0	0
		% of Total	45,0%	7,5%	7,5%	0,0%	0,0%
Total		Count	22	8	4	3	3
		% of Total	55,0%	20,0%	10,0%	7,5%	7,5%

Πίνακας «Τα ζευγάρια του ίδιου φύλου απολαμβάνουν όλες τις ελευθερίες και τα δικαιώματα που χαρακτηρίζουν τη δημοκρατική χώρα μας» σε σχέση με το Τμήμα Φοίτησης

			16. Τα ζευγάρια του ίδιου φύλου απολαμβάνουν όλες τις ελευθερίες και τα δικαιώματα που χαρακτηρίζουν τη δημοκρατική χώρα μας				
			Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ
Τμήμα Φοίτησης	Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας	Count	13	5	1	0	1
		% of Total	32,5%	12,5%	2,5%	0,0%	2,5%
	Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα	Count	9	3	3	3	2
		% of Total	22,5%	7,5%	7,5%	7,5%	5,0%
Total		Count	22	8	4	3	3
		% of Total	55,0%	20,0%	10,0%	7,5%	7,5%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Οι σύγχρονες απόψεις σχετικά με την ομοφυλοφιλία και το σύμφωνο συμβίωσης στην Ελλάδα

Το παρόν ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας "Οι σύγχρονες απόψεις για την ομοφυλοφιλία και το σύμφωνο συμβίωσης" των φοιτητριών Βέβη Εμμανουέλα και Σαμούρη Ζωγραφιά - Ραφαηλία, του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδας. Παρακαλούμε συμπληρώστε με ειλικρίνεια όλες τις ερωτήσεις. Θα τηρηθεί ανωνυμία σχετικά με τις απαντήσεις και τα στοιχεία που δίνονται στο ερωτηματολόγιο. Ευχαριστούμε πολύ.

* Απαιτείται

Κοινωνικά - Δημογραφικά Στοιχεία

Φύλο *

- Άνδρας
- Γυναίκα

Τμήμα Φοίτησης *

- Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας
- Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Ε.Κ.Π.Α. Αθήνα

Έτος φοίτησης *

- 1ο
- 2ο
- 3ο
- 4ο

Σεξουαλική Προτίμηση *

- Ομοφυλόφιλος
- Ετεροφυλόφιλος
- Αμφιφυλόφιλος
- Άλλο

Γνωρίζετε ομοφυλόφιλα άτομα; *

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Απόψεις - Στάσεις σχετικά με την ομοφυλοφιλία

Σε ποίο βαθμό συμφωνείτε/διαφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις («Διαφωνώ», «Μάλλον διαφωνώ», «Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ», «Μάλλον συμφωνώ», «Συμφωνώ»)

1. Πολλοί ομοφυλόφιλοι χρησιμοποιούν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό για να αποκτήσουν ειδικά προνόμια *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

2. Εκδηλώσεις όπως το «Gay Pride Day» είναι γελοίες επειδή υποθέτουν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός ατόμου πρέπει να αποτελεί πηγή υπερηφάνειας *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

3. Ο αυξανόμενος αριθμός των ομοφυλόφιλων δείχνει την κρίση των ηθικών αξιών της κοινωνίας μας *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

4. Οι ομοφυλόφιλοι που αποκαλύπτουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό πρέπει να θαυμάζονται για το θάρρος τους *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

5. Αν μπορώ να το αποφύγω, δεν θα συναναστραφώ με άτομα που έχουν διαφορετική σεξουαλικότητα από την δική μου *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

6. Δεν θα φοβόμουν το παιδί μου να έχει ομοφυλόφιλο καθηγητή *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

7. Είναι αποκρουστικό όταν δυο άτομα του ίδιου φύλου εκδηλώνονται δημόσια (φιλιά, τρυφερές πράξεις κ.α.) *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

8. Αν ήμουν γονιός, θα μπορούσα να δεχθώ ότι το παιδί μου δεν είναι ετεροφυλόφιλο *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

9. Η ομοφυλοφιλία είναι ψυχική διαταραχή *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

10. Η ομοφυλοφιλία θέτει σε κίνδυνο τον θεσμό της οικογένειας *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

11. Οι ομοφυλόφιλοι πρέπει να γίνουν πλήρως αποδεκτοί από την κοινωνία μας *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

12. Θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά, όπως επιτρέπεται στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

13. Ο γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου αποτελεί γελοίο γεγονός *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

14. Το υπάρχον σύμφωνο συμβίωσης καλύπτει/εξασφαλίζει πλήρως τα δικαιώματα των ομόφυλων ζευγαριών *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

15. Το σύμφωνο συμβίωσης είναι ισάξιο του γάμου *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

16. Τα ζευγάρια του ίδιου φύλου απολαμβάνουν όλες τις ελευθερίες και τα δικαιώματα που χαρακτηρίζουν τη δημοκρατική χώρα μας *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ

ΥΠΟΒΟΛΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων:

Άρθρο 22 «Κάθε άτομο, ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, έχει δικαίωμα κοινωνικής προστασίας. Η κοινωνία, με την εθνική πρωτοβουλία και τη διεθνή συνεργασία, ανάλογα πάντα με την οργάνωση και τις οικονομικές δυνατότητες κάθε κράτους, έχει χρέος να του εξασφαλίσει την ικανοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων που είναι απαραίτητα για την αξιοπρέπεια και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του»

- Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων:

Άρθρο 9 «Το δικαίωμα γάμου και το δικαίωμα δημιουργίας οικογένειας διασφαλίζονται σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκησή τους.»

- ΦΕΚ 46/Α/7-4-1982, Ν. 1250/1982

Αρ. 1367 : «Ο γάμος τελείται είτε με την σύγχρονη δήλωση των μελλονύμφων που συμφωνούν σε αυτό (πολιτικός γάμος), είτε με ιερολογία από ιερέα της ανατολικής ορθόδοξης εκκλησίας ή λειτουργό άλλου δόγματος ή θρησκειώματος γνωστού στην Ελλάδα»

- Αρ. 1350 Α.Κ.

«Για τη σύναψη γάμου απαιτείται συμφωνία των μελλονύμφων. Οι σχετικές δηλώσεις γίνονται αυτοπροσώπως και χωρίς αίρεση ή προθεσμία. Οι μελλονύμφοι πρέπει να έχουν συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους. Το δικαστήριο μπορεί, αφού ακούσει του μελλονύμφους και τα πρόσωπα που ασκούν την επιμέλεια του ανηλίκου, να επιτρέψει το γάμο και πριν από τη συμπλήρωση αυτής της ηλικίας, αν η τέλεσή του επιβάλλεται από σπουδαίο λόγο»

- Σύνταγμα της Ελλάδας :

Αρ. 2 παρ. 1 «Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας.»

Αρ. 4 παρ. 2 «Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.»

Αρ. 5 παρ. 1 «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.», παρ. 2 «Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο.»

Αρ. 9 παρ. 1 «Η κατοικία του καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη. Καμία έρευνα δεν γίνεται σε κατοικία, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος και πάντοτε με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας.», παρ. 2 «Οι παραβάτες της προηγούμενης διάταξης τιμωρούνται για παραβίαση του οικιακού ασύλου

και για κατάχρηση εξουσίας και υποχρεούνται σε πλήρη αποζημίωση του παθόντος, όπως νόμος ορίζει.»

Αρ. 21 παρ. 1 «Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους.»
παρ. 2 «Πολύτεκνες οικογένειες, ανάπηροι πολέμου και ειρηνικής περιόδου, θύματα πολέμου, χήρες και ορφανά εκείνων που έπεσαν στον πόλεμο, καθώς και όσοι πάσχουν από ανίατη σωματική ή πνευματική νόσο έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το Κράτος.»
παρ. 3 «Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων.»
παρ. 4 «Η απόκτηση κατοικίας από αυτούς που τη στερούνται ή που στεγάζονται ανεπαρκώς αποτελεί αντικείμενο ειδικής φροντίδας του Κράτους.»
παρ. 5 «Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή δημογραφικής πολιτικής, καθώς και η λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων αποτελεί υποχρέωση του Κράτους.»
παρ. 6 «Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας.»

Αρ. 25 παρ. 1 «Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.»

· Αρ. 347 Π.Κ. :
«Ασέλγεια παρά φύση:

1. Η παρά φύση ασέλγεια μεταξύ αρρένων που τελέστηκε: α) με κατάχρηση μιας σχέσης εξάρτησης που στηρίζεται σε οποιαδήποτε υπηρεσία, β) από ενήλικο με αποπλάνηση προσώπου νεότερου από δεκαεπτά ετών ή από κερδοσκοπία τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών.

2. Με την ίδια ποινή τιμωρείται και όποιος ασκεί την ασέλγεια της παρ. 1 κατ' επάγγελμα.»

· ΦΕΚ 241/Α'/26.11.2008, Ν. 3719/2008:
Αρ. 1 «Η συμφωνία δύο ενήλικων ετερόφυλων προσώπων με την οποία οργανώνουν τη συμβίωσή τους (σύμφωνο συμβίωσης) καταρτίζεται αυτοπροσώπως με συμβολαιογραφικό έγγραφο. Η ισχύς της συμφωνίας αρχίζει από την κατάθεση αντιγράφου του συμβολαιογραφικού εγγράφου στον ληξίαρχο του τόπου κατοικίας τους, το οποίο καταχωρείται σε ειδικό βιβλίο του Ληξιαρχείου.»

· ΦΕΚ Α 181/24-12-2015, Ν. 4356/2015:
Αρ. 1 «Η συμφωνία δύο ενήλικων προσώπων, ανεξάρτητα από το φύλο τους, με την οποία ρυθμίζουν τη συμβίωσή τους (σύμφωνο συμβίωσης) καταρτίζεται αυτοπροσώπως με συμβολαιογραφικό έγγραφο. Η ισχύς της συμφωνίας αρχίζει από την κατάθεση αντιγράφου του συμβολαιογραφικού εγγράφου στο ληξίαρχο του τόπου κατοικίας τους, το οποίο καταχωρίζεται σε ειδικό βιβλίο του Ληξιαρχείου.»

· ΦΕΚ Α' 85/16-05-2018, Ν. 4538/2018:
Αρ. 8, παρ. 1 «Κατάλληλοι για να γίνουν ανάδοχοι, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, είναι οικογένειες που αποτελούνται από συζύγους ή έχοντες συνάψει σύμφωνο συμβίωσης, με ή χωρίς παιδιά, ή μεμονωμένα άτομα, άγαμα, ή διαζευγμένα, ή σε χηρεία, με ή χωρίς παιδιά,

που μπορεί να είναι συγγενείς εξ αίματος οποιουδήποτε βαθμού με το ανήλικο τέκνο (συγγενική αναδοχή). Μεταξύ περισσοτέρων κατάλληλων υποψηφίων αναδόχων γονέων η επιλογή γίνεται πάντα με γνώμονα το συμφέρον του ανηλίκου, υπό το πρίσμα και της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, που κυρώθηκε με το Ν. 2101/1992. Η συγγενική αναδοχή πρέπει να προτιμάται»

- Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού:

ΦΕΚ 192/Α/2-12-1992, Ν. 2101/1992 «Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού»

- Οικογενειακό Δίκαιο:

ΦΕΚ 25/Α/18-2-1983, Ν. 1329/1983 «Κύρωση ως Κώδικα του Σχεδίου Νόμου: «Εφαρμογή της συνταγματικής αρχής της Ισότητας ανδρών και γυναικών στον Αστικό Κώδικα, τον Εισαγωγικό του Νόμο, την Εμπορική Νομοθεσία και τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, καθώς και μερικός εκσυγχρονισμός των διατάξεων του Αστικού Κώδικα που αφορούν το Οικογενειακό Δίκαιο»

- ΦΕΚ 191/Α/10-09-2014, Ν. 4285/2014

«Τροποποίηση του ν. 927/1979 (Α 139) και προσαρμογή του στην απόφαση – πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου (L 328) και άλλες διατάξεις.»

Αρ. 1, παρ. 1 «Όποιος με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, υποκινεί, προκαλεί, διεγείρει ή προτρέπει σε πράξεις ή ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος ή βία κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων, που προσδιορίζονται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή την αναπηρία, κατά τρόπο που εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή ενέχει απειλή για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα των ως άνω προσώπων, τιμωρείται με φυλάκιση τριών (3) μηνών έως τριών (3) ετών και με χρηματική ποινή πέντε έως είκοσι χιλιάδων (5.000 – 20.000) ευρώ.»

Αρ. 1, παρ. 5 «Αν η πράξη των προηγούμενων παραγράφων τελέστηκε από δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο, κατά την άσκηση των ανατεθειμένων σε αυτόν καθηκόντων, επιβάλλεται: α) στις περιπτώσεις των παραγράφων 1 και 2, φυλάκιση έξι (6) μηνών έως τριών (3) ετών και χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως είκοσι πέντε χιλιάδων (10.000 – 25.000) ευρώ και β) στην περίπτωση της παραγράφου 3, φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή είκοσι πέντε χιλιάδων έως πενήντα χιλιάδων (25.000 – 50.000) ευρώ.»

Αρ. 10, παρ. 2 «Άρθρο 81Α: Ρατσιστικό έγκλημα

Εάν η πράξη τελείται από μίσος λόγω της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών, της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου ή της αναπηρίας κατά του παθόντος, το κατώτερο όριο ποινής αυξάνεται ως εξής:

Α) Σε περίπτωση πλημμελήματος, που το προβλεπόμενο όριο ποινής ορίζεται σε δέκα ημέρες έως ένα έτος φυλάκισης, το κατώτερο όριο ποινής αυξάνεται κατά έξι μήνες και κατά ένα έτος στις λοιπές περιπτώσεις πλημμελημάτων.

Β) Σε περίπτωση κακουργήματος, που το προβλεπόμενο όριο ποινής ορίζεται σε πέντε έως δέκα έτη κάθειρξης, το κατώτερο όριο ποινής αυξάνεται κατά δύο έτη και κατά τρία έτη στις λοιπές περιπτώσεις κακουργημάτων.

Γ) Το προβλεπόμενο για οποιοδήποτε έγκλημα κατώτερο όριο χρηματικής ποινής διπλασιάζεται.

Η κατά τα ανωτέρω επιβαλλόμενη ποινή δεν αναστέλλεται.»